

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказ командувача Сухопутних військ
Збройних Сил України
від 29.12.10 № 574

БОЙОВИЙ СТАТУТ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Частина II
(батальйон, рота)

Командування Сухопутних військ Збройних Сил України

Київ – 2010

У Бойовому статуті Сухопутних військ, частина II, батальйон, рота, викладено основні положення підготовки та ведення загальновійськового бою (виконання інших завдань) механізованими, танковими батальйонами і ротами у взаємодії з підрозділами родів військ і спеціальних військ Сухопутних військ, видів Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів держави.

Положення, які містяться у Бойовому статуті, слід застосовувати творчо відповідно до обстановки, що склалася, не допускаючи шаблонних дій. Положення є основою для розробки тактичних прийомів і способів дій у кожному конкретному випадку.

Розділ 1.	ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВИЙ БІЙ.....	6
	1.1. Основи загальновійськового бою підрозділів.....	6
	1.2. Підготовка загальновійськового бою підрозділів.....	14
	1.3. Організаторська робота.....	21
	1.4. Підготовка району бойових дій підрозділів.....	27
Розділ 2.	РОЗТАШУВАННЯ НА МІСЦІ.....	27
	2.1. Загальні положення.....	27
	2.2. Охорона.....	31
Розділ 3.	ПЕРЕСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ.....	34
	3.1. Загальні положення.....	34
	3.2. Марш підрозділів.....	34
	3.3. Перевезення підрозділів.....	44
Розділ 4.	ОБОРОННИЙ БІЙ.....	49
	4.1. Загальні положення.....	49
	4.2. Підготовка оборонного бою.....	57
	4.3. Ведення оборонного бою.....	64
	Особливості підготовки та дій батальйону (роти) під час ведення бригадою (полком) оборонного бою у смузі забезпечення.....	64
	Особливості підготовки та дій батальйону (роти) першого і другого ешелону під час ведення бригадою (полком) оборонного бою на першому рубежі оборони.....	65
	Особливості підготовки та дій батальйону (роти) під час ведення бригадою (полком) маневреної оборони.....	67
	Особливості підготовки та ведення оборонного бою під час виходу з бою і відходу.....	69
	Особливості підготовки та ведення оборонного бою в оточенні.....	70
	Особливості підготовки та ведення оборонного бою на водній перешкоді.....	73
	Особливості підготовки та ведення оборонного бою на морському узбережжі.....	74
	Особливості підготовки та ведення оборонного бою у місті (населеному пункті).....	76
	Особливості підготовки та ведення оборонного бою у горах.....	77
	Особливості підготовки та ведення оборонного бою взимку.....	79
	Особливості підготовки та ведення оборонного бою у лісі.....	80
	Особливості підготовки та ведення оборонного бою вночі.....	81
	Особливості підготовки та ведення оборонного бою у степовій місцевості.....	82
Розділ 5.	НАСТУПАЛЬНИЙ БІЙ.....	83
	5.1. Загальні положення.....	83
	5.2. Підготовка наступального бою.....	90
	5.3. Ведення наступального бою.....	96
	Особливості підготовки та дій батальйону (роти) під час підготовки та ведення бригадою (полком) рейдових дій.....	103
	Особливості підготовки та дій батальйону (роти) під час ведення наступального бою при виході з оточення.....	104
	Особливості підготовки та дій батальйону (роти) під час ведення наступального бою на морському узбережжі.....	109

	Особливості підготовки та дій батальйону (роти) під час ведення наступального бою з форсування водної перешкоди..	113
	Особливості підготовки та ведення наступального бою у місті (населеному пункті).....	117
	Особливості підготовки та ведення наступального бою у горах.....	120
	Особливості підготовки та ведення наступального бою взимку.....	123
	Особливості підготовки та ведення наступального бою у лісі та лісисто-болотистій місцевості.....	125
	Особливості підготовки та ведення наступального бою вночі..	126
	Особливості підготовки та ведення наступального бою у степовій місцевості.....	128
Розділ 6.	ЗУСТРІЧНИЙ БІЙ	128
	6.1. Загальні положення.....	128
	6.2. Підготовка зустрічного бою.....	130
	6.3. Ведення зустрічного бою.....	131
Розділ 7.	ДІЇ МЕХАНІЗОВАНОГО БАТАЛЬЙОНУ (РОТИ) У ТАКТИЧНОМУ ПОВІТРЯНОМУ ДЕСАНТІ	133
	7.1. Загальні положення.....	133
	7.2. Підготовка до десантування і бойових дій.....	137
	7.3. Десантування і ведення бойових дій.....	139
	7.4. Дії тактичного повітряного десанту в особливих умовах.....	142
Розділ 8.	ДІЇ БАТАЛЬЙОНУ (РОТИ) ПІД ЧАС УЧАСТІ БРИГАДИ (ПОЛКУ) У МІЖНАРОДНИХ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЯХ	144
	8.1. Загальні положення.....	144
	8.2. Підготовка батальйону (роти) для участі у міжнародних миротворчих операціях.....	147
	8.3. Дії батальйону (роти) у міжнародних миротворчих операціях..	152
Розділ 9.	ДІЇ БАТАЛЬЙОНУ (РОТИ) ПІД ЧАС УЧАСТІ БРИГАДИ (ПОЛКУ) У СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ, СПЕЦИФІЧНИХ ДІЯХ ВІЙСЬК ТА У СПЕЦІАЛЬНІЙ ОПЕРАЦІЇ	156
	9.1. Дії батальйону (роти) під час участі бригади (полку) у стабілізаційних діях.....	156
	9.2. Дії батальйону (роти) під час участі бригади (полку) у специфічних діях.....	163
	9.3. Дії батальйону (роти) під час участі бригади (полку) у спеціальній операції.....	169
Розділ 10.	ВСЕБІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОЮ	171
	10.1. Бойове забезпечення.....	171
	Розвідка.....	172
	Охорона.....	189
	Радіоелектронна боротьба.....	191
	Тактичне маскування.....	192
	Інженерне забезпечення.....	194
	Радіаційний, хімічний, біологічний захист.....	197
	10.2. Морально-психологічне забезпечення.....	201
	10.3. Матеріально-технічне забезпечення.....	205
	Тилове забезпечення.....	208
	Технічне забезпечення.....	211
	10.4. Медичне забезпечення.....	215

Додатки:

1. Порядок розробки і ведення бойових документів
2. Основні скорочення, що застосовуються в бойових документах
3. Основні умовні позначення
4. Державні символи, пізнавальні знаки й умовні номери, що наносяться на бойові машини
5. Розташування *мб* на місці (варіант)
6. Райони та рубежі, які призначаються *мб* під час здійснення маршу на велику відстань (варіант)
7. Похідний порядок *мб* під час здійснення маршу на велику відстань (варіант)
8. Побудова оборонного бою *мб* (варіант)
9. Райони, рубежі, позиції, які призначаються *мб* під час ведення оборонного бою (варіант)
10. Особливості побудови оборонного бою *мб* під час ведення маневреної оборони(варіант)
11. Бойовий порядок та бойові завдання *мб* під час ведення наступального бою (варіант)
12. Райони, рубежі, які призначаються *мб* під час наступу з положення безпосереднього зіткнення з противником (варіант А)
13. Райони, рубежі, які призначаються *мб* під час наступу з положення безпосереднього зіткнення з противником (варіант Б)
14. Райони, рубежі, позиції які призначаються *мб* під час ведення наступального бою з висуванням з глибини (варіант)
15. Бойовий порядок та бойові завдання *мб* під час ведення рейдових дій (варіант)
16. Особливості побудови наступального бою *мб* під час форсування водної перешкоди з ходу (варіант)
17. Бойовий порядок, бойові завдання *мб* під час ведення зустрічного бою (варіант)
18. Десантування тактичного повітряного десанту (варіант)
19. Участь *мб* у міжнародній миротворчій операції (варіант)
20. Участь *мб* в стабілізаційних діях (варіант А)
21. Участь *мб* в стабілізаційних діях (варіант Б)
22. Участь *мб* у специфічних діях (варіант А)
23. Участь *мб* у специфічних діях (варіант Б)
24. Розгортання батальйону (роти) в передбойовий і бойовий порядок і перешикуння
25. Порядок передачі сигналів, команд і постановки завдань по радіо

Розділ 1. ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВИЙ БІЙ

1.1. Основи загальновійськового бою підрозділів

1. Основи загальновійськового бою – це система визначень, понять і категорій теорії і практики підготовки та ведення бою військовими частинами та підрозділами родів військ Сухопутних військ.

Бойові дії – форма оперативно-тактичного (бойового) застосування з'єднань, військових частин видів Збройних Сил (далі – ЗС) України для вирішення оперативних (тактичних) завдань у рамках операції міжвидового угруповання військ (сил) або самостійно, а також між операціями.

Основними видами бойових дій є оборона та наступ.

Тактичні дії – це організовані дії військових частин і підрозділів під час виконання поставлених завдань.

Основними формами тактичних дій є бій, удар і маневр.

Бій – основна форма тактичних дій підрозділів, узгоджені за метою, місцем і часом удари, вогонь і маневр військових частин, підрозділів (кораблів, літаків) для відбиття ударів противника, його знищення (розгрому) та виконання інших завдань в обмеженому районі впродовж короткого часу.

Бій може бути загальновійськовим, вогневим, повітряним, протиповітряним, морським.

Основними видами загальновійськового бою є оборонний і наступальний бій.

Удар – складовий елемент бойових дій, бою, що полягає в одночасному ураженні противника потужною дією на нього зброєю або військами. Залежно від сил і засобів, що застосовуються, удари можуть бути: удари військами (силами) та вогневі (ракетні, ракетно-артилерійські, авіаційні). За масштабом удари військами (силами) можуть бути оперативними або тактичними, а вогневі (за кількістю залучених засобів) – зосереджені, групові, поодинокі, у тому числі високоточні.

Вогонь – ураження противника стрільбою (пуском) з різних видів зброї (озброєння) для знищення, подавлення, виснаження і руйнування. Вогонь розрізняють за:

тактичними завданнями, які вирішуються, – на знищення, подавлення, виснаження, руйнування, задимлення (засліплювання), освітлення тощо;

видами зброї – зі стрілецької зброї, гранатометів, танків (танкових гармат і кулеметів), бойових машин піхоти (бронетранспортерів) (далі – БМП (БТР), артилерії, мінометів, протитанкових ракетних комплексів (далі – ПТРК), зенітних ракетних, зенітних ракетно-артилерійських, зенітних артилерійських комплексів (бойових машин, установок) тощо;

способами ведення – прямою, напівпрямою наводкою, із закритих вогневих позицій;

напруженістю – короточасний (поодинокими пострілами, короткими або довгими чергами), безперервний, кинджальний, швидкий, методичний, залповий тощо;

напрямом стрільби – фронтальний, фланговий, перехресний;

способами стрільби – з місця, із зупинки (з короткої зупинки), з ходу, з борта, з розсіюванням по фронті, з розсіюванням у глибину, по площі та ін.;

видами вогню – по окремі цілі, зосереджений, загороджувальний, багат шаровий, багатоярусний тощо.

Маневр – організоване пересування військових частин і підрозділів у ході бою з метою зайняття вигідного положення стосовно противника і створення необхідних сил і засобів на новому напрямку (рубежі, в новому районі), відведення військових частин та підрозділів з-під ударів противника, а також перенесення вогню для найбільш ефективного ураження противника.

Маневр проводиться за рішенням командира військової частини (підрозділу) в інтересах виконання завдань у бою.

Видами маневру є: охоплення, обхід, відхід, маневр ударами і вогнем.

Охоплення – маневр, який здійснюється підрозділами в ході бою для атаки противника у фланг.

Обхід – більш глибокий маневр, який здійснюється підрозділами для атаки противника з тилу.

Охоплення здійснюється в щільній тактичній і вогневій взаємодії, обхід – у тактичній взаємодії з підрозділами, які наступають з фронту, а іноді й з тактичним повітряним десантом (далі – ТакПД).

Відхід – маневр, який здійснюється підрозділами з метою виходу з-під ударів сил противника, що переважають, виграшу часу та зайняття більш вигідного рубежу (району). Відхід проводиться тільки з дозволу або за наказом старшого командира.

Маневр вогнем полягає в одночасному або послідовному зосередженні вогню по найважливіших об'єктах противника або в розподіленні (розосередженні) вогню для ураження декількох об'єктів, а також у перенацілюванні їх на нові об'єкти.

Стабілізаційні дії – особлива форма застосування військ (сил) для стабілізації обстановки у кризовому районі та недопущення ескалації (відновлення) воєнного конфлікту.

Специфічні дії – форма застосування військ (сил) під час участі в антитерористичних операціях (далі – АТО) і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (далі – НС) техногенного та природного характеру

2. Загальновійськовий бій – основна форма тактичних дій військ, сукупність узгоджених і взаємозв'язаних за метою, завданнями, місцем і часом ударів, вогню і маневру військових частин і підрозділів родів військ, видів ЗС України, інших військових формувань та правоохоронних органів (далі – ІВФ та ПрО) для відбиття ударів противника, його знищення (розгрому) та виконання інших завдань в обмеженому районі протягом короткого часу.

Загальновійськовий бій ведеться об'єднаними зусиллями військових частин і підрозділів різних родів військ Сухопутних військ у взаємодії з іншими видами ЗС України, ІВФ та ПрО.

Характерними рисами сучасного загальновійськового бою є: рішучість, висока напруженість, швидкоплинність і динамічність бойових дій, їх наземно-повітряний характер, одночасний потужний вогневий вплив на всю глибину побудови військ, застосування різноманітних способів ведення бою, швидкий перехід від одних видів дій до інших, складна радіоелектронна обстановка, широке застосування різноманітних сил і засобів видів ЗС, ІВФ та ПрО.

Загальновійськовий бій вимагає від підрозділів, які беруть у ньому участь, безперервного ведення розвідки, вмілого застосування озброєння, військової техніки, засобів захисту та маскування, високої мобільності та організованості, повної напруги всіх моральних і фізичних сил, непохитної волі до перемоги.

Це досягається: високою бойовою виучкою; свідомим виконанням особовим складом військового обов'язку, стійкістю, хоробрістю, відвагою та готовністю особового складу за будь-яких умов здобути повну перемогу над ворогом; знанням командирами (начальниками) своїх підлеглих, особистим спілкуванням з ними, увагою до їх особистих потреб з урахуванням труднощів життя у бойовій обстановці, високою вимогливістю до них; вихованням у підлеглих відданості українському народові.

3. Способи ведення загальновійськового бою – це обраний порядок застосування сил і засобів підрозділу з метою вирішення поставлених завдань. На вибір способу ведення бою впливають умови обстановки, зброя і техніка, яка залучається до виконання бойового завдання.

Основним способом ведення бою із застосуванням звичайної зброї є послідовний чи одночасний розгром противника. При цьому важливе значення мають: надійне вогневе ураження противника з одночасним вогневим впливом на його резерви і важливі об'єкти вглибині; своєчасне зосередження сил і засобів для утримання важливих рубежів (районів, позицій) і нарощування зусиль для розвитку успіху на головному напрямку; постійна готовність військ до дій в умовах застосування противником зброї масового ураження (далі – ЗМУ).

4. Звичайна зброя включає усі вогневі й ударні засоби, які застосовують артилерійські, авіаційні, стрілецькі боєприпаси, ракети, ракето-торпеди, торпеди і глибинні бомби у звичайному спорядженні, боєприпаси об'ємного вибуху, термобаричні, запалювальні боєприпаси і суміші.

Найбільш ефективним видом звичайної зброї є високоточна зброя, до якої належать розвідувально-ударні (розвідувально-вогневі) комплекси, а також інші комплекси (системи) озброєння, де застосовують керовані, самонавідні ракети та боєприпаси, здатні уражати цілі з імовірністю більшою ніж 0,5.

5. Основними принципами загальновійськового бою є: постійна бойова готовність військових частин і підрозділів; відповідність бойових завдань підрозділів їх бойовим можливостям; рішучість, активність і безперервність ведення бою; організація і підтримання безперервної взаємодії; раптовість дій і застосування військової хитрості (введення противника в оману); рішуче зосередження зусиль на головному напрямку та у вирішальний момент; маневр підрозділами, ударами та вогнем; усебічне забезпечення бою; повна напруга моральних і фізичних сил, використання морально-психологічного фактору в інтересах виконання бойового завдання; тверде і безперервне управління підрозділами; своєчасне відновлення боєздатності підрозділів; надійний захист військ.

6. Постійна бойова готовність військових частин полягає у їх здатності в будь-який час організовано в установлений терміни вступити в бій та успішно виконати поставлені завдання.

Найважливішими елементами бойової готовності підрозділів є: знання майбутніх завдань і своєчасне, ще за мирного часу, проведення заходів щодо підготовки до їх виконання; чітке несення бойового чергування; високий бойовий вишкіл; підтримання озброєння і військової техніки (далі – ОВТ) у готовності до негайного застосування, збереження запасів матеріальних засобів у необхідних розмірах; постійна готовність до відбиття раптового нападу противника, організоване приведення підрозділів у вищі ступені бойової готовності; високий морально-психологічний стан, дисципліна і пильність особового складу.

7. Відповідність бойових завдань підрозділів їх бойовим можливостям полягає в детальній оцінці оперативно-тактичної обстановки та їх реальних бойових можливостей з метою визначення найбільш раціональних способів виконання поставлених завдань. Для цього необхідно правильно визначати обсяг бойових завдань відповідно до бойових можливостей підрозділів.

Цей принцип вимагає від командирів визначення і постановки бойових завдань підрозділам відповідно до їх вогневих і маневрених можливостей і не допускає покладання на них завдань, які неможливо виконати. Це досягається вибором найбільш раціонального варіанта побудови бойового порядку; визначенням способів виконання бойових завдань з урахуванням можливих варіантів дій противника; підсиленням і підтримкою підрозділів, що виконують головне завдання; недопущенням шаблону під час визначення просторово-часових показників бою.

8. Рішучість, активність і безперервність ведення бою полягає в постійному прагненні до повного розгрому противника, завданні йому могутніх ударів, нав'язуванні своєї волі, зриві його намірів і створенні йому не вигідних умов, у зухвалих, сміливих і енергійних діях, проведених наполегливо, завзято, вдень і вночі за будь-якої погоди.

Рішення командира розгромити противника повинне бути твердим і без коливань доводитися до кінця. Найсуворішого осуду заслуговує той, хто, боячись відповідальності, виявив бездіяльність і не використав усіх сил, засобів і можливостей для досягнення успіху в бою.

9. Організація і підтримання безперервної взаємодії є однією з основних умов успіху в бою, яка досягається узгодженими діями підрозділів усіх родів військ, підрозділів забезпечення і тилу між собою, а також вогневим ураженням противника

за завданнями, напрямками, рубежами, часом і способами ведення бою в інтересах найбільш успішного виконання бойових завдань загальновійськовими підрозділами.

10. Раптовість дій і застосування військової хитрості (введення противника в оману) дозволяють захопити противника зненацька, викликати паніку та паралізувати його наступальний порив і волю до опору, дезорганізувати управління військами та створити сприятливі умови для перемоги навіть над противником, який переважає за силою.

Для досягнення раптовості дій необхідно: зберігати в таємниці замисел бою та підготовку до нього; завдати удару там, де противник його не очікує, або діяти так, щоб він розкрив удар надто пізно для організації ефективної протидії; випереджати противника в діях; стрімко і швидко виконувати поставлені завдання; застосовувати невідомі противнику засоби і способи ведення бою; широко використовувати нічні умови для ведення бойових дій; уміло вживати заходів щодо маскуванню і протидії розвідці противника; суворо виконувати вимоги щодо прихованого управління підрозділами, безпеки зв'язку та режиму секретності.

Військова хитрість полягає в уведенні противника в оману щодо дійсного стану і дій військ. Способи введення противника в оману залежать від обстановки, що склалася, поставленого бойового завдання, ступеня готовності підрозділів до рішучих і нешаблонних дій в умовах суворого маскуванню, а також стану погоди, пори року і часу доби. Оманні дії повинні бути простими за замислом і виконанням, організовуватися приховано, проводитися переконливо і вчасно.

11. Рішуче зосередження зусиль на головному напрямку та у вирішальний момент дозволяє успішно протистояти противнику і домагатися перемоги над ним. На напрямку зосередження основних зусиль батальйону (роти) зосереджується більшість боєздатних підрозділів, найефективніші засоби ураження та вміло використовується маневр ними.

12. Маневр підрозділами, ударами та вогнем дозволяє захоплювати й утримувати ініціативу, зривати замисли противника й успішно вести бій в обстановці, що постійно змінюється.

Маневр підрозділами (охоплення, обхід, відхід) здійснюється стрімким їх просуванням у глибину бойового порядку противника, у тому числі й десантуванням (повітрям), а також відведенням підрозділів на нові позиції та рубежі (в райони), розташовані в глибині своїх військ. Маневр повинен бути простий за замислом, проводитися швидко, приховано і раптово для противника. Для його здійснення використовуються результати вогневого ураження противника (далі – ВУП), відкриті фланги, проміжки, складки місцевості, приховані підступи, аерозолі (дими), а в обороні, крім того, траншеї і ходи сполучення.

13. Усебічне забезпечення бою полягає в підготовці та здійсненні заходів, спрямованих на підтримання підрозділів батальйону (роти) у високій бойовій готовності, збереження їх боєздатності та створення їм сприятливих умов для виконання поставлених завдань.

Усебічне забезпечення бою поділяється на бойове, морально-психологічне, матеріально-технічне та медичне. Воно організується на підставі рішення командира і здійснюється безперервно під час підготовки та в ході бою штабом батальйону, заступниками командира батальйону і командирами підрозділів.

14. Повна напруга моральних і фізичних сил, використання морально-психологічного фактору в інтересах виконання бойового завдання є найважливішими умовами досягнення успіху в бою. Для цього необхідно: глибоко знати і формувати морально-психологічну обстановку в підрозділі через постійне спілкування з підлеглими; розуміти потреби підлеглих, поєднувати високу вимогливість з турботою про забезпечення всім необхідним для життя і бою; підтримувати високий рівень військової дисципліни та здатність протистояти ідеологічному і психологічному

впливу противника; постійно вдосконалювати морально-психологічне забезпечення (далі – МПЗ) і бойову виучку; систематично вивчати морально-психологічний стан противника, здійснювати цілеспрямований психологічний вплив на його війська, активно протидіяти його психологічним диверсіям і пропаганді.

15. Тверде і безперервне управління підрозділами дозволяє найбільш ефективно і повно використовувати їх бойові можливості. Це досягається: постійним знанням обстановки, своєчасним прийняттям командиром рішення та наполегливим втіленням його в життя; особистою відповідальністю командира за свої рішення, правильне використання підпорядкованих підрозділів та виконання поставлених завдань; чіткою організацією і забезпеченням живучості пунктів управління (далі – ПУ), наявністю стійкого зв'язку з підрозділами.

16. Захист військ спрямований на ослаблення впливу засобів ураження (звичайних, ядерних, хімічних, біологічних, запалювальних, високоточних й інших видів зброї), небезпечних факторів техногенного, радіоелектронного, інформаційного, психологічного, екологічного й іншого характеру, з метою збереження боєздатності підрозділів і створення умов для виконання поставлених завдань.

Основними завданнями захисту військ у бою є: недопущення раптовості завдання противником масованих ударів і впливу небезпечних факторів; зниження ефективності ударів противника засобами ураження, ослаблення впливу небезпечних факторів; виявлення і ліквідація наслідків ударів противника і впливу небезпечних факторів; зниження і ліквідація наслідків негативного інформаційно-психологічного впливу противника; своєчасне відновлення боєздатності підрозділів.

Своєчасне відновлення боєздатності підрозділів включає: відновлення порушеного управління; виявлення втрат і уточнення завдань підрозділам, що зберегли боєздатність; висування підрозділів, які втратили боєздатність, у безпечні райони; поповнення підрозділів особовим складом, озброєнням, військовою технікою та іншими матеріальними засобами; відновлення морально-психологічного стану особового складу. Щонайперше відновлюється боєздатність підрозділів, які продовжують виконувати бойові завдання.

17. Механізований і танковий батальйони є основними загальновійськовими тактичними підрозділами, а механізована і танкова роти – тактичними підрозділами Сухопутних військ. Вони призначаються для виконання тактичних завдань як самостійно, так і у взаємодії з підрозділами інших родів військ і підрозділами забезпечення та тилу, підрозділами ІВФ або можуть бути додані їм під час вирішення спеціальних завдань.

Батальйонна тактична група призначена для проведення розвідувально-пошукових, рейдових, блокувальних, штурмових дій, обходів, охорони важливих об'єктів і комунікацій, супроводження колон. Створюється, як правило, у складі механізованого (танкового) батальйону, посиленого танковою (механізованою) ротою, артилерійським дивізіоном (батареєю), інженерно-саперною ротою (взводом), розвідувальним взводом та іншими підрозділами.

Ротна тактична група у складі механізованої (танкової) роти, посиленої механізованим (танковим) взводом, артилерійським (мінометним) взводом, інженерно-саперним відділенням та іншими підрозділами, може вирішувати такі самі завдання, що й батальйонна тактична група.

Командир батальйонної (ротної) тактичної групи під час організації і ведення бою (дій) керується положеннями чинного Бойового статуту.

Механізований (танковий) батальйон (рота) чи батальйонна (ротна) тактична група, як правило, застосовуються для виконання таких завдань:

в обороні – утримання важливих районів, рубежів і позицій, відбиття наступу противника і завдання ураження його військам, які наступають;

у наступі – прорив оборони противника, розгром (знищення) підрозділів, що

обороняються, захоплення важливих районів, рубежів і об'єктів, форсування водних перешкод, переслідування противника, який відходить, ведення зустрічних боїв, здійснення рейдових дій.

Механізований батальйон (рота) може призначатися для дій у ТакПД.

Застосування механізованого (танкового) батальйону (роті), виділеного в оперативне підпорядкування іншим військовим формуванням, здійснюється відповідно до їх основного призначення, тактикою дій і бойовими можливостями.

18. Батальйон (рота) залежно від обстановки діє в похідному, передбойовому та бойовому порядках.

Похідний порядок – шиккування підрозділів для пересування в колонах. Він повинен забезпечувати високу швидкість руху; швидке розгортання в передбойовий та бойовий порядки; найменшу уразливість від ударів усіма видами зброї противника; підтримання стійкого управління підрозділами.

Передбойовий порядок – шиккування підрозділів для пересування в колонах, які рознесені по фронту та вглибину. Він повинен забезпечувати швидке розгортання в бойовий порядок; високі темпи просування з подоланням бар'єрних рубежів, загороджень, зон зараження, районів руйнувань, пожеж і затоплень; найменшу уразливість від ударів усіма видами зброї противника, підтримання стійкого управління підрозділами.

Бойовий порядок – шиккування підрозділів для ведення бою. Він повинен відповідати поставленому завданню, замислу бою та забезпечувати: успішне ведення бою як із застосуванням звичайної зброї, так і в умовах застосування противником ЗМУ та інших засобів ураження; найбільш повне використання бойових можливостей підрозділів; своєчасне зосередження зусиль на вибраному напрямку (в районі); надійне ураження противника на всю глибину його бойового порядку; швидке використання результатів ВУП і вигідних умов місцевості; нарощування зусиль у ході бою і здійснення маневру; можливість відбиття ударів противника з повітря, знищення його повітряних десантів і диверсійно-розвідувальних груп; найменшу уразливість підрозділів від ударів усіх видів зброї; підтримку безперервної взаємодії і зручність управління підрозділами.

19. Бойовий порядок батальйону (роті) може включати такі елементи: підрозділи першого ешелону, підрозділи другого ешелону, резерв (у роті – другий ешелон або резерв створюється тільки в обороні), вогневі засоби і підрозділи підсилення, які залишаються в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону або роті (підрозділи артилерії, протиповітряної оборони (далі – ППО), протитанкові, гранатометні підрозділи та ін.).

Батальйон (рота) може бути елементом бойового порядку бригади: маневреною групою, ударно-вогневою групою, винищувальним протидиверсійним загonom (групою).

Маневрена група призначена для самостійного вирішення завдань, які раптово виникають. Створюється, як правило, у складі механізованого (танкового) батальйону (роті), підсиленого танковими, розвідувальними підрозділами.

Ударно-вогнева група призначена для дій у складі рейдових, обхідних, штурмових і блокувальних загонів, сторожових застав. Створюється, як правило, у складі механізованої (танкової) роті, підсиленої артилерійськими, протитанковими та розвідувальними підрозділами.

Винищувальний протидиверсійний загін (група) призначений для боротьби з аеромобільними, диверсійно-розвідувальними та терористичними групами противника під час проведення спеціальної операції та стабілізаційних дій. Створюється, як правило, у складі механізованої (аеромобільної) роті (взводу), підсиленого підрозділами бойових (транспортно-бойових) вертольотів, гранатометними, розвідувальними підрозділами.

20. З метою більшої самостійності під час ведення загальновійськового бою

механізованим і танковим батальйонам (ротам) можуть бути додані або виділені для підтримки підрозділи інших родів військ і забезпечення.

Додані підрозділи цілком підпорядковуються загальновійськовому командирі і виконують поставлені ним завдання.

Підтримуючі підрозділи залишаються в підпорядкуванні старшого командира (начальника) та виконують поставлені ним завдання, а також завдання, які поставлені командиром підрозділу, що підтримується в межах виділеного ресурсу (наряду) сил.

Механізованому (танковому) батальйону може бути додано артилерійський дивізіон або батарея, підрозділ протитанкових засобів, підрозділ ППО, підрозділи (засоби) радіоелектронної боротьби, а також підрозділи інженерних військ і військ радіаційного, хімічного і біологічного захисту. Механізованому батальйону можуть бути додані танкові, а танковому батальйону – механізовані підрозділи.

Механізованій роті можуть бути додані артилерійська (мінометна) батарея, протитанковий, гранатометний, інженерно-саперний підрозділи, а в обороні і під час наступу в особливих умовах – і підрозділ ППО.

Батальйон на приморському напрямку можуть підтримувати підрозділи Військово-Морських Сил (далі – ВМС).

21. Артилерійські підрозділи є основним засобом ВУП.

Артилерійські підрозділи, які додані або підтримують батальйон (роту) під час ВУП, можуть самостійно застосовувати такі види вогню: вогонь по окремій цілі, зосереджений вогонь, одинарний нерухомий та рухомий загороджувальний вогонь, послідовне зосередження вогню.

Артилерійські підрозділи призначені для ураження наземних елементів розвідувально-ударних комплексів й інших систем високоточної зброї, артилерії, танків, БМП, протитанкових та інших вогневих засобів, живої сили, основних угруповань військ, авіації в місцях її базування, вертольотів на площадках підскоку, засобів і об'єктів ППО, ПУ, радіоелектронних засобів, тилових і інших важливих об'єктів противника на всю глибину його оперативної побудови, зруйнування фортифікаційних споруд противника, дистанційного мінування і розповсюдження агітаційного матеріалу, світлового забезпечення, постановки аерозольних (димових) завіс і виконання інших завдань, а на приморських напрямках для знищення його бойових кораблів.

Вони включають підрозділи гаубичної, гарматної, реактивної, протитанкової артилерії, мінометів, протитанкових керованих комплексів, артилерійської розвідки, управління і забезпечення.

22. Підрозділи ППО призначені для прикриття батальйону у всіх видах бойових дій під час його перегрупування (пересування), розташування на місці, від ударів повітряного противника в умовах застосування противником ЗМУ, високоточної зброї і засобів радіоелектронної боротьби. В окремих випадках вони можуть залучатися для боротьби з наземним і надводним противником. Вони ведуть вогонь по повітряних цілях із підготовлених стартових (вогневих) позицій, під час руху або з коротких зупинок.

23. Підрозділи армійської авіації є багатоцільовим, високо маневреним та одним із основних засобів ВУП в бою. Вони призначені для ураження наземних (морських), переважно рухомих, об'єктів на передньому краї і в тактичній глибині, десантування і забезпечення маневру загальновійськових підрозділів, ведення тактичної повітряної розвідки, мінування з повітря, радіоелектронної боротьби, корегування вогню артилерії, евакуації поранених і хворих та вирішення інших бойових завдань.

24. Розвідувальні підрозділи призначені для добування відомостей про противника та місцевість, а також для виконання спеціальних завдань. До них належать підрозділи військової, радіоелектронної, артилерійської, інженерної, радіаційної, хімічної, біологічної розвідки (далі – РХБ розвідки).

25. Інженерні підрозділи призначені для вирішення завдань інженерного забезпечення бою, а також для завдання втрат противнику застосуванням інженерних боєприпасів.

26. Підрозділи військ радіаційного, хімічного, біологічного захисту призначені для вирішення завдань радіаційного, хімічного, біологічного захисту військ. До них належать підрозділи радіаційного, хімічного, біологічного захисту, РХБ розвідки, димові підрозділи.

27. Підрозділи зв'язку призначені для розгортання й експлуатації вузлів зв'язку, систем і засобів автоматизації, проведення організаційних і технічних заходів щодо забезпечення безпеки зв'язку на пунктах управління та забезпечення управління військами у всіх видах їх бойової діяльності.

28. Підрозділи радіоелектронної боротьби призначені для радіоелектронного подавлення коротко- і ультракороткохвильових ліній зв'язку тактичної та оперативного-тактичної ланок управління противника, прикриття визначених підрозділів і об'єктів від ураження боєприпасами з радіопідривниками.

29. Підрозділи матеріально-технічного забезпечення (далі – МТЗ) батальйону – це виконавча система МТЗ: особовий склад; запаси озброєння і військової техніки, ракет, боєприпасів, пально-мастильних матеріалів (далі – ПММ), продовольства, речового, військово-технічного, ветеринарного майна та інших видів матеріальних засобів, а також засоби для їх зберігання, транспортування і проведення вантажно-розвантажувальних робіт; для підготовки до використання ракет і боєприпасів; технічної і тилової розвідки, евакуації, комплексного технічного обслуговування і ремонту ОВТ та ін.

Підрозділи МТЗ за належністю та обсягом завдань, які виконуються, поділяються на бригадні (полкові), батальйонні (ротні).

До підрозділів МТЗ батальйону належать підрозділи технічного і тилового забезпечення.

30. Підрозділи технічного забезпечення батальйону (ремонтний взвод, відділення технічного обслуговування) призначені для зберігання і підготовки до бойового застосування (використання за призначенням) ОВТ; технічної розвідки, евакуації, поточного ремонту і повернення до ладу пошкоджених (несправних) зразків ОВТ, а також надання кваліфікованої допомоги екіпажам (обслугам), механікам-водіям (водіям) у проведенні їх комплексного технічного обслуговування.

31. Підрозділ тилового забезпечення батальйону (рота (взвод) МТЗ) призначений для забезпечення підрозділів батальйону ракетами, боєприпасами, ПММ, речовим майном, продовольством та іншими необхідними матеріально-технічними засобами, а також забезпечення особового складу гарячою їжею.

32. Підрозділ медичного забезпечення призначений для розшуку, вивезення (винесення) з поля бою поранених або надання пораненим і хворим першої медичної допомоги та підготовки їх до подальшої евакуації.

1.2. Підготовка загальновійськового бою підрозділів

33. Підготовка бою (дій) батальйону (роти) включає: організацію бою (дій); підготовку штабу батальйону та підрозділів до виконання поставленого завдання; підготовку району бойових дій підрозділів, зайняття вказаного району, проведення МПЗ, практичну роботу командира батальйону (роти), його заступників у підрозділах (з метою контролю та надання допомоги) та інші заходи.

34. Організація бою (дій) полягає в: усвідомленні завдання, оцінюванні обстановки та прийнятті рішення; постановці бойових завдань підрозділам; організації взаємодії, управління та всебічного забезпечення бою (дій). У результаті організації бою (дій) детально розробляються послідовність, терміни та способи дій усіх сил і засобів, що відображаються у відповідних бойових та інших документах.

35. Роботу щодо організації бою (дій) командир батальйону (роти) розпочинає з отриманням попереднього бойового розпорядження або бойового наказу (цим визначається послідовний чи паралельний метод роботи).

36. Метод паралельної роботи застосовується в разі обмежених строків підготовки бою. З отриманням попереднього бойового розпорядження командир батальйону (роти): усвідомлює завдання; проводить розрахунок часу; орієнтує своїх заступників і командирів підрозділів щодо отриманого завдання; віддає начальнику штабу вказівки щодо підготовки необхідних для прийняття рішення даних і розрахунків, підготовки підрозділів до виконання бойового завдання, про час і порядок організації взаємодії і роботи на місцевості; уточнює питання організації управління, розвідки, взаємодії та всебічного забезпечення; оцінює обстановку; визначає замисел і доповідає його командирі бригади, полку (батальйону).

Після затвердження замислу – віддає попереднє бойове розпорядження своїм заступникам і командирам підрозділів.

Метод послідовної роботи застосовується, якщо є час на підготовку бою, та здійснюється на основі бойового наказу або бойового розпорядження.

37. З отриманням бойового наказу або бойового розпорядження командир батальйону: завершує прийняття рішення; доповідає його командирі бригади (полку); віддає усний бойовий наказ; проводить рекогносцировку, організує взаємодію, всебічне забезпечення бою (дій) та управління.

Якщо бойовий наказ або бойове розпорядження отримано відразу після попереднього розпорядження, командир батальйону: усвідомлює завдання; проводить розрахунок часу; орієнтує своїх заступників і командирів підрозділів щодо наступних дій; віддає вказівки начальнику штабу щодо підготовки необхідних для прийняття рішення даних і розрахунків, підготовки підрозділів до виконання бойового завдання; визначає час і порядок роботи на місцевості; уточнює питання організації розвідки, управління, взаємодії та всебічного забезпечення; оцінює обстановку; приймає рішення, доповідає його командирі бригади (полку); віддає усний бойовий наказ; проводить рекогносцировку, у ході якої уточнює завдання підрозділам; організує взаємодію і дає вказівки з організації управління та всебічного забезпечення бою (дій).

Після віддання командиром батальйону бойового наказу командир роти: завершує прийняття рішення і доповідає його командирі батальйону; віддає усний бойовий наказ; проводить рекогносцировку, у ході якої уточнює завдання підрозділам; організує взаємодію та віддає вказівки щодо організації забезпечення бою (дій) та управління.

38. Після організації взаємодії і постановки завдань з організації управління і забезпечення бою (дій) командир батальйону (роти) здійснює контроль готовності підрозділів до бою (дій) і в установлений час доповідає командирі бригади (полку, батальйону) про готовність підрозділу до виконання поставленого завдання.

Залежно від обстановки і наявності часу, командир батальйону (роти) до послідовності організації бою (дій) має ставитися творчо. У всіх випадках свою роботу він повинен проводити так, щоб забезпечити безперервне управління підрозділами, своєчасне прийняття і затвердження рішення, вчасну постановку завдань і надання більшої частини часу підпорядкованим підрозділам на підготовку до виконання завдання.

39. Усвідомлення завдання проводиться з метою визначення вихідних даних

для підготовки бою (дій).

Під час усвідомлення отриманого завдання командир батальйону (роти) повинен зрозуміти мету майбутніх дій, замисел старшого командира (особливо способи розгрому противника), завдання, місце в бойовому порядку та роль батальйону (роти) у бою (діях), витрати основних видів боєприпасів, завдання сусідів і порядок організації взаємодії з ними, а також час готовності до виконання завдання.

За результатами усвідомлення завдання він повинен зробити висновки щодо організації бою (дій) і в інтересах замислу.

Начальник штабу батальйону під час усвідомлення завдання, як правило, працює разом із командиром. Заступник начальника штабу (помічник начальника штабу) наносить на карту: завдання батальйону; завдання сусідів і розмежувальні лінії з ними; завдання, які вирішуються засобами старшого начальника, та інші необхідні дані. За наявності часу начальник штабу може поінформувати командирів штатних і доданих підрозділів про отримане завдання і вказівки командира батальйону з підготовки до виконання поставленого завдання.

40. Оцінювання обстановки полягає у вивченні й аналізі факторів і умов, які впливають на якість виконання отриманого завдання. Оцінювання обстановки включає оцінювання противника, своїх військ, району бойових дій (місцевості), сусідів, стану погоди, пори року, часу та інших факторів, які впливають на виконання бойового завдання. За кожним елементом оцінювання обстановки робляться висновки в інтересах елементів рішення.

Під час оцінювання противника прогнозуються: можливий склад, положення, стан і характер дій; найбільш важливі об'єкти (цілі); особливості обладнання району бойових дій; ступінь захищеності, можливі шляхи висування та рубежі розгортання, систему вогню та загороджень, сильні та уразливі сторони противника. Під час оцінювання своїх військ уточнюються: склад, стан, положення, характер дій штатних, доданих підрозділів і сусідів та умови взаємодії з ними; забезпеченість запасами матеріальних засобів; морально-психологічний стан особового складу. Під час оцінювання району бойових дій уточнюються дані про характер рельєфу, захисні і маскувальні властивості місцевості, стан шляхів маневру, підвозу, евакуації, прохідність поза дорогами, наявність і характер мінно-вибухових і невибухових загороджень, радіаційну, хімічну, біологічну та суспільно-політичну обстановку.

Крім того, штабом проводяться розрахунки розподілу сил і засобів, часу висування на рубежі розгортання, проходження рубежів (пунктів), зайняття районів та ін.

За результатами оцінювання обстановки командир батальйону (роти) робить висновки та намічає окремі елементи рішення.

41. Рішення командир батальйону (роти) приймає одноособово на основі усвідомлення отриманого завдання, оцінювання обстановки та пропозицій заступників. Неповнота даних про обстановку не звільняє командира від своєчасного прийняття рішення.

У рішенні командир визначає: замисел бою (тактичних дій); бойові завдання підрозділам; основні питання взаємодії, управління і всебічного забезпечення.

Замисел бою (дій) є основою рішення, залежить від отриманого завдання, місця батальйону (роти) у бойовому порядку бригади (полку, батальйону) і полягає у визначенні порядку і способів виконання отриманого завдання. У замислі визначаються: напрямок зосередження основних зусиль (у наступі – напрямок головного удару); способи розгрому противника (якого, де, у якій послідовності та як розгромити із зазначенням порядку вогневого ураження та заходів щодо введення його в оману); бойовий порядок.

Бойові завдання підрозділам перед боєм ставляться бойовим наказом (попередніми бойовими розпорядженнями), а в ході бою – бойовим розпорядженням.

В основних питаннях взаємодії командир батальйону (роти) визначає порядок взаємодії штатних, доданих, підтримуючих і взаємодіючих підрозділів під час виконання поставлених завдань по рубежах, напрямках дій і часу.

В основних питаннях управління командир батальйону (роти) уточнює місце і час розгортання командно-спостережного пункту, напрям і порядок його переміщення; визначає порядок управління підрозділами під час підготовки та в ході бою (дій), завдання і порядок роботи органів управління, заходи забезпечення стійкості і безперервності управління.

Рішення командир батальйону (роти) оформляє на своїй робочій карті.

42. У бойовому наказі командир батальйону (роти) вказує:

у першому пункті – стислі висновки з оцінювання противника;

у другому пункті – об'єкти та цілі, які уражаються засобами старшого командира на напрямку майбутніх дій, завдання сусідів, розмежувальні лінії з ними, порядок застосування повітряних десантів в інтересах батальйону (роти);

у третьому пункті – бойове завдання батальйону (роти) та замисел бою (дій);

у четвертому пункті – після слова “наказую” ставляться бойові завдання: механізованим (танковим) ротам (взводам) першого ешелону, у тому числі доданим; механізованим (танковим) ротам (взводам) другого ешелону або резерву; тактичним групам; бронегрупам і вогневим засідкам; передовому (рейдовому, обхідному) загону, підрозділам на передовій позиції (у бойовій охороні); підрозділам артилерії та ППО, іншим вогневим засобам, у тому числі доданим; гарматам і танкам, які виділені для стрільби прямою наводкою; іншим підрозділам підсилення і елементам бойового порядку;

у п'ятому пункті – витрату ракет і боеприпасів на виконання бойового завдання;

у шостому пункті – час готовності до виконання завдання;

у сьомому пункті – об'єкти, позначені знаками червоного хреста і півмісяця, цивільної оборони; культурні цінності, устаткування, споруди, що містять небезпеки і знаходяться на напрямку майбутніх дій; визначний старшим начальником порядок супроводження військовополонених до пунктів їх збору;

у восьмому пункті – місце і час розгортання командно-спостережного пункту, та порядок його переміщення в ході бою, свого заступника та на кого покладається управління батальйоном на випадок виходу з ладу командно-спостережного пункту.

У попередньому бойовому розпорядженні командир батальйону (роти), як правило, вказує: відомості про противника; об'єкти, які уражаються в інтересах роти (взводу) засобами старшого командира; бойове завдання роті (взводу) зі ступенем деталізації, який відповідає прийнятому рішення, на час віддання попереднього бойового розпорядження; час готовності й основні заходи щодо підготовки до бою (дій); час і способи доведення завдань та інші дані.

У бойовому розпорядженні командир батальйону (роти) вказує: короткі висновки з оцінювання противника; об'єкти, які уражаються в інтересах роти (взводу) засобами старшого командира; бойове завдання роті (взводу) та час готовності до дій. У разі потреби в бойовому розпорядженні можуть вказуватися завдання сусідів та інші дані.

Усі накази, розпорядження і вказівки командира батальйону записуються начальником штабу в журнал відданих і отриманих розпоряджень.

43. Взаємодію командир батальйону (роти) організує, як правило, на місцевості на глибину видимості, а по карті (на макеті місцевості) на всю глибину бойового завдання, за участю своїх заступників (заступника), командирів рот (взводів), командирів окремих, доданих і підтримуючих (взаємодіючих) підрозділів та визначає порядок взаємодії з іншими військовими формуваннями.

Під час організації взаємодії командир батальйону (роти) повинен: узгодити порядок дій штатних, доданих і підтримуючих (взаємодіючих) підрозділів під час виконання поставлених завдань по рубежах, напрямках дій і часу; добитися єдиного розуміння всіма командирами мети бою (дій), бойових завдань і способів їх виконання; намітити та узгодити варіанти дій підрозділів і заходи щодо введення противника в оману, виходячи з характеру його можливих дій, а також указати сигнали оповіщення, управління та взаємодії.

Організація взаємодії може здійснюватися методом вказівок командира батальйону (роти) або методом доповідей командирів підпорядкованих підрозділів з послідовним відпрацьовуванням дій своїх підрозділів за завданням, часом, місцем і розіграшем основних тактичних епізодів за можливим варіантам дій. В умовах обмеженого часу взаємодія організується методом вказівок. У ході бою взаємодія здійснюється безперервно, постійно уточнюється, а в разі різких змін обстановки організується заново.

Оповіщення підрозділів про повітряного противника, РХБ зараження здійснюється єдиними постійними сигналами, які повинен знати весь особовий склад.

Для організації практичної взаємодії штаб оповіщає командирів доданих і підтримуючих підрозділів про місце та час роботи на місцевості (макеті місцевості, картах).

44. Організація управління полягає в створенні системи управління, підтримці її у високій бойовій готовності та забезпеченні її стійкого функціонування в ході бою (дій). Під час організації управління командир батальйону (роти) визначає: місця і час розгортання командно-спостережних пунктів рот (взводів) і доданих підрозділів, порядок їх переміщення в ході бою (дій); порядок організації зв'язку та порядок ведення радіообміну; способи і терміни надання донесень; ступінь інженерного обладнання командно-спостережних пунктів і порядок їх охорони; заходи щодо відновлення порушеного управління (порядок розробки документів управління і передачі управління в разі виходу з ладу командно-спостережного пункту).

За організацію і режим роботи командно-спостережного пункту батальйону під час підготовки та в ході бою (дій) і забезпечення стійкого функціонування системи управління відповідає начальник штабу.

45. Під час організації забезпечення бою (дій) командир батальйону (роти) вказує основні заходи забезпечення, порядок і терміни їх виконання, сили і засоби, які залучаються. У разі потреби можуть вказуватися й інші дані.

46. Під час організації бою (дій) у батальйоні (роті) розробляються і оформляються: розрахунок часу, бойовий наказ, бойові розпорядження (попередні бойові розпорядження) підрозділам, робоча карта командира батальйону (роти), розпорядження (вказівки) щодо всебічного забезпечення бою, донесення про бойовий і чисельний склад. У батальйоні, крім того: заявки на МТЗ підрозділів, донесення з МТЗ і про дози радіаційного опромінення особового складу.

У батальйоні (роті) ведеться журнал відданих і отриманих розпоряджень, у якому записуються всі отримані розпорядження (вказівки) старшого командира (штабу), розпорядження командира батальйону (роти), що віддаються при підготовці бою (дій) та в ході виконання поставленого завдання.

Під час організації найбільш складних видів бою (дій) у батальйоні може розроблятися схема організації взаємодії.

47. На робочій карті командира батальйону (роти) відображаються: положення і склад противника; завдання батальйону (роти); завдання сусідів і розмежувальні лінії з ними (напрямки дій); завдання, що виконуються силами і засобами старшого командира в інтересах батальйону (роти); рішення на бій (дії), завдання підрозділам; місця і час розгортання командно-спостережних пунктів; основні питання взаємодії й ін.

Рішення командира батальйону (роти) відображається на робочих картах його заступників у обсязі, необхідному для виконання ними функціональних обов'язків.

48. Підготовка вогневого ураження (вогню) є найважливішою складовою частиною роботи командира батальйону (роти) з управління підрозділами.

Підготовка вогневого ураження включає організацію вогневого ураження (вогню) та підготовку до виконання вогневих завдань.

49. Організація вогневого ураження (вогню) включає: визначення порядку ВУП в бою (під час ведення дій); постановку завдань з вогневого ураження; узгодження дій сил і засобів вогневого ураження в ході організації взаємодії; визначення заходів щодо всебічного забезпечення вогневого ураження. Періоди ВУП визначаються видами бою.

Для управління підрозділами і вогнем призначаються єдині орієнтири, кодуються топографічні карти та місцеві предмети, до командирів доводяться радіодані та сигнали, на озброєння і військову техніку наносяться пізнавальні знаки й умовні номери.

Під час усвідомлення отриманого завдання та оцінки обстановки командир батальйону (роти) зобов'язаний вивчити призначені старшим командиром єдині орієнтири і сигнали; об'єкти (цілі), які уражаються старшим начальником в інтересах батальйону (роти); оцінити вплив місцевості, погоди, часу доби на виконання вогневих завдань, а також визначити заходи, які необхідно провести для підготовки озброєння до бойового застосування.

50. Орієнтирами вибираються добре видимі вдень і вночі та найбільш стійкі до руйнування місцеві предмети. Орієнтири нумеруються справа наліво та по рубежах від себе в бік противника. Один з орієнтирів призначається основним.

Номери орієнтирів і сигнали, які встановлені старшими командирами, змінювати забороняється. У разі необхідності командир батальйону (роти) може додатково призначати орієнтири та сигнали. Командир батальйону (роти), як правило, призначає не більше п'яти додаткових орієнтирів (на напрямку і в межах дій рот (взводів), на межах смуги і додаткового сектору вогню). Крім орієнтирів для управління вогнем можуть використовуватися добре видимі місцеві предмети.

При прийнятті рішення, визначаючи порядок і способи виконання отриманого завдання і завдань ротам (взводам), мінометній батареї, доданим підрозділам, командир батальйону (роти) розкриває порядок і способи ВУП по завданнях, видах зброї і вогню, способах його ведення, напрямках, напруженості і способах стрільби.

При організації взаємодії і управління командир батальйону (роти) узгоджує зусилля штатних і доданих вогневих засобів щодо черговості виконання вогневих завдань і знищення найбільш важливих цілей, визначає порядок цілевказівок і корегування результатів стрільби; встановлює сигнали (команди) на відкриття, перенос і припинення вогню. Крім того командир батальйону (роти) визначає порядок ведення вогню по повітряних цілях механізованими, танковими підрозділами.

51. Підготовка підрозділів до бою (дій) полягає в їх доукомплектуванні особовим складом, озброєнням і технікою; забезпеченні необхідними матеріальними засобами; підготовці командирів, штабу і особового складу до виконання поставленого завдання, а озброєння і техніки – до бойового застосування (використання); проведенні заходів усебічного забезпечення.

52. Контроль готовності підрозділів до бою (дій) здійснюється командиром батальйону (роти) або заступниками і полягає в детальній перевірці готовності до виконання поставленого завдання та наданні необхідної допомоги. При цьому перевіряється точність виконання відданого бойового наказу, знання підлеглими противника і своїх завдань; визначається відповідність прийнятих командирами рот (взводів) рішень поставленим бойовим завданням; розбираються разом з підлеглими доцільні способи виконання завдань; організуються і проводяться заходи щодо

підготовки до бою (дій); контролюється виконання заходів щодо організації вогневого ураження, взаємодії, управління і всебічного забезпечення; оцінюється морально-психологічний стан особового складу і готовність підрозділів до виконання бойових завдань у точно встановлений час; надається допомога в забезпеченні підлеглих усім необхідним. Виявлені недоліки усуваються в найкоротші терміни.

53. Управління діями батальйону (роти) під час виконання поставлених завдань полягає в спостереженні за результатами дій та вогню, прийнятті рішень відповідно до обстановки, яка склалася, постановці (уточненні) завдань підрозділам (підлеглим) і вогневим засобам.

Робота командира батальйону (роти) під час виконання поставленого завдання спрямовується передусім на втілення в життя прийнятого рішення. Вона включає: постійний збір даних про обстановку та її оцінювання, своєчасне уточнення рішення у міру зміни обстановки, доведення уточнених завдань до підлеглих; підтримання безперервної взаємодії та всебічного забезпечення бою (дій); здійснення контролю за виконанням наказів і своєчасне надання підрозділам необхідної допомоги.

Під час виконання поставленого завдання можуть уточнюватися окремі питання рішення, бойові завдання підрозділам, питання взаємодії, управління і всебічного забезпечення.

У разі різкої зміни обстановки, коли немає можливості виконати своє рішення, командир батальйону (роти) зобов'язаний приймати за своєю ініціативою нове рішення (уточнити раніше прийняте рішення) та за першої нагоди доповісти про нього командирі бригади, полку, (батальйону).

У ході бою (дій) командир батальйону (роти) повинен своєчасно уточнювати бойові завдання підрозділам.

У бойовому розпорядженні, яке віддається в ході виконання поставленого завдання, як правило вказуються: нові дані про противника; об'єкти, які уражаються в інтересах батальйону (роти) старшим начальником; завдання роти (взводу); основні питання взаємодії; час виконання поставленого завдання.

У ході виконання поставлених завдань штаб постійно підтримує в бойовому стані та широко використовує всі засоби зв'язку й автоматизації. Кожен офіцер штабу зобов'язаний уміти вести прямі переговори з відповідними посадовими особами підпорядкованих і взаємодіючих підрозділів; знати обстановку, бути готовим її доповісти з необхідними довідками, розрахунками і висновками. Обстановка в ході бою (дій) відображається на робочих картах командира батальйону (роти), його заступників, начальника штабу та інших посадових осіб. Робочі карти повинні відображати положення своїх підрозділів і противника, динаміку дій і мати відповідні пояснювальні надписи. Обстановка на картах повинна легко читатися і не затінювати топографічну основу карти.

Для підтримки постійної взаємодії між підрозділами штаб доводить до командирів підрозділів зміни в обстановці, уточнені завдання та порядок їх виконання; інформує взаємодіючі підрозділи; забезпечує своєчасну передачу сигналів і команд управління та взаємодії; контролює точність виконання підлеглими підрозділами поставлених (уточнених) завдань і вказівок командира.

54. Управління вогнем у ході виконання завдання включає: розвідку наземних і повітряних цілей, оцінювання їх важливості, визначення черговості та засобів ураження цілей; постановку вогневих завдань; спостереження за результатами вогню та його корегування; контроль за витратою боєприпасів.

Щонайперше знищуються: командні пункти; ПУ вогнем ракет, артилерії та авіації; радіолокаційні, радіотехнічні та оптичні засоби розвідки; машини управління; протитанкові засоби; розрахунки (обслуги) кулеметів і мінометів; снайпери;

артилерійські корегувальники та авіанавідники противника. Засоби ураження вибираються з огляду на забезпечення надійного знищення розвіданих цілей.

Під час постановки (уточнення) вогневих завдань командир вказує: кому (якому підрозділу), де (цілевказівки); що (найменування цілі) і завдання (знищення, подавлення, руйнування або інше).

Цілевказівки можуть здійснюватися: від орієнтирів (місцевих предметів) і від напрямку руху (атаки), по азимутальному покажчику, трасуючими кулями (снарядами), розривами снарядів, сигнальними засобами, а також наведенням зброї та приладу на ціль.

Корегування вогню здійснюється від орієнтирів (місцевих предметів) і розривів снарядів з указівкою величини відхилення по дальності і напрямку за сіткою оптичного приладу або в метрах.

55. Виклик і корегування вогню доданого артилерійського підрозділу здійснюється через його командира, а підтримуючого – через артилерійського корегувальника або особисто командиром батальйону (роти). Під час виклику вогню командир батальйону (роти) вказує: вид вогню (вогень по окремій цілі, зосереджений вогень, нерухомий або рухомий загороджувальний вогень); завдання стрільби (подавити, знищити, зруйнувати, виснажити, освітити, засліпити, створити створи та світлові орієнтири, задимити); характер і місце розташування цілі, або її номер; терміни виконання вогневого завдання. Під час корегування вогню командир батальйону (роти) вказує: характер і місце розташування цілі, або її номер; величину відхилення по дальності і напрямку за сіткою оптичного приладу або в метрах.

Цілевказівки екіпажам вертольотів (літаків) здійснюються через авіаційних навідників, а безпосередні цілевказівки – за розпорядженням старшого командира позначенням місця цілі вогнем зі стрілецької зброї й озброєння бойових машин трасуючими кулями (снарядами). Завдання на позначення місця цілі ставиться так, як і вогневе завдання з вказівкою часу відкриття вогню.

56. У разі безпосередньої загрози застосування противником ЗМУ командир батальйону (роти) попереджає про це підрозділи і, не припиняючи виконання бойового завдання, вживає заходів щодо їх укриття і розосередження, проведення заходів інженерного забезпечення, радіаційного, хімічного і біологічного захисту.

57. Командир батальйону (роти) зобов'язаний вчасно доповідати командирю бригади (полку, батальйону) про отримання бойового завдання, прийняте рішення, наслідки застосування противником ЗМУ і систем високоточної зброї, виконання завдання, нові дані про противника і застосування ним нових способів і засобів ведення бою, а також про різкі зміни обстановки і значні втрати своїх сил і засобів, у тому числі про психогенні втрати.

У доповіді вказується: ступінь виконання поставленого завдання; положення, характер дій штатних і доданих підрозділів; дані про противника, який діє перед фронтом і на флангах батальйону (роти); прийняте рішення щодо обстановки, яка склалася (якщо воно приймалося), та інші питання. Крім того, в доповіді може бути прохання до старшого командира про підтримку дій батальйону (роти). Доповідь про виконання завдань згідно з раніше затвердженим рішенням може здійснюватися встановленим сигналом.

58. Для взаємного розпізнавання, визначення належності та місць розташування підрозділів у кожному батальйоні (роті) першого ешелону бригади (полку, батальйону), який перебуває в безпосередньому зіткненні з противником або веде бій (розвідку) в тилу противника, призначається пост (пункт) позначення зі складу спеціально підготовленого відділення (екіпажу). Позначення цим постом (пунктом) місця розташування підрозділів здійснюється сигнальними і технічними засобами розпізнавання шляхом приведення їх у дію за командою командира

батальйону (роти) або начальника штабу батальйону.

Пост (пункт) позначення батальйону (роти) призначається в складі одного сержанта та двох солдатів. Він забезпечується приладами спостереження, ліхтарем, засобами зв'язку та подання сигналів розпізнавання, позначення та оповіщення.

Під час постановки завдання посту (пункту) позначення вказуються склад поста (пункту), місце розташування, сигнали розпізнавання, позначення та оповіщення.

1.3. Організаторська робота

59. Організаторська робота командира і штабу батальйону полягає у спрямуванні і координації діяльності підрозділів на забезпечення своєчасної і повної підготовки бою та здійснення контролю готовності до виконання поставлених завдань. Вона включає: організацію управління, взаємодії та всебічного забезпечення; підготовку управління, штабу батальйону та підрозділів; підготовку району бою; контроль готовності до бою.

60. Командир батальйону (роти) особисто відповідає за бойову готовність підрозділів батальйону (роти), прийняті рішення, правильне застосування та успішне виконання підлеглими підрозділами поставлених завдань, а також за успішне виконання батальйоном поставлених завдань у цілому.

Він зобов'язаний своєчасно приймати рішення на бій (дії), ставити завдання підпорядкованим (підтримуючим) підрозділам, організовувати взаємодію, управління та всебічне забезпечення, а також на безпосередню підготовку підрозділів до дій (бою), уміло керувати ними, наполегливо добиваючись виконання поставлених завдань.

Командир батальйону (роти) управляє підрозділами особисто та через своїх заступників (а командир батальйону і через штаб) шляхом віддання усних бойових наказів, розпоряджень, командами і сигналами. Накази, розпорядження та команди повинні віддаватися коротко і ясно. Він зобов'язаний завжди знати положення, характер дій і стан підпорядкованих підрозділів. У вирішальні моменти бою командир батальйону (роти) повинен перебувати на найбільш важливому напрямку і вчасно впливати на хід бою силами та засобами, які є в його розпорядженні.

Заступник командира батальйону відповідає за бойову підготовку підрозділів, проведення бойового злагодження і тактичних занять відповідно до характеру майбутнього бою (дій), а також за збір та узагальнення інформації про нові способи (форми) тактичних дій, нові зразки ОВТ, вивчення та узагальнення бойового досвіду і впровадження його в практику тощо. У разі відсутності командира батальйону виконує його обов'язки. Зобов'язаний знати рішення командира на бій (дії), усі віддані ним розпорядження, постійно знати в повному обсязі обстановку, завдання підрозділів і бути готовим взяти на себе управління батальйоном.

Начальник штабу батальйону є заступником командира батальйону, якому надано право віддавати накази від імені командира. Начальник штабу відповідає за бойову готовність і підготовку штабу, підрозділу зв'язку і розвідувального взводу батальйону, організацію і забезпечення безперервного управління підрозділами батальйону, розгортання системи управління і її стійке функціонування, за організацію бойового забезпечення.

Він є основним організатором роботи штабу і особисто відповідає за виконання всіх покладених на штаб завдань.

Начальник штабу зобов'язаний: знати рішення командира батальйону на бій (дії), віддані ним розпорядження та здійснювати контроль за їх виконанням; постійно знати обстановку, передбачати можливі її зміни і бути готовим доповісти командирі свої висновки і пропозиції; розроблювати бойові накази (розпорядження) командира; здійснювати контроль за виконанням відданих бойових наказів (розпоряджень);

здійснювати контроль забезпечення підрозділів усім необхідним для бою; підтримувати постійну взаємодію між підрозділами; організувати стійкий зв'язок, визначати порядок використання засобів зв'язку на всіх етапах бою і захист від радіоелектронного подавлення противником; забезпечувати приховане управління підрозділами; своєчасно представляти необхідні донесення вищому штабу, інформувати командирів підрозділів і сусідів про зміни в обстановці; вивчати бойовий досвід і доводити його до підлеглих; організувати хімічний та радіаційний контроль. Він повинен організувати розвідку наземного та повітряного противника, ставити завдання розвідувальному підрозділу, доводити до командирів підрозділів сигнали управління та розпізнавання.

Заступник командира батальйону (роти) з виховної роботи відповідає за організацію МПЗ, морально-психологічний стан особового складу, роботу з підтримки його високої психологічної стійкості і готовності до ведення бойових дій.

Він зобов'язаний знати бойове завдання батальйону (роти); обстановку, яка складається; безпосередньо організувати і керувати МПЗ; доповідати командирі батальйону (роти) про морально-психологічний стан особового складу, організованості і бойової злагожденості військових колективів та пропозиції щодо організації МПЗ, а також про результати проведеної роботи; організувати і здійснювати забезпечення підрозділів технічними засобами виховання; проявляти ініціативу і творчість у пошуку найбільш ефективних засобів, форм і методів впливу на особовий склад в інтересах виконання бойового завдання, здійснювати контроль за виконанням норм міжнародного гуманітарного права.

Заступник командира батальйону з МТЗ (заступник командира роти з озброєння) відповідає: за бойову готовність безпосередньо підпорядкованих і доданих підрозділів та успішне виконання ними поставлених завдань; за організацію бою і здійснення управління ними; за забезпеченість підрозділів батальйону (роти) усіма необхідними для ведення бою (бойових дій) матеріально-технічними засобами.

Він зобов'язаний: завжди знати обстановку в необхідному для виконання своїх обов'язків обсязі, завдання батальйону (роти); доповідати командирі батальйону (роти), начальнику штабу про стан МТЗ, забезпеченість підрозділів батальйону (роти) матеріально-технічними засобами, стан і можливості штатних і доданих підрозділів; ставити їм завдання, контролювати їх виконання і надавати їм допомогу в підготовці до бою (дій); постійно знати де перебувають і які завдання виконують підпорядковані підрозділи та їх боєздатність; вчасно вживати заходів з відновлення необхідних запасів озброєння, військової техніки та матеріально-технічних засобів.

Заступник начальника штабу батальйону відповідає за забезпечення командира і начальника штабу достовірними даними про положення та стан підрозділів, характер їх дій і ступені виконання поставлених завдань. Він зобов'язаний: своєчасно надавати довідкові документи (дані) для оцінки обстановки, організації управління і взаємодії; вести облік доз опромінення особового складу; брати участь у розробці необхідних бойових документів.

Головний старшина батальйону (головний сержант батальйону) підпорядковується командирі батальйону і є прямим начальником для всього рядового і сержантського складу батальйону.

Головний старшина батальйону (головний сержант батальйону) зобов'язаний: проводити за рішенням командира батальйону підготовку сержантського складу батальйону до виконання бойових та інших завдань; здійснювати контроль за виконанням головними сержантами рот (взводів) своїх обов'язків та поставлених перед ними завдань; за рішенням командира батальйону перевіряти несення бойового чергування особовим складом батальйону.

Головний сержант роти підпорядковується командирі роти і є прямим начальником для всього рядового і сержантського складу роти.

Головний сержант роти зобов'язаний: знати тактику дій роти в різних видах бою, досконало володіти основними видами ОВТ, які є на озброєнні роти; підтримувати бойову готовність та високу злагодженість роти для ведення бою, знати моральні та фахові якості військовослужбовців роти; знати позивні посадових осіб роти та батальйону, вміти готувати до роботи засоби зв'язку та працювати на них у радіомережі командира роти та командира батальйону; вміти проводити вивірку прицільних пристроїв та приводити зброю до нормального бою, водити бойові машини, які є на озброєнні роти; проводити заняття з особовим складом підрозділу (поповненням) з відпрацювання елементів практичних дій у різних видах бойових дій; знати бойове завдання роти; у разі відсутності офіцерського складу роти прийняти командування ротою на себе.

Сержант з матеріального забезпечення підрозділу відповідає за організацію МТЗ бою; забезпеченість підрозділу всіма необхідними матеріально-технічними засобами для ведення бою (дій); облік, наявність і стан матеріально-технічних засобів у підрозділі. Він підпорядковується командирі підрозділу (заступнику командира підрозділу з МТЗ).

Він зобов'язаний: постійно знати рівень забезпеченості та стан матеріально-технічних засобів, які є на зберіганні, у транспорті підрозділу, порядок їх завантаження (розвантаження) і підвезення (вивезення); організувати та контролювати виконання заходів щодо підтримання матеріально-технічних засобів підрозділу в постійній готовності до бойового застосування (використання за призначенням); своєчасно виконувати розрахунки, витребувати та одержувати необхідні матеріально-технічні засоби, організувати безперебійне забезпечення ними особового складу підрозділу; вести облік, правильне зберігання і своєчасне поповнення матеріально-технічних засобів; здійснювати постійний контроль за правильним застосуванням (використанням за призначенням) матеріально-технічних засобів.

Він повинен: забезпечувати наявність усіх матеріально-технічних засобів у підрозділі відповідно до бойового завдання, покладеного на підрозділ; оформляти заявки на матеріально-технічні засоби та організувати їх отримання; вести облік матеріально-технічних засобів у підрозділі відповідно до вимог керівних документів; своєчасно видавати матеріально-технічні засоби в підрозділи; стежити за станом матеріально-технічних засобів у підрозділі, своєчасно вирішувати питання щодо їх обслуговування, оновлення або поповнення; організувати поповнення матеріально-технічних засобів у ході бою (бойових дій); організувати належне зберігання матеріально-технічних засобів підрозділу; організувати і забезпечувати харчування особового складу під час виконання бойових завдань, передбачати запаси продовольчого майна на особовий склад, який перебуває на бойовому чергуванні або готується до нього; організувати пункт бойового постачання підрозділу; організувати заходи з обігріву особового складу.

61. Управління підрозділами полягає в цілеспрямованій діяльності командира батальйону (роти), його заступників і штабу батальйону щодо підтримання постійної бойової готовності підрозділів, підготовці їх до ведення бою (дій), твердому і безперервному управлінню ними під час виконання поставлених завдань.

Управління підрозділами включає: організацію та здійснення заходів щодо підвищення (підтримання) бойової готовності підрозділів і забезпечення (відновлення) їх боєздатності; безперервне добування, збирання, вивчення, відображення, аналіз і оцінювання даних обстановки; прийняття рішення; постановку завдань підлеглим; організацію і підтримку взаємодії; організацію і виконання заходів морально-психологічного та всебічного забезпечення; практичну роботу підрозділів до дій і безпосереднє керівництво ними; практичну роботу в підпорядкованих підрозділах щодо керівництва їх безпосередньою підготовкою до бою; організацію контролю виконання

поставлених завдань під час бою та інші заходи.

Для виконання завдань управління в батальйоні створюється система управління.

62. До управління підрозділами, як процесу, ставляться вимоги, виконання яких є необхідною передумовою досягнення його мети. Основними з них є постійна готовність системи управління до виконання завдань, стійкість, безперервність, оперативність, якість, прихованість управління військами.

Постійна готовність системи управління досягається: твердим знанням командиром батальйону (роти), начальником штабу батальйону, іншими посадовими особами порядку виконання завдань, знанням своїх функціональних обов'язків; укомплектованістю штабу батальйону особовим складом та забезпечення їх засобами управління; злагожденістю у роботі посадових осіб і штабу батальйону; підтриманням бойової готовності структурних підрозділів батальйону; підтриманням командно-спостережного пункту батальйону (рот), засобів зв'язку у справному стані та забезпеченням їх безперебійної роботи; підтриманням стійкого зв'язку з підрозділами бригади (батальйону).

Стійкість управління полягає в підтриманні спроможності командира батальйону (роти) і штабу батальйону виконувати завдання управління за умов різких змін обстановки та впливу противника вогневими і радіоелектронними засобами, дій диверсійно-розвідувальних груп, повітряних десантів на елементи системи управління.

Безперервність управління полягає в підтриманні спроможності командира батальйону (роти) і штабу батальйону постійно здійснювати вплив на підрозділи в ході підготовки і ведення бойових дій, а також в отримванні від них інформації про обстановку, яка склалася, і своєчасної доповіді про неї старшому командирі (начальнику).

Вимоги стійкості й безперервності управління тісно взаємозв'язані. Вони досягаються створенням системи управління батальйону (роти) та її оснащення технічними засобами управління з використанням фортифікаційних споруд; підтриманням командно-спостережних пунктів у постійній готовності до роботи та своєчасною зміною місць їх розташування у ході бойових дій; умілою організацією роботи особового складу на командно-спостережних пунктах; надійною охороною і обороною елементів системи управління; відновленням порушеного управління у стислі строки за будь-яких умов обстановки.

Оперативність управління полягає у здатності командира батальйону (роти) і штабу батальйону виконувати завдання управління у стислі строки, в упередженні противника в діях, у швидкому реагуванні на зміни обстановки та своєчасному впливу на підрозділи в інтересах успішного виконання поставлених завдань. Оперативність управління досягається: постійним володінням командиром батальйону (роти) і штабом батальйону обстановкою; своєчасним прийняттям (уточненням) рішень та їх доведенням до підрозділів; ефективним функціонуванням елементів системи управління.

Якість управління полягає в здатності командира батальйону (роти) і штабу батальйону забезпечити ефективну реалізацію поставлених завдань з найменшими втратами та у визначені строки.

Якість управління досягається: обґрунтованістю прийнятих рішень, їх відповідністю можливостям підрозділів та меті бойових завдань; постійною готовністю системи управління до виконання завдань з управління підрозділами; стійкістю, безперервністю, оперативністю і прихованістю управління.

Прихованість управління полягає в збереженні в таємниці від противника відомостей, які використовуються для управління підрозділами, та місця командира підрозділу в бойовому порядку.

Вона досягається ретельним маскуванням командно-спостережного пункту

батальйону (роти), комплексним застосуванням радіо- та дротових засобів зв'язку, умілим застосуванням сигнальних засобів в умовах безпосереднього вогневого контакту з противником.

Основою управління є рішення командира.

63. Система управління батальйону (роти) є організаційно-технічною основою управління підрозділами і включає органи управління, ПУ і засоби управління батальйону (роти).

64. Командно-спостережний пункт батальйону (роти) – це спеціально обладнане та оснащене технічними засобами місце, з якого здійснюється управління підрозділами під час підготовки й у ході бою (дій). Командно-спостережний пункт повинен бути мобільним, мати надійний зв'язок і забезпечувати управління підрозділами в будь-якій обстановці на місці та в русі. Він розгортається в такому місці, яке забезпечує найкраще спостереження за місцевістю, противником, діями своїх підрозділів і сусідів, а також безперервне управління. Командно-спостережний пункт не повинен вирізнятися в бойовому порядку, а для його розташування та переміщення необхідно вміло використовувати захисні та маскувальні властивості місцевості й місцевих предметів.

65. На командно-спостережному пункті батальйону (роти) розміщуються командир батальйону (роти), його заступники, за винятком заступника командира батальйону з МТЗ (заступника командира роти з озброєння), офіцери штабу, а також командири доданих підрозділів.

Командир батальйону для управління підрозділами може висуватися ближче до лінії зіткнення з противником на машині управління (БМП – 1 командно-штабна або БМП (БТР), на якій з командиром працюють заступник начальника штабу, командир мінометної батареї (доданого артилерійського підрозділу) та авіаційний навідник.

Переміщення командно-спостережного пункту здійснюється тільки з дозволу старшого командира (вищого штабу) і проводиться швидко, приховано, організовано і не повинне збігатися в часі з вирішальними подіями в ході виконання поставленого завдання.

У разі виходу з ладу командно-спостережного пункту батальйону (роти) управління підрозділами здійснюється, як правило, з командно-спостережного пункту роти (одного зі взводів) другого ешелону. Командир, який прийняв на себе командування батальйоном (ротою), доповідає про це старшому командирі, повідомляє підлеглим, взаємодіючим підрозділам та сусідам.

66. Посадовими особами органу управління батальйону (управління роти) є штатні посадові особи, які наділені певними правами і обов'язками щодо управління штатними і доданими підрозділами – командир батальйону (роти), заступники командира батальйону (роти) і штаб батальйону.

Штаб є основним органом управління батальйону. Свою роботу він здійснює на основі рішення та вказівок командира, а також розпоряджень вищого штабу.

Головне завдання штабу полягає у забезпеченні своєчасного та повного доведення наказів і розпоряджень до підлеглих; у своєчасному зборі, узагальненні й аналізі даних обстановки, доповіді їх командирі батальйону і доведенні до вищого штабу.

На штаб покладаються такі завдання: забезпечення бойової готовності підрозділів; безперервне добування, збирання, вивчення та оцінювання даних обстановки; підготовка необхідних розрахунків і пропозицій командирі для прийняття рішень; оформлення бойових наказів і розпоряджень; здійснення заходів щодо організації взаємодії під час виконання поставлених завдань; організація всебічного забезпечення і захисту військ; контроль за виконанням підрозділами поставлених завдань; ведення обліку особового складу, зброї, техніки, ракет і боєприпасів усіх видів, пального й інших матеріальних запасів; здійснення

укомплектування підпорядкованих підрозділів особовим складом, ОВТ, поповнення матеріальними засобами та ведення обліку доз опромінення особового складу; інформування командирів підпорядкованих, взаємодіючих підрозділів і сусідів про нові дані обстановки; організація системи управління військами, забезпечення її стійкого функціонування; організація і контроль за забезпеченням прихованого управління військами і збереженням у таємниці заходів, які плануються; вивчення, узагальнення і доведення бойового досвіду до підпорядкованих підрозділів, а також удосконалення способів управління.

67. Засоби управління включають засоби зв'язку, засоби автоматизації управління, технічні засоби прихованого управління військами, засоби обробки інформації.

Засоби зв'язку включають обладнання (технічні засоби) для обміну інформацією в системі управління військами. Зв'язок у батальйоні (роті) організується відповідно до рішення командира і вказівок начальника штабу полку (батальйону). За організацію і стан зв'язку відповідає начальник штабу батальйону (в роті – командир роти). Безпосередньо організує зв'язок і відповідає за його стійку роботу начальник зв'язку батальйону. Командир батальйону (роти) і начальник штабу батальйону за будь-яких умов обстановки зобов'язані мати при собі засоби зв'язку, які дозволяють підтримувати постійний і стійкий зв'язок зі старшим командиром, командирами штатних, доданих, підтримуючих і взаємодіючих підрозділів, та вміти особисто вести переговори по засобах зв'язку.

Для забезпечення управління в батальйоні (роті) застосовуються радіо-, проводові, рухомі і сигнальні засоби зв'язку.

Під час виконання поставленого завдання всі команди по радіо передаються відкритим текстом, з використанням переговорних таблиць, при цьому найменування підрозділів і посади командирів вказуються позивними, а пункти місцевості відносно орієнтирів, а також умовними (кодованими) найменуваннями.

Продові засоби зв'язку застосовуються самостійно та в комплексі з радіозасобами під час розташування батальйону на місці, у вихідному районі і в обороні.

Рухомі засоби зв'язку застосовуються в усіх видах бою (діях), а також під час переміщення і розташування підрозділів на місці.

Сигнальні засоби зв'язку застосовуються для передачі команд, сигналів оповіщення, розпізнавання, управління і взаємодії.

Для підтримки взаємодії між сусідніми підрозділами використовуються радіозасоби цих підрозділів, а також проводові і рухомі засоби правого сусіда.

Засоби автоматизації управління призначені для підвищення ефективності управління підрозділами (оперативності, надійності і якості управління) з метою найбільш повного використання їх бойових можливостей. Вони повинні забезпечувати: інформаційний обмін між командно-спостережним пунктом підрозділу і пунктами управління старшого командира (начальника); автоматизацію передачі сигналів і команд управління, взаємодії та оповіщення; скорочення часу збору, обробки і передачі даних обстановки; підготовку даних для затвердження рішення і планування дій; відображення і документування інформації.

Засоби автоматизації управління використовуються на основі вказівок командира і розпоряджень вищого штабу. Відповідальність за впровадження, використання і надійну роботу засобів автоматизації, а також за захист циркулюючої в них інформації покладається на начальника штабу батальйону.

Відповідальність за безпосередню підготовку та використання засобів автоматизації управління покладається на начальника зв'язку батальйону.

Технічні засоби прихованого управління військами призначені для забезпечення збереження в таємниці від противника змісту інформації, яка

передається по каналах та лініях зв'язку. До них належать копіювальні і шифрувальні машини, апаратура засекреченого зв'язку.

Засоби обробки інформації і проведення розрахунків призначені для підвищення оперативності управління і включають електронно-обчислювальні машини, розрахункові лінійки, таблиці, графіки, номограми тощо.

1.4. Підготовка району бойових дій підрозділів

68. Підготовка району бойових дій (бою) здійснюється з метою створення сприятливих умов для своєчасного та організованого розгортання батальйону (роти), успішного виконання визначених завдань, забезпечення живучості та швидкого відновлення боєздатності підрозділів, організованого і безперервного забезпечення та управління ними.

69. Під час завчасної підготовки району бойових дій (бою) визначаються та вивчаються: основні та запасні шляхи, дороги в смугі висування бригади, переправи через водні перешкоди, вихідні рубежі, рубежі регулювання руху, райони привалів і відпочинку, станції завантаження та розвантаження, райони зосередження підрозділів, базові райони, оборонні рубежі та позиції, напрямки і рубежі розгортання контратак, місця розгортання командо-спостережних пунктів, позиції підрозділів охорони (блокпостів), позиційні райони і вогневі позиції артилерії, сил і засобів ППО.

Під час безпосередньої підготовки району бойових дій (бою) силами і засобами старших командирів та батальйону (роти) здійснюється: підготовка мережі шляхів маневру, підвезення й евакуації, переправ через водні перешкоди, вихідних рубежів, рубежів регулювання руху, районів привалів і відпочинку, станцій навантаження і розвантаження; перевірка місцевості на наявність вибухонебезпечних предметів; підготовка оборонних позицій, рубежів розгортання для контратак (вогневих рубежів); місць розгортання командно-спостережних пунктів, блокпостів, вогневих позицій артилерії, засобів ППО, районів зосередження, базових таборів; створення системи інженерних загороджень; розгортання складів, сховищ ракет, боєприпасів, запасів матеріально-технічних засобів. Крім того, проводяться заходи щодо запобігання пожежам і повеням, а також санітарно-епідеміологічні заходи тощо.

Розділ 2. РОЗТАШУВАННЯ НА МІСЦІ

2.1. Загальні положення

70. Розташування на місці – організоване розміщення підрозділів батальйону (роти) у вихідному районі, районі зосередження, районі очікування, районі відпочинку, базовому районі, визначеному районі та в інших.

Батальйон (рота) при розташуванні на місці повинен бути в постійній готовності до відбиття нападу противника, здійснення маневру до нового району і до виконання інших завдань, які раптово виникають.

71. Район розташування призначається на місцевості, яка має природні укриття і забезпечує захист підрозділів від ЗМУ та високоточної зброї. Він повинен забезпечувати розосереджене і приховане їх розміщення, швидкий збір і проведення маневру в потрібному напрямку, зручність розміщення та відпочинку особового складу, а також сприятливі санітарно-епідемічні умови. Необхідно уникати розташування підрозділів поблизу населених пунктів, важливих об'єктів, по яких противник може завдати масовані вогневі удари та застосувати ЗМУ.

За умов холодної пори року або тривалої непогоди, якщо немає часу на улаштування укриттів поза населеними пунктами, розташування підрозділів

здійснюється в населених пунктах; при цьому цивільне населення евакуюється з районів розташування підрозділів.

72. Батальйон у призначеному районі розташовується поротно з таким розрахунком, щоб з початком виходу з району не робити зайвих пересувань.

Район розташування батальйону включає позиції (маршрути дій) сторожової (безпосередньої) охорони, механізованих (танкових) рот, райони розташування мінометної (артилерійської) батареї, гранатометного і протитанкового підрозділів, підрозділів технічного забезпечення і тилу.

Розміри району для розташування батальйону на місці можуть бути до 10 км².

Порядок розміщення підрозділів батальйону залежить від характеру майбутніх дій, тривалості перебування в районі, умов обстановки і характеру місцевості.

У батальйоні призначається черговий підрозділ у складі взводу. Він перебуває у районі розташування своєї роти в постійній готовності до виконання завдань, які раптово виникають, у тому числі й для гасіння пожеж у районі розташування та поблизу нього.

Механізована (танкова) рота в указаному їй районі розташовується уздовж маршруту висування, використовуючи захисні та маскувальні властивості місцевості. Відстань на відкритій місцевості між танками, БМП (БТР) повинна бути 100 – 150 м, між взводами – 300 – 400 м, між ротами – 1 – 1,5 км.

Мінометна (артилерійська) батарея батальйону розташовується в повному складі або повзводно на загрозливих напрямках, перебуваючи в постійній готовності до відкриття вогню.

Гранатометний і протитанковий підрозділи батальйону розташовуються з механізованими ротами.

Підрозділ ППО займає вогневі позиції в місцях, які забезпечують можливість ведення вогню по літаках, вертольотах та інших повітряних цілях.

Розвідувальний взвод розташовується поблизу командно-спостережного пункту.

Підрозділи МТЗ батальйону розміщаються з урахуванням зручності забезпечення підрозділів.

Розташування підрозділів під лініями електропередач, поблизу газо- та нафтопроводів не допускається.

73. Під час усвідомлення завдання на розташування на місці командир батальйону (роти) особливу увагу звертає на заходи, що проводяться старшим начальником в інтересах розвідки району майбутнього розташування підрозділів.

Під час оцінювання противника визначається можливість завдання ударів по підрозділах при розташуванні в зазначеному районі, а також імовірність дій у ньому диверсійно-розвідувальних груп противника та незаконних збройних формувань (далі – НЗФ). Оцінюючи місцевість, командир батальйону (роти) вивчає її захисні та маскувальні властивості, можливість їх використання для захисту військ, насамперед від високоточної зброї, умови для дій ТакПД і диверсійно-розвідувальних груп противника.

У рішенні на розташування на місці командир батальйону (роти) визначає: на що зосередити основні зусилля; місця (райони) розташування з визначенням порядку дій щодо їх зайняття; склад, завдання і порядок зміни чергового підрозділу і добового наряду; основні питання управління і взаємодії; порядок організації охорони та інші завдання за видами забезпечення, у тому числі щодо використання місцевих ресурсів.

Під час постановки завдань на розташування командир батальйону (роти) в бойовому наказі вказує:

штатним і доданим підрозділам – основні та запасні райони (місця) розташування (якщо батальйон у середині основного району бригади, то запасні

райони не призначаються), порядок їх зайняття та інженерного обладнання, а підрозділу ППО, крім того, – і стартові (вогневі) позиції, завдання, час і ступені бойової готовності;

охороні – склад, позицію охорони (маршрут руху патрульних) та час її зайняття (початок патрулювання), завдання, порядок відкриття та ведення вогню, підтримання зв'язку і доповіді про противника, порядок зміни, пропуск та відгук;

черговому підрозділу – склад, до яких дій бути готовим, район розташування, порядок взаємодії під час відбиття раптового нападу противника та сигнали відгуку.

Під час організації взаємодії командир батальйону (роти) додатково погоджує дії підрозділів батальйону (роти) під час зайняття зазначеного району з силами і засобами комендантської служби; підрозділів батальйону (роти), органів охорони і чергового підрозділу під час відбиття нападу противника.

Для організації відбиття можливого нападу наземного противника визначаються: штатним і доданим підрозділам – завдання, маршрути висування, позиції (рубежі); мінометному й артилерійському підрозділам – вогневі позиції та порядок підготовки рубежів розгортання (вогневих позицій) і виходу на них, порядок проведення маневру підрозділами і вогнем. Для відбиття нападу повітряного противника командир батальйону (роти) визначає, які чергові вогневі засоби мають бути в підрозділах і вказує порядок ведення вогню.

Командир батальйону (роти) здійснює контроль за інженерним обладнанням району розташування, технічним обслуговуванням ОВТ, поповненням підрозділів ракетами, боєприпасами й іншими матеріальними засобами і дотриманням високої бойової готовності підрозділів.

74. До виходу батальйону (роти) у призначений район старшим начальником організується його рекогносцировка. До складу рекогносцирувальної групи, яка висилається старшим командиром, входять один із офіцерів батальйону і по одному офіцеру (прапорщику) або сержанту від кожної роти. Вони уточнюють місця розташування рот, інших штатних і доданих підрозділів, командно-спостережних пунктів, вогневі позиції підрозділу ППО, місця розташування підрозділів технічного забезпечення та тилу, розвідують і позначають під'їзні шляхи, зустрічають свої підрозділи та відводять у призначені місця.

Забороняється робити написи або виставляти покажчики з найменуванням і нумерацією підрозділів та прізвищами їх командирів.

Результати рекогносцировки доповідаються командир батальйону (роти). На основі доповіді старшого групи, яка здійснювала рекогносцировку, командир уточнює своє рішення і завдання підрозділам.

Підрозділи займають райони розташування у міру підходу з маршу, відразу розосереджуються і маскуються. Зупинка колон підрозділів на дорогах в очікуванні розташування у визначеному районі не допускається.

При розташуванні батальйону (роти) у районі, звільненому від противника, командир батальйону (роти) заздалегідь організує ретельну розвідку й очищення району від дрібних груп противника та його розвідувально-сигналізаційних приладів. Виявлені мінні поля, заміновані об'єкти та заражені ділянки місцевості позначаються й охороняються. У разі необхідності на шляхах руху проробляються проходи або позначаються об'їзди. За наявності часу проводиться суцільна очистка району від мін. Для позначення пунктів і місць, несприятливих через санітарно-епідемічний стан, виставляються відповідні знаки.

75. Підрозділи під час розташування на місці охороняються безпосередньо методом патрулювання, а в разі загрози нападу противника – і сторожовою охороною, яка виставляється бригадами (полками, батальйонами) на вказаних їм рубежах і в смугах (на позиціях). Охорона повинна бути круговою і перехоплювати всі основні дороги та підступи до району розташування. У ротах організується

безпосередня охорона.

Командно-спостережний пункт батальйону обладнується з урахуванням ефективного управління підрозділами під час перебування в районі розташування і виходу з нього. У батальйоні (роті) організуються дротовий зв'язок між командно-спостережними пунктами, спостережними пунктами, попередження про безпосередню загрозу і початок застосування противником ЗМУ та високоточної зброї, оповіщення про повітряного та наземного противника, РХБ зараження, застосування запальної зброї, а також проводяться заходи маскуванню.

76. Штаб батальйону при розташуванні на місці розробляє бойовий наказ, схему охорони й оборони району розташування, донесення про бойовий і чисельний склад, донесення щодо тилового забезпечення, заявки на матеріальне забезпечення підрозділів.

77. Інженерне обладнання районів розташування починається негайно з прибуттям у них підрозділів, а по можливості і завчасно. У районі розташування батальйону (роті) поблизу машин особовий склад обладнує відкриті або перекриті щілини, а за наявності часу влаштовує бліндажі і сховища. Для ОВТ, зенітних і чергових вогневих засобів, підрозділів на позиціях охорони, а також ракет, боєприпасів, пального й матеріальних засобів обладнуються окопи й укриття. Місця розташування підрозділів, ОВТ, позиції охорони і чергових вогневих засобів, сліди від машин ретельно маскуються. З метою забезпечення маневру розвідуються наявні дороги. У районі розташування і на підступах до нього розвідуються і підготовляються шляхи для виходу підрозділів з нього і маневру під час відбиття нападу противника. Радіо- і тепловипромінювальні об'єкти маскуються спеціальними покриттями (екранами), поблизу них обладнуються оманні об'єкти (теплові пастки). Маскування перевіряється візуальним спостереженням.

У населених пунктах підрозділи розташовуються, як правило, ближче до окраїн. Як укриття використовуються підвальні приміщення будинків, місцеві сховища та інші міцні споруди.

78. У батальйоні (роті) для охорони особового складу й ОВТ призначається добовий наряд, склад якого визначається старшим командиром. Кількість змін днювальних і порядок їхньої зміни повинні забезпечити охорону особового складу й ОВТ у всьому районі розташування батальйону (роті). Черговий по батальйону (роті) забезпечується засобами зв'язку з командиром підрозділу, штабом батальйону і підрозділами охорони.

У районі розташування обмежується пересування особового складу і техніки. Особовому складу батальйону (роті), який не несе службу в добовому наряді і не виконує завдання в складі підрозділів охорони, забороняється вихід за межі району розташування.

Дороги в місці розташуванні батальйону (роті) у разі потреби обладнуються покажчиками напрямку руху, а також дорожніми знаками, які позначають допустиму швидкість руху машин. Забороняється робити написи або виставляти покажчики на місцевості з найменуванням та нумерацією підрозділів та прізвищами їхніх командирів.

79. Зміна району розташування батальйону (роті) здійснюється за вказівкою старшого командира. У разі раптового застосування противником ЗМУ, високоточної, запальної зброї або систем дистанційного мінування і якщо немає можливості вчасно доповісти про це старшому командирі, зміна району може проводитися за рішенням командира батальйону (роті), з подальшою доповіддю про це старшому командирі.

Для виходу роти з району, який дистанційно заміновано, групою розмінування за допомогою комплексу розмінування мін та іншими способами пророблюється прохід. Бойові машини виходять до проходу самостійно.

80. У горах батальйон (рота) розташовується в місцях, які забезпечують швидкий вихід на дорогу або розгортання для відбиття нападу противника. Не допускається розташування в районах, де можливі обвали, сніжні лавини, повені і селеві потоки. Для укриття особового складу й ОВТ використовуються складки місцевості, тунелі, гірські виробки, печери.

81. У лісі батальйон (рота) розташовується уздовж доріг і просік. На випадок виникнення лісової пожежі підготовлюються шляхи виходу в запасні райони. Гасіння пожежі і рятувальні роботи здійснюються черговим підрозділом, а за потреби і додатково виділеним особовим складом.

82. Узимку для розташування батальйону (роти) вибираються райони, які захищені від вітру. Особлива увага приділяється підтриманню в прохідному стані доріг для виходу підрозділів із районів розташування. Для обігріву особового складу обладнуються утеплені й опалювані укриття. Двигуни машин за потреби періодично прогриваються. При цьому вживають заходів для запобігання отруєнню особового складу відпрацьованими газами, переохолодженню і обмороженню.

2.2. Охорона

83. Батальйон (рота) при розташуванні на місці охороняється безпосередньою, а в разі загрози нападу противника – і сторожовою охороною, яка виставляється батальйоном на визначених йому рубежах і на позиціях. Сторожова охорона повинна перехоплювати всі основні дороги і підступи до району розташування.

Сторожова охорона батальйону здійснюється сторожовими постами у складі відділення (танка), які виставляються за потреби на загрозливі напрямки на віддаленні до 1500 м, на прихованих підступах – секретами у складі 2 – 3 осіб, які виставляються на віддаленні до 400 м від району розташування батальйону, а в межах району розташування – безпосередньою охороною, яка включає парні патрулі та постійне чергування спостерігачів на командно-спостережному пункті батальйону (роти). Крім того, в батальйоні призначається черговий підрозділ у складі взводу. Він розташовується у вказаному командиром батальйону місці та перебуває в постійній готовності до знищення диверсійно-розвідувальних груп противника і виконання інших бойових завдань, які раптово виникають, а також для гасіння пожеж у районі розташування та поблизу нього.

У роті безпосередня охорона організується патрульними, які обходять розташування роти, та чергуванням спостерігачів на командно-спостережному пункті роти і на позиції кожного відділення. Крім того, для охорони особового складу, озброєння і техніки призначається добовий наряд.

84. При розташуванні на місці батальйон (рота) може бути призначений у сторожовий загін (заставу). Сторожовому загону (заставі) указується рубіж для охорони і ведення розвідки. Смуга охорони по фронту може досягати: для батальйону – 10 км; для роти – 5 км; для взводу – 2 км.

Віддалення сторожового загону (застави) від військових частин (підрозділів), які охороняються, повинно забезпечувати проведення маневру, організований вступ у бій, можливість вогневої підтримки бою сторожового загону (застави) і залежно від складу може бути 5 – 15 км.

Зайняття та обладнання рубежу здійснюється так само, як і в обороні.

85. Бойовий порядок батальйону (роти), призначеного в сторожовий загін (заставу), будується на більш широкому фронті, ніж в обороні, і включає сторожові застави (пости), резерв, вогневі засоби і підрозділи підсилення, які призначені в безпосереднє підпорядкування командирів сторожового загону (застави).

До складу сторожової застави призначається посилена механізована рота (взвод). Вона може підсилюватися танковим взводом (танком), мінометним взводом, однією-двома обслугами гранатомета, протитанковим відділенням.

Сторожовий пост призначається у складі трьох військовослужбовців, один з яких – старшим. На ньому обладнуються основна і запасна позиції для вогневих засобів, окопи, відриваються траншеї та ходи сполучення. Сторожовий пост повинен добре проглядатися з боку застави і прикриватися вогнем танків, БМП (БТР) і артилерії.

Батальйон (рота), призначений у сторожовий загін, займає і підготовлює до оборони зазначений йому рубіж, прикриваючи сторожовими заставами (постами) найбільш важливі напрямки. Рубіж сторожового загону (застави) повинен бути зручним для оборони, забезпечувати добрий огляд у бік противника й бути інженерно обладнаним.

У смузї охорони сторожовий загін (застава) підготовляє основні, а за наявності часу і запасні позиції. Проміжки між сторожовими заставами (постами) і танконебезпечні напрямки повинні бути під постійним спостереженням і прикриватися вогнем артилерії та інших вогневих засобів. За вказівкою командира сторожового загону між сторожовими заставами організується патрулювання, перед фронтом і на флангах сторожових застав можуть виставлятися секрети.

Основою охорони сторожового загону (застави) є окремі опорні пункти рот і взводів, підготовлені до кругової оборони, вогневі позиції мінометів, артилерії та інших вогневих засобів. Вогневі позиції для бойових машин обладнуються як у межах ближніх позицій відділень, так і по периметру опорного пункту на найбільш імовірних напрямках дій противника.

Резерв командира батальйону (роти) розташовується в глибині бойового порядку в готовності до маневру на загрозливий напрямок.

Для ведення розвідки перед фронтом і на флангах командир батальйону (роти) організує спостереження і висилає розвідувальний дозор (дозорні відділення). В умовах обмеженої видимості організується радіолокаційне спостереження, призначаються чергові вогневі засоби для ведення вогню за даними радіолокаційної розвідки.

Система вогню організується з урахуванням ведення кругової оборони. Артилерійський підрозділ розташовується в глибині оборони батальйону (роти) на танконебезпечному напрямку і підготовлює кілька рубежів ведення нерухомого і рухомого загороджувального вогню та вогню прямим наведенням. Додані механізованому підрозділу танки можуть використовуватися для дій з вогневих засідок і як кочуючі вогневі засоби.

86. Командир батальйону (роти), призначеного в сторожову охорону, одержавши завдання, усвідомлює його, оцінює обстановку, по карті приймає рішення, доводить завдання до підлеглих, приховано виводить батальйон (роту) у район поблизу зазначеного рубежу, організує спостереження й охорону, проводить рекогносцировку, уточнює рішення, віддає бойовий наказ і організує зайняття вказаного рубежу.

У замислі командир батальйону (роти) визначає: напрямок зосередження основних зусиль і райони місцевості, від утримання яких залежить стійкість оборони; способи знищення розвідувальних підрозділів противника, тактичних повітряних десантів, диверсійно-розвідувальних груп і збройних формувань з визначенням порядку їх вогневого ураження та дій сторожових застав (постів); заходи щодо введення противника в оману, бойовий порядок і систему опорних пунктів підрозділів охорони і вогневих засобів.

Під час постановки бойових завдань командир батальйону (роти) у четвертому пункті бойового наказу вказує:

сторожовим заставам (постам) – склад, засоби підсилення, смугу охорони, позиції та ступінь їх інженерного обладнання, рубіж, до якого вести розвідку і порядок дій при відбитті нападу противника, порядок ведення вогню по повітряних цілях. Крім того, сторожовим заставам може вказуватися де виставити сторожові пости, патрульних, секрети і організувати засідки;

резерву – район розташування, до яких дій бути готовим;

мінометному (артилерійському) підрозділу – вогневі позиції і завдання щодо підтримки бою сторожових застав (постів);

зенітному підрозділу – стартові (вогневі) позиції, завдання, час і ступені готовності.

У шостому пункті бойового наказу, крім часу готовності до виконання завдання, командир батальйону (роти) вказує час зайняття позицій, готовності системи вогню, черговість і терміни інженерного обладнання позицій.

Після віддання бойового наказу командир батальйону (роти) організує взаємодію, дає вказівки щодо всебічного забезпечення бою і захисту від високоточної зброї, визначає порядок підтримання зв'язку з підрозділами, а командирам сторожових застав (постів), старшим патрулів, секретів і підрозділів, призначених для ведення розвідки, повідомляє пропуск і відгук.

Завдання сторожовим заставам (постам), доданим засобам підсилення, а також місця спостережних постів (спостерігачів), постів (пунктів) позначення уточнюються безпосередньо на місцевості під час рекогносцировки.

87. Під час підготовки дій у сторожовій охороні штаб батальйону, крім звичайних питань, організує та контролює несення служби на сторожових заставах (постах) і розробляє: рішення на дію в сторожовій охороні з розрахунком сил і засобів, виділених для виконання завдань сторожової охорони; схему зв'язку з таблицею позивних посадових осіб; таблицю сигналів бойового управління; графік несення служби і розпорядок дня.

На кожній сторожовій заставі для несення служби призначається добовий наряд, а на позиції кожного відділення призначаються спостерігачі.

Особовий склад, призначений в охорону, повинен бути в постійній бойовій готовності, дотримуватися встановленого порядку бойового чергування, черговості і порядку відпочинку, заходів маскування, виявляти високу пильність, рішучість і стійкість.

Для обмеження руху особового складу встановлюється пропуск і відгук, які міняються кожної доби.

Під час організації несення служби на постах особовий склад розміщується приховано, нічим себе не виявляючи.

88. З отриманням даних про появу противника або застосування ним високоточної зброї, систем дистанційного мінування та саморобних вибухових пристроїв командир сторожового загону (застави) доповідає про це командиру, який вислав охорону, та інформує сусідів.

Дрібні групи противника, які намагаються проникнути до підрозділів, що охороняються, сторожовий загін (застава) захоплює в полон або знищує. Під час наступу сил противника, що переважають, батальйон (рота) стійко утримує зайнятий рубіж і забезпечує розгортання та вступ у бій підрозділів, які охороняє.

У разі висадки в смузі охорони повітряного десанту (диверсійно-розвідувальних груп) противника командир батальйону (роти) доповідає командиру, який вислав охорону, та вживає заходів для знищення десанту (диверсійно-розвідувальних груп) або блокування району висадки.

3.1. Загальні положення

89. Батальйон (рота) може здійснювати пересування своїм ходом (маршем) або перевозитися різними видами транспорту.

Перевезення може здійснюватися залізничним, повітряним або морським транспортом. Пересування може здійснюватися комбінованим способом: перевезенням із використанням зазначених видів транспорту та маршем.

Батальйон (рота) завжди повинен бути готовим до пересування в умовах загрози застосування противником ЗМУ, високоточної зброї, систем дистанційного мінування, авіації, повітряних десантів, аеромобільних і диверсійно-розвідувальних груп, дій іррегулярних збройних формувань, радіоактивного, хімічного і біологічного зараження, руйнування доріг і переправ, а також протидії руху колон з боку мирного населення. Незалежно від способу та умов пересування батальйон (рота) повинні здійснювати його організовано, з дотриманням заходів прихованості, високими темпами та за короткий термін.

3.2. Марш підрозділів

90. Марш – організоване пересування військ у колонах дорогами і колонними шляхами з метою виходу в призначений район або на визначений рубіж у встановлений час у повному складі та в готовності до виконання бойового завдання. Він є основним способом пересування батальйону (роти). При здійсненні маршу танки, самохідна артилерія й інша гусенична техніка, а також озброєння і техніка з малим запасом ходу і низькими швидкостями руху можуть перевозитися колісними тягачами на трейлерах. Марш може здійснюватися в передбаченні вступу в бій або поза загрозою зіткнення з противником. Він може здійснюватися до фронту, вздовж фронту або від фронту в тил. У всіх випадках марш здійснюється приховано, вночі або за інших умов обмеженої видимості, а в бойовій обстановці і в глибокому тилу своїх військ – і вдень.

91. Під час здійснення маршу в складі головних сил бригади (полку, батальйоні) розрахунки для здійснення маршу проводяться в бригаді (полку, батальйоні) і доводяться до командира батальйону (роти), при здійсненні маршу в складі інших елементів похідного порядку бригади (полку, батальйону) або самостійно – командиром батальйону (роти).

Середня швидкість руху батальйону (роти) на марші визначається відношенням довжини маршруту (відстані добового переходу) до загального часу руху, крім часу на привали з урахуванням дорожніх умов і технічного стану машин.

Середня швидкість руху батальйону (роти) на марші може бути: для змішаних і танкових колон – 20 – 25 км/год, автомобільних колон – 25 – 30 км/год. Під час пересування в гірській місцевості, пустельних районах, по лісисто-болотистій місцевості та за інших несприятливих умов швидкість руху залежно від стану доріг, характеру місцевості та впливу противника може зменшуватися до 10 км/год.

Швидкість висування колони з району до вихідного пункту (рубежу) становить 10 – 15 км/год.

Добовий перехід може бути: для змішаних і танкових колон – до 250 км; автомобільних колон – до 300 км, в особливих умовах – до 200 км.

У всіх випадках марш повинен здійснюватися з максимально можливою за даних умов швидкістю.

92. Батальйон (рота) здійснює марш однією колоною. Дистанції між підрозділами і машинами в колоні батальйону (роти) можуть бути 25 – 50 м.

Під час руху на відкритій місцевості в складних умовах та за обмеженої видимості, а також з підвищеною швидкістю, дистанції між машинами збільшуються до 100 – 150 м.

93. Батальйон на марші може виділятися в передовий загін, авангард або діяти в складі головних сил бригади (полку), рота – у головну, бічну, тильну похідні застави, бічну нерухому заставу або діяти в складі колони головних сил батальйону.

Батальйону, призначеному в передовий загін, указуються напрямок дій, вихідний пункт і час його проходження; батальйону, який діє в авангарді або в складі колони головних сил бригади (полку), а також роті, яка виділена в похідну заставу або діє в складі головних сил батальйону, – маршрут руху, вихідний пункт, пункти регулювання і час їх проходження, місця і час привалів, денного (нічного) відпочинку.

94. Для своєчасного й організованого початку і здійснення маршу призначається вихідний рубіж (пункт) і рубежі (пункти) регулювання з визначенням часу їх проходження головами колон. Відстань вихідного рубежу (пункту) повинна забезпечувати витягування колон підсиленого механізованого батальйону з району розташування і становить 5 – 10 км. Рубежі (пункти) регулювання призначаються через 3 – 4 години руху.

Привали та денний (нічний) відпочинок призначаються для перевірки стану ОВТ, їх технічного обслуговування й усунення несправностей, харчування та відпочинку особового складу. Привали призначаються через 3 – 4 години руху тривалістю до 1 години, а в другій половині добового переходу – один привал тривалістю до 2 годин. У кінці кожного добового переходу призначається денний (нічний) відпочинок.

96. Похідний порядок батальйону (роти) будується: в передбаченні вступу в бій – виходячи із замислу майбутнього бою та умов обстановки; поза загрозою зіткнення з противником – з урахуванням зручності руху, досягнення високої швидкості, найменшої напруги сил особового складу і збереження бойової техніки, а також захисту від ЗМУ, високоточної зброї та маскування від технічних засобів розвідки противника.

97. Похідний порядок батальйону, призначеного в передовий загін (авангард), включає: похідну охорону, колону головних сил, підрозділи МТЗ. Похідний порядок роти, призначеної в похідну заставу, включає похідну охорону і колону головних сил.

Похідний порядок батальйону (роти) у складі головних сил бригади (батальйону) включає колону головних сил, підрозділи МТЗ.

98. Похідна охорона батальйону (роти) повинна забезпечити безперешкодний рух головних сил, унеможливити несподіваний напад на них наземного противника, забезпечити їм вигідні умови для вступу в бій, а також не допустити проникнення наземної розвідки противника до колони, яка охороняється. На підрозділи охорони на марші покладається також завдання з ведення розвідки.

Для охорони колони батальйону, яка прямує в передовому загоні або авангарді, у напрямку руху на відстань 5 – 10 км висилаються головна похідна заставка в складі посилених взводу або роти; на фланги й у тил, за необхідності, – дозорні відділення (танки). Головна похідна заставка силою до роти висилає головний дозор у складі взводу на відстань 3 – 5 км, головна похідна заставка силою до взводу (головний дозор) – дозорне відділення (танк) на відстань, яка забезпечує спостереження за ним і підтримку його вогнем.

Взводи управління мінометної та доданої артилерійської батареї здійснюють марш у голові колони поряд з командиром батальйону (командирами рот). Вогневі взводи мінометної та доданої артилерійської батареї здійснюють марш у середині колони головних сил у готовності підтримати вогнем дії головної похідної застави (головного дозору).

Засоби ППО рівномірно розподіляються в колонах механізованих (танкових) підрозділів і ведуть безперервну розвідку та оповіщення про дії повітряного противника. Для ведення візуальної розвідки повітряного противника в кожному підрозділі призначаються спостерігачі. Чергові засоби ППО під час маршу можуть вести і радіолокаційну розвідку повітряного противника.

У разі загрози нападу наземного противника, залежно від характеру місцевості, від батальйонів, які здійснюють марш у складі головних сил бригади (полку) як безпосередня охорона, висилаються головні дозори, а від замикаючого батальйону – і тильний дозор або дозорне відділення (танк) на відстань, що забезпечує спостереження за ними і підтримку його вогнем.

Колона головних сил батальйону (роти) залежно від умов обстановки може мати різне шиккування. Доданий механізованому батальйону (роті) танковий підрозділ прямує в голові колони, а доданий танковому батальйону (роті) механізований підрозділ розподіляється поміж танковими ротами (взводами) і прямує в їх похідних порядках за танками або призначається в похідну охорону. Штатна і додана артилерія, залежно від умов обстановки, може здійснювати марш у голові колони головних сил батальйону, за командно-спостережним пунктом, або прямувати за бойовими підрозділами батальйону. Гранатометний взвод прямує за головною ротою головних сил батальйону, а протитанкове відділення роти – у голові колони роти. Протитанковий підрозділ батальйону прямує за головною похідною заставою або за головною ротою головних сил батальйону. Більша частина засобів підрозділу ППО, що здійснює марш у колоні батальйону, прямує ближче до голови колони головних сил, а частина з них – з головною похідною заставою.

У передбаченні вступу в бій від батальйону, що діє в передовому загоні, в авангарді або в голові колони головних сил бригади (полку), може висилатися розвідувальний дозор. Якщо розвідувальний дозор не висилається, то розвідувальний взвод або підрозділ, призначений для дій у розвідувальному дозорі, здійснює марш у голові колони головних сил батальйону за командно-спостережним пунктом.

Підрозділи МТЗ ідуть за колоною головних сил батальйону. Залежно від умов обстановки і місцевості вони можуть здійснювати марш за окремим маршрутом руху. За рішенням командира бригади (полку) вони можуть включатися до складу колони підрозділів МТЗ бригади (полку) і приєднуватися до батальйону на привалах (у районах відпочинку). Медичний пункт батальйону прямує з підрозділами МТЗ, а в передбаченні вступу в бій – за підрозділами, призначеними для дій у першому ешелоні.

У батальйоні організується замикання колони, до складу якого виділяються евакуаційні і ремонтні засоби, сили і засоби медичної служби, машини з паливом і військово-технічним майном.

99. Командир батальйону, як правило, прямує в голові колони батальйону, командир роти – завжди в голові колони роти. Звіряючи по карті маршрут руху, командир батальйону (роти) керує діями висланого розвідувального дозору, похідної охорони і підтримує встановлений порядок маршу.

Заступник командира батальйону з МТЗ керує пересуванням підрозділів МТЗ. Він разом із заступниками командирів рот з озброєння звичайно керує замиканням батальйону. Заступник командира батальйону може прямувати з підрозділами, призначеними для дій у другому ешелоні, або з головною похідною заставою.

Зв'язок на марші здійснюється рухомими засобами, а в підрозділах, крім того, встановленими сигналами. Радіозасоби працюють тільки на прийом. У разі зустрічі з противником з початком бою радіозв'язок використовується без обмежень. У ході маршу контроль за рухом колони здійснюється по радіомережі комендантської

служби й отриманням повідомлень на комендантських постах (пунктах). Командир батальйону через комендантські пости і диспетчерські пункти повідомляє номер своєї колони, інформацію про стан пройденої ділянки дороги і про обстановку на ній, техніку свого підрозділу (та інших підрозділів, військових частин), яка відстала і вийшла з ладу, а від старшого комендантського поста (чергового диспетчера) одержує розпорядження і накази, що надійшли для нього, інформацію про стан наступної ділянки руху і про об'їзди.

Заступник командира батальйону з МТЗ (заступник командира роти з озброєння) доповідає командир батальйону (роти) про озброєння і військову техніку, яка зупинилася або вийшла з ладу.

100. Вогневе ураження противника в ході маршу організується з метою знищення (подавлення) диверсійно-розвідувальних груп, засідок противника, підтримки бою органів похідної охорони і розвідки батальйону (роти). При його організації командир батальйону (роти) визначає: порядок застосування озброєння і техніки підрозділів, розгортання і відкриття вогню штатної і доданої артилерії з маршу, доводить сигнали управління, цілевказання і взаємодії під час вогневого ураження.

Розгортання штатної і приданої артилерії по можливості повинно проводитися до вступу в бій підрозділів батальйону; при подоланні бар'єрних рубежів може проводитися завчасно, при цьому підрозділи артилерії можуть залишатися на вогневих позиціях до подолання підрозділами батальйону бар'єрного рубежу.

З виявленням засобів повітряного противника підрозділи ППО знищують його вогнем з коротких зупинок або із вогневих позицій поблизу маршруту пересування.

101. З метою захисту підрозділів від високоточної зброї, ЗМУ та ударів авіації противника виконуються такі заходи: збільшення дистанцій між машинами (щонайперше між танками й іншими броньованими машинами); запобігання скупченню підрозділів, озброєння і техніки перед вихідним пунктом, пунктами регулювання й особливо під час подолання бар'єрних рубежів; розосередження військових частин (підрозділів) у районах відпочинку і привалів; уміле використання захисних властивостей місцевості, табельного та допоміжного інженерного майна, місцевих матеріалів, а також засобів індивідуального захисту; інженерне обладнання районів відпочинку; застосування аерозолів, теплових пасток і виконання інших заходів щодо маскування.

102. Отримавши завдання на марш, командир батальйону (роти) під час його усвідомлення, крім звичайних питань, уточнює: завдання батальйону (роти) і місце в похідній колоні бригади (полку); довжину маршруту, рубежі, райони, зазначені старшим начальником, і час їх проходження, порядок дій на рубежах імовірної зустрічі з противником (якщо вони визначені); засоби підсилення і підрозділи, які здійснюють марш у колоні батальйону (роти); час на підготовку до маршу; наявність бар'єрних рубежів і їх характер; заходи з підготовки до маршу, які визначені старшим начальником. Під час оцінювання обстановки командир батальйону (роти) додатково вивчає: можливості противника з ведення розвідки, вплив противника на підрозділи в ході маршу і рубежі досяжності його засобів ураження; можливі райони дій диверсійно-розвідувальних груп, повітряних десантів і аеромобільних груп противника та характер його дій; оцінює маршові можливості штатних і доданих підрозділів; вивчає по карті маршрут руху, його довжину і прохідність, умови здійснення маршу, рубежі та час імовірної зустрічі з противником і до яких дій бути готовим, місця і час привалів, а також місця, час і порядок дозаправлення техніки, харчування особового складу і поповнення запасів матеріальних засобів, які витрачаються в ході маршу; визначає швидкості руху і величину дистанції між машинами з метою захисту від високоточної зброї на ділянках маршруту і розраховує час руху на кожній з них; оцінює характер місцевості, умови захисту і маскування в

районах привалів, денного (нічного) відпочинку і зосередження; визначає обсяг інженерного обладнання районів і робить інші необхідні розрахунки, а також визначає порядок спостереження і підтримки зв'язку під час маршу.

103. У замислі на марш командир батальйону (роти) визначає: швидкість руху по ділянках маршруту і дистанції між машинами; побудову похідного порядку та розподіл сил і засобів по колоні; склад, завдання і віддалення похідної охорони; порядок відбиття ударів повітряного противника та дій під час вогневого ураження підрозділів батальйону під час маршу; порядок дій підрозділів батальйону (роти) у разі нападу противника з засідки; час початку і закінчення маршу.

Під час організації маршу в передбаченні вступу в бій з противником командир батальйону (роти), крім того, визначає рубежі та час можливої зустрічі з противником, замисел зустрічного бою і завдання підрозділам.

104. У бойовому наказі на марш командир батальйону (роти) вказує:

у першому пункті – відомості про противника;

у другому пункті – завдання сусідів;

у третьому пункті – завдання батальйону (роти), місце в похідному порядку бригади, полку (батальйону); район зосередження або рубіж, час прибуття (виходу в район (на рубіж); вихідний пункт, пункти регулювання і час їх проходження; місця і час привалів; замисел на марш. Батальйону (роти), що діє в передовому загоні, вказує напрямок дій, завдання та час початку дій і виконання завдання;

у четвертому пункті – після слова “наказую” завдання підрозділам: головній похідній заставі (головному дозору, дозорним відділенням, танкам) – склад, бойове завдання, час проходження вихідного пункту, пунктів регулювання і порядок доповіді про обстановку; механізованим і танковим ротам (взводам) – засоби підсилення, завдання, місце в похідній колоні, порядок відкриття і ведення вогню по повітряних цілях, а під час здійснення маршу в передбаченні вступу в бій з противником – порядок дій; підрозділам артилерії та інших вогневих засобів – завдання на марш, під час вступу в бій з противником і відбиття нападу його диверсійно-розвідувальних груп, місце в похідній колоні та у бойовому порядку; підрозділу ППО – місце в похідній колоні, порядок ведення розвідки та оповіщення про дії повітряного противника, порядок ведення вогню; іншим підрозділам батальйону і підрозділам підсилення – місце в похідній колоні та завдання, до виконання яких бути готовими;

у п'ятому пункті – місця і порядок дозакраплення техніки паливом у ході маршу, а в передбаченні вступу в бій, крім того, витрати ракет, боєприпасів і пального на виконання завдання;

у шостому пункті – час готовності до маршу;

у сьомому пункті – порядок спостереження і зв'язку під час маршу, місце командно-спостережного пункту командира батальйону (роти) в колоні і порядок управління у разі виходу його з ладу.

Під час комбінованого пересування завдання ставляться одним наказом.

105. Для протидії можливим засідкам противника на маршруті руху командир батальйону (роти) повинен передбачити такі заходи:

побудову похідного порядку з урахуванням ведення бою у разі нападу противника з засідки;

уточнити завдання органам похідної охорони і підрозділам, які здійснюють марш у складі колони головних сил;

під час розрахунку маршу передбачити час на огляд похідною охороною місць можливого влаштування засідок і визначити порядок їх проходження;

передбачити обладнання техніки додатковим захистом і забезпечення особового складу засобами постановки аерозольних завіс;

організувати проведення тренувань у діях з відбиття нападу на колону підрозділу і надання допомоги підрозділу, який потрапив у засідку.

Особовий склад має бути навчений діям з відбиття нападу із засідки в перші хвилини бою без команд командирів підрозділів. З метою збереження управління підрозділом командир може перебувати в глибині колони.

106. Взаємодія в батальйоні (роті) організується на добовий перехід. Під час організації взаємодії уточнюється і узгоджується: порядок здійснення маршу, подолання заражень, руйнувань і дистанційно встановлених мінних полів; порядок дій під час нальоту авіації противника, висадки повітряних десантів, дій підрозділів у разі нападу противника з засідки; дії підрозділів у разі застосування противником ЗМУ, високоточної і запалювальної зброї, а також у разі витрати ними боєздатності; дії підрозділів під час зміни маршруту руху (отримання нового завдання), а також після закінчення маршу.

Під час організації управління командир батальйону (роти) визначає: організацію зв'язку та порядок використання засобів зв'язку, переміщення командно-спостережного пункту під час маршу і в разі зустрічі з противником, своє місце і місця заступників; порядок відновлення управління.

У вказівках щодо всебічного забезпечення командир батальйону (роти), крім звичайних питань, визначає: порядок подолання загороджень, у тому числі встановлених дистанційним способом, та зруйнувань на маршруті; обсяг і порядок інженерного обладнання району денного (нічного) відпочинку (зосередження); заходи щодо захисту від ЗМУ, високоточної і запалювальної зброї; порядок користування приладами нічного бачення (освітлювання) та маскування; порядок організації харчування особового складу, заправлення машин, поповнення ракет, боєприпасів та інших матеріальних засобів, ремонту й евакуації, ОБТ, яка вийшла з ладу в ході маршу, порядок евакуації поранених і хворих, а також вимоги безпеки та підтримання дисципліни маршу.

107. Під час підготовки до маршу в батальйоні (роті) розробляються: розрахунок часу на підготовку до маршу; рішення на марш; бойовий наказ; бойові розпорядження (попередні бойові розпорядження); робоча карта командира батальйону (роти); розпорядження (вказівки) щодо всебічного забезпечення; донесення про бойовий і чисельний склад. У батальйоні додатково – заявки на матеріальне забезпечення підрозділів, донесення з МТЗ і про дози радіоактивного опромінення особового складу.

108. На робочій карті командира батальйону (роти) відображається: положення батальйону (роти) на момент отримання завдання; положення противника і підрозділів військ, які діють попереду; район зосередження (зазначений рубіж) і час прибуття в нього; маршрут руху; вихідний пункт, пункти регулювання і час їх проходження органами похідної охорони і головними силами; маршрути руху бічних похідних застав (місця виставлення бічних нерухомих застав) і їх завдання; місця розташування постів регулювання і комендантських постів; бар'єрні рубежі, ділянки маршруту за умовами їх проходження, їх розміри та швидкості руху на кожній з них; місця, час і тривалість привалів для колони головних сил і похідної охорони; замисел бою на рубежах імовірної зустрічі з противником; завдання і склад головної похідної застави та похідної охорони; організація ППО та управління; запасний маршрут, маршрути руху сусідів і їх завдання.

Крім того, на карту наносяться: схема похідного порядку з вказівкою розподілу сил і засобів по колоні, глибини колон підрозділів, кількість машин у них і віддалення похідної охорони; таблиця з розрахунками на витягування колони до вихідного пункту, проходження колонами вихідного пункту, пунктів регулювання і

зосередження у зазначеному районі (на рубежі); завдання, які виконуються силами та засобами старшого начальника щодо забезпечення маршру батальйону (роти); сигнали управління і взаємодії.

109. У першу чергу завдання ставляться підрозділам, які приступають до маршру раніше за інших або яким потрібно більше часу на підготовку.

У ході проведення контролю готовності підрозділів до маршру особлива увага звертається на підрозділи, призначені для дії в органах похідної охорони і розвідки, розуміння підлеглими командирами отриманих ними завдань і відповідність прийнятих ними рішень цим завданням, готовність озброєння і техніки, виконання вказівок щодо всебічного забезпечення.

110. Підрозділи на марші рухаються тільки з правого боку дороги, дотримуючись встановлених швидкостей руху, дистанції між машинами, вимог безпеки і маскуванню. Лівий бік дороги залишається вільним для обгону і зустрічного руху. Обгін колони іншою допускається тільки з дозволу старшого командира, при цьому колона, яку потрібно обігнати, зупиняється на правому узбіччі або праворуч від дороги. Тісніни, тунелі і мости колона батальйону (роти) проходить безупинно з максимально можливою швидкістю. Під час руху по мостах, залізничних переїздах, тунелях і небезпечних ділянках маршруту вживають заходів, які гарантують безпеку руху та не допускають затори на маршруті і загазованість тунелів.

111. Командир батальйону (роти) здійснює контроль виходу підрозділів розвідки і похідної охорони.

Рота (взвод), яка призначена в головну похідну заставу (головний або розвідувальний дозор), у встановлений час проходить вихідний пункт і рухається за маршрутом батальйону зі встановленою командиром батальйону середньою швидкістю. Командир роти (взводу) прямує в голові колони і звіряє по карті маршрут руху.

Зруйновані ділянки доріг, мости, завали на маршруті руху та заміновані ділянки рота (взвод) обходить, позначаючи покажчиками місця зруйнувань (мінування) і напрямок обходу. Якщо обхід неможливий або на влаштування проходу в руйнуваннях (завалах) потрібно часу менше, ніж на обхід, то головна похідна заставка пророблює прохід. При дистанційному мінуванні маршруту руху вихід машин з мінного поля здійснюється в колоні по проходу, проробленому в найкоротшому напрямку; техніка, яка розміщена поза ділянкою мінування, її обходить.

Про загородження, зони зараження, райони зруйнувань і шляхи їх обходу, а також про зустріч з противником командир роти (взводу) доповідає командирі, який його вислав. Під час зупинки на привал головна похідна заставка зупиняється на вигідному рубежі, організує спостереження і перебуває в постійній готовності до відбиття нападу противника.

З виходом у район відпочинку головна похідна заставка займає вигідний (зазначений) рубіж і виконує завдання сторожової охорони, перебуваючи у постійній готовності до відбиття нападу противника. Командир роти вказує взводам позиції, смуги вогню та уточнює порядок дій у разі появи противника. У районі відпочинку головна похідна заставка може замінитися сторожовою охороною.

112. Рота (взвод), призначена в бічну похідну заставу, рухається по визначеному для неї маршруту на рівні голови колони, яка охороняється. Тильна похідна заставка прямує за колоною, яка охороняється. Їх віддалення від колони, яка охороняється, може бути до 5 км.

Дрібні групи противника, які опинилися на флангах колони, що охороняється, і в тилу, бічна і тильна похідні застави знищують, потім продовжують виконувати завдання. У разі загрози нападу сил противника, що переважають, вони займають вигідний рубіж і не допускають нападу на колоною, яка охороняється.

Нерухома бокова застава виходить на визначений рубіж, повністю або частиною сил розгортається в бойовий порядок, організує оборону і перебуває на ньому до зазначеного часу або команди командира, який її вислав, і надалі діє відповідно до його вказівок. У разі зустрічі з противником зав'язує бій, забезпечує проходження колони, яка охороняється, після чого виходить з бою, відривається від противника і продовжує рух за своїм маршрутом.

113. Витягування колони батальйону (роти) із засобами підсилення здійснюється відповідно до розрахунку маршу в міру висування підрозділів із займаних ними районів. Завчасна побудова колони не допускається. Вихід на маршрут руху повинен здійснюватися у сформованому похідному порядку. Витягування колон до вихідного пункту і проходження пунктів регулювання здійснюється з таким розрахунком, щоб підрозділи батальйону проходили їх головами колон у точно визначений для них час, безупинно, з установленими середніми швидкостями руху.

Для захисту від високоточної зброї противника в ході руху і на привалах максимально використовуються поля радіолокаційної невидимості, утворені складками місцевості й місцевими предметами, населені пункти і придорожня рослинність. Під час руху по відкритих та незамаскованих ділянках маршруту не допускається скупчення машин і зупинка колон, швидкість руху і дистанції між машинами збільшуються.

Уночі машини рухаються з використанням приладів нічного бачення, світломаскувальних пристроїв, а під час руху ділянками місцевості, які проглядаються противником, і світлої ночі – з приладами нічного бачення, які працюють у пасивному режимі з повністю вимкненим зовнішнім і внутрішнім освітленням.

Під час здійснення маршу в лісі та руху в місті віддаленість похідної охорони та дистанції між машинами в колоні скорочуються. На перехрестях, де утруднене орієнтування, виставляються добре видні покажчики або організується регулювання руху.

114. Відбиття ударів повітряного противника на марші здійснюється під час руху або з коротких зупинок вогнем підрозділу ППО та виділених для цього механізованих (танкових) підрозділів.

З отриманням сигналу оповіщення про повітряного противника засоби ППО приводяться у готовність до відкриття вогню і при виявленні повітряних цілей знищують їх вогнем під час руху, з короткої зупинки, або зі стартових (вогневих) позицій поблизу маршруту руху. Механізовані (танкові) підрозділи, які виділені для ведення вогню по повітряних цілях, готуються до відкриття вогню, люки БМП (БТР) і танків (крім люків, з яких буде вестися вогонь) закриваються.

115. У разі нападу противника з засідки особовий склад підрозділу спішується і займає вогневі позиції за найближчими укриттями. По виявлених і передбачуваних позиціях засідки відкривається щільний вогонь з усіх видів зброї. Підрозділи, які не були атаковані, зупиняються на підступах до району (місця) засідки, особовий склад спішується, організується атака засідки противника у фланг і тил, з урахуванням можливої наявності груп прикриття засідки. Виїзд техніки на узбіччя є небезпечним у зв'язку з можливим мінуванням. озброєння і військова техніка підрозділу, який потрапив у засідку, якщо є можливість, виводиться з зони ураження. У разі виникнення умов для атаки на засідку проводити її рішуче з відкриттям щільного вогню з усіх видів зброї.

116. За сигналами оповіщення про РХБ зараження батальйон (рота) продовжує рух. У БМП (БТР) і танках перед подоланням зон зараження люки, двері, бійниці закриваються, вмикаються встановлені на них системи колективного захисту. Особовий склад при проходженні в пішому порядку і на відкритих машинах одягає засоби індивідуального захисту.

Зони з високим ступенем зараження, райони руйнувань, пожеж і затоплень на маршруті руху обходяться; у разі неможливості обходу зони зараження долаються з максимальною швидкістю з обов'язковим використанням засобів індивідуального захисту і систем колективного захисту.

Часткова спеціальна обробка проводиться за розпорядженням командира батальйону в ході виконання бойових завдань, а також після виходу з зон зараження, а в разі потрапляння отруйних речовин на шкірні покриви і стрілецьку зброю – негайно. Повна спеціальна обробка проводиться за розпорядженням вищого командира в районах спеціальної обробки перед районами денного (нічного) відпочинку, перед входженням у район зосередження, на маршрутах висування, після виконання бойових завдань, а також після виходу з бою.

У разі застосування противником ЗМУ, а також високоточних боеприпасів по колоні командир батальйону (роти) вживає заходів щодо відновлення боєздатності підрозділів, ліквідації наслідків і продовження руху.

У разі застосування противником запальної зброї, а також під час вимушеного подолання району пожеж люки, бійниці й жалюзі танків і БМП (БТР) закриваються. Командир батальйону (роти) швидко виводить колону з району пожежі вперед або в навітряний бік, зупиняє її, організує гасіння вогнищ на озброєнні й техніці, рятування особового складу та надання постраждалим першої медичної допомоги, після чого колона продовжує рух.

Мінні поля, встановлені системами дистанційного мінування противника, позначаються та обходяться, а в разі неможливості їх обходу долаються по проходах, пророблених приданими інженерними підрозділами, позаштатними групами розгородження батальйону й групами розмінування рот з використанням возимих комплектів розмінування.

117. На привалах побудова колони не порушується, машини зупиняються на правому узбіччі дороги не ближче 10 м одна від одної або на встановленій командиром дистанції. БМП (БТР), танки ставляться під крони дерев, у радіолокаційній тіні місцевих предметів, а на відкритій місцевості маскуються штатними маскувальними покриттями і місцевими матеріалами.

Особовий склад виходить з машин тільки за командою (сигналом) своїх командирів і розташовується для відпочинку праворуч від дороги. У машинах залишаються спостерігачі, чергові кулеметники (навідники гармат) і радіотелефоністи (радисти-заряджаючі) командирських машин. Екіпажі машин (обслуги), механіки-водії (водії) проводять контрольний огляд озброєння, техніки і разом з особовим складом, призначеним для надання їм допомоги, проводять технічне обслуговування.

Підрозділ ППО, який здійснює марш у складі колони батальйону, займає стартову (вогневу) позицію або залишається в колоні на своєму місці в готовності до відкриття вогню. Чергові стрільці-зенітники розташовуються поблизу своїх машин у готовності до знищення повітряних цілей противника.

У районі відпочинку підрозділи розосереджуються в призначених їм районах у порядку, який забезпечує дотримання постійної бойової готовності і найменшу витрату часу на витягування колони. Райони відпочинку (зосередження) підрозділи повинні займати з маршруту без зупинки.

118. Машини, які вийшли з ладу в ході маршруту, зупиняються на правому узбіччі дороги або відводяться убік. Екіпажі машин (обслуги), механіки-водії (водії) виявляють причини несправностей і вживають заходів для їх усунення. Після усунення несправностей машини продовжують рух, приєднуючись до колони, яка проходить. Місця в колонах своїх підрозділів вони займають на привалах. Обгін колон під час руху забороняється.

Технічне замикання колони батальйону: надає допомогу екіпажам (водіям) несправних машин в усуненні несправностей; організує передачу несправних машин, які неможливо відремонтувати самостійно, та застряглих машин евакуаційним і ремонтним підрозділам старшого начальника та забезпечує прибуття машин батальйону, які відстали, у призначений район. Заступник командира батальйону з МТЗ (заступник командира роти з озброєння) доповідає про машини, які відстали в дорозі, своєму командирі і заступнику командира бригади (батальйону) з МТЗ, а командири підрозділів – своєму безпосередньому начальнику.

Поранені та хворі після надання їм медичної допомоги евакуюються до найближчих медичних підрозділів, військових частин, установ, а в разі неможливості евакуації прямують зі своїми підрозділами або з медичним взводом (пунктом) батальйону.

119. У разі зміни обстановки або необхідності обходу зон зараження, руйнувань, районів пожеж, затоплень командир батальйону (роти) уточнює рішення на марш, уточнює (ставить нові) завдання органам розвідки і командирам підрозділів. Колона підрозділу неспинно виводиться на новий (запасний) маршрут руху і продовжує рух.

У разі зміни завдання (напрямку руху) командир батальйону (роти) передовому загону (в авангарді головній похідній заставі) повинен: негайно зупинити підрозділи, які виконують завдання з ведення розвідки й охорони, прийняти рішення, поставити нові завдання органам розвідки, похідної охорони і командирам підрозділів. Колона в тому самому похідному порядку або після необхідного перешикування по найкоротших шляхах виводиться на новий напрямок (маршрут) і виконує нові завдання.

120. Узимку під час оцінювання обстановки командир батальйону (роти) більш детально оцінює місцевість на всю глибину маршруту, уточнює труднопрохідні ділянки маршруту і визначає заходи щодо забезпечення їх подолання. Перед маршем командир батальйону (роти): організовує підготовку ОВТ до роботи в умовах низьких температур; уживає заходів щодо запобігання обмороженню особового складу і забезпечення машин засобами підвищення прохідності; визначає заходи з організації обігріву особового складу та підтримання ОВТ в готовності до руху на привалах і в районах відпочинку. Якщо марш відбувається в умовах глибокого сніжного покриву, у похідну охорону включаються машини, оснащені навісним обладнанням.

У сильну завірюху з дозволу старшого командира рух колони може бути припинено. Командир батальйону (роти) за цих умов повинен: підтягти машини, які відстали; організувати кругову охорону; заборонити поодинокі пересування людей і машин; ужити заходів щодо обігріву особового складу. Рух відновлюється за наказом командира, який віддав наказ на зупинку, або самостійно у міру поліпшення погодних умов.

121. У горах особлива увага приділяється перевірці справності ходової частини і механізмів керування машин, вивченню труднопрохідних ділянок маршруту, визначенню порядку їх подолання та організації регулювання руху на цих ділянках. Для пересування у високогір'ї особовий склад забезпечується теплим одягом, засобами обігріву і світлозахисними окулярами, а машини укомплектовуються засобами підвищення прохідності і спеціальними пристосуваннями для запобігання їх скочуванню під час зупинок на підйомах і спусках.

У похідну охорону призначаються механізовані підрозділи. Вона висилається на менше, ніж за звичайних умов, віддалення. Для охорони колони батальйону з тилу призначається тилова похідна застава силою до взводу.

Під час руху по закритих ділянках маршруту, місцях можливих обвалів, каменепадів і осипів, а також на ділянках, де можливе влаштування противником загороджень, як правило, висилається безпосередня охорона і виставляються

спостерігачі, які після проходження колони батальйону (роти) продовжують рух позаду неї, а на черговому привалі приєднуються до своїх підрозділів.

Швидкість руху на підйомах, спусках та інших труднопрохідних ділянках може знижуватися, а дистанції між машинами можуть збільшуватися до меж, які гарантують безпеку руху.

Перевали, тунелі, ущелини, каньйони та гірські проходи підрозділи долають безупинно, а в разі неможливості подолання їх з ходу колона зупиняється в укритому місці, не допускаючи скупчення. Техніка маскується і організується її посилена охорона. Швидкість руху колони під час подолання перевалів, спусків і підйомів знижується, а дистанції між машинами збільшуються. У разі вимушеної зупинки машини відводяться в місця, де вони не заважають руху колон. Під час подолання особливо небезпечних ділянок доріг особовий склад механізованих підрозділів спішується.

Для охолодження двигунів машин командир батальйону (роти) з дозволу командира бригади, полку (батальйону) може зупинити колону батальйону. Зупинки потрібно робити на рівних ділянках доріг у безпечних від каменепадів і сніжних лавин місцях. У руслах висохлих рік, на водостоках, крутих підйомах і скатах, у тунелях, а також над обривом або під ним зупинки колон забороняються.

Під час руху в пішому порядку скельні ділянки, осипи і перевали долаються, як правило, повзводно або по відділеннях з дотриманням заходів безпеки. На крутих підйомах, спусках й інших труднопрохідних ділянках маршруту за потреби можуть робитися короткі зупинки.

122. Під час бездоріжжя вживають заходів щодо підвищення прохідності колісних і гусеничних машин, машини підвищеної прохідності рівномірно розподіляються по колоні. На труднопрохідні ділянки і до складу замикання колон виділяються тягачі. У разі виходу з ладу ділянок маршруту для їх обходу рух здійснюється по паралельних дорогах, колонних шляхах або поза дорогами.

3.3. Перевезення підрозділів

123. Перевезення батальйону залізничним (водним) транспортом здійснюється одним-двома військовими ешелонами, повітряним транспортом – декількома військовими командами, колісними тягачами на трейлерах – однією колоною.

Для завантаження (посадки) на рухомий склад, судна, у літаки (вертольоти) і вивантаження (висадки) з них батальйону вказується станція, порт (пристань), аеродром (площадка) завантаження (посадки) і вивантаження (висадки).

До завантаження (посадки) батальйон (рота) розташовується в районі очікування, а після вивантаження (висадки) виходить у район збору. Час перебування в районі очікування використовується для підготовки до завантаження (посадки) і подальших дій.

124. У ході прийняття рішення на перевезення залізничним (водним) транспортом командир батальйону (роти) (начальник військового ешелону): віддає розпорядження на підготовку до перевезення; разом із військовим комендантом на шляхах сполучення уточнює план завантаження військового ешелону і розрахунки на перевезення особового складу, озброєння, техніки, майна підрозділів по вагонах, платформах (суднах або судових приміщеннях); встановлює черговість завантаження (посадки) підрозділів, час початку і закінчення; визначає порядок висування підрозділів до місць завантаження (посадки); проводить рекогносцировку району очікування, станції (порту, пристані) завантаження (посадки), маршрутів висування підрозділів до них і ставить завдання підрозділам.

125. У ході прийняття рішення на перевезення повітряним транспортом командир механізованого батальйону (роти) додатково: віддає розпорядження на

підготовку до перевезення; разом з командиром військової частини (підрозділу) військово-транспортної (армійської) авіації або командиром загону (групи) цивільної авіації і військовим комендантом аеропорту уточнює порядок завантаження (посадки), місця стоянок і бортові номери літаків (вертольотів); уточнює план завантаження (посадки), розрахунок на перевезення особового складу, озброєння, техніки, ракет, боєприпасів, пального та інших матеріальних засобів підрозділів по літаках (вертольотах); уточнює списки особового складу військових команд на кожен літак (вертоліт); визначає черговість, час початку і закінчення завантаження (посадки) і виходу підрозділів; проводить рекогносцировку району очікування, аеродрому (площадок), маршрутів виходу підрозділів до них і до місць стоянки літаків (вертольотів) і ставить завдання підрозділам.

126. У наказі на перевезення командир батальйону вказує:

у першому пункті – дані про противника;

у другому пункті – завдання батальйону, номер (номери) військового ешелону (команди, команд), найменування судна (суден), бортові номери літаків (вертольотів), станцію (порт, пристань, аеродром, площадки) завантаження (посадки), район очікування і маршрути виходу до них; час початку і закінчення завантаження;

у третьому пункті – замисел на перевезення, розподіл підрозділів, особового складу, озброєння і техніки по військових ешелонах (командах), вагонах, платформах (суднах, суднових приміщеннях, літаках, вертольотах); черговість і порядок завантаження підрозділів; організацію ППО (чергові підрозділи і вогневі засоби, порядок чергування, порядок ведення розвідки повітряного противника (отримання оповіщення про повітряного противника), відкриття і ведення вогню по повітряних цілях), кількість, склад добового наряду і вантажно-розвантажувальних команд;

у четвертому пункті після слова “наказую” – завдання підрозділам, місця (кількість вагонів, платформ, номери літаків, вертольотів, кают, палуб, трюмів і інших приміщень, номери військових команд) для розміщення особового складу, озброєння і техніки, черговість і порядок завантаження (посадки), місце в похідній колоні батальйону (ешелону) при висуванні з району очікування до місць завантаження (посадки) і порядок дій після вивантаження; підрозділу ППО, який прямує в складі військового ешелону, крім того, завдання щодо прикриття під час завантаження, на шляху руху і при вивантаженні, а підрозділам, від яких виділяються вантажно-розвантажувальні команди і добовий наряд, – склад команд (наряду), їх завдання і час готовності;

у п'ятому пункті – час готовності до висування з району очікування і до завантаження;

у шостому пункті – посадових осіб ешелону, місце їх перебування в ешелоні (на судні) або номер літака (вертольота), у якому вони прямують, сигнали оповіщення, управління і взаємодії.

Командир роти наказ на перевезення віддає в такій самій послідовності, що і командир батальйону, але при цьому в четвертому пункті він вказує: місця розміщення особового складу, озброєння і техніки взводів на рухомому складі (судні, літаку, вертольоті); черговість і порядок завантаження (посадки); місця взводів у колоні роти під час висування з району очікування до місця завантаження та у район збору після вивантаження; склад вантажно-розвантажувальних команд, хто старший, завдання та час і порядок їх виконання; від кого й у якому складі призначити добовий наряд і порядок його підготовки; заходи безпеки під час навантаження (посадки), на шляху проходження і під час вивантаження (висадження). Крім того, у шостому пункті наказу він замість посадових осіб ешелону вказує старших по вагонах і своє місце в потязі (на судні), або номер літака (вертольота), у якому він прямує.

127. Після віддання наказу на перевезення командир батальйону (роти) (начальник військового ешелону) дає вказівки про порядок підготовки ОВТ для завантаження ешелону; способи розміщення та кріплення озброєння і техніки на рухомому складі (судні); організацію охорони в ешелоні або на судні (уточнює склад добового наряду, час і порядок його зміни, місця постів, обов'язки вартових і порядок зв'язку з ними); порядок дій за сигналами оповіщення і управління; доводить вимоги безпеки під час навантаження (вивантаження) і перевезення, а також дає вказівки щодо взаємодії з органами військових сполучень і організації всебічного забезпечення, захисту від запальної зброї і протипожежного захисту (аварійно-рятувальних робіт).

128. Взаємодія організується командиром батальйону (роти) на всю глибину перевезення, при цьому уточнюються та узгоджуються: порядок висування підрозділів із займаних районів і зайняття ними у встановлений термін району очікування завантаження (посадки); порядок висування на станції (порти, пристані, пункти, аеродроми, площадки) завантаження (посадки) і його проведення; порядок відбиття повітряного нападу противника і дій підрозділів під час застосування противником ЗМУ та високоточної зброї в ході завантаження (посадки); перевезення і вивантаження (висадки); порядок дій підрозділів у разі припинення перевезення (при переході до руху своїм ходом, при поновленні перевезення); порядок проведення вивантаження (висадки); висування батальйону (роти) у райони зосередження після вивантаження (висадки); підготовка до наступних дій.

129. Управління у військовому ешелоні (на судні) здійснюється з використанням дротових засобів зв'язку, особистим спілкуванням, за допомогою посильних, а також світловими і звуковими сигналами.

Командир батальйону (начальник військового ешелону) зі штабом під час перевезення залізничним транспортом розміщується, як правило, у середині ешелону, маючи провідний зв'язок з начальником варти, спостережними постами, а також з машиністом тепловоза (електровоза), а під час перевезення морським (річковим) транспортом – в одній із кают або в іншому окремому приміщенні. Під час перевезення повітряним транспортом командир батальйону (роти) і штаб перебувають у складі військових команд.

130. На робочій карті командира батальйону (роти) під час перевезення відображаються: положення батальйону (роти) на момент отримання завдання; вихідний район, основний і запасний райони завантаження (посадки), район очікування перед завантаженням, час їх зайняття і маршрути виходу в них; вихідний пункт, побудова похідного порядку і розрахунки на висування; організація комендантської служби; станція (порт, пристань, пункт, аеродром, площадки) завантаження (посадки) і вивантаження (висадки); порядок вивантаження і виходу в район зосередження після вивантаження (висадки); час зосередження і розташування підрозділів у ньому; черговість і терміни завантаження і відправлення; завдання і склад похідної і безпосередньої охорони; організація протиповітряної оборони; місця ПУ у вихідному районі, у ході перевезення та в районі зосередження після вивантаження; схема зв'язку; сигнали оповіщення, управління і взаємодії; завдання сусідів, а також деякі питання забезпечення посадки (завантаження).

Штаб батальйону на робочій карті командира батальйону (роти) (начальника штабу батальйону) робить розрахунки на перевезення і погоджує їх з представниками служби військових сполучень на видах транспорту.

У розрахунках на перевезення залізничним транспортом указуються: номер військового ешелону, кількість особового складу, кількість ОВТ (по марках), кількість матеріальних засобів (боєприпасів, ПММ тощо), кількість рухомого складу в ешелоні.

Додатково на кожний ешелон готується план завантаження ешелону, у якому зазначається: кількість вагонів (платформ) в ешелоні та їх розміщення; розподіл підрозділів по вагонах з розрахунками на перевезення особового складу, озброєння, техніки, майна підрозділів по вагонах, платформах; час початку і закінчення завантаження.

У розрахунках на перевезення водним транспортом указуються: номер військового транспорту, порти, пункти посадки (завантаження); виділені десантно-транспортні засоби, бортові номери десантних кораблів, назви транспортних суден для кожного підрозділу і порядок їх підходу до берега з розрахунками на перевезення особового складу, озброєння, техніки, майна підрозділів по суднах або суднових приміщеннях.

У розрахунках на перевезення повітряним транспортом указуються: підрозділ, який перевозиться, кількість особового складу, маса і габарити вантажів; кількість і типи залучених до перевезення літаків (вертольотів); розрахунок на перевезення особового складу, озброєння, техніки, ракет, боєприпасів, пального й інших матеріальних засобів підрозділів по літаках (вертольотах), списки особового складу військових команд на кожен літак (вертоліт); час початку і закінчення завантаження (посадки).

Для скорочення часу на організацію перевезення командир батальйону (роти) повинен постійно мати готові варіанти розрахунків на перевезення батальйону різними видами транспорту. Начальник штабу батальйону повинен мати заздалегідь розроблені формалізовані документи на перевезення різними видами транспорту (варіанти розрахунків, планів і заявок), виходячи з можливих бойових завдань підрозділів, їх бойового і чисельного складу, технічних умов кріплення озброєння і техніки на транспортних засобах. Під час розрахунків передбачається збереження організаційної цілісності підрозділів та забезпечення їх готовності до ведення бою після вивантаження (висадки).

131. Під час формування військового ешелону криті вагони, зайняті людьми і діючими кухнями, ставлять у середню частину ешелону, а платформи і піввагони з бойовою технікою – у головну і хвостову частини. Вагони з небезпечними вантажами відокремлюються спеціальним прикриттям від локомотива, хвоста потяга, людських вагонів, а за потреби й один від одного. Платформи з зенітними засобами ставляться в головній і хвостовій частинах ешелону, для зручності ведення вогню вони відокремлюються від тепловоза (електровоза), критих вагонів чи піввагонів однією або декількома платформами з вантажем невеликих за висотою габаритів.

132. До початку висування для завантаження (посадки) командир батальйону (роти) перевіряє: знання особовим складом вимог правил безпеки, правил завантаження (посадки), вивантаження (висадки), розміщення і кріплення у вагонах і на платформах (на суднах, у літаках, вертольотах) озброєння і техніки, правил і поведіння під час перевезення; готовність озброєння і техніки, ракет, боєприпасів, пально-мастильних й інших матеріальних засобів до завантаження (посадки), а також побудову колони батальйону відповідно до плану завантаження (посадки).

Перед завантаженням командир батальйону (роти) (начальник військового ешелону) з посадовими особами ешелону прибуває на станцію (у порт, на пристань, аеродром, площадку) завантаження (посадки), де перевіряє наявність рухомого складу, організує прийом вагонів (суднових приміщень), знімного військового устаткування і підготовку рухомого складу до завантаження; вносить за потреби зміни до плану завантаження (посадки) і до розрахунку на перевезення та дає команду (сигнал) на висування підрозділів до місця завантаження (посадки).

133. Висування з району очікування здійснюється в порядку й у терміни, встановлені командиром бригади (полку).

Завантаження озброєння і техніки та посадка особового складу проводяться в суворо зазначений час, приховано, з дотриманням заходів безпеки і запобіганням полонкам озброєння і техніки.

Щонайперше завантажуються озброєння, техніка, запаси ракет, боєприпасів, пально-мастильних й інших матеріальних засобів. При цьому озброєння і техніка розміщуються з урахуванням черговості їх вивантаження, а зенітні засоби – з урахуванням можливості ведення вогню по повітряних цілях. Техніка, яка плаває, і зенітні засоби, виділені для прикриття району завантаження, а також тягачі, які призначені для забезпечення швидкого завантаження (вивантаження) гусеничної техніки, завантажуються на платформи (судна) останніми.

Запаси ракет, боєприпасів і ПММ завантажуються в різні вагони (на різні судна, у різні літаки, вертольоти).

Посадка особового складу у вагони (на судна), літаки (вертольоти) проводиться після закінчення завантаження озброєння, техніки і майна безпосередньо перед відправленням військового ешелону (команди) або виходом судна в море, але не пізніше ніж за 10 хвилин до відправлення. Завантаження озброєння, техніки, вантажів і посадка особового складу в літаки (вертольоти) розпочинається за вказівкою командира авіаційної військової частини (підрозділу).

Озброєння, техніка й інші матеріальні засоби, завантажені на рухомий склад (на судна, у літаки, вертольоти), надійно закріплюються, а машини, крім того, ставляться на гальмо і нижчу передачу. Поворотні пристрої башт бойових машин застопорюються, а стопори пломбуються.

Відповідальність за завантаження, розміщення та кріплення озброєння і техніки, а також за посадку особового складу покладається на начальника військового ешелону, а під час перевезення повітряним транспортом – на командирів екіпажів літаків (вертольотів).

Зенітні й інші вогневі засоби, виділені для прикриття військового ешелону (судна) на шляху руху, займають зазначені начальником військового ешелону місця на платформах у голові та хвості ешелону (на верхніх палубах судів). Для відбиття раптових нальотів повітряного противника призначаються чергові зенітні й інші вогневі засоби, які повинні бути в постійній готовності до ведення вогню.

134. Батальйон, який перевозиться залізничним (водним) транспортом, забезпечується, крім військових запасів продовольства, запасом на весь шлях руху і на час розвантаження. Для своєчасного надання медичної допомоги під час перевезення у військовому ешелоні (на судні) розгортається медичний пункт батальйону. Евакуація поранених і хворих з військового ешелону (з судна) здійснюється в найближчі медичні підрозділи, військові частини, установи.

135. Для гасіння пожеж на шляху руху призначається черговий підрозділ, який забезпечується необхідними засобами пожежогасіння і перебуває в постійній готовності до дій. Під час перевезення морським або річковим транспортом цей підрозділ призначається для підсилення штатної суднової аварійно-рятувальної команди і діє за вказівкою капітана судна.

136. Для спостереження за повітряним противником і прилеглою місцевістю (акваторією) у військовому ешелоні (на судні) виставляються спостережні пости (пости повітряного спостереження, спостерігачі) і пости радіаційного, хімічного і біологічного спостереження. На шляху руху дані про повітряну, радіаційну, хімічну і біологічну обстановку начальник військового ешелону одержує також від військових комендантів залізничних (водних) ділянок, станцій (портів) і аеропортів.

Оповіщення про повітряного противника, радіоактивне, хімічне і біологічне зараження здійснюється сигналами, встановленими начальником військового ешелону, а також сигналами, які застосовуються на транспорті.

За сигналом оповіщення про повітряного противника військовий ешелон (судно) продовжує рух. Двері, вікна (ілюмінатори) і люки вагонів (суднових приміщень) закриваються, засоби індивідуального захисту переводяться в положення “напоготові”. Зенітні й інші вогневі засоби, виділені для відбиття повітряного

противника, відкривають вогонь за командою начальника військового ешелону (капітана судна), а в разі раптового нападу – самостійно відповідно до вказівок про порядок ведення вогню.

За сигналами оповіщення про радіоактивне, хімічне, біологічне зараження особовий склад використовує засоби індивідуального захисту.

137. Зони радіоактивного зараження місцевості та заражені радіоактивними речовинами райони акваторії під час перевезення залізничним і морським (річковим) транспортом особовий склад долає в засобах індивідуального захисту. Під час проходження військового ешелону через зону радіоактивного зараження екіпажі танків й інших броньованих машин за вказівкою начальника військового ешелону (капітана судна) можуть розміщатися в машинах. Після проходження зони зараження за вказівкою начальника військового ешелону (капітана судна) проводиться часткова спеціальна обробка підрозділів. Повна спеціальна обробка підрозділів і повна санітарна обробка особового складу проводяться після вивантаження.

138. На шляхах сполучення залежно від обстановки, яка склалася, батальйон (рота) повинен бути завжди готовий до вивантаження (висадки) у непідготовленому місці, проходження маршем до місця призначення в обхід, з подоланням зон зараження, районів руйнувань, пожеж і затоплень та до вступу в бій.

З прибуттям до кінцевого пункту перевезення батальйон (рота) швидко розвантажуються (висаджуються) і виходить у район збору в готовності до виконання бойового завдання або до виходу в район зосередження.

Розділ 4. ОБОРОННИЙ БІЙ

4.1. Загальні положення

139. Оборонний бій – вид загальновійськового бою, сукупність взаємозв'язаних і узгоджених за метою, завданням, місцем і часом ударів, вогню і маневру військових частин і підрозділів, які проводяться за єдиним замислом в обмеженому районі впродовж короткого часу для відбиття ударів сил противника, що переважають, завдання ураження його ударним угрупованням, утримання важливих районів місцевості, виграшу часу, економії сил і створення необхідних умов для переходу в наступ або інших подальших дій.

Залежно від бойових завдань, наявності сил і засобів, а також характеру місцевості оборона може бути позиційною і маневреною.

Позиційна оборона – основний вид оборони. Вона організується та проводиться з метою відбиття наступу противника стійким утриманням зайнятих смуг, рубежів і позицій, недопущенням його прориву в глибину і завданням максимального ураження. Позиційна оборона застосовується на напрямках, де втрата території, що обороняється, неприпустима.

Маневрена оборона застосовується на тих напрямках, де можливе тимчасове залишення окремих районів території через відсутність достатніх сил для ведення позиційної оборони, а також у тих випадках, коли за умов обстановки доцільно втягнути ударні угруповання противника в підготовлені вогневі зони (райони), виграти час і, завдавши противнику ураження на декількох оборонних рубежах, знизити його наступальні можливості або примусити його відмовитися від подальшого наступу.

Батальйон (рота) може вести позиційну оборону, брати участь у маневреній обороні бригади (полку) та вести маневрену оборону самостійно під час оборони смуги забезпечення.

Підрозділи можуть переходити до оборони навмисно, коли більш активні й рішучі дії недоцільні, або вимушено – унаслідок несприятливої обстановки, що склалася, в умовах відсутності зіткнення з противником, або при безпосередньому зіткненні з ним. Оборона може готуватися завчасно – до початку бойових дій або

організовуватися в ході бою.

Залежно від обстановки перехід до оборони може здійснюватися у стислі терміни або підрозділи можуть готуватися до неї тривалий час.

140. Оборона повинна бути стійкою й активною, здатною відбити удари всіх видів зброї, наступ (атаку) противника, вести активну боротьбу з його повітряними (аеромобільними) десантами і диверсійно-розвідувальними групами. Вона повинна бути протитанковою, протиповітряною і протидесантною, глибоко ешелонованою і готовою до тривалого ведення бою в умовах застосування противником звичайної зброї, високоточної зброї, ЗМУ, засобів радіоелектронної боротьби і психологічного впливу.

Стійкість та активність оборони досягається: витримкою та наполегливістю підрозділів, які обороняються, їх високим моральним духом; веденням безперервної розвідки противника, своєчасним викриттям підготовки його до наступу і можливих напрямків атак; ретельним маскуванням бойового порядку та введенням противника в оману відносно побудови оборони та замислу дій; умілою, різноманітною побудовою оборони; майстерним використанням вигідних умов місцевості та її інженерного обладнання; ретельною організацією системи вогню, особливо протитанкового, в поєднанні з системами інженерних загороджень, опорних пунктів і вогневих позицій; надійною ППО; своєчасним маневром підрозділами, вогневими засобами та вогнем на загрозливих напрямках; негайним знищенням противника, який вклинився в оборону та його десантів, які висадилися; застосуванням в обороні несподіваних тактичних прийомів, здатних приголомшити противника, поставити його у важке становище, нав'язати йому свою волю та ініціативу; постійним виконанням заходів щодо захисту від ЗМУ і високоточної зброї противника; наполегливим і тривалим утриманням районів оборони (опорних пунктів) у поєднанні з проведенням контратак.

Батальйон проводить контратаку разом з контратакою бригади (полку). За сприятливих умов обстановки, у разі вклинення незначних сил противника батальйон може з дозволу командира бригади (полку) проводити контратаку самостійно з метою знищення противника, який вклинився в оборону, та відновлення втраченого положення.

Батальйон (рота) не має права залишати позиції, які займає, і відходити без наказу старшого командира.

141. Батальйон (рота) може оборонятися в першому або другому ешелоні бригади, полку (батальйону), в смузі забезпечення або на передовій позиції, складати загальновійськовий резерв або бути в протидесантному резерві. Під час виходу з бою і відходу батальйон може бути призначений в ар'єргард, а рота – в тилу (бокову) похідну заставу або для дій як підрозділ прикриття.

Частина танкового батальйону механізованої бригади (полку) може використовуватися для підсилення механізованих батальйонів, а друга частина сил – у загальновійськовому резерві. Увесь батальйон може бути в другому ешелоні.

Частина механізованого батальйону танкової бригади (полку) може використовуватися для підсилення танкових батальйонів.

142. Батальйон першого ешелону готує і займає оборону на першій позиції. Він призначається для відбиття наступу противника, знищення його перед переднім краєм і в разі вклинення в оборону на першій позиції, а також для стійкого утримання важливого району місцевості та створення сприятливих умов для розгрому противника.

Батальйон другого ешелону займає оборону на другій позиції на важливому напрямку і призначається для стійкого утримання зайнятого району, підсилення

(заміни) підрозділів першого ешелону в разі втрати ними боєздатності, проведення контратак, а також для знищення повітряних десантів противника. Танковий батальйон і механізований батальйон на БМП, які розташовані в другому ешелоні, готують один-два вогневі рубежі для відбиття атак танків противника вогнем з місця.

Механізований (танковий) батальйон, призначений для оборони в смузі забезпечення, діє як передовий загін з метою затримати наступ противника, примусити його завчасно розгорнутися і наступати в не вигідному для нього напрямку, завдати йому втрат і виграти час для підготовки оборони.

У разі відсутності смуги забезпечення батальйон (рота) може оборонятися на передовій позиції, яка створюється на віддаленні 4 – 6 км від переднього краю оборони, з метою ввести противника в оману відносно переднього краю і побудови оборони, не допустити раптового нападу противника на підрозділи першого ешелону, відбити його розвідку боєм і змусити передчасно розгорнути свої головні сили та наступати в не вигідному напрямку.

Управління підрозділами, які обороняються в смузі забезпечення (на передовій позиції), здійснюється командиром бригади (полку).

Батальйон (рота), який складає загальновійськовий резерв, займає призначений йому район зосередження (район оборони) та перебуває в готовності до виконання завдань, які раптово виникають.

Батальйон (рота), який призначений у протидесантний резерв, займає вказаний йому район, веде розвідку повітряного противника, обладнує протидесантні загородження, готує вогневі засідки і перебуває в готовності до знищення повітряних десантів противника в районах можливої висадки (викидання) та на ймовірних напрямках їх дій.

143. Батальйону призначається район оборони, роті – опорний пункт. Ширина району оборони батальйону 3 – 5 км по фронту, 2 – 2,5 км углибину. Опорний пункт роти 1 – 1,5 км по фронту і до 1 км углибину.

Зона відповідальності батальйону визначається: по ширині – розмежувальними лініями, по глибині перед переднім краєм – на глибину бойового порядку батальйону противника, по своїй глибині – на глибину району оборони.

Зона відповідальності роти визначається: по ширині і своїй глибині – розміром опорного пункту, по глибині перед переднім краєм – на глибину бойового порядку роти противника.

144. Побудова оборонного бою батальйону (роти) включає бойовий порядок батальйону (роти), систему опорних пунктів і вогневих позицій, систему вогню, систему інженерних загороджень, систему всебічного забезпечення, систему управління.

Основні зусилля батальйону (роти) в обороні зосереджуються на очікуваному напрямку головного удару противника та на утриманні найбільш важливого району (об'єкта) місцевості. Побудова оборони повинна створювати протидію, яка нарощується і дозволяє не допустити прориву противником району оборони (опорного пункту) і створити умови для його знищення.

145. Бойовий порядок батальйону будується у два або один ешелони. При побудові бойового порядку в один ешелон виділяється резерв у складі не меншому, ніж взвод.

Залежно від завдання, яке виконується, та характеру місцевості батальйон може мати різне розташування рот. Одна з рот може бути висунута вперед або назад, утворюючи вогневий мішок, а на відкритому фланзі розташовуватися уступом.

Рота першого ешелону батальйону готує опорний пункт в першій і другій траншеях з метою завдати противнику ураження вогнем усіх засобів і не допустити прориву ним переднього краю.

Рота другого ешелону батальйону готує опорний пункт у третій, а іноді й

у четвертій траншеї з метою не допустити прориву противником першої позиції, а за сприятливих умов знищити контратакою його підрозділи, які прорвалися через першу і другу траншеї.

Танкова рота (механізована рота на БМП), крім того, готує один-два вогневих рубежі, які можуть співпадати з рубежами розгортання для контратаки.

Рота (взвод), виділена в резерв батальйону, займає район зосередження (опорний пункт) і перебуває в готовності до виконання раптово виникаючих завдань.

Мінометна (артилерійська) батарея і гранатометний підрозділ залишаються в підпорядкуванні командира батальйону і використовуються в повному складі для підтримки бою механізованих рот першого ешелону. Іноді гранатометний підрозділ може додаватися механізованій роті, яка обороняється на напрямку зосередження головних зусиль батальйону, або у складі відділень додаватися механізованим ротам першого ешелону.

Протитанковий підрозділ батальйону залишається в підпорядкуванні командира батальйону, займає позиції в опорних пунктах механізованих рот, у проміжках між ними або розташовується в районі зосередження і використовується у повному складі на танконебезпечному напрямку для відбиття атак танків та інших броньованих машин противника, прикриття відкритого флангу і забезпечення контратак. На закритій і пересіченій місцевості підрозділ може додаватися ротам першого ешелону.

Підрозділ ППО батальйону готує і займає основну і хибну позиції в районі оборони з метою знищення повітряного противника, також може бути в засідці.

146. Бойовий порядок роти будується в один або два ешелони.

Залежно від характеру місцевості підрозділи механізованої (танкової) роти в опорному пункті можуть розташовуватися кутом назад, уступом та мати інше розташування, яке забезпечує найкращу організацію системи вогню перед фронтом і на флангах опорного пункту.

Додані механізованому (танковому) батальйону танкові (механізовані) підрозділи перепідпорядковуються ротам і займають оборону в їх опорних пунктах. Танкові підрозділи та механізовані підрозділи на БМП, крім того, можуть використовуватися для дій у вогневих засідках.

Протитанкове відділення роти може додаватися механізованим взводам по обслугам. Іноді воно в повному складі використовується на напрямку зосередження основних зусиль роти.

147. У бойовий порядок батальйону (роти), залежно від обстановки, можуть входити бронегрупа та вогневі засідки.

Бронегрупа батальйону (роти) створюється з метою підвищення активності оборони і своєчасного підсилення її стійкості на найбільш загрозливих напрямках, закриття проломів, які утворилися в результаті вогневих ударів противника, і вирішення інших завдань, що потребують стрімких, маневрених дій і ефективного ВУП, а також більш повного використання бойових можливостей танків, БМП і БТР. До її складу можуть входити декілька танків, БМП, БТР (без десанту), які виділені із підрозділів першого або другого ешелонів, що обороняються поза напрямками зосередження основних зусиль.

Танки і БМП (БТР), призначені для дій у складі бронегрупи, із зайняттям оборони можуть розташовуватися і готуватися до бою у своїх взводних опорних пунктах. У встановлений командиром час вони зосереджуються в районі, який забезпечує надійні захисні та маскувальні властивості (у ярах, на зворотних схилах висот, у лісі та інших укритих місцях), ретельно маскуються і готуються до виконання поставлених завдань.

Командиром бронегрупи призначаються: у батальйоні – один з командирів

взводів роти другого ешелону, у роті – один із заступників командирів взводів.

Вогнева засідка виставляється з метою завдання противнику максимального ураження несподіваним вогнем прямою наводкою, кинджальним вогнем і застосуванням мінно-вибухових загороджень.

У вогневу засідку може виділятися взвод (відділення, танк), посилений саперами.

Підрозділ, виділений у вогневу засідку, займає призначену позицію і ретельно маскується. Позиції вогневої засідки обираються на танконебезпечних напрямках в опорних пунктах, у проміжках між ними або на флангах. Найбільш вигідними місцями для позицій вогневої засідки є зворотні схили висот, складки місцевості, околиці населених пунктів, узлісся і чагарники.

148. Система опорних пунктів (бойових позицій) і вогневих позицій батальйону (роти) включає: позицію бойової охорони (створюється в батальйоні); опорні пункти рот (взводів), які об'єднані в район оборони батальйону (ротний опорний пункт); вогневі позиції танків, БМП (БТР), ПТРК та інших штатних і доданих вогневих засобів; траншеї і ходи сполучення. Система опорних пунктів і вогневих позицій готується залежно від прийнятого рішення, бойових можливостей батальйону (роти), наявності часу і характеру місцевості.

149. У разі відсутності передової позиції створюється бойова охорона. Позиція бойової охорони створюється з метою недопущення раптового нападу противника і ведення ним наземної розвідки. У бойову охорону визначається посилений взвод від батальйону першого ешелону, якому призначається позиція до 500 м по фронту на віддаленні до 2 км, що готується до кругової оборони. Перед позицією взводу і на флангах улаштовуються загородження.

Управління бойовою охороною здійснює командир батальйону.

В умовах безпосереднього зіткнення з противником бойова охорона не виставляється. У цьому випадку завдання бойової охорони покладаються на підрозділи, які займають першу траншею.

150. Основу кожної оборонної позиції складають батальйонні райони оборони.

Батальйонний район оборони обладнується трьома-чотирма траншеями і складається з опорних пунктів рот, позицій штатних і доданих вогневих засобів, пов'язаних між собою єдиною системою вогню, загороджень і ходів сполучення в межах району оборони.

Опорний пункт механізованої роти обладнується двома траншеями і включає опорні пункти механізованих взводів, позиції вогневих засобів роти і доданих підрозділів, що пов'язані між собою єдиною системою вогню, загороджень і ходів сполучення в межах опорного пункту роти.

Опорний пункт танкової роти включає опорні пункти танкових взводів і позицій доданих підрозділів. Додані танковій роті механізовані підрозділи займають позиції попереду танків, а також у проміжках між танковими взводами і на флангах.

У батальйонному районі оборони ротні опорні пункти повинні розміщуватися так, щоб не допустити шаблону в побудові оборони і забезпечувалася стійкість підрозділів, які обороняються. Вони повинні охоплювати своїм розташуванням і вогнем найбільш імовірні напрямки наступу противника.

Для кругової оборони ротного опорного пункту широко використовуються ходи сполучення, взводам призначаються додаткові сектори обстрілу, для вогневих засобів підготовляються основні, запасні й тимчасові вогневі позиції з урахуванням ведення вогню в сторони флангів і в тил. Частина вогневих засобів розташовується в глибині. На флангах, у проміжках між взводами, у тилу опорного пункту влаштовуються загородження.

Проміжки між ротними опорними пунктами можуть бути до 1000 м, а між

опорними пунктами взводів – до 300 м. Проміжки між опорними пунктами повинні бути під безперервним спостереженням, прострілюватися фланговим і перехресним вогнем усіх засобів, а також прикриватися вогневими засідками, вогнем артилерії і загородженнями. У проміжках між опорними пунктами рот (взводів) обладнуються траншеї і запасні позиції.

151. Траншеї і ходи сполучення повинні забезпечувати зручність ведення вогню, особливо флангового і перехресного, укриті розташування особового складу і вогневих засобів, швидкий і прихований маневр підрозділів по фронту і в глибину, а також ускладнювати противнику розкриття бойового порядку і системи вогню наших військ в обороні.

Перша траншея першої позиції є переднім краєм оборони. Перед нею створюються протитанкові й протипіхотні загородження. Передній край призначається старшим командиром і уточнюється на місцевості командиром батальйону. Перша траншея вибирається, якщо можливо, за природними протитанковими перешкодами і повинна забезпечувати добре спостереження за противником, найкращі умови для створення суцільного вогню всіх видів, у тому числі й з глибини оборони, перед переднім краєм, на флангах і в проміжках. Місцевість перед переднім краєм повинна затрудняти противнику спостереження, вибір укритих районів для зосередження танків і піхоти та прихованих підступів до переднього краю оборони наших військ.

Друга траншея обладнується на віддаленні 400 – 600 м від першої з таким розрахунком, щоб підрозділи, які її обороняють, могли своїм вогнем підтримувати підрозділи, що займають першу траншею, а також вести вогонь на підступах до переднього краю оборони і прикривати вогнем загородження перед ним.

Третя (четверта) траншея обладнується на віддаленні 600 – 1000 м від другої (400 – 600 м від третьої) траншеї з таким розрахунком, щоб підрозділи, які її обороняють, могли вести вогонь у проміжках між другою і третьою (третьою-четвертою) траншеями, а також використовувати її як вихідний рубіж для маневру на загрозливому напрямку.

Ходи сполучення використовуються для прихованого маневру підрозділів, ведення бою з противником, який вклинився в оборону, а також для евакуації поранених, подачі боєприпасів і продовольства. Ходи сполучення обладнуються окремими позиціями для вогневих засобів з таким розрахунком, щоб на кожен взвод було не менш одного ходу сполучення від першої траншеї до другої і на кожен роту не менш одного ходу сполучення від другої траншеї до третьої (четвертої), що дозволить у короткий термін організувати, у разі потреби, кругову оборону.

З метою зниження втрат від впливу вогню артилерії, ударів авіації і ЗМУ противника траншеї і ходи сполучення повинні обладнуватися у повний профіль. У траншеях і ходах сполучення для особового складу створюються перекриті ділянки, бліндажі і сховища, а для ракет, боєприпасів й інших матеріальних засобів відриваються ніші та рівчаки.

152. Вогневе ураження противника поділяється на загальне і безпосереднє. Загальне вогневе ураження противника організується і здійснюється старшим начальником. Безпосереднє вогневе ураження противника здійснюється в зоні відповідальності в інтересах дій рот першого ешелону під час вирішення окремих тактичних завдань за обмежений термін. Воно погоджується з діями підрозділів і проводиться: під час вогневої підготовки відбиття наступу противника, вогневої підтримки військ, що обороняються, та проведення контратак.

Основними об'єктами ураження є: підрозділи противника на маршрутах висування, рубежах розгортання; вогневі засоби, які їх підтримують; ПУ підрозділами та зброєю; засоби ППО й інші важливі цілі. До виконання завдань безпосереднього вогневого ураження залучаються штатні і додані вогневі засоби

батальйону (роти).

Вогнева підготовка відбиття атаки противника здійснюється під час зайняття ним вихідного положення для наступу (атаки), з виявленням початку висування його головних сил із глибини і завершується з переходом противника в атаку.

Вогнева підтримка військ, які обороняються, починається з виходом противника на рубіж переходу в атаку і здійснюється упродовж бою за утримання першої та наступних позицій і районів глибини оборони з метою завдати противнику максимальних втрат і не допустити його прорив у глибину оборони.

Вогневе ураження противника під час проведення контратак здійснюється за періодами: вогнева підготовка контратаки, вогнева підтримка контратаки.

153. В оборонному бою під час ВУП артилерія застосовує такі види вогню:

вогнь по окремії цілі – вогнь батареї, взводу або гармати (міномету, бойової машини реактивної системи залпового вогню), який ведеться самостійно з закритої вогневої позиції або з відкритої вогневої позиції прямою (напівпрямою) наводкою;

зосереджений вогнь (ЗВ) – вогнь, який ведеться одночасно декількома батареями (дивізіонами) по одній цілі;

нерухомий загороджувальний вогнь (НЗВ) – суцільна вогнева завіса, яка створюється на одному (одинарний) або одночасно на декількох (глибокий НЗВ) рубежах перед фронтом противника, який атакує;

рухомий загороджувальний вогнь (РЗВ) – суцільна вогнева завіса, яка створюється на одному (одинарний РЗВ) або одночасно на двох (подвійний РЗВ) рубежах на шляху руху танків (БМП, БТР) противника, яка послідовно переноситься на інші призначені рубежі у міру виходу із зони вогню основної маси танків (БМП, БТР), що атакують.

154. Система вогню батальйону (роти) в обороні включає: ділянки зосередженого та рубежі загороджувального вогню артилерії, мінометів і бойових машин, підготовлені на підступах до оборони, перед переднім краєм, на флангах, у проміжках між ротними опорними пунктами та в глибині оборони; зони вогню протитанкових засобів і суцільного багатозарядного вогню усіх видів зброї перед переднім краєм, у проміжках, на флангах і в глибині оборони для знищення, у щонайперше танків й інших броньованих машин противника; підготовлений маневр вогнем з метою його зосередження за короткий термін на будь-якому загрозовому напрямку або ділянці. Вона будується з урахуванням вогневих можливостей усіх видів зброї батальйону (роти) і доданих вогневих засобів, засобів ППО у поєднанні з інженерними загородженнями і природними перешкодами.

Основа системи вогню батальйону складає протитанковий вогнь рот, штатних і доданих протитанкових засобів, артилерії прямою наводкою з урахуванням застосування на танконебезпечному напрямку протитанкового резерву і рухомого загону загороджень бригади.

Основа системи вогню роти складає вогнь танків і БМП (БТР).

Вогневі засоби в батальйонному районі оборони (опорному пункті роти) розташовуються приховано, розосереджено і так, щоб можна було вести вогнь на граничну дальність і уражати противника фланговим, перехресним і кинджальним вогнем високої щільності, мати вогневий зв'язок між собою і створювати вогневі мішки. Лінійне розташування вогневих засобів недопустиме.

БМП і танки розташовуються в опорному пункті роти (взводу) по фронту і в глибину на відстані до 200 м один від одного. Під час розміщення танків необхідно враховувати можливість ефективного використання ними протитанкових керованих ракет, ведення вогню штатним озброєнням з урахуванням прикриття ділянки місцевості в призначених секторах обстрілу та недопущення ураження механізованих підрозділів, які обороняються попереду. БТР розташовуються на вогневих позиціях у глибині опорного пункту роти (взводу) у місцях, які забезпечують ведення вогню з

кулеметів переважно в бік флангів і в проміжки.

Для вогневих засобів, крім основних, готуються запасні вогневі позиції, а для тих, які несуть чергування, танків і БМП (БТР) – тимчасові вогневі позиції.

З метою введення противника в оману відносно системи вогню і розташування вогневих засобів можуть призначатися кочуючі гармати, танки і БМП, засоби ППО. В обороні підрозділи ППО займають стартові (вогневі) позиції в бойових порядках батальйону (роти), ведуть розвідку та знищення повітряного противника черговими силами, а з початком активних бойових дій противника – усіма засобами.

Готовність системи вогню визначається зайняттям вогневими засобами позицій, підготовкою даних для стрільби, а також наявністю ракет і боєприпасів.

155. Система інженерних загороджень включає мінні поля, групи мін, вузли загороджень, завали, інші протитанкові й протипіхотні перешкоди та підготовлені до зруйнування (мінування) об'єкти, які створюються перед позицією бойової охорони, переднім краєм, у проміжках і на флангах батальйону (роти) на всю глибину батальйонного району оборони в поєднанні з системою вогню, природними перешкодами і з урахуванням маневру своїх підрозділів і сусідів.

Основу системи інженерних загороджень складають мінно-вибухові, невибухові, комбіновані, електризовані та водні загородження.

У ході бою нарощування інженерних загороджень на виявлених напрямках наступу противника здійснюється приданим інженерно-саперним підрозділом.

156. Для виконання завдань всебічного забезпечення в батальйоні створюється відповідна система зі складу штатних і доданих підрозділів забезпечення на період ведення бою.

157. Розвідка в обороні повинна своєчасно встановити підготовку противника до наступу, виявити його склад і сили, можливі напрямки дій і час переходу в наступ, місця позицій артилерії та інших вогневих засобів, а з початком наступу противника уточнити його склад, наявність резервів і напрямок їх висування.

Розвідка ведеться спостереженням з усіх командно-спостережних пунктів особисто командирами і призначеними спостереженими постами (спостерігачами), постами повітряного спостереження, а також постами радіолокаційної розвідки. Перед фронтом своїх підрозділів, на флангах і в проміжках бойових порядків розвідка противника ведеться розвідувальними дозорами, на шляхах імовірного підходу противника до оборони влаштовуються розвідувальні засідки.

158. Захист від високоточної зброї противника в обороні включає: використання під час фортифікаційного обладнання батальйонного району оборони (ротного опорного пункту) нерівностей рельєфу місцевості і місцевих предметів для забезпечення захисту озброєння і техніки, щонайперше танків, БМП (БТР); встановлення над прихованими об'єктами масок з радіорозсіювального покриття, тепловідбивних екранів, а поблизу них (перед ними) оманних теплових цілей і лазерних відбивачів; пошук і знищення розвідувально-сигналізаційних засобів противника; суворе виконання вимог щодо маскуванню навіть за відсутності безпосереднього зіткнення з противником.

159. Тактичне маскуванню в обороні проводиться з метою введення противника в оману стосовно напрямку зосередження основних зусиль, побудови бойового порядку, переднього краю, системи вогню, інженерного обладнання району оборони (опорного пункту, бойової позиції), напрямку і часу здійснення маневру. Для введення противника в оману і зниження ефективності його вогню не допускається прямолінійне і шаблонне обладнання траншей, створюються оманні опорні пункти, траншеї і позиції вогневих засобів, влаштовуються оманні мінні поля.

160. Основними завданнями інженерного забезпечення в обороні є: фортифікаційне обладнання району оборони (опорного пункту), командно-спостережних пунктів, створення інженерних загороджень; виконання інженерних

заходів щодо захисту від високоточної зброї і маскуванню; підготовка шляхів маневру; добування, очищення води й обладнання пунктів водопостачання.

161. Основними завданнями радіаційного, хімічного і біологічного захисту в обороні є: виявлення можливостей та оцінювання масштабів застосування противником ЗМУ, руйнувань радіаційно, хімічно і біологічно небезпечних об'єктів на маршрутах висування, у призначених для зайняття батальйонних районах оборони (ротних опорних пунктах), районах розташування ПУ, вогневих позиціях артилерії, районах розташування підрозділів забезпечення і тилу; радіаційна, хімічна і біологічна розвідка в районі оборони (опорному пункті) і на вогневих рубежах; проведення спеціальної обробки (дегазації, дезактивації, дезінфекції) озброєння та військової техніки, фортифікаційних споруд і окремих ділянок місцевості, а також маскуванню підрозділів аеросолями (димами).

162. Взвод матеріального забезпечення батальйону розгортається за другим ешелonom у районі оборони батальйону, поблизу шляхів підвозу й евакуації. Командир батальйону повинен узгодити вибір району розташування тилу з командиром бригади.

163. Пункт технічного спостереження (ПТС) батальйону (роти) розгортається поблизу командно-спостережного пункту батальйону (роти); ремонтно-евакуаційна (ремонтна) група (РЕГ, РемГ) – за першим ешелonom батальйону.

164. Пункт бойового постачання батальйону, медичний пункт та інші підрозділи МТЗ батальйону розгортаються за другим ешелonom (резервом).

Пункт бойового постачання роти і медичний пост роти розгортаються в опорному пункті роти в укритому місці, доступному для скритого підходу транспортних засобів.

У підрозділах і на вогневих позиціях танків, БМП створюються додаткові запаси ракет і боєприпасів. Після відбиття атак противника ці запаси негайно поповнюються. Підвезення у підрозділи інших матеріальних засобів здійснюється переважно вночі.

165. Командно-спостережний пункт батальйону в обороні обладнується за ротами першого ешелону або в районі опорного пункту роти другого ешелону (резерву) батальйону на відстані до 2 км від переднього краю оборони батальйону.

Командно-спостережний пункт роти обладнується в глибині опорного пункту на віддаленні до 800 м від свого переднього краю в такому місці, яке забезпечує спостереження за місцевістю перед фронтом і на флангах оборони роти, а також огляд, якщо можливо, усього опорного пункту та зручність управління підрозділами. Командно-спостережний пункт підрозділу доданого механізований роті (батальйону) обладнується поблизу командно-спостережного пункту роти (батальйону).

4.2. Підготовка оборонного бою

166. Підготовка оборонного бою починається з отриманням попереднього (бойового) розпорядження або бойового наказу від старшого командира. Вона включає: організацію бою (прийняття рішення, постановку бойових завдань підрозділам, рекогносцировку, організацію взаємодії, всебічного забезпечення бою та управління, розробку схеми району оборони батальйону, опорного пункту роти); підготовку батальйону (роти) до бою; зайняття оборони, створення бойового порядку і системи вогню; інженерне обладнання району оборони (опорного пункту); проведення заходів МПЗ; практичну роботу командира батальйону (роти), його заступників і штабу батальйону в підпорядкованих підрозділах та інші заходи.

Тривалість і порядок роботи командира щодо організації оборони залежать від умов переходу до оборони, отриманого завдання, віддалення противника і можливих його дій, характеру місцевості та наявності часу. Підготовка оборони за наявності

часу проводиться з виконанням заходів у повному обсязі, а якщо не вистачає часу – за короткий термін з проведення заходів у скороченому обсязі. У всіх випадках постановка завдань не повинна затримувати зайняття підрозділами оборони та організацію ними системи вогню.

Якщо перехід до оборони здійснюється в умовах відсутності зіткнення з противником, командир батальйону (роти) приймає рішення, доводить його до своїх заступників і командирів підрозділів, проводить рекогносцировку, в ході якої уточнює своє рішення, віддає бойовий наказ, організовує взаємодію і систему вогню, всебічне забезпечення бою і управління. У призначений час він виводить батальйон (роту) у зазначений район оборони (опорний пункт) і організовує його інженерне обладнання.

Під час отримання завдання на перехід до оборони в умовах безпосереднього зіткнення з противником, командир батальйону (роти) організовує захоплення вказаного (вигідного) рубежу і закріплення підрозділів на ньому. У ході закріплення підрозділів на рубежі він приймає рішення, ставить завдання підрозділам, організовує взаємодію і систему вогню, управління, захист від ЗМУ і високоточної зброї противника, дає вказівки з основних питань всебічного забезпечення бою, організовує інженерне обладнання району оборони (опорного пункту). Надалі він проводить рекогносцировку, у ході якої уточнює завдання підрозділам, порядок взаємодії, а якщо необхідно, й інші питання.

167. У замислі бою командир батальйону (роти) визначає: напрямок зосередження основних зусиль і райони (ділянки) місцевості (об'єкти), від утримання яких залежить стійкість оборони; способи відбиття наступу і знищення противника, який вклинився в оборону (якого противника, де, у якій послідовності та як розгромити з вказівкою порядку вогневого ураження і заходів щодо введення його в оману); бойовий порядок, систему опорних пунктів і вогневих позицій.

168. Під час проведення рекогносцировки командир батальйону (роти) вивчає місцевість, призначає (вказує) орієнтири й уточнює: положення, можливі шляхи висування (вихідні райони) і рубежі розгортання противника, імовірні танконебезпечні напрямки; передній край, район оборони (опорний пункт), розмежувальні лінії і завдання батальйону (роти); напрямок зосередження основних зусиль і райони місцевості, від утримання яких залежить стійкість оборони; розміщення траншей і ходів сполучення, ротних (взводних) опорних пунктів, позицію бойової охорони, місця обладнання вогневих засідок і район розташування бронегрупи, якщо вона створюється; позиції доданого танкового (механізованого) підрозділу та інших засобів підсилення; порядок ВУП; смуги вогню рот (взводів) і ділянки зосередженого вогню; основні і запасні (тимчасові), оманні позиції штатної і приданої артилерії; вогневі позиції і смуги вогню (сектори обстрілу), ділянки зосередженого і рубежі загороджувального вогню підрозділів (вогневих засобів), призначених для забезпечення флангів і стиків з сусідами і проміжків між ротами (взводами); основні, запасні (тимчасові), оманні, вогневі позиції підрозділу ППО і шляхи його маневру, порядок дій кочуючих вогневих засобів; напрямки і рубежі розгортання для контратак, маршрути висування до них; вогневі рубежі для танкової роти і механізованої роти на БМП, які перебувають у другому ешелоні (резерві), а також для бронегрупи; рубежі протитанкового резерву і рухомого загону загороджень у районі оборони батальйону; черговість і терміни інженерного обладнання, місця обладнання мінно-вибухових та інших інженерних загороджень, проходи, які залишаються в них, місця оманних опорних пунктів, позицій; заходи щодо захисту від ЗМУ і високоточної зброї противника, забезпечення стиків і флангів, знищення повітряних (аеромобільних) десантів, диверсійно-розвідувальних груп, дій підрозділів уночі та в інших умовах обмеженої видимості; місця командно-спостережного пункту батальйону (роти), ПУ доданих підрозділів, підрозділів

технічного забезпечення та тилу.

169. Під час постановки бойових завдань командир батальйону (роти) у бойовому наказі вказує:

ротам (взводам) першого і другого ешелонів – засоби підсилення; опорні пункти і напрямки зосередження основних зусиль; завдання щодо відбиття наступу та знищення противника, який вклинився в оборону; кількість траншей та їх розміщення; смуги вогню, додаткові сектори обстрілу і ділянки зосередженого вогню; якими силами і засобами забезпечити фланги, стики, проміжки і хто відповідальний за них; хто підтримує;

крім того, роті другого ешелону – напрямки та рубежі розгортання для контратак; для танкової роти і механізованої роти на БМП, крім того – вогневі рубежі;

резерву – район зосередження (опорний пункт), завдання, до виконання яких бути готовим; для танкової роти і механізованої роти на БМП, крім того, – вогневі рубежі;

бронегрупі – склад, район і час зосередження в ньому, вогневі рубежі і завдання, до виконання яких бути готовою;

вогневій засаді – склад, місце, завдання щодо знищення противника і порядок дій після виконання завдання;

доданим підрозділам артилерії і мінометній батареї – порядок підтримки вогнем бойової охорони, завдання щодо ВУП під час підходу його до переднього краю оборони і розгортання, переходу в атаку, вклинення в оборону і підтримки контратаки другого ешелону; основні і запасні (тимчасові) вогневі позиції;

гранатометному підрозділу – завдання щодо підтримки рот першого ешелону і відбиття атаки піхоти противника; основні і запасні позиції; смугу вогню, додатковий сектор обстрілу, ділянки зосередженого і рубежі загороджувального вогню;

протитанковому підрозділу – місце в бойовому порядку і напрямки можливих дій, рубежі розгортання, порядок їх зайняття і завдання; сигнали відкриття і припинення вогню; порядок дій після виконання завдання;

зенітному ракетному взводу (доданому підрозділу ППО) – завдання з прикриття підрозділів, який мати бойовий порядок, порядок пересування та маневру, порядок дій у складі кочуючих вогневих засобів, сектори розвідки та вогню, порядок оповіщення про дії повітряного противника (сигнали), порядок взаємодії, ступені готовності, порядок ведення вогню і маневру;

підрозділу, який призначений у бойову охорону, – позицію, завдання, які вогневі засоби виділяються для підтримки, порядок виклику їх вогню і порядок відходу.

У шостому пункті бойового наказу, крім часу готовності до виконання завдання, вказується час зайняття оборони, готовність системи вогню і інженерних загороджень, черговість і терміни виконання заходів щодо маскування та інженерного обладнання району оборони (опорного пункту).

Командир батальйону (роти), призначеного в протидесантний резерв, у бойовому наказі під час постановки завдань підрозділам вказує: засоби підсилення, завдання і район зосередження; райони можливої висадки повітряних десантів, порядок ведення розвідки, місця вогневих засад і влаштування протидесантних загороджень у цих районах і на шляхах можливих дій десантів противника; маршрути висування до місць можливої висадки повітряних десантів, рубежі розгортання для бою і порядок розгрому десантів.

170. Взаємодію командир батальйону (роти) організовує за завданнями, імовірними напрямками наступу противника і варіантами дій підрозділів. Організуючи взаємодію, він узгоджує дії рот (взводів) між собою, з діями бронегрупи, вогневих засад, підрозділів артилерії, інших вогневих засобів і сусідами

щодо знищення противника під час висування його до переднього краю оборони, розгортання і переходу в атаку (у вихідному положенні для наступу), під час відбиття атаки танків і піхоти противника перед переднім краєм і під час вклинення їх у район оборони (опорний пункт).

Під час організації взаємодії командир батальйону (роти) зобов'язаний:

уточнити вогневі завдання артилерійським, мінометному, гранатометному і протитанковому підрозділам;

визначити рубежі відкриття вогню з танків, БМП, ПТРК, гранатометів та інших протитанкових засобів по противнику, а також ділянки зосередженого вогню рот (взводів) на найбільш важливих напрямках і порядок його ведення;

узгодити дії підрозділів, які обороняють передову позицію (позицію бойової охорони), з діями рот першого ешелону, підрозділів приданої і підтримуючої артилерії щодо утримання передової позиції (позиції бойової охорони) і порядок відходу підрозділів, які її обороняють;

узгодити дії рот першого і другого ешелонів з діями бронегрупи, артилерійських, мінометного, гранатометного і протитанкового підрозділів, доданого інженерно-саперного підрозділу, а також підрозділів (вогневих засобів), які діють у вогневих засідках, кочуючих вогневих засобів щодо відбиття атак танків і піхоти противника, відсікання піхоти від танків, знищення противника перед переднім краєм, на флангах, у проміжках і на стиках із сусідами, під час вклинення його в оборону і щодо боротьби з повітряними десантами противника;

вказати порядок відкриття і ведення вогню по літаках і вертольотах противника підрозділам ППО і механізованим (танковим) підрозділам, способи і сигнали розпізнавання своїх літаків і вертольотів, а також позначення свого положення; узгодити порядок дій авіанавідників і постів (пунктів) позначення;

визначити кому, які та де мати чергові вогневі засоби, а також порядок знищення розвідки противника;

визначити порядок організації і ведення зв'язку, довести сигнали оповіщення, управління і взаємодії.

Командир батальйону (роти) під час організації взаємодії особливу увагу звертає на: заходи щодо введення противника в оману, маневру силами і засобами з метою своєчасного підсилення оборони на загрозованих напрямках, порядку позначення шляхів маневру, проходів у загородженнях і переходів через перешкоди; визначення способів дій підрозділів у разі застосування противником ЗМУ та заходи щодо маскуванню.

Командир батальйону (роти) другого ешелону уточнює порядок взаємодії з батальйонами (ротами) першого ешелону, визначає порядок дій щодо закриття проломів, які утворилися в результаті вогневих ударів противника, і готує контратаки на вказаних йому напрямках. Командир танкового батальйону (роти) і командир механізованого батальйону (роти) на БМП готують вогневі рубежі і встановлюють порядок їх зайняття в ході бою, а також визначають заходи щодо захисту підрозділів від високоточної зброї противника під час висування на ці рубежі.

171. Систему вогню командир батальйону (роти) створює в ході рекогносцировки, а також під час постановки завдань підрозділам і організації взаємодії. При цьому на найбільш імовірних напрямках наступу противника командир батальйону (роти) особисто вказує на місцевості вогневі позиції танків, БМП (БТР), мінометів, ПТРК, гранатометів та їх сектори обстрілу, а також дає вказівки щодо організації вогню зі стрілецької зброї.

Безпосередньо перед переднім краєм готується зона суцільного багаточарового вогню: кожна точка місцевості в смузі до 400 м перед переднім краєм повинна бути під дійсним вогнем. Така зона створюється і на найважливіших ділянках перед третьою траншеєю. Простори, які не прострілюються вогнем гармат

прямою наводкою і зі стрілецької зброї, повинні уражатися вогнем артилерії і мінометів із закритих вогневих позицій.

172. Штаб батальйону під час підготовки оборони з отриманням бойового завдання негайно організовує розвідку, безперервний збір і аналіз даних обстановки, готує пропозиції, які необхідні командирі батальйону для прийняття рішення, робить необхідні розрахунки.

Під час організації оборони штабом батальйону розробляються попередні бойові розпорядження, бойовий наказ, розрахунок часу, схема організації зв'язку, схема району оборони.

У ході оборонного бою штаб батальйону розробляє бойові розпорядження підлеглим підрозділам і бойові донесення.

173. Підготовка батальйону (роти) до виконання бойового завдання включає: доукомплектування особовим складом, створення встановлених запасів ракет, боєприпасів, пального та інших матеріальних засобів; безпосередню підготовку командирів і особового складу до виконання бойового завдання, а озброєння і техніки до бойового застосування; проведення з особовим складом заходів МПЗ.

174. Зайняття оборони в умовах відсутності зіткнення з противником здійснюється приховано, за короткий термін. При цьому підрозділи займають визначені їм опорні пункти, готують систему вогню і здійснюють інженерне обладнання району оборони (опорних пунктів).

Під час переходу до оборони в умовах безпосереднього зіткнення з противником особлива увага приділяється створенню, відповідно до рішення командира батальйону (роти), у найкоротші терміни бойового порядку, системи вогню та інженерних загороджень, насамперед на ймовірному напрямку наступу головних сил противника, а також маскуванню і фортифікаційному обладнанню району оборони (опорного пункту).

У всіх випадках під час переходу до оборони батальйон (рота) повинен бути постійно готовим до відбиття раптового нападу противника, ударів його літаків, вертольотів, розвідувально-ударних комплексів, знищення повітряних (аеромобільних) десантів і диверсійно-розвідувальних груп.

175. Інженерне обладнання району оборони (опорного пункту) починається негайно після визначення позицій підрозділам і вогневим засобам та організації системи вогню, у деяких випадках воно може починатися ще до зайняття оборони. У повному обсязі проводиться після зайняття підрозділами опорних пунктів і продовжується безперервно в ході всього оборонного бою. Воно здійснюється одночасно на всю глибину оборони в послідовності, яка забезпечує постійну готовність підрозділів до відбиття наступу противника і захист їх від усіх засобів ураження, проводиться приховано, з повним напруженням сил і максимальним використанням збірних фортифікаційних споруд, конструкцій і місцевих будівельних матеріалів.

В умовах відсутності безпосереднього зіткнення з противником інженерне обладнання району оборони (опорного пункту) здійснюється з широким застосуванням засобів механізації.

У першу чергу обладнуються інженерні загородження перед позицією бойової охорони (передовою позицією) і переднім краєм оборони; розчищаються смуги огляду й обстрілу; відриваються окопи на механізовані відділення, окопи для танків, БМП (БТР), позиції засобів ППО та інших вогневих засобів; зводяться спорудження для командно-спостережних пунктів, пунктів технічного спостереження, медичних пунктів; улаштовуються перекриті щілини на кожне відділення, екіпаж або обслугу; створюються ділянки суцільних траншей у взводному і ротному опорних пунктах; маскуються озброєння і техніка; обладнуються інженерні загородження в проміжках між підрозділами, на флангах і в глибині оборони; обладнуються вогневі рубежі для танкового батальйону (роти) і

механізованого батальйону (роти) на БМП, які знаходяться в другому ешелоні (резерві), готуються шляхи висування до цих рубежів і рубежів розгортання для контратак; обладнуються пункти водопостачання (водозабірні пункти).

У другу чергу дообладнуються ротні та взводні опорні пункти; відриваються окопи для танків, БМП (БТР) та інших вогневих засобів на запасних (тимчасових) вогневих позиціях, вогневих рубежах і в районах зосередження бронегруп; створюється та вдосконалюється система траншей і ходів сполучення в батальйонному районі оборони; дообладнуються командно-спостережні пункти, пункти технічного спостереження, медичний пункт; улаштовуються бліндажі на кожне відділення (екіпаж, обслугову), сховище на кожному роту (батарею) і сховище на командно-спостережному пункті батальйону (роти), укриття для озброєння, техніки, ракет, боєприпасів та інших матеріальних засобів; обладнуються оманні об'єкти в районі оборони (опорному пункті); додатково улаштовуються інженерні загородження перед переднім краєм, у проміжках між опорними пунктами і на флангах, а також підготовляються шляхи маневру.

У подальшому розвивається система траншей і ходів сполучення в районі оборони (опорному пункті); нарощується система інженерних загороджень; додатково розвивається мережа шляхів маневру підрозділів, підвезення й евакуації; обладнуються хибні опорні пункти, вогневі позиції та інші об'єкти.

Під час переходу до оборони в умовах безпосереднього зіткнення з противником інженерні загородження встановлюються насамперед перед переднім краєм на найважливішому напрямку. Під час обладнання позицій підрозділу спочатку відриваються окремі окопи, які потім з'єднуються в окоп на відділення і траншею на взвод.

Інженерне обладнання району оборони (опорних пунктів, позицій) здійснюється всіма підрозділами, у тому числі підрозділами всебічного забезпечення. Додані інженерні підрозділи виконують найбільш складні завдання.

176. Під час організації оборонного бою в батальйоні (роті) розробляються і оформляються: розрахунок часу на підготовку до оборони; робоча карта командира батальйону (роти) з рішенням на оборону; схема району оборони батальйону (опорного пункту роти); бойовий наказ (попередні бойові розпорядження); розпорядження (вказівки) щодо всебічного забезпечення бою; донесення про бойовий та чисельний склад. У батальйоні додатково: заявки на матеріальне-технічне забезпечення підрозділів, донесення з матеріальне-технічного забезпечення і про дози радіоактивного опромінення особового складу.

На схемі району оборони батальйону вказуються: орієнтири; положення противника; позиція бойової охорони; ротні і взводні опорні пункти, їх смуги вогню і ділянки зосередженого вогню, рубежі відкриття вогню по противнику з танків, БМП, ПТРК, гранатометів та інших вогневих засобів; положення сусідів і розмежувальні лінії з ними; вогневі позиції і сектори обстрілу засобів, які забезпечують фланги батальйону і проміжки між ротними опорними пунктами; райони зосередження та вогневі рубежі бронегруп; позиції і шляхи маневру кочуючих вогневих засобів; вогневі позиції артилерійського, гранатометного підрозділів та підрозділів ППО, інших вогневих засобів, які знаходяться в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону, та їх вогневі завдання; місця обладнання вогневих засідок; напрямки контратак і рубежі розгортання роти другого ешелону, для танкової роти і механізованої роти на БМП, крім того, вогневі рубежі, основні фортифікаційні споруди та інженерні загородження; проходи в інженерних загородженнях для бронегруп, підрозділів (вогневих засобів), які діють у вогневих засідках і кочуючих вогневих засобів; місця розташування підрозділів технічного забезпечення, тилу командно-спостережних пунктів батальйону і рот. У межах району оборони батальйону, перед його фронтом і на флангах показуються рубежі розгортання

(мінування) протитанкового резерву (рухомого загону загороджень) бригади (полку) та вогневі завдання штатній і доданій артилерії.

Якщо оборона підготовлюється завчасно, на схемі можуть вказуватися вогневі позиції і сектори обстрілу для танків, БМП, зенітних та інших вогневих засобів.

На схемі опорного пункту роти вказуються: орієнтири, їх номери, найменування і відстані до них; положення противника; смуга вогню роти; опорні пункти взводів, їх смуги вогню і додаткові сектори обстрілу; основні і запасні вогневі позиції БМП (БТР), танків, протитанкових, засобів ППО; вогневі позиції та сектори обстрілу вогневих засобів, які забезпечують фланги роти і проміжки між взводними опорними пунктами, а на схемі опорного пункту механізованої роти – і доданих танків; ділянки зосередженого вогню роти і кожного взводу; рубежі відкриття вогню з танків, БМП, ПТРК та інших вогневих засобів; район зосередження та вогневі рубежі бронегрупи; позиції та шляхи маневру кочуючих вогневих засобів; місця обладнання вогневих засідок; інженерні загородження та фортифікаційні споруди; проходи в інженерних загородженнях для кочуючих вогневих засобів або тих, які діють у вогневих засідках; місця розгортання пунктів технічного спостереження, бойового постачання та медичного поста роти; місця командно-спостережних пунктів роти і взводів, розташування автомобілів механізованої роти. На схемі опорного пункту (бойової позиції) танкової роти, крім того, вказуються позиції доданого механізованого підрозділу та система вогню його засобів.

Схема району оборони (опорного пункту) є планом ведення оборонного бою. Її копія надається командирі бригади (полку, батальйону).

177. З метою забезпечення постійної бойової готовності підрозділів до відбиття наступу противника і ведення безперервних бойових дій щодо його знищення в умовах тривалої оборони командир батальйону (роти) вказує: порядок ведення розвідки, особливо спостереженням і підслуховуванням; організацію несення чергування в підрозділах, особливо на пунктах спостереження; порядок відкриття вогню для знищення виявлених окремих груп противника та його вогневих засобів; заходи щодо маскуванню, захисту від ЗМУ і високоточної зброї та порядок інженерного обладнання з урахуванням несення чергування і відпочинку особового складу; заходи щодо захисту від інформаційно-психологічного впливу противника; порядок пропуску розвідувальних органів через передній край, а також прийому перебіжчиків; порядок допуску в підрозділи осіб, які прибули від старшого командира (начальника) і від сусідів; шляхи та порядок руху в районі оборони (опорному пункті), час і порядок переходу від денного режиму бойової діяльності до нічного та від нічного до денного; кількість ракет і боєприпасів при кожному виді озброєння та їх запас у підрозділах; час і порядок харчування; порядок проведення санітарно-гігієнічних заходів; час і порядок проведення занять з особовим складом, бойового інформування.

178. Практична робота командира батальйону (роти) в підпорядкованих підрозділах, крім звичайних питань, включає перевірку: своєчасності і правильності зайняття ними районів оборони, опорних пунктів і позицій; готовності системи вогню та зброї до ведення вогню, особливо вночі та в умовах обмеженої видимості; морально-психологічної готовності підлеглих до майбутніх дій; знання особовим складом своїх завдань і порядку підтримання взаємодії в ході бою; стану і ступеня готовності інженерних загороджень і фортифікаційного обладнання опорних пунктів і позицій підрозділів; готовності другого ешелону (резерву, бронегрупи) до маневру на вогневі рубежі і зазначені напрямки; виконання заходів щодо всебічного забезпечення бою і управління; зайняття позиції бойовою охороною і готовність її до виконання бойового завдання.

Особливості підготовки та дій батальйону (роти) під час ведення бригадою (полком) оборонного бою у смузі забезпечення

179. У ході підготовки оборонного бою у смузі забезпечення командир батальйону (роти) повинен виконати весь комплекс таких самих заходів, як і в обороні на першій позиції.

Смуга забезпечення завглибшки до 15 км обладнується двома-трьома оборонними позиціями, кожна з яких має глибину 1 – 2 км.

Особливу увагу командир батальйону (роти) звертає на інженерне обладнання оборонних позицій, основних, запасних і тимчасових вогневих позицій мінометної (приданої артилерійської) батареї.

У ході організації взаємодії командир повинен ретельно погоджувати порядок залишення оборонної позиції і зайняття наступної оборонної позиції. Погоджувати з командирами батальйонів, що обороняють першу позицію, порядок пропуску батальйону під час залишення смуги забезпечення і підтримки вогнем.

180. Командир батальйону, встановивши початок висування передових загонів (авангардів) противника, призначених для подолання смуги забезпечення або зайняття ними вихідного положення для подолання смуги забезпечення, доповідає про це командирі бригади (полку). Командир роти доповідає командирі батальйону.

З підходом передових загонів (авангардів) до смуги забезпечення, за командою командира бригади (полку), починається вогнева підтримка військ, що обороняються у смузі забезпечення. Відбиття наступу підрозділів здійснюється стійким утриманням підрозділів батальйону опорних пунктів, позицій. Підрозділи, що обороняються вогнем, з усіх засобів завдають противнику значних втрат, вимотують його і примушують зупинити наступ. Цим самим батальйон змушує противника передчасно вводити в бій додаткову частину головних сил.

Тому з початком висування для атаки додаткової частини головних сил противника командир батальйону з дозволу командира бригади (полку) повинен почати організовано виводити підрозділи першого ешелону з-під удару противника і керувати зайняттям ними оборони на наступній оборонній позиції.

Командири рот особисто керують виведенням своїх підрозділів і організують їх оборону.

Командир батальйону постійно підтримує зв'язок з командиром бригади, доповідає про сили авангардних підрозділів противника і характер їх дій, напрямок головного удару, прийняті рішення; доводить прохання про підтримку вогнем артилерії підрозділів батальйону на загрозливих напрямках. Після виконання поставленого завдання, з дозволу командира бригади, командир батальйону організовано виводить підрозділи зі смуги забезпечення. Пропуск підрозділів здійснюється через проходи, що були залишені в інженерних загородженнях перед переднім краєм головної смуги оборони, під прикриттям вогню підрозділів, які обороняються на цьому напрямку.

Батальйон, який відійшов зі смуги забезпечення, займає призначений район і діє надалі як загальновійськовий резерв за вказівкою командира бригади.

Особливості підготовки та дій батальйону (роти) першого і другого ешелону під час ведення бригадою (полком) оборонного бою на першому рубежі оборони

181. В умовах відсутності смуги забезпечення бригади батальйон (рота) може бути призначений для дій на передовій позиції як бойова охорона бригади.

Командир батальйону (роти), що призначений для дій на передовій позиції, здійснює підготовку до оборонних дій і їх ведення так само, як і в смузі забезпечення.

182. До початку наступу противника в ротах виділяються чергові танки, БМП (БТР) та інші вогневі засоби, які розташовуються на запасних або тимчасових вогневих позиціях, у постійній готовності до знищення окремих груп противника, що намагаються вести розвідку, пророблювати проходи в інженерних загородах або проникнути в глибину оборони, а також разом з черговими засобами ППО до відкриття вогню по його літаках і вертольотах. Крім того, в умовах безпосереднього зіткнення з противником чергові вогневі засоби повинні перешкоджати пересуванню противника в його розташуванні та проведенню ним інженерних робіт. Снайпери знищують офіцерів, снайперів, спостерігачів, обслуги вогневих засобів та інші цілі противника. Інші підрозділи, підтримуючи постійну готовність до відбиття атак противника, удосконалюють інженерне обладнання позицій.

Відпочинок особовому складу надається командиром роти залежно від обстановки і вказівок командира батальйону. Особовий склад, який відпочиває, розташовується в укриттях поблизу траншей і вогневих засобів у готовності до зайняття своїх місць за тривою. З метою своєчасного зайняття ними позицій біля укриттів виставляються спостерігачі, які за встановленим сигналом оповіщають усіх тих, хто відпочиває.

183. Командир батальйону (роти) на основі особистого спостереження і даних розвідки повинен своєчасно встановити підготовку противника до наступу, початок його висування й розгортання, доповісти про це старшому командирі, уточнити завдання підпорядкованим підрозділам і доданій артилерії, привести їх у повну готовність для відбиття противника.

184. Дрібні групи і розвідувальні підрозділи противника знищуються раптовим вогнем бойової охорони та чергових бойових засобів. Командир батальйону управляє боєм бойової охорони, підтримує її вогнем мінометної батареї батальйону, приданої і підтримуючої артилерії з тимчасових вогневих позицій. Під час бою за утримання передової позиції (позиції бойової охорони) командир батальйону висуває свій командно-спостережний пункт вперед і розміщує його в одному з опорних пунктів рот першого ешелону.

Значні сили противника під час підходу до позиції бойової охорони уражаються не тільки вогнем штатних засобів призначеного взводу, але й виділеними з механізованих (танкових) рот, які діють на передньому краї оборони, вогневими засобами. Бойова охорона у взаємодії з призначеними вогневими засобами знищує, головним чином, танки та інші броньовані об'єкти противника перед його фронтом. Виділені в батальйоні танки, протитанкові засоби, міномети і підтримуюча артилерія, а також чергові вогневі засоби старшого командира знищують танки і піхоту противника, який намагається обминути бойову охорону і вийти їй у фланг і в тил. Коли противник розгорне перед фронтом оборони батальйону свої основні сили і засоби, командир батальйону з дозволу командира бригади (полку) віддає наказ командирі бойової охорони на вихід з бою і відхід, після чого переміщує командно-спостережний пункт. Відхід взводу прикривається вогнем артилерії, призначених вогневих засобів рот першого ешелону і здійснюється перекатами з використанням складок місцевості, інженерних загороджень і аерозолів (димів). Взвод бойової охорони, який відійшов, займає позиції в ротному опорному пункті або виводиться в резерв батальйону.

Розвідка боєм і атака передових підрозділів противника відбиваються вогнем призначених засобів і підрозділами, які обороняються на цих напрямках. Спостереження за противником посилюється.

Після відходу бойової охорони і відбиття атаки вогневі засоби, які себе виявили, за вказівкою командира батальйону (роти) приховано змінюють позиції. Проходи, які пророблені противником в інженерних загородах, негайно закриваються, а якщо це зробити неможливо, по них підготовлюється вогонь артилерії та інших вогневих засобів.

185. У ході вогневої підготовки атаки противника командир батальйону (роти) веде безперервне спостереження, уточнює завдання підрозділам, артилерії та іншим вогневим засобам щодо ураження виявлених засобів високоточної зброї, артилерії, танків, інших броньованих машин і піхоти противника, які висуваються або приготувалися до атаки. Одночасно він оцінює обстановку, вживає заходів щодо закриття проломів у бойовому порядку, відновлення управління, системи вогню і взаємодії, а також ліквідації наслідків застосування противником ЗМУ.

Особовий склад рот, за винятком призначених чергових засобів та спостерігачів, у цей час укривається в щілинах, бліндажах, сховищах, БМП (танках), на дні окопів і траншей у готовності швидко зайняти свої місця на позиціях для відбиття атаки.

186. З переходом противника в атаку командир батальйону (роти) дає команду особовому складу на зайняття вогневих позицій і зосереджує вогонь усіх засобів по основних силах противника. Штатні вогневі засоби і додана артилерія зосередженим вогнем і вогнем по окремих цілях, рухомим і нерухомим загороджувальним вогнем завдають ураження засобам високоточної зброї, танкам та іншим броньованим машинам і, порушуючи бойові порядки підрозділів противника, створюють вигідні умови для знищення їх вогнем танків, БМП, протитанковими керованими ракетами і гранатометами, всі засоби ППО ведуть розвідку та знищують повітряного противника.

У період дій своєї авіації по противнику, який атакує, пости і пункти позначення за командами (сигналами) командирів підрозділів позначають положення своїх підрозділів.

187. З підходом противника до переднього краю оборони вогонь усіх засобів батальйону (роти) доводиться до найвищої напруги. Підрозділи всіма вогневими засобами знищують танки та інші броньовані бойові машини, відсікають піхоту від танків і знищують її вогнем, а піхоту, яка увірвалася на передній край опорних пунктів підрозділів, – вогнем упритул, гранатами і в рукопашному бою. Бій за кожен траншею ведеться за принципом “ні кроку назад”. Для недопущення просування противника по траншеях і ходах сполучення в них швидко встановлюються заздалегідь підготовлені їжаки, рогатки та інші переносні загородження. За необхідності танки і БМП (БТР), які входять до складу бронегрупи, під прикриттям аерозолів (димів) або використовуючи приховані шляхи можуть висунутися і зайняти позиції у своїх опорних пунктах.

Якщо противник вклинився в район оборони (опорний пункт), командир батальйону (роти) повинен вогнем усіх засобів і бронегрупою зупинити його просування по фронту та в глибину, закріпити свої фланги на ділянці вклинення і подавити противника вогнем, крім того, може висунути на вогневий рубіж до місця вклинення танки (БМП) другого ешелону (резерву), а протитанковий підрозділ – на рубіж розгортання, підготовлений на цьому напрямку.

Вогневі засади з підходом до них противника, який прорвався, за командою командира батальйону (роти) або самостійно раптово відкривають вогонь, знищують танки, інші броньовані машини і піхоту та змушують їх наступати в невідповідному для нього напрямку або на підготовлені мінно-вибухові загородження.

Контратака другим ешелonom (резервом) організується особисто командиром батальйону і проводиться разом з другим ешелonom бригади (полку) під час вклинення незначних сил противника. Вона ведеться до повного знищення противника і відновлення оборони. На напрямку наступу сил противника, що переважають, батальйон контратаку не проводить, а обороняється за принципом “ні кроку назад”.

Після відбиття атаки командир батальйону (роти) вживає заходів для швидкого відновлення системи вогню, поповнення запасу ракет і боєприпасів, відновлення зруйнованих фортифікаційних споруд і інженерних загороджень, організовує відновлення озброєння та техніки, які вийшли з ладу, евакуацію поранених, а також військовослужбовців, які отримали важкі бойові психічні травми. Про результати бою він доповідає командирю бригади (полку).

Противник, який вклинився на стику з сусіднім батальйоном (ротою), знищується у взаємодії з сусідом вогнем усіх засобів, а за сприятливих умов обстановки і рішучою контратакою.

Якщо противник обійшов район оборони (опорний пункт, бойову позицію), батальйон (рота) організовує кругову оборону і продовжує утримувати позиції, які займає. Частина вогневих засобів переміщується на загрозливий напрямок.

188. Порядок підготовки батальйону (роти) другого ешелону до оборони такий самий, як і командирів підрозділів першого ешелону.

Командир батальйону (роти) другого ешелону повинен завжди знати обстановку на фронті оборони бригади, полку (батальйону) і мати постійний зв'язок з командирами батальйонів (рот) першого ешелону і з підтримуючою артилерією.

Батальйон (рота) другого ешелону бригади (батальйону) у разі прориву противника в глибину оборони вогнем усіх засобів із зайнятої позиції завдає йому рішучого ураження і зупиняє подальше просування противника. Танковий батальйон (рота) і механізований батальйон (рота) на БМП за потреби висуваються на підготовлений вогневий рубіж. На рубіж контратаки висуваються танковий батальйон (рота) і механізований батальйон (рота) на БМП та механізований батальйон (рота) на БТР.

Під час отримання наказу на участь у проведенні контратаки командир батальйону (роти) висилає розвідку, уточнює завдання підрозділам і вогневим засобам. Батальйон (рота) під прикриттям вогню артилерії, дотримуючись заходів щодо захисту від високоточної зброї, швидко висувається у вказаному напрямку, вогнем танків, БМП та інших вогневих засобів завдає ураження противнику, порушує його бойові порядки й у взаємодії з сусідніми підрозділами рішуче контратакує противника переважно у фланг або тил.

Батальйон (рота) сумісно з підрозділами першого ешелону знищує противника, який вклинився в оборону, і відновлює втрачене положення.

189. Під час вклинення незначних сил противника (до роти) в район оборони батальйону на глибину опорних пунктів взводів рот першого ешелону батальйон може проводити контратаку самостійно з метою знищення противника, який вклинився в оборону, і відновлення положення по передньому краю. При цьому найближчі резерви противника повинні бути зупинені ударами авіації, вогнем артилерії, засобами дистанційного мінування місцевості старшого начальника на період проведення контратаки, а противник, який вклинився в оборону, повинен бути зупинений і надійно подавлений вогнем усіх засобів батальйону.

190. Після проведення контратаки командир батальйону (роти) негайно вживає заходів для відновлення оборони по передньому краю і системи вогню.

Особливості підготовки та дій батальйону (роти) під час ведення бригадою маневреної оборони

191. У ході підготовки батальйону (роти) до дій у маневреній обороні командир батальйону (роти) повинен виконувати всі ті самі заходи, що і під час організації оборони в першому ешелоні бригади (полку), крім того він більш ретельно визначає: порядок ВУП з граничних відстаней і не допустити швидкого переходу в атаку його головних сил; можливі напрямки маневру підрозділами і вогнем з метою недопущення обходу району оборони батальйону (ротних опорних пунктів); порядок виходу з бою (склад підрозділів прикриття, район збору і послідовність виходу з нього підрозділів); порядок здійснення маневру на інший рубіж, місця вогневих засад і влаштування загороджень і руйнувань.

Під час постановки завдань командир батальйону (роти) у бойовому наказі додатково вказує підлеглим порядок виходу з бою, район збору батальйону (роти) і

шляхи маневру на наступний рубіж.

Після знищення повітряного десанту противника батальйон (рота) висувається в призначений район у готовності до знищення нових десантів або до виконання інших завдань.

192. Бойовий порядок батальйону може бути в один або у два ешелони з виділенням резерву або бронегрупи. Більша частина штатних і доданих батальйону вогневих засобів додається ротам. Вогневі засоби розташовуються таким чином, щоб мати можливість вести вогонь перед фронтом більшістю вогневих засобів, починаючи з граничних відстаней, прострілювати проміжки з сусідніми опорними пунктами, прикривати відхід рот першого ешелону вогнем підрозділів прикриття і відведених у глибину підрозділів.

193. Перед переднім краєм оборони батальйону може виставлятися бойова охорона, висилатися розвідувальний орган, на ймовірних напрямках висування противника влаштовуються інженерні загородження і організуються вогневі (розвідувальні) засідки.

194. У ході ведення оборонного бою у міру підходу противника батальйон діями вогневих засідок і бойової охорони, а потім вогнем усіх засобів, починаючи з граничних відстаней, завдає йому втрат, змушує противника розгорнути головні сили і наступати в не вигідному для нього напрямку. Окремі спроби противника обійти район оборони (опорні пункти) не допускаються маневром резерву (бронегрупи) на ці напрямки для зайняття вогневого рубежу або проведення раптової короткої контратаки, а також маневром вогнем артилерії, яка залишилася в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону.

Бій за утримання кожної позиції, опорного пункту характеризується завзятістю та ведеться з метою тривалого стримування противника, який наступає, виснаження його сил і завдання йому великих втрат. Командир батальйону (роти) вправно використовує маневр вогнем і підрозділами, загородження і зруйнування, з метою недопущення захоплення противником з ходу опорних пунктів рот першого ешелону.

З отриманням наказу на відхід батальйон здійснює вихід з бою. Перед відходом або під час його здійснення батальйон може контратакувати противника резервом і підрозділами, щонайперше танковими, які зняті з позицій, що не атакуються, з метою зупинити його просування на найбільш загрозливих напрямках.

Для протидії охопленням, обходам і ударам противника, який прорвався, під час здійснення маневру на наступний рубіж від батальйону виділяється тильна, а за потреби і бокові похідні застави. Використовуючи заздалегідь створені на шляху маневру загородження, застосовуючи вогневі засади, похідні застави вогнем з місця і з ходу затримують просування противника до зазначеного командиром батальйону часу. Повітряний десант противника, який висадився на шляху маневру, знищується або після блокування обминається.

У ході маневру батальйон проходить через рубіж, який обороняється іншими підрозділами бригади (полку). Для забезпечення пропуску батальйону завчасно організовується взаємодія.

Вийшовши на наступний рубіж, батальйон негайно займає оборону і проводить заходи щодо відновлення боєздатності. Бій на новому рубежі батальйон веде так само, як і на попередньому.

Особливості підготовки та ведення оборонного бою
під час виходу з бою і відходу

195. Відхід батальйону (роти) проводиться тільки за наказом старшого командира з метою виведення підрозділів з-під ударів сил противника, що переважають, і зайняття більш вигідного положення. Він може бути вимушеним або навмисним.

Вимушений відхід застосовується за умов, коли немає можливості наявними силами і засобами утримати зайнятий район оборони (опорний пункт) і створюється реальна загроза оточення та знищення підрозділів, які обороняються.

Навмисний відхід організовується з метою створення сприятливих умов для подальших дій. Відхід повинен проводитися організовано і планомірно, щоб не перетворитися на втечу і не відкрити фланги сусідніх підрозділів, виведених з-під удару противника. Відхід повинен бути ретельно підготовлений і здійснений організовано і приховано, зі своєчасним виходом батальйону (роти) в боєздатному стані в установлений район або з зайняттям зазначеного району оборони (опорного пункту). Це потребує від командирів підрозділів передбачливості, самовладання і твердості в діях, а від особового складу – великої стійкості та організованості під час виконання поставлених завдань.

196. Батальйон (рота) здійснює відхід у складі бригади (полку) відразу на кінцевий рубіж (у визначений район) у похідному порядку або може бути призначений в ар'єргард із завданням затримати противника, який наступає, на час, необхідний для відходу головних сил бригади (полку). Для забезпечення виходу батальйону (роти) з бою виділяються підрозділи прикриття. У цьому випадку до складу бойової охорони можуть бути призначені танкова або механізована рота (взвод) із засобами підсилення.

197. Під час організації виходу з бою і відходу, командир батальйону (роти) крім звичайних питань визначає: кінцевий рубіж (район) відходу і час його зайняття; склад підрозділів прикриття, які забезпечують вихід з бою і бойову охорону; порядок виходу з бою головних сил; район збору; напрямок або маршрути відходу; порядок евакуації поранених і хворих, а також пошкодженого (несправного) озброєння і техніки.

198. Під час постановки завдань командир батальйону (роти) у бойовому наказі вказує:

підрозділам головних сил – мету відходу, завдання, порядок виходу з бою, напрямок або маршрути відходу, район збору батальйону і час виходу до нього, рубежі – вихідний і регулювання та час їх проходження, а також кінцевий рубіж (призначений район) відходу і до яких дій бути готовими;

підрозділам прикриття, які забезпечують вихід з бою, – склад, завдання, час, до якого вони повинні утримувати позиції, які займають, порядок їх подальших дій;

артилерійським, гранатометному підрозділам і підрозділам ППО, іншим вогневим засобам, які залишаються в безпосередньому підпорядкуванні командира, – завдання і порядок відходу;

підрозділам бойової охорони – склад і завдання.

Під час організації взаємодії командир указує порядок виходу з бою та відходу підрозділів, вивезення (винесення) поранених і хворих, евакуації несправного озброєння і техніки; узгоджує дії підрозділів прикриття і бойової охорони, порядок їх відходу, зруйнування важливих об'єктів, улаштування загороджень, а також порядок підтримки їх вогнем артилерії.

199. Відхід проводиться вночі або в інших умовах обмеженої видимості, але може здійснюватися і вдень. При цьому особлива увага повинна приділятися ППО та боротьбі з танками противника.

З початком виходу батальйону (роти) з бою підрозділи прикриття залишаються на позиціях, які займають, до вказаного їм часу або сигналу і ведуть такі самі дії, які передували виходу з бою. Управління цими підрозділами здійснюється одним з командирів рот (взводів), який підпорядкований безпосередньо командир батальйону (роти) і підтримує з ним зв'язок.

Підрозділи прикриття відходять за наказом (сигналом) командира батальйону (роти) раптово і всі одночасно. Якщо противник виявить їх відхід і почне

переслідування, підрозділи прикриття, стримуючи його просування, відходять перекатами послідовно з рубежу на рубіж, руйнують мости (переправи) і ділянки доріг, а також влаштовують мінно-вибухові та інші загородження на напрямках руху противника.

Під час виходу з бою в умовах активних дій противника батальйон (рота) вогнем усіх засобів завдає йому ураження, а за потреби може частиною сил або у повному складі раптово контратакувати з метою зупинити противника, а потім під прикриттям виділених підрозділів, вогню артилерії, гранатометів, загороджень і аерозолів (димів) швидко вийти з бою.

Прикриття батальйону від ударів з повітря здійснюється з поетапним послідовним переходом підрозділів ППО на визначені рубежі.

У районі збору командир батальйону (роти) уточнює ротам (взводам) і засобам підсилення завдання на відхід, організовує розвідку та охорону.

200. Бойова охорона батальйону (роти) під час відходу здійснюється силами і засобами, що виділяються, які вогнем та діями затримують просування противника до вказаного командиром батальйону часу. Ці сили і засоби за наказом командира батальйону можуть також застосовуватися для руйнування мостів (переправ), ділянок доріг, влаштування мінно-вибухових та інших загороджень.

201. Батальйон, який призначений в ар'єргард, завчасно займає оборону на вказаному рубежі та утримує його до встановленого часу або до наказу на відхід. Ар'єргард повинен за будь-яких умов забезпечити відрив головних сил бригади (полку) від противника та організований їх відхід.

Відхід ар'єргарду здійснюється за дозволом командира бригади (полку) послідовно з рубежу на рубіж або перекатами, коли частина підрозділів відходить на наступний рубіж, займає на ньому позиції на широкому фронті і забезпечує відхід інших підрозділів батальйону. Під час відходу широко застосовуються вогневі засади, загородження і зруйнування. Після виконання завдання ар'єргард діє за вказівкою командира бригади (полку).

202. Підрозділи технічного забезпечення та тилу батальйону, які не задіяні в безпосередньому забезпеченні виходу з бою, завчасно виводяться в призначений район. Пошкоджене (несправне) ОВТ, поранені та хворі евакуюються задалегідь.

Підрозділи прикриття забезпечуються додатковим запасом ракет, боєприпасів і санітарним транспортом.

Особливості підготовки та ведення оборонного бою в оточенні

203. Бій в оточенні – різновид оборони, коли противник перед фронтом, на флангах і в тилу підрозділу та відсутня можливість зв'язку зі своїми військами наземним або морським шляхом.

До оборони в оточенні батальйон (рота) переходить вимушено: в обороні – у результаті прориву противника на флангах або у смугах дій сусідів, а також після висадження (викиду) у тил повітряного (аеромобільного, морського) десанту; у наступі – під час дій у відриві від головних сил як передовий загін (головна похідна застава), авангард, рейдовий (спеціальний обхідний) загін; при відході – коли темп переслідування противника вище темпу відходу наших військ.

Навмисно до оборони в оточенні батальйон (рота) переходять для утримання важливих ділянок (районів) місцевості з завданням скоування сил противника.

204. Під час ведення тактичних дій повинна проводитися рішуча протидія спробам противника здійснити оточення. З цією метою командир батальйону (роти) зобов'язаний: постійно вести розвідку на флангах, стиках і проміжках, надійно забезпечувати їх протитанковим вогнем; прагнути не тільки запобігти оточенню, але і розгромити підрозділи противника, які обходять; організувати зосередження вогню

всіх засобів (особливо протитанкового) на загрозованих флангах; вчасно перегрупувати сили і засоби, щонайперше танки і БМП, висувати на загрозований напрямок другий ешелон (резерв); не допускати розчленування бойового порядку батальйону (роти) і виходу противника на фланги і в тил; у взаємодії з силами старшого командира сміливо, швидко і рішуче контратакувати підрозділи противника, що обходять, у фланг і в тил, використовуючи вогонь артилерії і допомогу сусідів.

205. Батальйон (рота) під час ведення бою в оточенні, активними і рішучими діями повинен скувати якнайбільше сил противника і бути готовим тривалий час вести дії у відриві від головних сил.

Під час ведення бою в оточенні батальйон (рота) повинен міцно утримувати займаний район (опорний пункт), запобігати розчленуванню оточених підрозділів, не втрачати безпосереднього зіткнення з противником і не допускати зосередження своїх підрозділів на невеликій ділянці місцевості, де вони легко можуть бути уражені ударами всіх видів зброї противника. Для цього командир батальйону (роти) зобов'язаний: створити суцільний фронт кругової оборони, надійно забезпечити стики між підрозділами і міцно утримувати займаний район (опорний пункт); підпорядкувати собі підрозділи, які не входять до складу батальйону (роти), але опинилися в оточенні, і поставити перед ними завдання; підтримувати високий бойовий дух у підрозділах, організованість і постійну бойову готовність; якщо можливо, установити і підтримувати взаємодію з підрозділами, які діють поза оточенням, і вчасно позначити положення підпорядкованих підрозділів для своєї авіації; вогнем усіх засобів та участю в контратаках, проведених старшим командиром, протидіяти атакам противника, які спрямовані на розчленування бойового порядку, і знищувати противника, що вклинився в оборону; швидко і приховано маневрувати підрозділами, вогневими засобами, особливо танками і БМП, перекидаючи їх на загрозові напрямки, та вчасно відновлювати резерв; забезпечити посадку вертольотів у розташуванні своїх підрозділів та організувати прийом і збір вантажів, що викидаються з літаків; встановити жорсткий режим витрат ракет, боєприпасів, медикаментів, продовольства і пального.

206. Батальйон (рота) може вести бій в оточенні у складі бригади, полку (батальйону) або самостійно.

207. Під час ведення бою в оточенні у складі бригади (полку, батальйону) батальйон (рота) діє так само, як і під час ведення позиційної оборони.

Побудова оборони батальйону (роти) включає ті самі елементи, що й за звичайних умов.

Бойовий порядок будується в один ешелон з виділенням загальновійськового резерву. Перший ешелон батальйону (роти) під час бою в оточенні призначений для утримання фронту оточення, недопущення розчленування підрозділів, які перебувають в оточенні, знищення противника перед переднім краєм і при вклиненні в оборону, утримання зайнятих позицій і створення умов для прориву і виходу з оточення. Загальновійськовий резерв і бронегрупи займають визначені для них райони зосередження, які забезпечують маневр на танконебезпечні напрямки. Мінометна батарея та інші артилерійські підрозділи готують вогневі позиції, які забезпечують завдання ударів по всіх напрямках. Частина артилерії виділяється для стрільби прямою наводкою.

Підрозділ ППО здійснює прикриття спостережного пункту та головних сил батальйону на найбільш імовірних напрямках завдання ударів засобами повітряного нападу противника.

Система опорних пунктів і вогневих позицій батальйону (роти) під час ведення бою в оточенні будується з опорою на суцільну (кільцеву) оборонну позицію. Якщо до кругової оборони перейти не вдається, система опорних пунктів і вогневих позицій будується з опорою на окремі опорні пункти рот (взводів), що перекривають

найбільш імовірні напрямки дій противника. Проміжки між ними прикриваються вогневими засідками, інженерними загородженнями і вогнем танків, БМП, артилерії. У систему оборонних позицій і районів включаються райони (місця) розміщення підрозділів технічного забезпечення і тилу, які обладнуються як опорні пункти.

Система вогню батальйону (роти) під час ведення бою в оточенні повинна забезпечувати ураження противника перед фронтом оборони та в її глибині, максимально використовувати вогневі можливості бойових машин, ПТРК, стрілецької зброї і враховувати вогневе ураження, яке здійснюється старшим командиром.

Під час ведення бою в оточенні загородження на напрямку ймовірного головного удару противника, танкодоступних напрямках, у проміжках між опорними пунктами рот (взводів) влаштовуються з найбільшою щільністю.

208. Розвідка під час ведення бою в оточенні ведеться всіма силами і засобами підрозділів, що перебувають в оточенні, та повинна встановити час, напрямки ударів противника та його склад і вчасно розкрити підхід його резервів.

209. Основна частина підготовки до бою в оточенні проводиться завчасно під час її організації. Опорні пункти підрозділів готуються до кругової оборони. Особлива увага приділяється організації системи вогню і фортифікаційному обладнанню району оборони (опорних пунктів).

У разі виникнення загрози оточення командир батальйону (роти) уточнює своє раніше прийняте рішення на бій (дії) або приймає нове.

Під час оцінювання обстановки командир батальйону (роти) додатково повинен вивчити стан, можливості та забезпеченість підрозділів, які не входять до складу батальйону (роти) і тимчасово йому підпорядковані, але опинилися в оточенні. У замислі на бій в оточенні він визначає: напрямок зосередження основних зусиль і райони місцевості, від утримання яких залежить стійкість оборони; способи недопущення звуження фронту оточення і розчленування оборони (якого противника, де, у якій послідовності та як розгромити, з вказівкою порядку вогневого ураження і дій підрозділів); бойовий порядок і систему опорних пунктів і вогневих позицій.

Бойові завдання підпорядкованим підрозділам ставляться короткими розпорядженнями. Під час організації системи вогню в бойових завданнях вказується більша, ніж за звичайних умов, кількість запасних позицій вогневих засобів, рубежів дій (позицій) бронегрупи, гранатометному і протитанковому підрозділам, а також встановлюється ліміт витрат боєприпасів. До підпорядкованих командирів доводиться порядок взаємодії, а за потреби і питання всебічного забезпечення.

Під час організації взаємодії, крім звичайних питань, командир батальйону (роти) погоджує дії рот (взводів), вогневих засобів, бронегрупи. Вогневих засідок і резерву під час завдання противником ударів з декількох напрямків, розсічення бойового порядку.

Під час організації технічного і тилового забезпечення визначається наявність матеріальних засобів і жорстко лімітується їх витрата; визначається порядок приймання вантажів, що доставляються повітрям, збирання і використання озброєння, військової техніки й інших матеріальних засобів противника.

210. Основні зусилля штабу батальйону під час ведення бою в оточенні зосереджуються на встановленні взаємодії з підрозділами, які діють поза оточенням і вищим штабом; координації зусиль розвідувальних органів на визначенні напрямків дій противника, уточненні його складу; збиранні та аналізі даних обстановки; доведенні завдань до підпорядкованих підрозділів.

211. Початком бою в оточенні вважається момент створення противником суцільного фронту оточення.

Атака противника відбивається вогнем усіх засобів батальйону (роти). У разі вклинення противника командир батальйону (роти) вживає всі заходів, щоб зупинити його просування діями загальновійськових підрозділів першого ешелону, завданням йому вогневого ураження діями підрозділів із засідок, висуває на загрозливий напрямок бронегрупу, гранатометний, протитанковий підрозділи і резерв. За сприятливих умов становище відновлюється проведенням контратаки.

Якщо противник вклинився на декількох ділянках, уживають всіх заходів для його знищення на найбільш небезпечному напрямку, а на інших ділянках – щодо недопущення його подальшого просування.

212. Батальйон (рота) веде бій в оточенні доти, поки це необхідно або доцільно. За виникнення сприятливих умов і з дозволу (за наказом) старшого командира готується і здійснюється прорив і вихід з оточення.

Особливості підготовки та ведення оборонного бою на водній перешкоді

213. Мета оборони водних перешкод – відбити наступ противника, завдати йому ураження під час висування, розгортання та форсування; утримати важливі райони на ділянках, які доступні для форсування, а в разі переправи знищити його на своєму березі. До оборони водної перешкоди підрозділи можуть переходити завчасно, ще до початку бойових дій, а в ході бойових дій – після відходу, ведення маневреної оборони та за інших умов.

214. Оборона водної перешкоди батальйоном (ротою) будується, як правило, на одному березі.

215. Бойовий порядок батальйону (роти) будується у два або один ешелони.

Під час побудови бойового порядку в один ешелон виділяється потужний резерв.

Другий ешелон (резерв) розташовується ближче до переднього краю оборони, ніж за звичайних умов, у районі, що забезпечує швидкий і прихований вихід до ділянок, зручних для форсування водної перешкоди противником. Основні зусилля батальйон (рота) зосереджує на тривалому утриманні цих ділянок.

216. Передній край оборони призначається якнайближче до урізу води, іноді він може бути віднесений від берега на більш вигідний рубіж. У цьому випадку на березі виставляється бойова охорона і влаштовуються інженерні загородження.

Система вогню організується так, щоб підступи до водної перешкоди, дзеркало води, особливо зручні для форсування броди і ділянки прострілювалися фланговим і перехресним вогнем. При цьому частина танків, БМП, протитанкових та інших вогневих засобів може висуватися ближче до берега.

На ділянках, де можливе форсування противником водної перешкоди, особливо танками вбхід і під водою, створюється найбільша щільність протитанкового вогню, влаштовуються загородження та організуються вогневі засідки. Крім того, готується вогонь по своєму березі на випадок відбиття противника, який переправився.

217. Під час організації оборони водної перешкоди командир батальйону (роти) вивчає стан берегів, визначає ширину, глибину, швидкість течії і властивості дна, наявність бродів і ділянок, які доступні для форсування противником.

218. Для розвідки противника в батальйоні (роті) організовується безперервне спостереження, особливо за зручними для форсування ділянками та за підступами до них. За відсутності безпосереднього зіткнення з противником на протилежний берег водної перешкоди висилаються розвідувальні органи і посилена бойова охорона. Усі місцеві засоби для переправи (човни, плоти, пороми) збираються на своєму березі і охороняються, а якщо зібрати їх неможливо, знищуються.

219. Вогневі засоби не повинні виявляти себе до початку форсування водної перешкоди противником. Підрозділи розвідки противника знищуються вогнем спеціально виділених засобів з тимчасових позицій, а групи, які переправилися, захоплюються в полон або знищуються.

З початком форсування противником водної перешкоди вогнем усіх засобів знищуються його засоби для переправи, жива сила, озброєння і техніка з метою не допустити висадки противника на берег.

У разі висадки противника на берег він негайно знищується зосередженим вогнем усіх засобів, а за сприятливих умов і рішучою контратакою. Контратака повинна проводитися раніше, ніж за звичайних умов, щоб не дати противнику можливості закріпитися на захопленому березі.

220. З метою утримання на водній перешкоді мостів, переправ і зручних для форсування ділянок, батальйон (рота) самостійно або у взаємодії з іншими підрозділами може оборонятися і на протилежному березі. У цьому випадку створюється передова (передмостова) позиція. Під час підготовки її оборони особливу увагу приділяють організації протитанкового вогню, ППО і забезпеченню флангів. Для підвищення стійкості оборони відкритий фланг (фланги) повинен примикати до водної перешкоди і прикриватися загородженнями. У підрозділах створюються додаткові запаси ракет, боєприпасів, продовольства і медикаментів. Дії батальйону (роти) під час оборони на протилежному березі повинні вирізнятися особливою стійкістю і завзятістю.

Особливості підготовки та ведення оборонного бою на морському узбережжі

221. Оборона морського узбережжя має за мету відбити удари противника з моря, не допустити висадження його морських і повітряних десантів та утримати (прикрити) важливі берегові об'єкти.

Основою оборони морського узбережжя є протидесантна оборона, яка створюється на тих напрямках і ділянках, де можливе висадження морських і повітряних десантів противника. Ширина фронту батальйонного району оборони може бути до 5 км і включати дві-три зручні для висадки десантів ділянки, а ротного опорного пункту – до 2 км. На важкодоступній місцевості для висадки морських десантів ширина і глибина батальйонного району оборони (ротного опорного пункту) можуть бути більшими, ніж за звичайних умов.

222. Бойовий порядок батальйону (роти) під час оборони морського узбережжя і островів будується з урахуванням зосередження основних зусиль на утриманні найбільш важливих ділянок (районів) на напрямку ймовірного висадження десантів противника.

Під час оборони на найбільш важливих напрямках батальйон (рота) будує бойовий порядок у два ешелони, а під час оборони на інших напрямках – в один ешелон. Найбільш міцно утримуються ділянки узбережжя, які є зручними для висадження десантів противника. На інших напрямках організовується спостереження і патрулювання.

223. Передній край вибирається якнайближче до урізу води, а на низькому березі може виноситися в глибину на більш вигідний рубіж.

У місцях, доступних для висадки танків, які плавають, і БМП (БТР) противника, влаштовуються загородження і вогневі засади. На високому березі в місцях, зручних для висадки десантів, можуть влаштовуватися печери для розміщення танків і БМП (БТР), протитанкові засоби та кулемети. У проміжках між ротними (взводними) опорними пунктами і на флангах батальйонного району оборони влаштовуються

інженерні загородження, готуються окремі взводні опорні пункти, які займаються підрозділами у разі виникнення загрози висадки десантів на цих напрямках (ділянках).

В окремих випадках батальйону, крім району оборони, може призначатися і район зосередження, який обладнується і займається після підготовки району оборони. При цьому в районі оборони залишаються чергові засоби, а сам район оборони займається головними силами батальйону за командою старшого командира.

224. Під час оборони морського узбережжя створюється єдина система вогню всіх вогневих засобів. З найбільшою щільністю вона готується на тих напрямках, де очікується висадження головних сил десанту противника. Система вогню включає: ділянки зосередженого та рубежі загороджувального вогню артилерії по силах десанту в районах стоянки і маневрування, перевантаження, збору і формування хвиль десанту, на напрямках руху їх до берега, у районах висадки, у глибині оборони; зони вогню танків, протитанкових та інших вогневих засобів перед ділянками (районами), доступними для висадки десанту, на флангах і в глибині оборони.

225. Виділені для стрільби прямою наводкою гармати, танки й інші вогневі засоби повинні бути в постійній готовності до висування на завчасно підготовлені вогневі позиції на березі для знищення десантно-висадочних засобів, танків, які плавають, БМП (БТР) противника під час підходу до берега і висадження на берег.

Для ураження десанту противника на далеких підступах артилерія готує тимчасові вогневі позиції якнайближче до урізу води.

Стартові (вогневі) позиції підрозділів ППО розміщуються на відстані 500 – 1000 м від урізу води за ротними опорними пунктами.

226. Приймаючи рішення на оборону морського узбережжя, командир батальйону (роти) додатково визначає: найбільш імовірні ділянки (райони) узбережжя для висадки морського і повітряного десантів противника; якими силами і засобами завдати ураження противнику під час переходу морем, у районі розгортання, під час руху десантно-висадочних засобів до берега, висадження десанту.

Під час організації оборони передбачається можливість знищення десанту на найбільшому віддаленні від свого берега.

227. З отриманням даних про наближення десантів противника до районів висадження підсилюється розвідка та спостереження усіх видів. Підрозділи і вогневі засоби, які призначені для дій на загрозованих напрямках (районах), висуваються на завчасно підготовлені позиції.

Вогневе ураження противника засобами батальйону (роти) починається з виходом його кораблів і транспортів у зону досяжності. З наближенням десанту противника до берега вогонь усіх засобів зосереджується по десантно-висадочних засобах, танках, що плавають, і БМП (БТР) з метою недопущення підходу їх до берега, висадження десанту і закріплення його на березі.

228. У разі захоплення десантом противника ділянки морського узбережжя (острова) підрозділи батальйону (роти) повинні не допустити просування його в глибину, закріплення й розширення захоплених плацдармів та з'єднання морського десанту з повітряним.

Противник, який висадився на берег, уражається вогнем усіх вогневих засобів, за наявності умов знищується рішучою контратакою.

Особливості підготовки та ведення оборонного бою у місті (населеному пункті)

229. Бій у місті (населеному пункті) вимагає особливо ретельної організації системи вогню у зв'язку з великою кількістю зон, які не прострілюються, та закритістю підступів до оборони будівлями і спорудами. Під час оборони в місті (населеному пункті) необхідно вміло використовувати особливо міцні будівлі,

підвальні приміщення і підземні комунікації.

Батальйон у місті (населеному пункті) обороняє один або декілька кварталів, рота – квартал або декілька будинків, а взвод – один-два будинки.

230. Кожен населений пункт і окрему будівлю батальйон (рота) своїми силами повинен перетворити на неприступну фортецю з круговою обороною, яка забезпечить тривале її утримання навіть у разі повного оточення противником.

231. Під час організації оборони в місті (населеному пункті) командир батальйону (роти), крім звичайних питань, визначає: які будівлі включити в опорні пункти і підготувати до оборони; порядок маневру силами і засобами; у яких приміщеннях обладнати сховище; порядок і терміни підготовки будівель до оборони.

232. Батальйонні райони (вузли) оборони і ротні опорні пункти створюються так, щоб вони перекривали магістральні вулиці, бульвари, площі і мости через ріки і канали. Передній край оборони готується по околиці міста (населеного пункту) або виноситься вперед, якщо до міста примикають командні висоти. Опорні пункти готуються до кругової оборони і повинні мати вогневий зв'язок між собою. У них створюються додаткові запаси ракет, боєприпасів, продовольства, питної води, медикаментів та інших матеріальних засобів. Між собою опорні пункти з'єднуються ходами сполучення.

Для створення опорних пунктів насамперед використовуються особливо міцні будівлі з напівпідвальними і підвальними приміщеннями, які забезпечують можливість обстрілу вулиць і майданів.

У проміжках між опорними пунктами і на вулицях влаштовуються барикади, загородження, руйнування і завали, підступи до яких мінуються і повинні забезпечувати обстріл фланговим і перехресним вогнем. Легкі будівлі, які заважають спостереженню і веденню вогню, руйнуються.

Для маневру підрозділами всередині кварталів влаштовуються проходи, а також використовуються підземні споруди і колектори. У підземних спорудженнях, які не використовуються для маневру, влаштовуються загородження, а по виходах з них готується вогонь.

233. Система вогню батальйону (роти) будується на поєднанні флангового і перехресного вогню стрілецької зброї, гармат, вогню ПТРК, гранатометів і артилерії, розташованих на закритих вогневих позиціях, а також танків, БМП, які виділені для стрільби прямою наводкою.

Підрозділи, які займають оборону в багатоповерхових будівлях, організовують вогонь у декілька ярусів для забезпечення обстрілу всіх підступів до опорних пунктів (будівель). При цьому більша частина вогневих засобів розміщуються на нижніх поверхах будівель і в напівпідвалах.

Додані механізованому батальйону танки використовуються для дій з вогневих засад або в опорних пунктах механізованих взводів. Вогневі позиції танків, БМП (БТР) і гармат, які виділені для стрільби прямою наводкою, готуються за кам'яними огорожами, у яких пророблюються та ретельно маскуються амбразури.

Вогневі позиції ПТРК і гранатометів обираються в місцях, які забезпечують можливість ведення вогню уздовж вулиць і майданів.

Більша частина приданої артилерії застосовується переважно для стрільби прямою наводкою. Інші артилерійські підрозділи займають закриті вогневі позиції у парках, садах, на майданах, стадіонах та в інших місцях, які забезпечують можливість ведення вогню.

Зенітні переносні засоби та пости повітряного спостереження розміщуються на дахах будівель, з яких забезпечується круговий огляд.

234. Під час підготовки будівель до оборони вікна та двері закладаються цеглою або мішками з піском (землею) і в них залишаються амбразури для ведення вогню, пророблюються проходи в горищах і міжповерхових перекриттях, підвали

кам'яних споруд обладнуються під сховища, усі приміщення очищуються від легкозаймистих предметів, дерев'яні підлоги засипаються шаром піску (землі) та готуються засоби пожежогасіння. У стелях приміщень поверхів готуються проломи для відходу по них особового складу. Для цього у підрозділах готуються драбини і вірвовочні сходини.

235. Під час організації взаємодії командир батальйону (роти) особливу увагу звертає на максимальну самостійність дій підрозділів, які обороняються, погоджує способи виконання поставлених завдань в умовах відсутності зв'язку та повного оточення. Особлива увага приділяється встановленню сигналів взаємного розпізнавання підрозділів, які доводяться до всього особового складу батальйону (роти).

236. Командно-спостережний пункт батальйону (роти) максимально наближується до переднього краю та обладнується в місцях, які забезпечують найкраще спостереження за районом оборони (опорним пунктом). Для здійснення ефективного управління на напрямках дій підрозділів батальйону (роти) в різних районах (кварталах) міста, спостереження за якими неможливе з одного командно-спостережного пункту командира батальйону (роти), можуть обладнуватися допоміжні командно-спостережні пункти.

У ході бою в місті найбільш широко застосовується дротовий зв'язок та посилені з використанням наявних підземних комунікацій.

237. Бій у місті (населеному пункті) має осередковий характер і ведеться за утримання кожного опорного пункту і будинку. Підрозділи, які їх обороняють, повинні бути здатними вести бій самостійно, навіть в умовах оточення, тому вони підсилюються танками, артилерією, інженерними підрозділами і підрозділами радіаційного, хімічного та біологічного захисту (далі – РХБз).

Противник, якому вдалося увірватися в будинок знищується вогнем упритул, гранатами і в рукопашному бою. При цьому танки, БМП (БТР), гармати та інші вогневі засоби, які розташовані поза будинком, своїм вогнем забезпечують заборону підходу до нього резервів противника.

Контратаки проводяться невеликими силами з метою повернення захоплених противником окремих будинків і опорних пунктів.

Особливості підготовки та ведення оборонного бою у горах

238. Оборона в горах будується на більш широкому фронті і повинна забезпечувати перехоплення найбільш доступних напрямків дій противника, а на плоскогір'ях і в широкій долині – як у звичайних умовах.

Основні зусилля зосереджуються на обороні панівних висот, перевалів, вузлів доріг та інших важливих ділянок місцевості. Опорні пункти підготовлюються до кругової оборони. У проміжках між ними ведеться розвідка і патрулювання, організовуються вогневі засідки і влаштовуються загородження.

Передній край вибирається, як правило, по схилах гірських хребтів, висот та відрогах гір, які забезпечують хороший огляд і обстріл підступів до них, а також на зворотних схилах висот.

Для оборони на важкодоступних напрямках виділяється обмежена кількість сил і засобів.

239. Бойовий порядок батальйону будується у два або один ешелони. У першому ешелоні обороняються механізовані підрозділи.

Додані механізованому батальйону танки, протитанкові засоби використовуються в опорних пунктах рот, які обороняються на найбільш важливих напрямках. Вони займають вогневі позиції в місцях, звідки забезпечується ведення вогню на граничну дальність.

Найбільш щільно всіма видами вогню в поєднанні з загородженнями повинні

прикриватися дороги, виходи з ущелин, тунелів, гірських долин, тіснин, зручні переправи через ріки і переходи через каньйони, а також напрямки, які можуть бути використані противником для обходу. Механізовані і танкові підрозділи можуть підсилюватися артилерійськими та мінометними взводами.

Підрозділи ППО займають позиції на висотах, які забезпечують круговий огляд та обстріл літаків, вертольотів та інших повітряних цілей.

240. Система вогню будується з таким розрахунком, щоб перед переднім краєм, на флангах і в проміжках між опорними пунктами не було мертвих просторів і прихованих підступів. З цією метою вогневі засоби розташовуються ярусами як на схилах висот, обернених до противника, так і на зворотних схилах, що забезпечує створення багаторусного флангового, перехресного та кинджального вогню, з урахуванням можливості здійснення маневру.

241. Під час організації оборони в горах командир батальйону (роти), крім звичайних питань, визначає яким підрозділам (вогневим засобам) бути готовими до знищення противника, що обходить, та враховує можливість раптових змін метеорологічних умов, гірських і снігових обвалів, лавин, селєвих потоків, затоплення русел пересохлих рік під час сильних дощів і танення снігу.

Під час організації оборони у вузькій долині (ущелині) вогневі засоби слід розміщувати на прилеглих схилах гір так, щоб забезпечувався простріл долини (ущелини) перехресним вогнем. Найсильніше зміцнюються висоти, які утворюють вхід у долину (ущелину). Підступи до панівних висот прикриваються вогнем артилерії, мінометних і гранатометних підрозділів і протитанкових засобів; артилерія при цьому широко застосовується для стрільби прямою наводкою. Частина засобів ППО розміщується вздовж ущелин для знищення літаків і вертольотів, які використовують їх для прихованого підходу.

Під час організації оборони перевалу основні зусилля зосереджуються на утриманні висот, розташованих на підступах до перевалу. Частина сил батальйону (роти) займає оборону безпосередньо на перевалі. На дорогах, що підходять до перевалу, по обидва боки влаштовуються загородження, підходи до яких повинні прострілюватися перехресним вогнем з прилеглих висот.

Система опорних пунктів, вогневих позицій і траншей у районі оборони (опорному пункті) може бути найрізноманітнішою.

Перевали, дороги, гірські стежки та ущелини межами ротних опорних пунктів не призначаються.

Основні зусилля розвідки зосереджуються на напрямках, доступних для наступу противника, а також на напрямках, де можливий обхід підрозділів, які обороняються. Кількість постів спостереження (спостерігачів) збільшується.

242. Для захисту від ЗМУ і високоточної зброї широко використовуються складки місцевості, гірські виробки, печери. Під час відновлення боєздатності підрозділів, крім звичайних заходів, негайно організовується розчищення обвалів і завалів, які перешкоджають виходу людей і техніки зі споруд.

243. Під час інженерного обладнання опорних пунктів фортифікаційні споруди в скельних ґрунтах будуються переважно напівзаглибленого і насипного типу з застосуванням каменю, який прикривають шаром ґрунту, а також мішків із землею. Інженерне обладнання ведеться з широким застосуванням підривних зарядів. Окопи, укриття та інші споруди обладнуються так, щоб унеможливити затікання в них запальних сумішей і води.

У батальйонному районі оборони широко використовуються природні перешкоди, створюються кам'яні, а в гірсько-лісистій місцевості й лісові завали, ділянки доріг (стежок) і штучні спорудження підготовляються до зруйнування. Мінно-вибухові загородження влаштовуються на дорогах, гірських стежках, над дорогами на нависаючих схилах (скелях). Перевага віддається радіокерованим та

вибуховим пристроям, які керуються по дротах, мінам-пасткам та іншим невибуховим пасткам, які треба маскувати під місцеві предмети.

Маскування підрозділів досягається вмiлим використанням властивостей гірської місцевості.

244. Атака противника відбивається всіма вогневими засобами з широким застосуванням гранат. Танки противника найбільш доцільно знищуються під час подолання ними підйомів, особливо на серпантинах.

У разі вклинення противника в район оборони батальйон (опорний пункт роти) наполегливо утримує зайняті позиції і вогнем завдає ураження противнику. За сприятливих умов противник, що вклинився, знищується рішучою контратакою, яка проводиться зверху вниз, уздовж хребта або по долині. Під час проведення контратак, зважаючи на складність маневру, особливо вночі, підрозділи, які контратакують, доцільно завчасно розгортати на задалегідь підготовленому рубежі.

Противник, який обходить, знищується вогнем артилерії та інших засобів, а також рішучими діями підрозділів другого ешелону (резерву) або бронегрупи батальйону (роти).

245. Під час оборони в гірсько-лісистій місцевості особлива увага приділяється підготовці опорних пунктів до кругової оборони, розчищенню смуг (секторів) огляду та обстрілу, прикриттю загородженнями проміжків і флангів, улаштуванню вогневих засад на напрямках, де можливий обхід противником підрозділів, які обороняються.

246. Підрозділи технічного забезпечення і тилу батальйону розміщуються біля вузлів доріг, стежок і наближаються до підрозділів першого ешелону. В опорних пунктах рот і на вогневих позиціях артилерії і підрозділів ППО створюються додаткові запаси ракет, боєприпасів, ПММ, продовольства, води і палива. У гірських районах особовий склад забезпечується спеціальним спорядженням, теплим одягом і світлозахисними окулярами; передбачаються заходи щодо обігріву особового складу і своєчасної евакуації поранених і хворих.

Особливості підготовки та ведення оборонного бою взимку

247. Природні умови взимку суттєво впливають на організацію оборони і бойове застосування підрозділів.

Місцевість з великою кількістю боліт, озер, рік, висот та інших важкопрохідних ділянок, а в зимовий період і глибокий сніговий покрив сприяють створенню оборони меншими, ніж за звичайних умов, силами.

248. Оборона взимку організовується на більш широкому фронті, на доступних для наступу противника напрямках і будується окремими ротними і взводними опорними пунктами, які підготовляються до кругової оборони. Основні зусилля зосереджуються на утриманні доріг і прилеглих висот, населених пунктів, озерних дефіле, переправ через водні перешкоди та інших важливих об'єктів. Оборонні позиції потрібно вибирати на піднесених місцях.

Проміжки між ротними і взводними опорними пунктами можуть бути більшими, ніж за звичайних умов. У них улаштовуються різноманітні загородження, організовуються вогневі засади і патрулювання.

Під час організації оборони взимку командир батальйону (роти) додатково визначає: напрямки, найбільш доступні для дій противника, особливо диверсійно-розвідувальних груп, і способи їх знищення; заходи щодо утримання вузлів доріг, населених пунктів, висот й інших важливих об'єктів та забезпечення флангів і проміжків, підготовки ОВТ, а також засобів захисту від ЗМУ до роботи в умовах низьких температур, щодо обладнання укриттів для зігрівання особового складу і захисту його від переохолодження та обмороження; порядок розчищення фортифікаційних споруд, відновлення загороджень після сильних снігопадів, улаштування під час бездоріжжя

водостоків у траншеях, укриттях і на вогневих позиціях.

З метою підтримання високої бойової готовності підрозділів командир батальйону (роті) повинен частіше перевіряти несення служби особовим складом під час заметілі й снігопаду.

249. Під час інженерного обладнання району оборони (опорного пункту) береться до уваги глибина снігового покриву, глибина промерзання ґрунту, товщина і стан льоду на водних перешкодах. На скельному ґрунті і на болотистій місцевості фортифікаційні спорудження будуються насипного типу, при цьому використовують сніг, лід і камінь. Якщо сніговий покрив глибокий, траншеї і ходи сполучення обладнують зі снігу. Схили, спрямовані в бік противника, за наявності часу заливаються водою для обмерзання.

На підступах до оборони ділянки доріг у дефіле і важкопрохідних місцях, укриття перед переднім краєм оборони, які можуть бути використані противником, руйнуються або мінуються. Перед переднім краєм і в глибині оборони влаштовуються мінно-вибухові загородження, завали і перешкоди з валунів. Лід на ріках, озерах і в затоках на окремих ділянках готується до підриву.

Оманні споруди через легкість їх улаштування і важкість маскування дійсних окопів і укриттів набувають великого значення. З метою тактичного маскування озброєння і техніка фарбується білим кольором, а особовий склад використовує білі маскувальні халати.

250. Під час організації технічного і тилового забезпечення в батальйоні (роті) передбачається створення додаткових запасів ракет, боєприпасів, продовольства, палива та підтримання в постійній готовності до застосування в умовах низьких температур озброєння і техніки, уживають заходів щодо запобігання обмороженню. Підготовлюються в підрозділах пункти обігріву особового складу.

Медичний пункт батальйону розміщується в опалювальних приміщеннях або укриттях і забезпечується запасом палива, а також теплим одягом для поранених і хворих.

Особливості підготовки та ведення оборонного бою у лісі

251. Оборона в лісі будується окремими ротними і взводними опорними пунктами, які готуються до кругової оборони і перехоплюють дороги, просіки, а також дефіле між озерами і болотами. У проміжках між опорними пунктами постійно ведеться розвідка, влаштовуються загородження, організуються вогневі засади і патрулювання.

Під час підготовки оборони в лісі командир батальйону (роті) зобов'язаний передбачити розташування БМП (БТР), танків на вогневих позиціях з таким розрахунком, щоб забезпечувався обстріл доріг, просік, узлісь і галявин; підготовку прихованих шляхів маневру бронегруп; заходи щодо боротьби з лісовими пожежами.

Передній край оборони вибирається перед узліссям або відноситься углибину. В останньому випадку на узліссі виставляється бойова охорона, а підрозділи проводять розчищення лісу для поліпшення умов спостереження і ведення вогню, не демаскуючи при цьому свої позиції.

Другий ешелон (резерв) розташовується в опорному пункті поблизу доріг і просік у готовності до проведення контратак або маневру на загрозовому напрямку.

Система вогню організується так, щоб усі дороги, просіки, проходи на заболочених ділянках, галявини і вирубки, по яких можливий підхід і наступ противника, були під фланговим і перехресним вогнем підрозділів, які обороняються. Виступи лісу використовуються для створення флангового і перехресного вогню. На напрямках можливого наступу противника готується зосереджений вогонь. Особливого значення набуває вміло організований вогонь мінометів.

Більша частина вогневих засобів додається ротам і взводам. Танки, гармати,

гранатомети і ПТРК займають вогневі позиції в місцях, які забезпечують можливість ведення вогню уздовж доріг, просік, по галявинах і ділянках рідкого лісу. Їх вогневі позиції прикриваються механізованими підрозділами та інженерними загородженнями.

Частина стрільців, снайперів і кулеметників призначається для ведення вогню з дерев.

Засоби ППО розміщуються на галявинах, узліссях і вирубках лісу, з яких забезпечується виявлення та обстріл літаків і вертольотів противника. Стрільці-зенітники можуть також розташовуватися на площадках, обладнаних на деревах.

252. Розвідка в лісі ведеться усіма доступними способами.

Система спостереження повинна забезпечити огляд підступів до переднього краю оборони, для чого спостережні пости (спостерігачі) можуть розташовуватися на деревах або висуватися вперед.

253. Під час інженерного обладнання району оборони (опорного пункту) на місцевості з високим рівнем ґрунтових вод окопи, укриття, траншеї та ходи сполучення влаштовуються напівнасіпного або насіпного типу. На ділянках, де немає потреби відривати ходи сполучення, шляхи руху в тил позначаються покажчиками або знаками на деревах.

Для прикриття встановлюються інженерні загородження з улаштуванням мінних полів, мінованих завалів, протитанкових бар'єрів, різноманітних дротяних загороджень.

Для підрозділів і їх вогневих засобів передусім проводиться розчищення смуг обзору і обстрілу, а потім готуються шляхи маневру. Передбачаються також протипожежні заходи.

254. Під час бою у лісі широко застосовуються дії невеликих підрозділів у вогневих засідках і вогонь усіх засобів з близьких дистанцій.

Контратаки проводяться невеликими підрозділами за заздалегідь вивченими і підготовленими напрямками вздовж доріг і просік.

Особливості підготовки та ведення оборонного бою вночі

255. Основним завданням підрозділів під час оборони вночі є відбиття раптової атаки противника. Для цього командир батальйону (роті) зобов'язаний: посилити бойову охорону, спостереження за противником і за інженерними загородженнями перед переднім краєм оборони та організувати підслуховування, а також виставити безпосередню охорону в усіх підрозділах (спостерігачів, парні патрулі); тримати більшу частину підрозділів і вогневих засобів, які займають опорні пункти на першій позиції, в постійній готовності до відкриття вогню і відбиття атак противника; готувати за світлої частини доби всі вогневі засоби, резерв і бронегрупу до дій вночі; підготувати вогневі засоби, які розташовані в глибині опорних пунктів, до зайняття тимчасових вогневих позицій на передньому краю; указати, по яких ділянках місцевості перед переднім краєм, у проміжках між підрозділами і на флангах підготувати додатковий вогонь і передбачити інші заходи щодо забезпечення проміжків між опорними пунктами, стиків і флангів; установити порядок освітлення місцевості перед переднім краєм своєї оборони, а також противника в ході бою; забезпечити підрозділи, які обороняються, трасуючими снарядами, патронами з трасуючими кулями та засобами освітлення місцевості. Якщо в районі оборони (опорному пункті) проводяться інженерні роботи, командир батальйону (роті) організовує охорону підрозділів, які працюють, та встановлює для них пункти збору на випадок відбиття раптового наступу противника.

На підставі вказівок старшого начальника під час організації світлового забезпечення командир батальйону (роті) повинен передбачити: світлові сигнали для

взаємного впізнавання; цілевказівки і підтримки взаємодії; порядок освітлення цілей і об'єктів противника; порядок застосування приладів нічного бачення; порядок боротьби із засобами освітлення і приладами нічного бачення противника; добре видимі вночі орієнтири; розпізнавальні знаки свого особового складу і техніки; забезпечення підрозділів засобами освітлення місцевості і ведення прицільного вогню зі стрілецької зброї вночі.

256. З виявленням переходу противника в атаку по ньому відкривають вогонь підрозділи, які обороняються на позиції бойової охорони, а також артилерія, міномети і чергові вогневі засоби. Танки, БМП та артилерія ведуть вогонь прямим наведенням по окремих цілях, а також зосереджений вогонь по противнику, який атакує.

Атака противника відбивається з відстані, яка забезпечує ефективне ведення вогню з використанням приладів нічного бачення або при освітленні бойового порядку противника всіма наявними засобами світлового забезпечення, а з підходом противника до переднього краю оборони на 300 – 400 м і освітлювальними постами рот першого ешелону. Осліплення противника, який атакує, здійснюється за допомогою освітлювальних і димових снарядів (мін) і ракет.

Артилерія і міномети противника, які ведуть вогонь освітлювальними снарядами (мінами), а також його прожекторні установки знищуються в першу чергу.

Підрозділ ППО, а також механізовані і танкові підрозділи, які не зайняті боєм з наземним противником, відбивають нальоти його літаків і вертольотів та знищують освітлювальні авіаційні бомби і снаряди (міни).

257. У разі вклинення противника в оборону вживають заходів щодо недопущення його просування до флангів і в глибину. Батальйон (рота) зосередженим вогнем артилерії, фланговим вогнем танків, БМП і протитанкового підрозділу завдає ураження противнику, який вклинився, і зупиняє його просування. Контратака другого ешелону (резерву) проводиться вночі, у фланг і в тил противника за заздалегідь перевіреними напрямками. Під час переходу від нічних дій до денних підрозділи і вогневі засоби, які переміщені на ніч на тимчасові вогневі позиції, перед світанком за наказом командира батальйону (роти) приховано займають свої основні позиції.

Особливості підготовки та ведення оборонного бою у степовій місцевості

258. Степова місцевість являє собою значну за площею рівнину, покриту трав'янистою рослинністю. Здебільшого така місцевість має властивості відкритої місцевості. Іноді степова місцевість пересічена глибокими ярами і балками.

Рівнинні форми рельєфу, слабо розвинена мережа доріг, незначна рослинність або повна її відсутність створюють особливості в підготовці та веденні оборонного бою батальйону (роти).

У степовій місцевості батальйон (рота) займає оборону на найбільш вірогідному напрямку наступу противника. Батальйон (рота) може будувати оборону на більш широкому фронті в один ешелон з виділенням резерву, за умови добре організованої системи вогню з широким маневром резервом.

У степовій місцевості відсутні місцеві предмети, які могли б бути орієнтирами, і це ускладнює завдання командирам щодо цілевказівки.

Район оборони батальйону і опорні пункти рот підготовлюються для ведення кругової оборони.

Під час організації оборонного бою у степовій місцевості командир батальйону (роти), крім звичайних питань, повинен передбачити: ведення розвідки на більшу, ніж у звичайних умовах, глибину; ураження противника, що наступає, з граничних відстаней; встановлення в районі оборони (опорному пункті) добре видимих і стійких позначок для висування і переходу в контратаку резерву; на місцевості з відсутністю

джерел води – забезпечити запас питної води в підрозділах.

259. Вогневе ураження противника, який наступає, розпочинається з максимальних дальностей. З підходом противника до переднього краю оборони вогонь усіх вогневих сил і засобів доводиться до максимального напруження. Під час спроби противника обійти район оборони (опорний пункт) з флангів командир здійснює маневр вогнем на цей напрямок. У разі вклинення противника в район оборони (опорний пункт) йому завдається ураження вогнем артилерії і мінометів, впертим утриманням опорних пунктів зупиняється наступ противника. За сприятливих умов противник, що вклинився, знищується рішучою контратакою резерву та відновлюється втрачене становище.

Розділ 5. НАСТУПАЛЬНИЙ БІЙ

5.1. Загальні положення

260. Наступальний бій – вид загальновійськового бою, який проводиться з метою розгрому (знищення) противника та оволодіння важливими районами (рубежами, об'єктами) місцевості.

Наступ повинен проводитися з повною напругою сил, у високому темпі, безупинно вдень і вночі, за будь-якої погоди, при тісній взаємодії підрозділів усіх родів військ, спеціальних військ та забезпечення.

Розгром противника та оволодіння важливими районами (рубежами, об'єктами) досягається вмілим застосуванням усіх наявних сил і засобів, швидким використанням результатів ударів авіації, вогню артилерії та інших засобів ураження, своєчасним нарощуванням зусиль у глибину, широким застосуванням охоплень, обходів і проведенням атак у фланг і в тил противника, своєчасним і постійним уточненням (постановкою) завдань підрозділам та забезпеченням їх у ході бою, а також вмілим використанням місцевості для здійснення маневру з метою швидкого виходу на фланги та в тил противнику, проведенням рішучих атак, розчленуванням його бойового порядку та розгрому по частинах.

261. Залежно від обстановки і поставлених завдань наступальний бій може вестися на противника, який обороняється, намагається вирішити свої завдання наступом (зустрічний бій) або відходить (переслідування).

Батальйон (рота) наступає у складі бригади (полку, батальйону) на противника, який поспішно перейшов до оборони, як правило, з ходу, а на противника, який займає підготовлену оборону, – з положення безпосереднього зіткнення з ним. Механізований (танковий) батальйон наступає на фронті до 2 км, а механізована (танкова) рота – до 1 км.

262. Механізований і танковий батальйони можуть наступати в першому ешелоні бригади (полку), складати її другий ешелон або загальновійськовий резерв, діяти як авангард, передовий (рейдовий, спеціальний, обхідний або розвідувальний) загін і морський десант.

Механізована і танкова роти можуть наступати в першому ешелоні батальйону, складати його другий ешелон або резерв, діяти в головній похідній заставі, в обхідному, спеціальному і розвідувальному загонах.

Механізований батальйон (рота), крім того, може діяти як ТакПД і складати основу штурмового загону (штурмової групи).

Механізований батальйон танкової бригади (полку) (танковий батальйон механізованої бригади, полку) на початку наступу може додаватися поротно танковим (механізованим) батальйонам першого ешелону. Під час розвитку наступу в глибині вони можуть виконувати завдання самостійно або у взаємодії з іншими батальйонами в повному складі.

Механізована рота, яка додана танковому батальйону, повзводно додається танковим ротам.

Танкова рота, яка додана механізованому батальйону, діє у повному складі, а під час наступу в місті, горах, лісі може повзводно додаватися механізованим ротам.

Мінометна (артилерійська) батарея, гранатометний та підрозділи ППО механізованого батальйону залишаються у безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону і діють у повному складі для підтримки підрозділів, що наступають, на напрямку зосередження основних зусиль батальйону. Іноді мінометна (артилерійська) батарея повзводно, а гранатометний та зенітний підрозділи по відділеннях додаються ротам першого ешелону.

Протитанковий підрозділ батальйону залишається в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону (роти) і діє у повному складі.

263. Основні показники наступу батальйону (роти) визначаються метою, завданням, обстановкою, що конкретно склалася, а також складом, станом, можливостями, побудовою оборони противника та характеризуються глибиною бойового завдання, фронтом наступу, середнім темпом наступу і тривалістю виконання бойового завдання.

Глибина бойового завдання визначається з розрахунку забезпечення розгрому підрозділів противника на фронті наступу батальйону (роти).

Фронт наступу визначається з урахуванням бойового складу штатних і доданих підрозділів, їх можливостей та умов обстановки.

Орієнтований темп наступу під час наступу на завчасно підготовлену та розвинену в інженерному відношенні оборону противника може становити 1 – 1,5 км/год на середньо пересіченій місцевості, а під час наступу в межах позицій недостатньо розвинених в інженерному відношенні оборони – 1,5 – 2,5 км/год.

Тривалість виконання бойового завдання визначається глибиною бойового завдання і середнім темпом наступу.

264. Батальйону першого ешелону вказуються: найближче завдання, подальше завдання і напрямок продовження наступу; роті, а також батальйону другого ешелону – найближче завдання і напрямок продовження наступу.

Найближче завдання батальйону першого ешелону може полягати в розгромі противника в опорних пунктах рот першого ешелону на своєму фронті наступу та оволодінні ними; подальше завдання – у розвитку наступу, розгромі противника у взаємодії із сусідніми батальйонами в глибині району оборони та оволодінні першою позицією або вигідним рубежем для продовження наступу.

Напрямок продовження наступу визначається з таким розрахунком, щоб забезпечити виконання подальшого завдання бригади (полку).

Найближче завдання роти першого ешелону батальйону може полягати у розгромі противника в опорному пункті взводу першого ешелону й оволодінні ним. Напрямок продовження наступу роти першого ешелону визначається з таким розрахунком, щоб забезпечити виконання найближчого завдання батальйону.

Найближче завдання батальйону другого ешелону бригади (полку) під час введення його в бій може полягати в завершенні розгрому у взаємодії з батальйонами першого ешелону, бригадних (полкових) резервів противника та оволодінні їх рубежем або іншим рубежем, який забезпечує успішне ведення подальших дій.

Найближче завдання роти другого ешелону батальйону під час введення її в бій може полягати в завершенні розгрому противника у взаємодії з ротами першого ешелону батальйону, в опорних пунктах у глибині оборони противника та оволодінні першою позицією.

Напрямок продовження наступу батальйону (роти) другого ешелону визначається з таким розрахунком, щоб забезпечити виконання подальшого завдання бригади, полку (батальйону).

265. Напрямок головного удару, як правило, вказується старшим командиром на всю глибину поставленого завдання. Він обирається в напрямку найбільш слабкої оборони противника, де можливе завдання удару у фланг і тил у поєднанні з наступом з фронту. В окремих випадках та під час дій із застосуванням високоточної зброї або інших потужних засобів ВУП головний удар може завдатися в напрямку, де оборона противника сильно підготовлена. На напрямку головного удару утворюється і постійно підтримується триразова і більша перевага у силах і засобах над противником, за рахунок збільшення щільності своїх сил і засобів, ефективного ведення вогню та інших способів. На напрямку головного удару також передбачається використання більшої частини засобів вогневого ураження та застосовуються найбільш підготовлені й боєздатні підрозділи.

Напрямок головного удару в ході наступу може змінюватися залежно від успіху, який намічається у своїх підрозділів, сусідів, а також дій противника.

266. Бойовий порядок батальйону в наступі складається з: першого ешелону, другого ешелону, резерву, мінометної батареї, доданого артилерійського підрозділу, протитанкового взводу, гранатометного взводу, підрозділу технічного забезпечення і тилу батальйону. Бойовий порядок роти може включати перший ешелон, придану артилерійську батарею, протитанкове відділення.

Перший ешелон створюється більш сильним і призначається для розгрому противника, що протистоїть, виконання найближчого завдання і розвитку наступу в глибину. Він може складатися з двох-трьох рот із засобами підсилення. До складу першого ешелону включається і додана танкова (механізована) рота.

Другий ешелон призначається для нарощування зусиль і розвитку успіху першого ешелону, виконання сумісно з ним подальшого завдання і закріплення захоплених рубежів. Крім того, він може використовуватися для заміни рот першого ешелону в разі витрати ними боєздатності, для знищення противника, який залишився на флангах і в тилу першого ешелону, його диверсійно-розвідувальних груп, відбиття контратаки і вирішення інших завдань. До його складу виділяється до роти.

Резерв призначається для вирішення завдань, які виникають раптово у ході бою, а також тих, які покладаються на другий ешелон. До його складу може виділятися від взводу до роти.

Мінометна батарея є штатним підрозділом батальйону і призначена для знищення та подавлення вогневих засобів і живої сили противника, його ПУ, зруйнування фортифікаційних споруд, а також залучатися до освітлення, задимлення місцевості (цілей). Вона залишається в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону і використовується на напрямку головного удару; у деяких випадках може повзводно або в повному складі додаватися ротам або одній із рот першого ешелону.

Артилерійський дивізіон, доданий батальйону, призначений для знищення та подавлення засобів доставки ЗМУ, наземних елементів системи високоточної зброї противника, його артилерійських та мінометних батарей, живої сили, вогневих засобів, резервів, ПУ, а також для зруйнування фортифікаційних споруд. Вогневі підрозділи дивізіону можуть виділятися для знищення цілей вогнем прямою наводкою. Дивізіон може побатарейно додаватися ротам першого ешелону або підтримувати їх, при цьому одна з батарей залишається підручною у командира дивізіону для виконання в найкоротший термін завдань, які раптово виникають.

Артилерійська батарея, що додана роті, призначається для знищення живої сили, вогневих засобів, які перешкоджають її просуванню.

Протитанковий взвод (доданий протитанковий підрозділ, протитанкове відділення механізованої роти) призначений для боротьби з танками та іншими броньованими машинами противника, прикриття висування та розгортання рот першого ешелону, введення в бій другого ешелону (резерву) та відбиття контратак противника. Крім того, він може залучатися для знищення вогневих засобів у

відкритих або закритих фортифікаційних спорудах, а в окремих випадках і бойових вертольотів, які діють на малих висотах. Протитанковий взвод та доданий протитанковий підрозділ залишаються в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону. У деяких випадках протитанковий взвод може додаватися ротам першого ешелону.

Гранатометний взвод призначений для ураження живої сили і вогневих засобів противника. Він може бути в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону, або повзводно додаватися ротам першого ешелону.

Підрозділ ППО, штатний або доданий батальйону, призначений для знищення повітряного противника на гранично малих і малих висотах. Він веде вогонь по повітряних цілях під час руху, з коротких зупинок, на плаву під час форсування водної перешкоди, також може залучатись для боротьби з наземними (надводними) цілями противника.

267. Для забезпечення дій батальйону (роти) у наступі можуть створюватися група розгородження (у роті – група розмінування).

Група розгородження батальйону призначена для пророблення проходів у зруйнуваннях на напрямках його висування, а також у мінних полях, встановлених засобами дистанційного мінування противника перед підрозділами, що наступають. До її складу включаються інженерні підрозділи, а за необхідності й загальновійськові підрозділи.

Група розмінування в роті призначається з підготовлених для цього відділень (екіпажів) і забезпечується комплектом розмінування та підіривними зарядами.

268. Наступ з ходу на противника, який обороняється, здійснюється з вихідного району, що призначається на віддаленні 20 – 40 км від переднього краю оборони противника.

У вихідному районі батальйон розташовується із засобами підсилення відповідно до розташування на місці.

Розгортання батальйону (роти) у бойовий порядок здійснюється в ході його висування до рубежу переходу в атаку.

Для організованого висування, розгортання і переходу в атаку батальйону (роті) призначаються маршрути висування, вихідний рубіж (пункт), рубежі (пункти) розгортання в батальйонні, ротні (взводні) колони, рубіж переходу в атаку і рубіж безпечного віддалення, а під час атаки в пішому порядку для механізованих підрозділів, крім того, і рубіж спішування. Вихідний рубіж (пункт) призначається для своєчасного початку висування батальйону із вихідного району. Його віддалення повинно забезпечувати витягування колони батальйону з засобами підсилення і початок руху з заданою швидкістю та становить 5 – 10 км.

Рубіж розгортання у взводні колони призначається, якщо можливо, за складками місцевості за 2 – 3 км від переднього краю оборони противника, рубіж розгортання у ротні колони – за 4 – 6 км.

Місця посадки механізованих підрозділів десантом на танки вибираються на віддаленні 2 – 4 км від переднього краю оборони противника на місцевості, що забезпечує приховану і швидку посадку.

Рубіж переходу в атаку вибирається так, щоб забезпечити приховане висування до нього танкових і механізованих підрозділів, ведення дійсного вогню з основних видів зброї та безупинне, на максимальній швидкості, досягнення переднього краю оборони противника в установлений час (“Ч”). Він може призначатися на віддаленні до 600 м від переднього краю оборони противника, а іноді й більше.

Рубіж спішування призначається якнайближче до переднього краю оборони противника в місцях, укритих від вогню його кулеметів і протитанкових засобів ближнього бою. Іноді він може співпадати з рубежем переходу в атаку.

Для узгодження дій механізованих (танкових), артилерійських (мінометних) підрозділів, які ведуть вогонь із закритих вогневих позицій, а також гранатометних підрозділів призначається рубіж безпечного віддалення від розривів своїх снарядів і мін (гранат). Безпечним віддаленням для механізованих підрозділів, які атакують у пішому порядку, вважається віддалення 400 м; на БМП (БТР) – 300 м; для танкових підрозділів – 200 м.

269. Штатні і додані артилерійські підрозділи батальйону, які залучаються до участі у вогневій підготовці атаки, гармати і танки, виділені для стрільби прямою наводкою, протитанкові підрозділи, а також гранатомети висуваються по розвіданому і обладнаному маршруту та займають заздалегідь підготовлені вогневі позиції вночі перед наступом, а коли це неможливо – з початком артилерійської підготовки атаки. Для цих засобів готуються одна-дві запасні вогневі позиції.

270. Наступ на противника, який обороняється, з положення безпосереднього зіткнення з ним батальйон (рота) починає в заздалегідь створеному, відповідно до рішення командира, бойовому порядку із вихідного положення, яке займається після необхідного перегрупування з положення оборони або зі зміною військ, які обороняються.

У ході перегрупування (зміни) батальйон займає вихідне положення для наступу, а рота – вихідну позицію. Танковий батальйон, крім того, може займати очікувальну позицію.

Вихідне положення призначається для завершення підготовки батальйону до наступу. Воно повинно забезпечувати приховане розміщення, найменшу уразливість підрозділів від усіх видів зброї противника і вигідні умови для переходу в наступ.

Механізованому батальйону першого ешелону вихідне положення призначається на напрямку його майбутнього наступу в межах першої позиції, батальйону другого ешелону, як правило, в межах другої позиції.

У вихідному положенні для наступу батальйону створюються вихідні позиції механізованих рот, взводу діючого в резерві, а іноді й танкових підрозділів, вогневі позиції артилерії, підрозділу ППО та вогневих засобів, які виділяються для ведення вогню прямою наводкою, обладнуються шляхи висування підрозділів батальйону для переходу в атаку, рубежі розгортання танкових підрозділів, командно-спостережні пункти.

Вихідна позиція механізованої роти складається з траншей, ходів сполучення, які прилягають до неї, вогневих позицій БМП (БТР) та позицій штатних і доданих роті вогневих засобів. У разі неможливості прихованого зайняття БМП (БТР) вогневих позицій зі своєю ротою біля переднього краю вони можуть розташовуватися сумісно з взаємодіючим танковим підрозділом на вихідній або очікувальній позиції. З початком наступу ці БМП (БТР) висуваються до своїх рот за танками.

Механізована рота першого ешелону розташовується в першій траншеї. Рота другого ешелону (резерв) батальйону займає вихідну позицію в другій і третій траншеях.

Вихідні позиції танкових підрозділів можуть призначатися за умов, які забезпечують прихованість від спостереження і звукової розвідки противника на віддаленні 2 – 4 км від переднього краю його оборони. Ці позиції завчасно обладнуються екіпажами танків і інженерними підрозділами. Від позицій здійснюється розвідка та визначення шляхів руху танків в атаку. З положення оборони танкові підрозділи можуть починати наступ безпосередньо з займаних ними опорних пунктів.

Гранатометний підрозділ займає вогневі позиції за ротами першого ешелону на віддаленні від них до 300 м, а протитанковий – на віддаленні до 100 м. Протитанкове відділення роти вогневі позиції займає в траншеї на одному з

флангів роти.

Вогневі позиції мінометної батареї розташовуються за ротами першого ешелону на віддаленні від них до 500 м. Доданий артилерійський дивізіон (батарея) розташовується на віддаленні 2 – 4 км від переднього краю.

У вихідному районі підрозділи ППО займають стартові позиції (вогневі позиції) у районі розташування підрозділів, які прикриваються. З метою маскуванню вогонь по повітряних цілях відкривається тільки черговими засобами, іншими – за командою командира.

Автомобілі, призначені для перевезення особового складу механізованих підрозділів, розташовуються в укритих місцях поротно або побатальйонно.

Очікувальна позиція танкового батальйону призначається на віддаленні 5 – 7 км від переднього краю на місцевості, яка забезпечує приховане розміщення і найменшу уразливість танків від усіх видів зброї противника.

271. Перегрупування батальйону (роти), який займає оборону в безпосередньому зіткненні з противником, з метою зайняття вихідного положення для наступу проводиться приховано вночі або за інших умов обмеженої видимості з виконанням заходів щодо введення противника в оману. Підрозділи, які займають оборону в другому ешелоні в межах призначеної смуги наступу, переходять у наступ з висуванням із займаних районів. Механізована рота виходить на вихідну позицію в ніч перед наступом. У цей самий час займають підготовлені вогневі позиції гармати та інші засоби, що виділені для ведення вогню прямою наводкою. Вони розташовуються в обладнаних укриттях і з початком вогневої підготовки атаки висувуються для ведення вогню по призначених цілях.

Танки і БМП, які розміщені в опорних пунктах змінюваних рот першого ешелону, залишаються на місці і використовуються для ведення вогню прямою наводкою у період вогневої підготовки атаки.

272. Зміна підрозділів, які займають оборону, підрозділами, які змінюють, з метою зайняття вихідного положення для наступу, проводиться вночі та за інших умов обмеженої видимості. Вона повинна бути ретельно організована і проведена приховано.

273. Атака полягає у стрімкому і неспинному русі танкових і механізованих підрозділів у бойовому порядку визначеному командиром для бою в поєднанні з інтенсивним вогнем з танків, БМП (БТР) та інших видів зброї з метою знищення противника.

Танкові підрозділи атакують у бойовій лінії, а механізовані підрозділи залежно від обстановки – у пішому порядку за танками або на БМП (БТР) без спішування особового складу.

Атака механізованих підрозділів у пішому порядку застосовується під час прориву підготовленої оборони противника, укріплених районів, а також на сильно пересіченій і важкодоступній для танків і БМП (БТР) місцевості. Особовий склад механізованих підрозділів при цьому атакує противника в ланцюзі безпосередньо за бойовою лінією танків на віддаленні, яке гарантує його безпеку від розривів снарядів своєї артилерії і підтримку танків вогнем стрілецької зброї. БМП (БТР) у цьому випадку, використовуючи складки місцевості, стрибками від рубежу до рубежу (від укриття до укриття) діють за своїми підрозділами на відстані, яка забезпечує надійну підтримку вогнем своєї зброї танків, що атакують, і механізованих підрозділів.

Після спішування особового складу механізованих підрозділів у БМП (БТР) залишаються навідники-оператори (навідники кулеметів), механіки-водії (водії) і заступники командирів взводів, які вогнем БМП (БТР) підтримують дії своїх підрозділів.

Атака механізованих підрозділів на БМП (БТР) застосовується, коли оборона противника надійно подавлена і знищена більша частина його протитанкових засобів,

а також під час наступу на поспішно зайняту оборону. При цьому танки атакують за розривами снарядів своєї артилерії, а механізовані підрозділи на БМП (БТР) – у бойовій лінії за танками на віддаленні 100 – 200 м, і ведуть вогонь з усіх своїх вогневих засобів.

274. Вогневе ураження противника в наступі полягає в узгодженні з діями підрозділів бригади (полку) вогневій взаємодії на противника силами та засобами авіації, артилерії з метою зниження бойових можливостей противника до рівня, який гарантовано забезпечує виконання бригадою (полком) завдань зі збереженням своєї боєздатності на відповідному (вказаному) рівні, здійснюється безперервною підтримкою вогнем та ударами дій підрозділів і утворенні тим самим сприятливих умов для виконання ними поставлених завдань.

З призначеного часу до виходу механізованих і танкових підрозділів на рубіж переходу в атаку проводиться вогнева підготовка наступу. А з виходом підрозділів на рубіж переходу в атаку, до виконання бригадою (полком) завдання, проводиться вогнева підтримка наступу.

До ВУП в батальйоні залучаються штатні і додані артилерійські підрозділи, гранатометні і протитанкові підрозділи, гармати і танки, БМП та інші вогневі засоби.

У період вогневої підготовки наступу артилерія та авіація придушують і знищують засоби масового ураження, системи високоточної зброї, артилерію, протитанкові засоби, живу силу і вогневі засоби противника в опорних пунктах його оборони і поза ними, а також ПУ та інші об'єкти, а гранатометний взвод – живу силу і вогневі засоби, розташовані поза укриттями, у відкритих окопах (траншеях) і за складками місцевості.

Гармати і танки, які виділені для стрільби прямою наводкою, а також БМП і ПТРК у цей час знищують вогневі засоби противника, щонайперше протитанкові і броньовані, на передньому краї і в найближчій глибині.

Вогнева підтримка військ, що наступають, здійснюється безперервно вогневим впливом артилерії на підрозділи противника першого ешелону, на його резерви й інші важливі цілі.

275. Батальйонна артилерія та додані батальйону (роті) артилерійські підрозділи під час ВУП можуть самостійно застосовувати такі види вогню: вогонь по окремії цілі, зосереджений вогонь, нерухомий та рухомий загороджувальний вогонь, а також залучатися за рішенням старшого начальника до ведення масованого вогню, послідовного зосередження вогню, вогневого валу, рухомої вогневої зони.

По всіх періодах вогневого ураження узгоджено використовуються високоточні і звичайні боеприпаси. При цьому більша частина високоточних боеприпасів застосовується на напрямку головного удару для ураження об'єктів, насамперед невеликих та високо захищених, які ускладнюють наступ підрозділів і ураження яких звичайними боеприпасами неможливе. Для застосування високоточної зброї по всіх періодах вогневого ураження може виділятися визначений час.

276. Основними заходами щодо захисту від високоточної зброї противника в наступі є: розосередження підрозділів, особливо під час розташування (висування) на відкритій місцевості; інженерне обладнання місцевості і маршрутів руху; проведення заходів щодо протидії технічним засобам розвідки і засобам наведення керованих боеприпасів противника; активне проведення заходів щодо маскування, забезпечення прихованості підрозділів та обладнання оманних районів їх розташування, ПУ, переправ, імітації руху озброєння і техніки.

277. Управління підрозділами під час наступу з ходу в період їх висування, розгортання і атаки, за наявності умов, командир батальйону здійснює з спостережного пункту, який займається за одну-дві години до початку вогневої підготовки наступу на напрямку головного удару батальйону. З командиром

батальйону перебувають необхідні йому офіцери. Колону батальйону веде начальник штабу – старший на командно-спостережному пункті батальйону.

За відсутності умов командно-спостережний пункт в повному складі висувається у голові колони головних сил, звідки і керує командир батальйону.

Під час наступу з положення безпосереднього зіткнення з противником командир батальйону керує підрозділами з командно-спостережного пункту, який розташовується у вихідному положенні батальйону.

Переміщення командно-спостережного пункту батальйону здійснюється з дозволу командира батальйону. У ході бою командно-спостережний пункт батальйону діє за ротами першого ешелону на віддаленні, яке забезпечує найкраще спостереження за противником.

Командно-спостережний пункт роти розташовується в ході висування у голові колони роти, а в ході бою – за взводами першого ешелону.

5.2. Підготовка наступального бою

278. Підготовка наступального бою починається з отриманням завдання та включає: організацію бою (прийняття рішення, рекогносцировку, постановку бойових завдань підрозділам, організацію ВУП, взаємодії, управління і всебічного забезпечення бою); підготовку батальйону (роти) до виконання бойового завдання; підготовку вихідного району (положення); контроль готовності підрозділів до наступу та інші заходи.

279. У встановлений штабом бригади (полку) час штаб батальйону одержує топографічні карти і готує їх до роботи.

Під час усвідомлення завдання разом з командиром працюють начальник штабу і його заступник. У ході усвідомлення завдання заступник начальника штабу наносить на заздалегідь підготовлені робочі карти командира батальйону і начальника штабу завдання батальйону, завдання сусідів, розмежувальні лінії з ними, завдання, які вирішуються засобами старшого командира та інші дані, які з'ясовані з попереднього бойового (бойового) розпорядження.

На основі завдання начальник штабу проводить розрахунок часу, доводить до заступників командира, помічника командира з артилерії, начальників розвідки і зв'язку зміст отриманого завдання і вказівки командира щодо підготовки необхідних даних для ухвалення рішення і методу роботи.

У ході оцінювання противника штаб готує такі дані: склад, передній край оборони, розташування опорних пунктів рот (взводів), об'єктів (цілей), особливо протитанкових; наявність, стан фортифікаційних споруд і ступінь захищеності противника; системи вогню і загороджень як перед переднім краєм оборони, так і в глибині; слабкі і сильні сторони противника.

Противник оцінюється на напрямку наступу батальйону і сусідів на глибину розташування його бригади (полку), а найбільш ретельно на глибину бойового завдання батальйону.

Начальник штабу доповідає командирі батальйону висновки з оцінювання противника в інтересах визначення замислу. Основними з них є: склад противника, який обороняється перед фронтом наступу батальйону, і ймовірний характер його дій; розташування вогневих засобів, у разі знищення яких різко знизяться бойові можливості противника; сильні і слабкі сторони противника.

Для оцінювання своїх військ штаб разом із заступниками командира готує такі дані: бойовий і чисельний склад штатних і доданих підрозділів, їх можливості, технічне і матеріальне забезпечення; ступінь навченості і наявності бойового досвіду; час і місце переходу в підпорядкування доданих підрозділів; морально-психологічний стан особового складу; стан засобів зв'язку; ступінь радіаційного

опромінення особового складу.

Для забезпечення прийняття командиром обґрунтованого рішення штаб разом з помічником з артилерії готує розрахунки, основними з яких можуть бути: можливості батальйону щодо ураження противника вогнем штатної і приданої артилерії, танків, БМП (БТР), стрілецької зброї, інших штатних і доданих засобів, у тому числі зі знищення його танків, інших бронеоб'єктів і протитанкових засобів; кількісно-якісне співвідношення сил і засобів сторін (загальне на фронті наступу батальйону і на напрямку головного удару, а також щільність на 1 км фронту; розподіл сил і засобів; ширина фронту наступу батальйону, у тому числі на ділянці прориву бригади (полку), глибина бойових завдань, темп наступу і час виконання бойових завдань; час, необхідний для висування на рубежі розгортання, зайняття районів, позицій, введення в бій другого ешелону.

Під час оцінювання місцевості визначаються: характер місцевості, захисні і маскувальні властивості місцевості, можливі їх зміни в результаті застосування ЗМУ; стан шляхів маневру, підвозу, евакуації і прохідність місцевості поза дорогами; наявність природних перешкод і шляхів їх обходу, а також споруд, руйнування яких може ускладнити ведення наступу; наявність і характер мінно-вибухових загороджень, ділянок зараження, руйнувань, завалів і затоплень у районах, по яких противник може завдати удари ЗМУ, а також можливі шляхи їх обходу або подолання; наносяться на карту маршрути висування і рубежі розгортання, райони для розміщення елементів бойового порядку, підрозділів МТЗ, командно-спостережного пункту і напрямок його переміщення.

Під час організації наступу начальник штабу батальйону визначає: які дані обстановки і розрахунки повинні бути підготовлені; уточнює посадових осіб, які залучаються до розробки бойових документів; встановлює порядок, терміни розробки і доповіді бойових документів; направляє і контролює роботу посадових осіб штабу, офіцерів управління батальйону, які залучаються до розробки бойових документів.

280. Командир батальйону (роти) більшу частину часу відводить на роботу з організації бою (прийняття рішення, рекогносцировку, постановку бойових завдань, організацію взаємодії і вогневого ураження) і проводить її на місцевості. При цьому рекогносцировка проводиться в інтересах уточнення рішення, безпосередньо в ході оцінки обстановки. Із зайняттям вихідного положення (вихідної позиції) або з виходом танків на очікувальні позиції командир батальйону (роти) організує спостереження й охорону, ставить завдання ротам (взводам) і вогневим засобам щодо відбиття можливої атаки противника, а також ударів його авіації та аеромобільних груп, дає вказівки з інженерного дообладнання вихідного положення (вихідної, очікувальної позицій), звертаючи особливу увагу на ретельне маскуванню інженерних споруд і виконання заходів щодо захисту підрозділів від ЗМУ, а також на дотримання колишнього режиму діяльності змінюваних підрозділів.

Під час наступу з ходу командир батальйону (роти) здійснює організацію бою по карті у вихідному районі для наступу.

281. Рішення командир батальйону (роти) приймає особисто, використовуючи підготовлені заступниками командира, штабом і іншими посадовими особами управління батальйону розрахунки, довідки і пропозиції.

У рішенні командир батальйону (роти) визначає: замисел на наступ; бойові завдання підрозділам; основні питання взаємодії, управління і всебічного забезпечення.

У замислі бою командир батальйону (роти) визначає: напрямок головного удару батальйону (роти); способи розгрому противника (якого противника, де, у якій послідовності і як розгромити з визначенням порядку його вогневого ураження, у тому числі вогнем танків, БМП, стрілецької зброї, інших штатних і доданих засобів,

заходи введення противника в оману, а також порядок дій підрозділів); бойовий порядок батальйону (роти).

Крім того, залежно від умов переходу в наступ, командир батальйону (роти) визначає вихідні і очікувальні райони (позиції) (якщо вони не зазначені старшим командиром), вихідний рубіж, рубежі розгортання і безпечного віддалення, рубіж переходу в атаку і маршрути висування.

282. Рекогносцировка проводиться для вивчення місцевості та противника перед фронтом наступу батальйону (роти) і на його флангах у процесі прийняття рішення або уточнення прийнятого по карті рішення. На рекогносцировку залучаються командири рот (взводів), окремих підрозділів, а також командири доданих і підтримуючих підрозділів.

Під час рекогносцировки командир батальйону (роти) вивчає місцевість, призначає (указує) орієнтири й уточнює: передній край оборони противника, підступи до нього, наявність і характер загороджень і перешкод, опорні пункти, розташування вогневих засобів, особливо протитанкових, резервів, можливі рубежі ударів його бойових вертольотів і установки мінних полів засобами дистанційного мінування, відкриті фланги і проміжки, сильні і слабкі місця в обороні противника і можливі його дії; фронт наступу і напрямок головного удару, бойові завдання ротам (взводам) і доданим підрозділам; цілі (об'єкти) противника, що підлягають вогневому ураженню; вогневі позиції штатних і доданих вогневих засобів і терміни їх інженерного обладнання; місця проходів у загородженнях і переходів через перешкоди, час їх пророблення, місця оснащення танків катковими мінними трапами; напрямок переміщення командно-спостережного пункту батальйону і місця розгортання підрозділів МТЗ.

Під час наступу з ходу маршрути висування, рубежі розгортання, спішування, переходу в атаку і безпечного віддалення уточнюються при висуванні на рекогносцировку або поверненні з неї.

Під час наступу з положення безпосереднього зіткнення з противником командир механізованого батальйону (роти) уточнює вихідні позиції рот (взводів) для наступу, місця для пропуску танків і їх позначення.

283. Під час постановки завдань командир батальйону в бойовому наказі вказує:

ротам першого ешелону, у тому числі танковій (механізованій) роті – засоби підсилення, напрямок наступу, об'єкти та цілі, на знищенні яких необхідно зосередити основні зусилля, найближче завдання та напрямок продовження наступу, вихідні позиції та час їх зайняття, хто підтримує;

ротам другого ешелону – вихідну (очікувальну) позицію та час її зайняття, можливі рубежі вводу в бій, напрямок наступу, об'єкти та цілі, на знищенні яких зосередити основні зусилля, найближче завдання та напрямок продовження наступу, засоби підсилення під час введення в бій;

резерву – позицію, напрямок та порядок переміщення в ході наступу, завдання, до виконання яких бути готовим;

доданим підрозділам артилерії та мінометній батареї батальйону – цілі для ураження в період вогневої підготовки наступу та в період вогневої підтримки наступу, кого підтримувати, завдання щодо забезпечення введення в бій другого ешелону та відбиття контратак противника, вогневі позиції, маршрут і порядок висування, час готовності до відкриття вогню, порядок переміщення;

гарматам і танкам, які виділяються для стрільби прямою наводкою, – цілі для ураження в період вогневої підготовки наступу та з початком атаки, вогневі позиції та час їх зайняття, дії після виконання завдання;

гранатометному підрозділу – цілі для ураження в період вогневої підготовки наступу та з початком атаки, вогневу позицію, маршрут і порядок висування,

напрямок стрільби, час готовності до відкриття вогню, кого підтримувати під час атаки, завдання щодо забезпечення введення в бій другого ешелону, прикриття флангів, відбиття контратак піхоти противника, місце в бойовому порядку батальйону і порядок переміщення;

протитанковому підрозділу – цілі для ураження в період вогневої підготовки наступу, вогневу позицію, час і порядок її зайняття, місце в бойовому порядку батальйону, напрямок і порядок переміщення в ході бою, завдання, до виконання яких бути готовим і можливі рубежі розгортання;

підрозділу ППО (доданому підрозділу ППО) – у яких напрямках вести розвідку повітряного противника та які підрозділи прикривати від ударів з повітря у вихідному районі, під час висування, розгортання, атаки оборони противника і дій у глибині, місце в колоні при висуванні та у бойовому порядку батальйону, порядок переміщення, час і ступені готовності;

інженерно-саперному підрозділу (групі розгородження або групі розмінування) – місця і час пророблення проходів у загородженнях та улаштування переходів через перешкоди перед переднім краєм оборони противника, напрямок переміщення і порядок пророблення проходів у загородженнях противника в глибині його оборони.

Під час постановки завдань командир роти в бойовому наказі вказує:

механізованим (танковим) взводам – засоби підсилення, об'єкт атаки і напрямок продовження наступу, вихідну позицію;

доданому артилерійському підрозділу – вогневі завдання, час і порядок їх виконання, район вогневих позицій і порядок переміщення;

протитанковому відділенню і доданим вогневим засобам – цілі для ураження при атаці переднього краю оборони противника, місце в бойовому порядку і порядок переміщення.

Під час наступу з ходу командир батальйону (роти), крім того, у третьому пункті бойового наказу вказує маршрут висування батальйону (роти), рубіж (пункт) розгортання в ротні і взводні колони, рубіж безпечного віддалення, рубіж переходу в атаку і рубіж спішування для механізованих рот (взводів), які атакують у пішому порядку. Під час постановки завдань підрозділам у цьому випадку замість вихідних (очікувальних) позицій і часу їх зайняття він вказує час проходження рубежів (пунктів).

284. Взаємодію командир батальйону (роти) організує по завданнях, рубежах, часу і способах виконання завдань. При цьому він повинен переконатися в правильному розумінні командирами рот (взводів) поставлених завдань і способів їх виконання.

Під час організації взаємодії командир батальйону (роти) зобов'язаний:

погодити дії підрозділів родів військ під час перегрупування (зміни) або в період висування і розгортання у бойовий порядок, у разі завдання ударів ЗМУ, ударів авіацією і високоточною зброєю, проведення ним контрпідготовки і дистанційного мінування на маршрутах висування і рубежах розгортання;

встановити порядок зайняття ротами (взводами) вихідних позицій для наступу, порядок пропуску танків через бойові порядки своїх підрозділів, а командир танкового батальйону (роти) – порядок ведення вогню при переході в атаку і проходженні танками вихідного положення механізованих підрозділів;

під час наступу з ходу встановити порядок висування і розгортання в бойовий порядок танкових, механізованих і протитанкових підрозділів, посадки особового складу механізованих підрозділів десантом на танки, а також порядок висування і зайняття вогневих позицій штатними і доданими вогневими засобами;

визначити час і порядок оснащення танків катковими мінними тралами, пророблення ними проходів у загородженнях перед переднім краєм оборони

противника та в глибині; порядок пророблення проходів у загородженнях, у тому числі раптово встановлених засобами дистанційного мінування, улаштування переходів через перешкоди і способи їх позначення;

погодити порядок і способи атаки переднього краю оборони противника танковими і механізованими підрозділами, ведення ними вогню і подолання загороджень і перешкод; під час атаки в пішому порядку – уточнити порядок спішування особового складу;

погодити дії механізованих і танкових рот (взводів) з вогнем артилерії та ударами авіації, з діями гранатометних, протитанкових підрозділів і сусідів щодо знищення противника в опорних пунктах на першій позиції, під час бою в глибині оборони, особливо зі знищення протитанкових засобів противника і відбиття його контратак;

вказати цілі, що уражаються в період вогневої підготовки наступу гарматами і танками, які виділені для стрільби прямою наводкою, а також гранатометним і протитанковим підрозділами, порядок відкриття і ведення ними вогню та підтримки наступаючих підрозділів при подоланні загороджень і перешкод перед переднім краєм оборони противника, при атаці і розвитку наступу в глибині;

уточнити місце розвідувального (бойового розвідувального) дозору (дозорного відділення, танка) у бойовому порядку батальйону (роти) при атаці противника, рубіж і час початку ведення розвідки, напрямок або об'єкт розвідки, порядок підтримки вогнем, підтримки зв'язку і подання доповідей;

погодити порядок переміщення другого ешелону (резерву) і забезпечення введення його в бій, захисту від високоточної зброї, способи спільних дій з підрозділами першого ешелону з нарощування зусиль для розгрому противника, а також зі знищення у тилу підрозділів дрібних груп противника, які залишилися і наступають, та порядок перепідпорядкування засобів підсилення;

уточнити порядок переміщення в ході бою штатної і приданої артилерії, гранатометного і протитанкового підрозділів, а також інших штатних і доданих підрозділів;

визначити порядок дій підрозділу ППО (доданого підрозділу ППО) щодо прикриття батальйону від ударів повітряного противника, а також порядок відкриття і ведення вогню по його повітряних засобах танковими і механізованими підрозділами;

повідомити сигнали оповіщення, управління і взаємодії, сигнали впізнавання своїх літаків і вертольотів, а також способи позначення свого положення.

Під час наступу в напрямку дій тактичного повітряного десанту командир батальйону (роти) вказує порядок з'єднання з ним, сигнали взаємного впізнавання і радіодані для зв'язку.

Взаємодія організується найбільш повно на глибину найближчого завдання.

Під час організації взаємодії можуть узгоджуватися й інші питання, а також указуватися можливі зміни в ході бою.

285. Вогневе ураження противника в наступі організується по періодах. Планування вогню мінометної батареї і доданих артилерійських підрозділів по періодах вогневої підготовки наступу і вогневої підтримки наступу здійснюється групою вогневого ураження бригади.

Вогонь засобів, виділених для стрільби прямою наводкою у період артилерійської підготовки наступу, планує штаб бригадної артилерійської групи, розподіляючи завдання між підрозділами і ставить їх командирам підрозділів, які з отриманням завдання вибирають вогневі позиції для кожної гармати (установки ПТРК, танка, гранатомета), розподіляють завдання між вогневими засобами, і вказують за потреби сектори обстрілу, вихідні установки для стрільби та інші дані.

Питання ВУП відображуються на робочій карті командира батальйону, начальника штабу, помічника командира батальйону з артилерії і командирів

артилерійських підрозділів.

286. Підготовка батальйону (роті) до виконання бойового завдання полягає в: доукомплектуванні підрозділів особовим складом, озброєнням, технікою і поповненні запасів матеріальних засобів, підготовці командирів, штабу батальйону та особового складу до виконання бойового завдання; підготовці озброєння і техніки до бойового застосування; проведенні заходів МПЗ.

287. До початку наступу командир батальйону (роті) здійснює контроль готовності підрозділів до наступу, перевіряючи знання особовим складом бойового завдання, морально-психологічний стан підлеглих, забезпеченість усім необхідним для ведення бою і доповідає командирю бригади (полку, батальйону) про готовність до наступу. Виявлені недоліки усуваються на місці. У призначений час він повідомляє командирів штатних і доданих підрозділів про час початку вогневої підготовки, а також час “Ч”.

Під час організації наступального бою в батальйоні (роті) розробляються та оформляються: розрахунок часу на підготовку до наступу; робоча карта командира батальйону (роті) з рішенням на наступ; бойовий наказ (попередні бойові розпорядження); розпорядження (вказівки) щодо всебічного забезпечення бою; донесення щодо бойового і чисельного складу. У батальйоні, крім того, додатково – заявки на матеріально-технічне забезпечення, донесення з МТЗ і про дози радіаційного опромінення особового складу.

У штабі батальйону записуються всі віддані командиром батальйону бойові розпорядження штатним і доданим підрозділам.

288. На робочій карті з рішенням на наступ відображаються: завдання бригади у наступальному бою; система опорних пунктів і вогневих позицій, загороджень і перешкод, розташування вогневих засобів противника, особливо протитанкових резервів, рубежі можливих ударів бойових вертольотів і установки мінних полів засобами дистанційного мінування, імовірний характер дій противника; завдання батальйону і час їх виконання; завдання, які будуть виконуватися силами і засобами старшого начальника в інтересах батальйону; напрямок головного удару і бойовий порядок; завдання штатних, доданих і підтримуючих підрозділів; місця і час розгортання командно-спостережних пунктів батальйону і рот (спостережного пункту батальйону, якщо він організується) до початку бою і напрямок переміщення командно-спостережного пункту батальйону; місця проходів у загородженнях і переходів через перешкоди, час їх пророблення, місця оснащення танків катковими мінними тралами; місця розташування підрозділів технічного і тилового забезпечення до початку бою, шляхи підвозу та евакуації.

Крім того, на карті відображаються основні питання взаємодії і забезпечення бою, а при наступі з глибини – маршрут висування з вихідного району, вихідний рубіж (пункт), рубежі (пункти) розгортання та регулювання і час їх проходження, рубіж переходу в атаку і час виходу на нього, рубіж спішування та рубіж безпечного віддалення, а також у вигляді таблиць можуть відображатися основні показники наступу, розподіл сил і засобів, співвідношення сил і засобів сторін й інші дані.

5.3. Ведення наступального бою

289. У встановлений час за сигналом старшого командира починається вогнева підготовка наступу.

Підрозділи, що перебувають у безпосередньому зіткненні з противником, своїм вогнем знищують і придушують вогневі засоби і живу силу противника в опорних пунктах на першій позиції. У випадку проведення противником

контрпідготовки особовий склад, крім спостерігачів і розрахунків чергових вогневих засобів, за командами командирів укривається в траншеях та інших укриттях.

290. Командир батальйону (роти) у ході вогневої підготовки наступу спостерігає за результатами вогню, ставить завдання підрозділам, вогневим засобам на знищення уцілілих і знову виявлених цілей противника, контролює своєчасність пророблення проходів у інженерних загородженнях, висування доданих (взаємодіючих) танків і доповідає командирю бригади (полку, батальйону) про готовність батальйону (роти) до атаки.

291. Пророблення проходів у своїх мінних полях здійснюється до початку наступу. За сприятливих умов обстановки свої мінні поля на ділянці прориву демонтуються повністю. Проходи в мінних полях противника перед його переднім краєм проробляються у ході вогневої підготовки.

292. Під час наступу з ходу батальйон (рота) до рубежу переходу в атаку починає рух у встановлений час, або за командою (сигналом) старшого командира і здійснює його згідно з проведеним розрахунками.

Побудова колони батальйону (роти) під час висування до рубежу переходу в атаку повинна забезпечувати швидке розгортання в передбойовий і бойовий порядки. З цією метою роти в колоні батальйону прямують із засобами підсилення, а додані механізованому батальйону танки – у голові колони. З рубежу (пункту) розгортання в ротні колони вони виходять на свої напрямки.

Розвідувальні органи, якщо вони заздалегідь не були висунуті для розвідки противника на передньому краї, висуваються попереду колони батальйону і ведуть розвідку маршруту висування. З виходом на передній край своїх підрозділів вони ведуть розвідку противника в готовності до ведення розвідки в ході наступу.

Гранатометний і протитанковий підрозділи, якщо вони не залучаються до знищення противника в період вогневої підготовки наступу, і другий ешелон (резерв) батальйону до рубежу розгортання в ротні колони висуваються за ротами першого ешелону.

Додана артилерія і мінометна (артилерійська) батарея, які залучаються до участі у вогневій підготовці наступу, гармати і танки, виділені для стрільби прямою наводкою, ПТРК, а також гранатометні підрозділи висуваються і займають підготовлені вогневі позиції в ніч перед наступом, а якщо це неможливо – з початком вогневої підготовки. Танки, призначені для оснащення катковими мінними тралами, виводяться до зазначених місць у встановленому командиром бригади (полку) порядку.

Підрозділ ППО, який прикриває батальйон, висувається розосереджено по колоні батальйону і вогнем під час руху або з коротких зупинок відбиває удари засобів повітряного нападу противника.

293. Під час висування до рубежу переходу в атаку всі підрозділи повинні суворо дотримуватися встановлених командиром заходів захисту від високоточної зброї противника, у тому числі й заходів щодо світлового, звукового і радіомаскування.

У разі завдання противником масованих вогневих ударів під час висування до рубежу переходу в атаку підрозділи, які зберегли боєздатність, швидко виходять з району ураження і продовжують виконувати поставлені завдання.

Для заміни підрозділів, які втратили боєздатність, командир батальйону (роти) використовує другий ешелон (резерв).

Мінні поля, встановлені засобами дистанційного мінування противника, у період висування долаються по проходах, пророблених загонами забезпечення руху старшого командира або групою розгородження батальйону і позаштатних груп розмінування рот.

У разі застосування противником запалювальної зброї підрозділи швидко виходять з району пожежі, гасять осередки вогню на техніці та озброєнні і продовжують виконувати поставлені завдання.

294. Батальйон (рота), висуваючись послідовно, розгортається із зазначених рубежів (пунктів) у ротні і взводні колони, а з підходом до рубежу переходу в атаку – у бойовий порядок.

Атака починається з виходом у встановлений час танкових і механізованих підрозділів на рубіж переходу в атаку. З цього рубежу танкові і механізовані підрозділи, взаємно підтримуючи один одного вогнем, атакують противника і стрімко просуваються до переднього краю його оборони.

Під час атаки механізованих підрозділів у пішому порядку БМП (БТР) з підходом до рубежу спішування збільшують швидкість і доганяють танки. З виходом на рубіж спішування особовий склад механізованих підрозділів за командою командирів рот швидко спішується, на ходу розгортається в ланцюг і за танками по їх коліях і пророблених проходах долає мінні поля противника.

295. Батальйон, який діє в передовому загоні, під час подолання смуги забезпечення (зони прикриття) противника у разі ведення ним мобільної оборони за підтримкою авіації і вогню артилерії головних сил стрімко витісняє підрозділи прикриття з займаних позицій і не вплутуючись у затяжні бої через розриви, що утворилися, просувається до основного оборонного рубежу противника для захоплення окремих його ділянок з ходу. У разі неможливості захопити їх з ходу батальйон займає вигідні позиції та утримує їх до підходу головних сил, звертаючи особливу увагу на фланги, і не дає можливості противнику вести прицільний вогонь по підрозділах, які розгортаються й атакують.

Батальйон, який діє в авангарді, у цьому випадку висувається в передбойовому порядку за передовим загonom, знищує війська прикриття противника, які він обійшов, і забезпечує розгортання головних сил бригади (полку).

296. Під час наступу на противника, який обороняється, з положення безпосереднього зіткнення з ним танковий батальйон, призначений для наступу в першому ешелоні, а також танкові батальйони (роти), додані механізованим підрозділам, які займають очікувальні (вихідні) позиції, починають висування. Під час вогневої підготовки наступу за встановленою командою (сигналом), яка подається з урахуванням їх віддалення, у міру підходу до рубежу переходу в атаку танкові підрозділи послідовно розгортаються в ротні, взводні колони, а потім у бойовий порядок і, продовжуючи рух з максимально припустимою швидкістю, переходять в атаку, знищуючи противника вогнем з ходу. БМП (БТР) виходять до своїх підрозділів.

Танки, які залучалися для стрільби прямою наводкою, займають місця в бойовому порядку своїх підрозділів.

297. Для атаки механізованих підрозділів у пішому порядку при підході танків до вихідних позицій механізованих рот першого ешелону команди рот подають команду “Приготуватися до атаки”, а після проходження танками вихідних позицій – “В атаку – вперед! Ура!”, за якою особовий склад покидає траншеї (окопи) і за танками атакує противника. БМП (БТР) маневром від рубежу до рубежу (від укриття до укриття) діють за своїми підрозділами на відстані, яка забезпечує надійну підтримку вогнем своєї зброї танкових і механізованих підрозділів, які атакують.

У деяких випадках до рубежу спішування механізовані підрозділи можуть висуватися на БМП (БТР) або десантом на танках.

У разі атаки на БМП (БТР) механізовані підрозділи посадку особового складу в них здійснюють під час вогневої підготовки наступу. При цьому БМП (БТР), які розташовуються за своїми підрозділами, за командою (сигналом) командира батальйону (роти) приховано підходять до своїх підрозділів і, використовуючи складки місцевості, роблять зупинку для посадки особового складу. Особовий склад за командою своїх командирів швидко здійснює посадку на машини і готується до ведення вогню. БМП (БТР) слідом за танками переходять в атаку, ведучи вогонь по

противнику.

Артилерія з початком атаки переходить до вогневої підтримки наступу. Гармати, які виділені для стрільби прямою наводкою, ПТРК, гранатомети продовжують знищувати уцілілі і знову виявлені цілі противника вогнем.

298. Під час атаки механізованих підрозділів у пішому порядку особовий склад долає мінні поля противника за танками по їх коліях і по пророблених проходах. БМП, БТР, подолавши мінні поля по проходах, доганяють свої підрозділи і вогнем своєї зброї підтримують їх атаку.

Подоляння мінних полів танковими і механізованими підрозділами здійснюється під прикриттям вогню артилерії, а також протитанкового і гранатометного підрозділів батальйону (протитанкового відділення роти).

299. Механізовані підрозділи рухаються якнайближче до танків, для того щоб забезпечити тісну вогневу взаємодію з ними і не дати можливості противнику відітнути себе від танків.

З підходом танкових і механізованих підрозділів до рубежу безпечного віддалення від розривів своїх снарядів і мін (гранат) артилерія (гранатомети) за командою (сигналом) командира бригади (батальйону) переносить вогонь у глибину.

У точно встановлений час "Ч" танкові і механізовані підрозділи стрімко вриваються на передній край оборони противника, знищують його живу силу і вогневі засоби, опановують опорними пунктами і безупинно продовжують атаку в глибину.

300. Батальйон, який діє поза ділянкою прориву, вогнем усіх засобів перешкоджає противнику зняття з позицій і перекидання сил і засобів на ділянки прориву. З досягненням необхідного ступеня ВУП або при виявленні зняття їм частини сил або відходу з займаних позицій батальйон за підтримкою вогню артилерії атакує противника в першу чергу на напрямках, які примикають до ділянки прориву, широко застосовуючи маневр підрозділами і вогнем, знищує його в опорних пунктах і у взаємодії з головними силами розвиває наступ у глибину.

У разі завзятого утримання противником переднього краю і неможливості виконати завдання підрозділами першого ешелону, другий ешелон (резерв) батальйону робить маневр і вводиться в бій на ділянці прориву бригади (полку), атакує у фланг і в тил противника, і разом з першим ешелоном батальйону завершує його знищення, розширює ділянку прориву і розвиває наступ у глибину.

301. Під час наступу бригади (полку) у всій смузі без призначення ділянки прориву батальйон, використовуючи результати вогневого ураження, здійснює маневр підрозділами та вогнем, і прикриваючи фланги підрозділами бойової охорони, головними силами з ходу проникає через розриви і проміжки в обороні противника в його тил і безупинно просувається в глибину. Противник, який продовжує чинити опір, блокується і знищується другим ешелоном (резервом) або виділеними підрозділами.

У разі, якщо проникнути в глибину оборони з ходу не вдалося, батальйон з фронту і флангів завдає ураження противнику виділеними підрозділами, робить маневр через проміжки і розриви в обороні, виходить у фланг і в тил противнику, спільною атакою всіх підрозділів з фронту, флангів і тилу завершує його розгром та розвиває наступ у глибину.

302. З початком атаки штатна і додана артилерія безперервно придушує і знищує противника, який перешкоджає наступу танкових і механізованих підрозділів, за командою (сигналом) командира батальйону самостійно переносить вогонь на знов виявлені цілі, особливо протитанкові, забезпечує безперервну вогневу підтримку наступаючих підрозділів. Під час проведення артилерійської підтримки наступу методами послідовного зосередження вогню, зосередженого вогню і вогню по окремих цілях команду на початок вогневої підтримки атаки подає командир

бригади, а команди на перенесення, виклик і припинення вогню – командир батальйону.

Переміщення штатної і приданої артилерії здійснюється за розпорядженням командира батальйону. Воно починається після оволодіння ротами першого ешелону противника і здійснюється від рубежу до рубежу за ротами першого ешелону.

Гранатометний підрозділ діє за бойовими порядками рот першого ешелону на віддаленні до 300 м, а також у проміжках між ними або на одному з флангів батальйону. За потреби він може висуватися безпосередньо в бойовому порядку механізованих підрозділів. Підрозділ з гранатометами, встановленими на БМП (БТР), діє в бойових порядках механізованих підрозділів, підтримує наступ механізованих підрозділів.

Протитанковий підрозділ батальйону переміщується за однією з рот першого ешелону в готовності до відбиття контратак танків противника і вирішення інших завдань, які поставлені командиром батальйону.

Протитанкове відділення роти наступає у бойових порядках механізованих взводів, у проміжках між ними або на одному з флангів роти, з послідовно займаних вогневих позицій знищує танки та інші броньовані машини противника, які перешкоджають наступу роти.

Підрозділ ППО прикриває роти, які діють на напрямках головного удару, переміщається позаду їх бойових ліній на віддаленні 200 – 400 м.

Група розгородження батальйону висувається за підрозділами першого ешелону в готовності до пророблення проходів у загородженнях і перешкодах. Позаштатна група розмінування роти перебуває в готовності до пророблення проходів у мінних полях противника.

303. Якщо наступ батальйону (роти) зупинено, командир батальйону (роти) повинен організувати вогневе ураження противника, використовуючи всі наявні сили і засоби. При сприятливому наступі сусідів, частина підрозділів першого ешелону, використовуючи маневр, завдає удару противнику з флангу і разом з головними силами батальйону (роти) відновлює наступ.

304. Бій у глибині оборони противника характеризується нерівномірністю просування підрозділів батальйону і розвивається в складній обстановці, яка швидко змінюється. Командир батальйону (роти) повинен уважно спостерігати за ходом бою, управляти вогнем усіх засобів і вчасно підтримувати підрозділи, які досягли найбільшого успіху, вміло використовувати їх успіх для маневру і раптової атаки у фланг і в тил противника іншими підрозділами.

305. Рота другого ешелону батальйону переміщується приховано в передбойовому порядку за ротами першого ешелону, від одного рубежу до іншого, використовуючи захисні властивості місцевості, у готовності до розвитку успіху.

Другий ешелон (резерв) батальйону висувається на відстані 1,5 – 2 км від підрозділів першого ешелону в готовності до нарощування зусиль та для заміни підрозділів, що втратили боєздатність.

Залежно від обстановки другий ешелон або резерв батальйону може вводиться в бій у проміжках між ротами або через фланг однієї з рот, а іноді й перекатами через їх бойові порядки. При введенні його в бій командир батальйону уточнює (резерву вказує): останні дані про противника; положення підрозділів першого ешелону батальйону; рубіж введення в бій і час виходу на нього; найближче завдання і напрямок продовження наступу; засобу підсилення, місця і час їх прибуття; завдання штатної і приданої артилерії, порядок підтримки вогнем і взаємодії з підрозділами першого ешелону і сусідами.

Командир роти (взводу) другого ешелону ставить бойові завдання взводам (відділенням, танкам). При цьому на місцевості він вказує положення противника і його вогневих засобів, рубіж введення в бій, об'єкт атаки і напрямок продовження

наступу та організує взаємодію.

На рубіж введення в бій другий ешелон (резерв) висувається, як правило в передбойовому порядку з максимальною швидкістю. З підходом до рубежу введення у бій підрозділи розгортаються у бойовий порядок та, використовуючи результати ВУП, стрімко атакують противника ведучи вогонь з усіх видів зброї з ходу і виконують поставлені завдання. Введення в бій другого ешелону (резерву) підтримується вогнем артилерії, протитанкового і гранатометного підрозділів, забезпечуються діями інженерних підрозділів і можуть прикриватися аерозолями (димами).

З введенням у бій другого ешелону (резерву) командир батальйону створює (відновлює) резерв. Про прийняття рішення на введення у бій другого ешелону командир батальйону доповідає командирі бригади, інформує сусідів та уточнює з ними порядок взаємодії.

Після введення у бій другого ешелону підрозділи першого ешелону, використовуючи його успіх, продовжують наступати у вказаних їм напрямках і виконують поставлені їм завдання, спрямовані на завершення розгрому противника, який відходить, та оволодіння рубежем, який забезпечує виконання подальшого завдання батальйоном.

306. При виводі підрозділів у резерв командир батальйону (роти) вказує порядок виходу з бою, район збору і порядок подальших дій.

307. Для відбиття контратаки сил противника, що переважають, танки і БМП (БТР) займають вогневі позиції за найближчими укриттями, особовий склад механізованих підрозділів при наступі на БМП (БТР) або десантом на танках спішується і займає позиції, які забезпечують вигідні умови для знищення противника і взаємодії з танками. Протитанковий підрозділ займає вогневу позицію на вигідному рубежі танконебезпечного напрямку в проміжках або на флангах механізованих рот (взводів). Гранатометний підрозділ займає вогневі позиції, як правило, у бойових порядках механізованих рот на напрямку дій найбільшої кількості піхоти противника. Своїм вогнем він відокремлює піхоту противника від танків і знищує її. Батальйон (рота) починає уражати противника зосередженим вогнем підрозділів з усіх вогневих засобів на граничній дальності. З підходом противника сила та інтенсивність вогню зростають і доводяться до найвищої напруги.

Мінометна (артилерійська) батарея займає вогневі позиції якнайближче до рот першого ешелону і знищує цілі, зазначені командиром батальйону.

Відбивши контратаку противника, батальйон самостійно або у взаємодії із сусідніми підрозділами рішучою атакою завершує його знищення.

Якщо противник контратакує рівними або меншими силами, батальйон (рота) знищує його вогнем усіх засобів і стрімкою атакою рот (взводів) з ходу. Після знищення противника в районах оборони на першій позиції батальйон, використовуючи результати вогню артилерії і авіації, продовжує стрімкий наступ в глибину у вказаному напрямку.

308. Захоплені рубежі або окремі об'єкти в глибині оборони противника, що мають важливе значення, закріплюються призначеними для цього підрозділами, які негайно обладнують у інженерному відношенні позиції та готують вогонь для відбиття можливих атак противника. Стики і відкриті фланги забезпечуються вогнем артилерії, маневром резерву, а за потреби і висуванням на загрозливий напрямок бойової охорони.

309. Підрозділ, виділений від батальйону (роти) у бойову охорону, з отриманням завдання висувається на визначений рубіж, переходить до оборони, готує вогонь для відбиття можливих атак і недопущення дій груп противника, який залишився в тилу. Дії бойової охорони підтримуються вогнем артилерії, за

можливості встановлюються загородження. У ході просування головних сил батальйону (роти) і сусідів бойова охорона змінює свої позиції.

310. Під час завдання ударів ЗМУ та високоточною зброєю батальйон (рота), який зберіг боєздатність, продовжує виконувати бойове завдання й одночасно відновлює боєздатність.

При цьому командир батальйону (роти) особистим спостереженням, а також з доповідей з підрозділів і даних розвідки визначає його наслідки, встановлює втрати особового складу, ОВТ в підрозділах, морально-психологічний стан особового складу, боєздатність штатних і доданих підрозділів, масштаби і характер зараження, руйнувань, пожеж і затоплень.

Штаб батальйону разом із заступниками командира на основі отриманих даних і розрахунків визначає: стан і боєздатність підрозділів, органів управління і можливості підрозділів технічного і тилового забезпечення; обсяг і характер заходів, необхідних для відновлення боєздатності підрозділів і командно-спостережних пунктів. Свої пропозиції за цими питаннями начальник штабу доповідає командир батальйону.

На основі оцінювання отриманих даних командир батальйону (роти) визначає порядок дій підрозділів, які зберегли боєздатність, щодо продовження виконання бойового завдання, виводу інших підрозділів з небезпечного району і відновлення їх боєздатності, ліквідації наслідків застосування противником ЗМУ; порядок подальших дій і управління підрозділами, що відновили боєздатність; організує відновлення порушеного управління, перерозподіл сил і засобів між підрозділами, відновлює взаємодію і всебічне забезпечення.

311. Ліквідація наслідків застосування противником ЗМУ включає: розвідку осередків ураження, проведення рятувальних робіт, надання першої медичної допомоги ураженому особовому складу, вивіз (винос) його із зони ураження (зараження) і евакуацію до медичних пунктів, а тих, хто отримав важкі бойові психічні травми, – до пунктів (центри) психологічної допомоги і реабілітації; проведення екстреної профілактики, радіаційного і хімічного контролю; спеціальну обробку підрозділів; санітарну обробку особового складу; розчищення завалів і гасіння пожеж, а також ізоляційно-обмежувальні заходи.

312. Часткова спеціальна обробка підрозділів і часткова санітарна обробка особового складу проводиться особовим складом за наказом командира без припинення виконання бойового завдання.

Повна спеціальна обробка проводиться за розпорядженням старшого командира у районах спеціальної обробки силами і засобами підрозділів радіаційного, хімічного і біологічного захисту забезпечення старшого командира.

Відновлення боєздатності підрозділів батальйону (роти) у ході бою може здійснюватися шляхом зведення особового складу, озброєння та військової техніки декількох підрозділів, які втратили боєздатність, в один, з одночасним відновленням органів управління.

313. Пункт технічного спостереження, ремонтно-евакуаційна (ремонтна) група батальйону, медичний взвод (пункт) батальйону і пункти технічного спостереження рот переміщуються за бойовими порядками рот першого ешелону, а пункт бойового постачання батальйону, заправний і продовольчий пункти – за другим ешелonom (резервом) батальйону.

314. Переслідування в ході бою може виникнути в результаті успішного розвитку наступу батальйону, а також у разі навмисного відходу противника. Воно має на меті завершити розгром противника, який відходить, і не допустити організованого переходу його до оборони на вигідних рубежах у глибині.

Батальйон може здійснювати переслідування з фронту по шляхах, паралельних напрямку відходу противника, а також комбінованим способом – одночасно з фронту

і по паралельних напрямках. Найбільший успіх досягається при переслідуванні противника по паралельних напрямках з обходом його флангів і перехопленням шляхів відходу.

Переслідування повинно вестися безупинно вдень і вночі, за будь-якої погоди, з повною напругою сил, з використанням якомога більшої кількості шляхів, рівнобіжних напрямку відходу противника.

315. З виявленням відходу противника основні зусилля розвідки спрямовуються на розкриття: напрямку відходу основних сил противника, складу і характеру дій його ар'єргардів; підготовки оборонних позицій у глибині і зайняття їх військами; місць розташування резервів; наявності і характеру перешкод і загороджень на напрямках переслідування; найкоротших шляхів у тил противника, який відходить; зон РХБ зараження.

316. Переслідування противника підрозділи починають з початком його відходу і ведуть самостійно за рішенням своїх командирів не чекаючи наказу. Про перехід до переслідування командир батальйону доповідає командирю бригади і повідомляє сусідів.

З отриманням даних про підготовку противника до відходу або про його відхід командир батальйону (роти) приймає рішення на переслідування і направляє зусилля підрозділів на зрив його спроб відвести основні сили. У замислі бою він визначає: напрямок і спосіб переслідування; спосіб розгрому противника, що відходить (якого противника, де, у якій послідовності та як розгромити з вказівкою порядку його вогневого ураження і заходів для введення противника в оману), побудову бойового порядку.

Прийнявши рішення, командир батальйону (роти) ставить (уточнює) завдання розвідувальному органу, підрозділам, які діють по фронту, і організує взаємодію. При постановці завдань ротам командир батальйону вказує напрямок переслідування, де і якого противника знищити, у який район або на який рубіж і до якого часу вийти та визначає порядок подальших дій.

Використовуючи високу прохідність танків і БМП (БТР), батальйон (рота) стрімко обходить противника, що відходить, по паралельних маршрутах, виходить на шлях його відходу і рішучою атакою з флангів і тилу в поєднанні з діями вогневих засідок у взаємодії з підрозділами, які діють з інших напрямків, знищує його.

Якщо неможливо переслідувати противника по маршрутах, паралельних напрямку його відходу, батальйон (рота) рішучими діями знищує підрозділи прикриття, проривається до основних сил противника та у взаємодії з сусідами атакує їх з ходу.

Опорні пункти, що зустрілися в ході переслідування, і засідки обходяться, а противник, який в них оборонявся, знищується атакою з тилу.

Батальйон (рота) під час переслідування може діяти в передбойовому або похідному порядку.

317. У тих випадках, коли противнику вдалося відірватися від підрозділів, що переслідують, і організувати оборону на проміжному рубежі, командир батальйону (роти) організує, якщо дозволяє обстановка, захоплення її з ходу. З цією метою підрозділи, діючи на окремих напрямках і широко застосовуючи обходи, з ходу оволодівають опорними пунктами противника і безупинно продовжують наступ.

У разі завзятого опору противника підрозділи батальйону повинні встановити безпосереднє зіткнення з ним і забезпечити розгортання головних сил бригади (полку).

318. Від батальйону, який веде переслідування противника по паралельних маршрутах, висилається головна похідна застава, а при переслідуванні з фронту – бойова охорона.

Особливості підготовки та дій батальйону (роти) під час підготовки та ведення

бригадою (полком) рейдових дій

319. Рейдові дії – складовий елемент операції оперативного угруповання військ, що являє собою сукупність узгоджених та взаємозв'язаних за метою, завданням, місцем і часом дій підрозділів, військових частин і з'єднань у тилу противника, які проводяться за єдиним замислом і планом з метою знищення (захоплення) живої сили і техніки противника, його важливих об'єктів, дезорганізації роботи тилу, ПУ, вузлів зв'язку, відволікання його сил від виконання головних завдань, порушення комунікацій, управління військами і озброєнням, повітряного сполучення, системи ППО, МТЗ.

Механізований (танковий) батальйон (рота) може діяти в рейдовому загоні. Йому призначаються смуга (напрямок) і рубежі переходу до рейдових дій та відходу після виконання бойового завдання.

Крім того, рейдовому загону призначаються об'єкти нападу (захоплення, знищення). Смуга дій батальйону в рейдовому загоні може бути шириною 5 – 10 км, глибина рейду може становити до 30 – 40 км.

За умов збереження своєї боєздатності рейдовий загін у складі механізованого (танкового) батальйону може послідовно знищити два-три об'єкти, які охороняються ротою противника, а рейдовий загін у складі роти – один-два об'єкти, які охороняються взводом.

320. Рейд у тилу противника рейдовий загін може здійснювати в передбойовій побудові з подальшим розгортанням у бойовий порядок для виконання бойового завдання.

Способи дій рейдового загону щодо знищення (захоплення) об'єктів будуть залежати від їх характеру і місця розташування.

Бойове завдання щодо знищення кількох об'єктів нападу рейдовий загін може вирішувати одночасним чи послідовним знищенням (захопленням).

Одночасний удар по декількох об'єктах нападу можливий, коли бойові можливості рейдового загону забезпечують раптовість і успішне виконання поставленого завдання в більш стислий термін. При виборі цього способу бойових дій рейдовому загону, крім основного напрямку об'єктів атаки, указується вихідний рубіж виходу до об'єкта атаки, рубіж і напрямок атаки, район зосередження після виконання бойового завдання.

Якщо об'єкти нападу розташовані на значній відстані один від одного або для захоплення (знищення) одного чи кожного з них потрібно використати значну частину сил і засобів рейдового загону, виконання бойових завдань буде здійснюватися послідовно.

Рейдовий загін стрімко виходить до важливих об'єктів, завдає по них короткого удару із застосуванням маневру у фланг і тил.

Після знищення об'єкта рейдовий загін здійснює прихований стрімкий маневр до кожного наступного об'єкта і з ходу його знищує. Атака невеликих за розміром об'єктів здійснюється частиною сил.

321. Підготовка рейдових дій є складовою підготовки бою і включає: організацію рейду; підготовку підрозділів до ведення рейдових дій; підготовку маршрутів висування до району ведення рейдових дій; практичну роботу командира (заступників) у підрозділах та інші заходи.

Основою організації рейдових дій є рішення командира батальйону (роти). Рішення на ведення рейдових дій командир приймає у рамках загального рішення на бій.

У рішенні він визначає: замисел рейдових дій, бойові завдання підрозділам і основні питання взаємодії, всебічного забезпечення, організацію управління.

У замислі бою в частині, що стосується рейдових дій, командир визначає їх

мету; склад, завдання, смугу (напрямок) дій рейдового загону; об'єкти, які уражаються в його інтересах; райони дій на напрямку (у смугі) рейду аеромобільних (десантно-штурмових) підрозділів повітряних десантів і розвідувальних груп; вихідний район рейдового загону і рубіж введення рейдового загону в тил противника; порядок прикриття і забезпечення виходу рейдового загону в розташування своїх військ.

Підрозділам першого ешелону командир указує: засоби підсилення, напрямок дій, бойове завдання, район зосередження, порядок і строки його обладнання, рубіж і час переходу до рейдових дій, маршрут висування, час проходження вихідного рубежу і рубежів регулювання; район або рубіж, на який вийти після виконання бойового завдання.

Під час організації взаємодії командирова важливо узгодити порядок проходження підрозділами рейдового загону через бойові порядки підрозділів, що діють попереду.

322. Рейдові дії підрозділів починаються після виходу на рубіж переходу до рейдових дій. Підрозділи якнайшвидше виходять до призначеного об'єкта і не ув'язуються в затяжні бої. Невеликі підрозділи противника, що перешкоджають руху, рейдовий загін знищує частиною сил рішучою атакою з ходу.

Під час зустрічі з силами противника, які переважають, рейдовий загін, прикриваючись частиною сил на вигідному рубежі, головними силами ухиляється від бою з противником. Підрозділ прикриття після виконання завдання переходить до дій як бойова рухома охорона головних сил з тилу.

З підходом до об'єкта командир рейду уточнює завдання підрозділам, організує з ходу атаку з різних напрямків та знищення (захват) об'єкта. Після цього підрозділи виходять у район (пункт) збору.

Рейдові дії здійснюються вночі або в інших умовах обмеженої видимості.

Особливості підготовки та дій батальйону (роти) під час ведення наступального бою при виході з оточення

323. Вихід батальйону (роти) з оточення проводиться організовано і раптово для противника. Батальйон (рота) може виходити з оточення у складі бригади, полку, об'єднаної військової групи (батальйону) і самостійно.

При виході з оточення у складі бригади, полку (батальйону) або об'єднаної військової групи батальйон (рота) може діяти: у складі першого ешелону на напрямку головного удару (зосередження основних зусиль), на відволікальному напрямку як війська прикриття або в ар'єргарді; складати загальновійськовий резерв. Вихід з оточення дрібними групами і без озброєння та військової техніки не допустимий.

Вихід з оточення полягає у створенні пролому в бойових порядках противника на обраній ділянці (напрямку) батальйоном (ротою) самостійно або веденням зустрічних дій з району оточення у взаємодії з військами, які діють назустріч їм.

324. Під час виходу з оточення самостійно командир батальйону (роти) повинен визначити слабкі місця в розташуванні противника, наявність і місця розташування його резервів і вогневих засобів у глибині, а також характер місцевості на обраному для прориву напрямку.

При виборі місця прориву для виходу з оточення командир батальйону (роти) повинен врахувати віддалення від своїх військ, у бік яких здійснюється прорив, характер допомоги з зовнішнього фронту оточення і дії своєї авіації, особливо вертольотів.

Вихід з оточення доцільно здійснювати вночі або за інших умов обмеженої видимості. Чим стрімкіше здійснюється прорив, тим менших втрат зазнають

підрозділи.

325. При виході з оточення у складі бригади, полку, об'єднаної військової групи, батальйону старшим командиром вказуються найближче і подальше завдання; роті – найближче завдання та напрямок продовження наступу.

При самостійному прориві і виході з оточення бойове завдання визначається командиром батальйону (роті).

Найближчим завданням батальйону може бути знищення противника на напрямку прориву та утворення пролому у фронті оточення. Подальше завдання батальйону полягає у виході підрозділів з оточення і з'єднанні їх з військами, які діють назустріч їм з метою сприяння виходу з оточення, або в оволодінні районом, що забезпечує вигідні умови для подальших дій.

Найближче завдання роті полягає в знищенні противника на напрямку прориву та утворенні пролому у фронті оточення. Напрямок продовження наступу визначається з таким розрахунком, щоб забезпечувалося з'єднання з підрозділами, які діють із зовнішнього фронту оточення назустріч роті, або вихід роті в район, вигідний для подальших дій.

326. Бойовий порядок батальйону (роті) при самостійному виході з оточення будується в один ешелон і складається з підрозділів першого ешелону, підрозділів прикриття, резерву, артилерії безпосереднього підпорядкування, підрозділів, які залишаються в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону (роті).

Перший ешелон призначений для прориву фронту оточення, виконання найближчого завдання і забезпечення виходу підрозділів батальйону (роті) з оточення. До складу першого ешелону призначається не менше половини всіх підрозділів і більша частина артилерії і танків. Для відбиття можливих контратак противника і забезпечення флангів військ, які виходять з оточення, від підрозділів першого ешелону на найбільш небезпечні напрямки виставляються заслони силою до взводу (відділення).

Підрозділи прикриття призначені для введення противника в оману щодо напрямку прориву, утримання займаних позицій і недопущення звуження фронту оточення, прикриття підрозділів батальйону (роті) під час прориву і виходу з оточення. До їх складу призначається до взводу від кожної роті або до роті від батальйону.

327. Бойовий порядок батальйону (роті) під час дій у складі військ прикриття (в ар'єргарді) бригади (полку, об'єднаної військової групи) та на відволікальному напрямку складається з підрозділів першого ешелону, підрозділів прикриття, артилерії безпосереднього підпорядкування і загальновійськового резерву.

Перший ешелон призначений для забезпечення дій на вигідних рубежах прориву і виходу з оточення головних сил бригади (полку).

Підрозділи прикриття призначені для забезпечення виходу з бою і відходу головних сил батальйону (роті). До їх складу призначається до взводу від кожної роті або до роті від батальйону.

328. Резерв батальйону створюється у складі взводу, а роті – у складі механізованого відділення (танка). Резерв розташовується в такому місці, звідки забезпечується можливість висування в короткий термін для підтримки бою підрозділів, виділених для прориву, а також для розвитку їх успіху.

329. Під час прориву та виходу з оточення підрозділи бойової охорони виконують завдання з прикриття флангів підрозділів, що здійснюють прорив, відбиття контратак противника і недопущення звуження коридору прориву (діють у заслонах).

Кількість підрозділів бойової охорони залежить від глибини фронту оточення на напрямку прориву. Кожний підрозділ бойової охорони призначається у складі до механізованого (танкового) взводу. Вони підсилюються артилерією, засобами ППО,

підрозділом інженерних військ із засобами загороджень.

330. Приймаючи рішення на прорив і вихід з оточення на напрямку головного удару бригади (полку, об'єднаної військової групи), командир батальйону (роти), крім звичайних питань, визначає: ділянку, напрямок і час прориву фронту оточення; сили і засоби для прориву; вихідне положення підрозділів, призначених для прориву, порядок і час його зайняття; порядок взаємодії підрозділів з військами, які діють поза кільцем оточення.

Приймаючи рішення на самостійний прорив і вихід з оточення, командир батальйону (роти) додатково визначає: ділянку відволікальних дій, сили і засоби, що виділяються, та їх завдання; ділянку прориву; сили і засоби для прориву, прикриття і їх завдання; порядок виходу з оточення, черговість відходу підрозділів, які прикривають прорив; склад, завдання і порядок дій підрозділів бойової охорони.

У рішенні на дії в складі військ прикриття (в ар'єргарді) командир батальйону (роти), крім звичайних питань, визначає: рубежі оборони і завдання підрозділів на кожному рубежі; можливі напрямки маневру підрозділами і вогнем з метою недопущення звуження противником кільця оточення; порядок виходу з бою і відходу, здійснення маневру з рубежу на рубіж; місця вогневих засідок; порядок виходу з бою, відходу і дій підрозділів бойової охорони; порядок взаємодії з військами, які діють поза оточенням, а також порядок евакуації поранених і хворих, пошкодженого (несправного) ОВТ.

Командир батальйону (роти), призначеного для дій на відволікальному напрямку, крім того визначає підрозділи, які залучаються, засоби підсилення, завдання підрозділам і способи їх виконання, дій підрозділів після прориву оточення.

331. У бойовому наказі на прорив і вихід з оточення командир батальйону (роти) під час постановки завдань вказує:

підрозділам, призначеним для прориву, – засоби підсилення, завдання, які сили і засоби виділити для прикриття флангів (у заслони), вихідне положення для прориву і час його зайняття;

підрозділам прикриття – засоби підсилення, завдання, ділянку відволікальних дій, хто підтримує, час і порядок відходу;

підрозділу ППО – сектор відповідальності, порядок прикриття підрозділів батальйону (роти) від ударів повітряного противника і ведення вогню по наземних цілях;

артилерійському підрозділу, мінометній батареї, гранатометному і протитанковому підрозділам – завдання з ВУП, вогневі позиції (рубежі), час і порядок виходу з оточення;

резерву – склад, район зосередження і порядок переміщення.

У бойовому наказі на дії у складі військ прикриття (в ар'єргарді) командир батальйону (роти) під час постановки завдань вказує:

підрозділам головних сил – рубежі дій, бойові завдання, порядок виходу з бою і маневру на нові рубежі, до яких дій бути готовим після виконання завдання;

підрозділам прикриття – склад, завдання, час, до якого вони повинні утримувати займані позиції, та порядок їх подальших дій.

У бойовому наказі на дії в складі військ прикриття на відволікальному напрямку командир батальйону (роти) під час постановки завдань ротам (взводам) першого ешелону додатково вказує: склад, завдання щодо проведення відволікальних дій, порядок виходу з бою і проведення маневру.

Підрозділу бойової охорони вказується: склад, рубежі дій, порядок дій на кожному рубежі й здійснення маневру, хто підтримує.

332. Під час проведення рекогносцировки командир батальйону (роти) уточнює: положення противника і характер його дій; об'єкти ураження; вихідне положення підрозділів та їх завдання. Під час прориву і виходу з оточення

самостійно, крім того, уточнюються рубежі дій і завдання підрозділів прикриття і забезпечення флангів (заслонів).

333. Організуючи взаємодію, командир батальйону (роти) особливу увагу повинен зосередити на узгодженні зустрічних дій своїх підрозділів і військ, що діють поза оточенням, за часом, напрямком дій і захоплюваними рубежами, а також погодити дії підрозділів, які здійснюють прорив, з підрозділами бойової охорони під час проведення противником контратак і спробах закрити пролом у фронті оточення; підрозділів, які здійснюють прорив, прикриття і бойову охорону при закритті противником пролому. Крім того, вказується порядок позначення свого положення для авіації і розпізнавання своїх військ, що діють із зовнішнього фронту оточення.

Під час організації управління радіодані для зв'язку з підрозділами, які діють із зовнішнього фронту оточення, доводяться до командира взводу включно. Усі оточені підрозділи забезпечуються радіоданими для зв'язку з військами, які діють у районах, намічених для виходу з оточення.

334. Організуючи всебічне забезпечення, командир батальйону (роти) вказує: завдання розвідувальним органам (спостерігачам); заходи щодо забезпечення прихованості і раптовості прориву; характер і порядок інженерного обладнання місцевості на ділянці прориву і рубежі прикриття; місця, час і способи пророблення проходів у загородженнях противника, що й у який час повинно бути заміновано, зруйновано чи знищено; порядок евакуації поранених і хворих, а також ОБТ, призначає відповідальних за це командирів.

335. Під час здійснення прориву і виходу з оточення вночі в рішенні командир батальйону (роти) визначає рубіж, яким підрозділи повинні оволодіти до світанку. Під час постановки завдань вказуються додаткові орієнтири та азимут (напрямок) наступу і відходу. Під час організації взаємодії вказується порядок упізнання своїх підрозділів. Крім того, організується світлове забезпечення прориву і виходу з оточення.

336. Основними завданнями штабу під час прориву та виходу з оточення є: підтримка безперервної взаємодії між підрозділами, які здійснюють прорив, підрозділами прикриття і забезпечення флангів (заслонів) і підрозділами, які діють поза фронтом оточення; своєчасний збір інформації про положення і характер дій противника і доведення її до командира батальйону; доведення завдань до командирів підпорядкованих підрозділів.

337. Під час виходу з оточення командир батальйону (роти) здійснює управління зі свого командно-спостережного пункту, перебуваючи в БМП (БТР, танку), і переміщується з підрозділами, які здійснюють прорив.

338. Прорив починається з вогневої підготовки наступу. Вночі та за інших умов обмеженої видимості іноді вигідно атакувати противника раптово, без вогневої підготовки. У цьому випадку з переходом підрозділів прориву в атаку артилерія відразу виконує завдання вогневої підтримки атаки.

Механізовані підрозділи, призначені для прориву, атакують противника на БМП (БТР). Стрімкою атакою вони проривають фронт оточення, просуваються вперед, не даючи противнику відновити боєдатність. Артилерія і засоби, виділені для стрільби прямим наведенням, придушують і знищують цілі противника, які заважають просуванню підрозділів, призначених для прориву. Після прориву підрозділи, що беруть участь у ньому, використовуються для розвитку і розширення прориву або для недопущення закриття противником пролому, який утворився, і забезпечення виведення решти оточених підрозділів.

З утворенням пролому в напрямку виходу з оточення висилаються розвідувальні органи. Бойова охорона підрозділів, призначених для прориву, у міру розвитку прориву закріплюється на вигідних рубежах у готовності до відбиття атак противника у фланг підрозділам прориву і недопущення звуження коридору. Надалі

у взаємодії з бойовою охороною підрозділів прикриття вони забезпечують вихід з оточення головних сил батальйону (роти).

339. Підрозділи МТЗ батальйону виходять з оточення за підрозділами, що здійснюють прорив. Транспортні засоби в першу чергу надаються для евакуації поранених і хворих. Озброєння, військова техніка та інші матеріальні засоби, що не можуть бути евакуйовані, знищуються тільки за наказом командира батальйону (роти).

340. Підрозділи, виділені для прикриття, повинні активними діями на займаних рубежах ввести противника в оману і відвернути частину його сил від напрямку прориву. Під час прориву вони утримують займані позиції, не допускаючи звуження фронту оточення, і відходять тільки за наказом командира батальйону (роти). Відхід підрозділів прикриття починається після прориву фронту оточення і здійснюється від рубежу до рубежу під прикриттям вогню усіх видів зброї, аерозолів (димів), загороджень і дій підрозділів бойової охорони.

Підрозділи бойової охорони відходять останніми, прикриваючи вогнем відхід підрозділів прикриття.

341. Після прориву батальйон (рота) продовжує невинний рух на з'єднання зі своїми військами, частиною сил утримуючи пролом, що утворився, до виходу з оточення всіх підрозділів. Після виходу батальйону (роти) з кільця оточення і до з'єднання зі своїми військами підрозділи бойової охорони підрозділів прикриття діють як похідна охорона.

Командир батальйону (роти) зобов'язаний за першої нагоди вийти на зв'язок з командиром бригади, полку (батальйону), які діють поза оточенням, і погодити з ним питання взаємного розпізнання і порядку пропуску підрозділів, які виходять з оточення, через бойові порядки своїх військ.

342. У разі закриття противником пролomu у фронті оточення командир батальйону (роти) повинен ужити всіх заходів для зайняття вигідного рубежу, організації на ньому кругової оборони і виконати всі ті самі заходи, що й під час підготовки бою в оточенні.

Частина підрозділів, що вийшли з оточення, може повертатися назад і атакувати противника з метою відновлення коридору і деблокування підрозділів, які залишилися в кільці.

343. Батальйон (рота), призначений для дій у складі військ прикриття прориву і виходу з оточення бригади (полку, об'єднаної військової групи), залишається на займаних позиціях до зазначеного часу (сигналу) і веде такі самі дії, які передували прориву і виходу з оточення. Підрозділи батальйону (роти), призначені для дій у складі військ прикриття на відволікальному напрямку, у встановлений час або з початком прориву на напрямку головного удару проводять імітацію атаки противника на відволікальному напрямку.

Батальйон (рота), призначений для дій в ар'єргарді, у встановлений час займає зазначений рубіж і діями на ньому забезпечує відхід підрозділів головних сил бригади (полку, об'єднаної військової групи). Відхід ар'єргарду починається після проходження через його бойові порядки бойової охорони підрозділів прикриття.

Батальйон (рота), який діє на відволікальному напрямку, повинен активними діями на займаних рубежах і проведенням коротких атак з обмеженими цілями ввести противника в оману і відвернути частину його сил від напрямку прориву бригади (полку, об'єднаної військової групи). Відхід вони здійснюють з дозволу командира, який ставив їм завдання, під прикриттям підрозділів прикриття і бойової охорони.

Надалі батальйон (рота), який діє в складі військ прикриття (в ар'єргарді, на відволікальному напрямку), послідовним веденням оборони призначених рубежів прикриває вихід з оточення головних сил бригади (полку, об'єднаної військової

групи).

344. Після виходу з оточення командир батальйону (роти) доповідає про це старшому командирі (начальнику) і надалі діє за його вказівками.

Особливості підготовки та дій батальйону (роти) під час ведення наступального бою на морському узбережжі

345. Наступальні дії на морському узбережжі батальйону (роти) можуть бути як наступ уздовж морського узбережжя або як дії морського десанту з висадкою на берег, зайнятий противником, з веденням наступального бою.

Наступ уздовж морського узбережжя несуттєво відрізняється від наступу за звичайних умов. Командир під час підготовки наступу вздовж морського узбережжя повинен виконати усі заходи, які виконуються у звичайних умовах.

Додатково командир повинен ретельно вивчити обстановку на морі. Йому необхідно зрозуміти характер дій воєнно-морських сил противника і як вони можуть вплинути на підрозділи, що наступають, а також можливість висадки морського десанту противника у фланг і тил підрозділам; з'ясувати завдання наших ВМС, що вирішуються в інтересах підрозділів. Під час організації взаємодії на ці питання командир повинен звернути особливу увагу.

Прикриття приморського флангу підрозділів, що наступають, від можливої висадки морських десантів противника є важливим обов'язком командирів.

346. У ході наступу вздовж морського узбережжя намагання противника висадити морський десант у фланг нейтралізується силами підрозділів, що наступають, і підрозділів ВМС.

347. Метою висадки батальйону (роти), який діє в морському десанті, є оволодіння призначеним районом (рубежем).

348. Під час висадки морського десанту батальйон може діяти в передовому загоні або в складі головних сил десанту.

Від батальйону, який діє в передовому загоні, може виділятися десантно-штурмова група в складі до посиленої роти.

Батальйону, який діє в морському десанті, для висадки призначається пункт висадки шириною до 2 км.

349. Батальйону, який діє в передовому загоні, вказується найближче, подальше завдання і напрямок продовження наступу, а батальйону (роті) першого і другого ешелонів десанту, десантно-штурмовій групі – найближче завдання і напрямок продовження наступу. Батальйону, який висаджується для сприяння військам, що наступають уздовж узбережжя, вказується найближче завдання.

Найближче завдання батальйону, який діє в передовому загоні, полягає в знищенні противника в опорних пунктах рот першого ешелону та оволодінні ними. Подальше завдання полягає в розгромі противника у взаємодії з ТакПД у глибині району оборони батальйону, оволодінні плацдармом у пункті висадки, забезпеченні висадки і введенні в бій першого ешелону десанту. Плацдарм у пункті висадки повинен не допускати ведення противником артилерійського вогню прямим наведенням по десантно-висадочних засобах і повинен бути не менше ніж 2 – 3 км по фронту і 3 – 5 км углибину. Напрямок продовження наступу призначається з таким розрахунком, щоб у взаємодії з першим ешелonom забезпечити виконання завдання щодо оволодіння плацдармом висадки.

Найближче завдання батальйону першого ешелону десанту полягає в розширенні плацдарму в пункті висадки, розгромі противника у взаємодії з передовим загonom, ТакПД і сусідами в глибині оборони, оволодінні плацдармом висадки, що не допускає ведення противником артилерійського вогню по десантно-транспортних засобах військових частин (підрозділів) другого ешелону. Напрямок

продовження наступу призначається з таким розрахунком, щоб забезпечити виконання подальшого завдання (бригади) полку.

Найближче завдання батальйону другого ешелону десанту полягає в розгромі противника у взаємодії з підрозділами першого ешелону в глибині протидесантної оборони та оволодінні рубежем, який забезпечує виконання подальшого завдання (бригади) полку. Напрямок продовження наступу призначається з таким розрахунком, щоб забезпечити досягнення кінцевої мети висадки десанту.

Найближчим завданням десантно-штурмової групи є знищення противника в пункті висадки та оволодіння рубежем, який не допускає ведення противником прицільного вогню зі стрілецької зброї по головних силах передового загону та забезпечує їх висадку і введення в бій. Напрямок продовження наступу призначається так, щоб забезпечити виконання найближчого завдання передового загону.

Найближче завдання батальйону, який висаджується для сприяння військам, що наступають уздовж узбережжя, полягає в знищенні противника в пункті висадки, оволодінні прибережним об'єктом (рубежем) і утриманні його до підходу частин, які діють уздовж узбережжя.

350. Вогневе ураження противника під час бою за висадку і ведення бойових дій десанту на березі включає вогневу підготовку висадки і вогневу підтримку дій десанту на березі.

До вогневої підготовки висадки рішенням старшого начальника можуть залучатися вогневі засоби батальйону, задалегідь підготовлені для ведення вогню з десантних кораблів. Вогнева підготовка висадки починається за сигналом командира сил висадки і закінчується з виходом десантно-транспортних (висадочних) засобів з передовими підрозділами десанту на рубіж, з якого противник може ефективно уражати їх з переднього краю оборони (2 – 3 км від берега).

Вогнева підтримка дій десанту на березі починається за сигналом командира сил висадки безпосередньо після закінчення вогневої підготовки і продовжується до оволодіння десантом основними опорними пунктами протидесантної оборони противника (першою позицією) на глибину 3 – 5 км, а іноді й більше. Вона здійснюється вогнем авіації, корабельної артилерії, мінометної (доданої артилерійської) батареї.

Проходи в мінних загородженнях у морі, у тому числі на мілководді, проробляються підрозділами сил висадки і позначаються добре видимими буями (віхами). Пророблення проходів в районі пункту висадки, а також перед переднім краєм оборони противника здійснюється інженерними підрозділами десанту і сил висадки. Кількість проходів, що пророблюються у районі висадки, – один-два на роту.

351. Підготовка батальйону (роти) до виконання бойового завдання, крім звичайних питань, включає: тренування підрозділів у посадці (навантаженні), висадці (вивантаженні) та захопленні пункту висадки; тренування груп розгородження; підготовку озброєння, техніки і запасів матеріальних засобів до навантаження і вивантаження, а також танків, техніки, яка плаває, і десантно-транспортних засобів для подолання водного простору своїм ходом; вивчення правил поведінки на кораблях і способи боротьби за їх живучість.

352. Під час отримання завдання на дії в морському десанті командир батальйону (роти) усвідомлює завдання морського десанту і свого батальйону, замисел старшого командира, об'єкти (цілі), які уражаються його засобами під час висадки і бою за оволодіння плацдармом, наявність тактичного повітряного десанту в напрямку дій батальйону і порядок взаємодії з ним, авіацією і силами висадки, а також порядок забезпечення висадки та час готовності до посадки (навантаження).

Якщо батальйон висаджується в інтересах військ, які наступають уздовж узбережжя, командир батальйону (роти), крім того, з'ясовує завдання військових частин, що виходять на з'єднання з морським десантом і порядок взаємодії з ними.

Під час оцінювання обстановки командир батальйону (роти), крім звичайних питань, визначає: характер протидесантної оборони противника і місцевості в районі пункту висадки і майбутніх дій батальйону, наявність загороджень у воді і на березі, способи їх подолання; уточнює місце, порядок посадки (навантаження) батальйону, способи ведення бою за пункт висадки і черговість висадки; вивчає умови переходу морем і в пункті висадки.

353. Під час прийняття рішення на висадку морського десанту, крім звичайних питань, командир батальйону (роти) визначає завдання підрозділам щодо знищення противника в пункті висадки та в зазначеному районі на березі, розподіл штатних підрозділів і засобів підсилення по десантно-транспортних засобах і черговість їх посадки (навантаження) і висадки (вивантаження).

354. Під час постановки завдань командир батальйону в бойовому наказі вказує:

ротам – засоби підсилення, завдання щодо знищення противника в пункті висадки та під час подальших дій, місця висадки, десантно-транспортні засоби для переходу морем, черговість посадки (навантаження) і висадки (вивантаження);

підрозділам артилерії та іншим вогневим засобам – завдання щодо підтримки бою на березі, місця на десантно-транспортних засобах, черговість посадки (навантаження) і висадки (вивантаження).

355. Під час організації взаємодії командир батальйону (роти) додатково узгоджує дії підрозділів під час захоплення пункту висадки, висадки і подолання протидесантних загороджень, а також дії підрозділів з вогнем корабельної артилерії, ударами авіації і діями повітряного десанту, якщо він застосовується.

Перед посадкою (навантаженням) підрозділи батальйону розташовуються в районі очікування, де завершують підготовку до десантування.

У підрозділах створюються підвищені запаси матеріальних засобів. Медичний пункт батальйону може підсилюватися медичним персоналом і засобами медичної допомоги.

356. Під час організації управління командир батальйону, крім звичайних питань, визначає: порядок розміщення особового складу і техніки командно-спостережного пункту батальйону, штатних і доданих підрозділів на десантно-транспортних засобах; місця та час їх розгортання після висадки на берег; порядок організації зв'язку при переході морем і з початком висадки.

На одному десантно-транспортному засобі разом з командиром батальйону знаходяться корегувальний пост корабельної артилерії і пункт управління авіаційного навідника.

357. Штаб батальйону (командир роти) під час організації бою, крім звичайних питань, здійснює розрахунки на посадку (навантаження) і висадку (вивантаження) підрозділів і запасів матеріальних засобів, крім того, на основі вказівок командира корабля здійснює розрахунок особового складу для боротьби за живучість корабля і ліквідації наслідків застосування противником засобів ураження.

Розрахунок часу під час планування висадки ведеться від визначеного старшим командиром часу ("Ч") початку висадки на берег передових загонів десанту.

358. За наявності часу з підрозділами батальйону проводяться заняття з навантаження (вивантаження) особового складу, техніки та озброєння на кораблі (десантно-переправні засоби), а також вивчаються способи дій підрозділів під час виконання завдань на березі.

359. Для посадки (навантаження) батальйону на десантно-транспортні засоби призначається пункт посадки (навантаження).

Висування до пункту посадки (навантаження) здійснюється в колонах підрозділів з урахуванням черговості підходу десантних кораблів за сигналами командирів.

Навантаження озброєння, військової техніки, ракет, боєприпасів, пального та інших матеріальних засобів на корабель здійснюється з урахуванням забезпечення якнайшвидшого їх вивантаження і ведення бою на березі. Послідовність навантаження озброєння і техніки повинна бути зворотною у порядку їх вивантаження.

Посадка особового складу здійснюється після навантаження озброєння, військової техніки та запасів матеріальних засобів.

З моменту отримання наказу на посадку підрозділів на десантно-транспортні засоби і до закінчення висадки командир батальйону (роти) переходить у підпорядкування командира загону кораблів, на яких батальйон робить перехід морем.

360. Під час переходу морем командир батальйону (роти) уточнює бойові завдання підрозділам з урахуванням нових розвідувальних даних про протидесантну оборону, порядок взаємодії, доводить до підрозділів гідрометеорологічні умови в районі висадки.

361. Під час дій батальйону в передовому загоні командир батальйону з підходом десантно-транспортних засобів до пункту висадки уточнює підрозділам місце, порядок висадки і завдання на березі, а також завдання вогневим засобам щодо подавлення протидесантної оборони. Підрозділи десанту готуються до висадки, ОВТ звільняється від кріплень, приводяться до готовності вогневі засоби десанту, які залучаються до подавлення оборони противника.

Плаваючі танки, БМП (БТР) можуть сходити на воду до підходу десантних кораблів до пункту висадки і просуватися до берега своїм ходом. У цьому випадку за ними до пункту висадки підходять десантні кораблі з підрозділами, які висаджуються безпосередньо на берег.

Якщо десантні кораблі не можуть підійти до берега впритул, при глибині води не більше ніж 1 м підрозділи висаджуються у воду, при цьому воєнна техніка, яка не плаває, вивантажується в місцях, де глибина і ґрунт дна дозволяють їй рухатися до берега своїм ходом.

Десантно-штурмова група, використовуючи удари авіації і вогонь корабельної артилерії, висаджується на берег, атакує противника в пункті висадки та захоплює рубіж, який забезпечує висадку, розгортання і атаку підрозділів батальйону.

Підрозділи батальйону під прикриттям ударів авіації, вогню корабельної артилерії і своїх засобів, а також дій десантно-штурмової групи прямують до берега на БМП (БТР), швидкохідних десантно-висадочних засобах, висаджуються на берег, з ходу розгортаються в бойовий порядок, переходять до атаки, знищують противника і захоплюють пункт висадки на глибину, яка забезпечує висадку головних сил десанту. У подальшому батальйон у взаємодії з підрозділами першого ешелону десанту розширює захоплену ділянку і продовжує виконувати завдання на березі.

362. Батальйон, який діє в складі головних сил десанту, висаджується на берег після захоплення пункту висадки передовим загonom. З підходом транспортів до берега здійснюється перевантаження підрозділів на висадочні засоби.

Підрозділи батальйону, які входять у перший ешелон десанту, вступають у бій послідовно окремими підрозділами з підходом до пунктів висадки хвиль десантно-транспортних засобів і висадки з них. Після висадки, не скупчуючись у прибережній смузі, підрозділи з ходу розгортаються в бойовий порядок і, використовуючи успіх передового загону, розвивають наступ у глибину.

363. З початком висадки командир батальйону (роти) веде спостереження за противником, вивчає місцевість у напрямку висадки, уточнює результати вогневої підготовки і орієнтири на місцевості. У разі зміни раніше прийнятого рішення командир батальйону (роти) узгоджує його з командиром сил висадки, уточнюючи разом із ним завдання кораблям вогневої підтримки і підрозділам батальйону (роти).

Командно-спостережний пункт батальйону (роти) висаджується разом з передовими підрозділами. Командир батальйону (роти) і штаб уточнюють обстановку, підсилюють розвідку, за потреби уточнюють завдання підрозділам, які висадилися, і порядок висадки інших сил і засобів.

Особливості підготовки та дій батальйону (роти) при веденні наступального бою з форсування водної перешкоди

364. Форсування водних перешкод здійснюється з ходу. Якщо форсування водної перешкоди з ходу не вдалося або якщо цього вимагають умови обстановки, воно здійснюється з розгортанням головних сил бригади (полку) біля водної перешкоди.

Батальйон (рота) форсує водну перешкоду в складі головних сил бригади, полку (батальйону), а під час дій у передовому, рейдовому загонах або авангарді (головній похідній заставі) – самостійно.

У всіх випадках форсування водних перешкод вимагає ретельної підготовки і проведення необхідних заходів з метою недопущення скупчення особового складу і техніки на переправах, а також суворого дотримання заходів безпеки та повинно проводитися без зниження темпів наступу.

З цією метою необхідно: заздалегідь організувати розвідку водної перешкоди і противника на підступах до неї та на протилежному березі; завчасно прийняти рішення та поставити бойові завдання підрозділам на форсування ще до підходу їх до водної перешкоди; раптово і швидко форсувати водну перешкоду; вчасно нарощувати зусилля для розвитку наступу на протилежному березі; вміло управляти підрозділами на переправі.

365. Батальйону, який діє в передовому загоні, ставиться завдання щодо захоплення з ходу переправ (мостів), вигідних ділянок форсування, плацдарму на протилежному березі та утримання їх до підходу головних сил. Крім звичайних сил і засобів, батальйону додаються самохідні десантно-переправні засоби. Глибина плацдарму не повинна дозволяти танкам і протитанковим засобам противника вести по переправах вогонь прямим наведенням.

Батальйону (роти), який діє в авангарді, ставиться завдання щодо знищення противника на підступах до водної перешкоди, забезпечення сприятливих умов безперешкодного виходу до неї головних сил і розгрому (у взаємодії з передовим загonom) противника на протилежному березі й утримання плацдарму.

Завданням роти, яка діє в головній похідній заставі від передового загону, є знищення противника на підступах до водної перешкоди, форсування її з ходу, знищення його у взводному опорному пункті на протилежному березі та оволодіння рубежем, який забезпечує форсування водної перешкоди з ходу головними силами передового загону (авангарду).

366. Батальйону, який діє в складі головних сил бригади (полку), під час форсування водної перешкоди призначається ділянка форсування, яка включає основні і запасні переправи, а роті – переправи (основна і запасна). Під час форсування з розгортанням головних сил бригади (полку) біля водної перешкоди батальйону також призначається вихідний район для форсування безпосередньо біля водної перешкоди або на віддаленні, який вказано старшим командиром. Під час дій батальйону (роти) у складі головних сил, ділянка форсування (переправа) обладнується за планом старшого командира.

На ділянці форсування організуються десантні і поромні переправи, переправи танків убрід або під водою. Кількість і види переправ визначаються, виходячи з наявності переправних засобів, характеру водної перешкоди і встановленого порядку переправи батальйону (роти).

Для організованого форсування водної перешкоди батальйону (роти)

призначаються: вихідний рубіж для форсування за 1 – 2 км, а під час зайняття вихідного району біля водної перешкоди – за 100 – 300 м від урізу води; район посадки (навантаження) на переправно-десантні засоби і район герметизації танків у прихованих місцях на відстані 5 – 6 км від водної перешкоди, а під час зайняття вихідного району для форсування безпосередньо біля водної перешкоди – і ближче.

Для підтримання встановленого порядку на ділянці форсування батальйону на переправах призначаються коменданти з командирів підрозділів інженерних військ, а на переправах танків під водою, вбхід і на плаваючих бойових машинах – з офіцерів підрозділів, які переправляються.

367. Під час підготовки до форсування водної перешкоди командир батальйону (роти) повинен завчасно організувати розвідку водної перешкоди, прийняти рішення на форсування, поставити завдання підрозділам та організувати взаємодію.

Для розвідки водної перешкоди до намічених місць переправ висилаються відповідні розвідувальні органи. З виходом до водної перешкоди вони встановлюють, чи зайнятий противником протилежний берег, наявність і стан мостових переправ і бродів, найбільш зручні місця для обладнання десантних, поромних переправ і переправ танків убрід і під водою. За відсутності противника розвідувальні органи самостійно переправляються на протилежний берег. На основі даних розвідки командир батальйону (роти) уточнює місця переправ і порядок використання доданих переправних засобів.

368. Під час організації форсування, крім звичайних питань, командир батальйону (роти) визначає порядок розгрому противника на підступах до водної перешкоди і на протилежному березі, місця та види основних і запасних переправ, розподіл переправних засобів, маршрути і порядок висування до водної перешкоди, порядок підготовки ОВТ, а також послідовність переправи підрозділів.

369. Під час постановки завдання на наступ з форсуванням водної перешкоди командир батальйону (роти) у бойовому наказі додатково вказує:

ротам (взводам) – завдання з підходом до водної перешкоди, під час форсування і на протилежному березі, місця основних і запасних переправ, район герметизації танків, місця посадки особового складу і навантаження озброєння та військової техніки на самохідні переправно-десантні засоби, вихідний рубіж для форсування та час його проходження;

артилерії, мінометній батареї, гранатометному і протитанковому підрозділам – завдання щодо підтримки підрозділів під час форсування водної перешкоди і бою на протилежному березі, а також вогневі позиції, час готовності до відкриття вогню і порядок переправи;

підрозділу ППО – завдання щодо прикриття підрозділів від повітряного противника під час виходу до водної перешкоди, в ході форсування, під час бою на протилежному березі, а також стартові (вогневі) позиції, час готовності до відкриття вогню і порядок переправи;

доданим підрозділам інженерних військ – завдання щодо інженерної розвідки місць переправ, обладнання та утримання переправ, підготовки шляхів висування до них, а також місця переправно-десантних засобів під час висування до водної перешкоди.

370. Організуючи взаємодію під час наступу з форсуванням водної перешкоди, командир батальйону (роти), крім звичайних питань, погоджує: дії підрозділів першого ешелону щодо розгрому противника на підступах до водної перешкоди і на протилежному березі; порядок виходу до водної перешкоди і форсування її підрозділами першого ешелону, переправи другого ешелону, штатних і доданих вогневих засобів, підрозділів технічного і тилового забезпечення, звертаючи особливу увагу на недопущення їх скупчення перед переправою; місця і час посадки

(навантаження) на переправно-десантні засоби першого і наступних рейсів.

371. Під час форсування водної перешкоди рухом бойових машин управляє командир підрозділу, що переправляється.

Управління переправою плаваючих бойових машин здійснює командир роти з командно-спостережного пункту, розташованого на вихідному березі, або переміщується безпосередньо за бойовими порядками підрозділу.

Переправою танків по глибокому броду та під водою керує командир батальйону з командно-спостережного пункту, розташованого на вихідному березі.

372. Вогневе ураження противника під час форсування водної перешкоди організовується по двох періодах: вогнева підготовка форсування та вогнева підтримка форсування і атаки. Тривалість вогневої підготовки форсування і атаки, час початку і закінчення визначається так само, як і під час наступу у звичайних умовах, але з урахуванням ширини водної перешкоди і відстані переднього краю оборони противника від урізу води на протилежному березі. Під час форсування вузьких і середніх водних перешкод вогнева підготовка може закінчуватися з виходом підрозділів на вихідний рубіж для форсування, а широких – з початком форсування. В окремих випадках під час форсування великих водних перешкод, коли передній край оборони противника віднесений від урізу води на значну відстань, його вогневе ураження може організовуватися по періодах: вогнева підготовка і вогнева підтримка форсування та вогнева підготовка атаки і вогнева підтримка атаки.

373. Штаб батальйону розробляє графік форсування з розрахунком розподілу сил і засобів батальйону по переправах.

374. Під час підготовки батальйону (роти) до форсування водної перешкоди, крім звичайних заходів, проводиться підготовка бойової техніки та особового складу до переправи під водою та на плаву. Під час підготовки до форсування великих річок з особовим складом підрозділів можуть проводитися заняття з водіння бойових машин на плаву.

375. Батальйон, який діє в передовому загоні, не вступаючи в бій за окремі опорні пункти противника на підступах до водної перешкоди, стрімко виходить до неї, захоплює мости, інші переправи і вигідні для форсування ділянки.

Використовуючи удари авіації і вогонь артилерії, по захоплених мостах, на плаваючих бойових машинах і переправно-десантних засобах форсує водну перешкоду, захоплює плацдарм на протилежному березі та утримує його до підходу головних сил. Якщо на напрямку дій передового загону висаджено ТакПД, то батальйон швидко з'єднується з ним і виконує поставлене завдання у взаємодії з десантом.

Батальйон (рота), який діє в авангарді (головній похідній заставі), знищує противника, що прикриває підступи до водної перешкоди, виходить до неї, за сприятливих умов з ходу форсує її і розвиває наступ на протилежному березі. Якщо форсувати водну перешкоду з ходу не вдалося, авангард (головна похідна застава) своїм вогнем завдає ураження противнику і забезпечує її форсування головними силами.

376. До водної перешкоди батальйон (рота) висувається з максимальною швидкістю в готовності до форсування її з ходу.

Підготовка плаваючих бойових машин до форсування здійснюється перед виходом до водної перешкоди. При цьому особлива увага звертається на щільність закриття люків, бійниць, дверей, а також на справність насосів, які відкачують воду, наявність і щільність закриття водозливних пробок. Особовий склад, який розміщений у машинах, надягає рятувальні жилети. Підготовка танків для переправи під водою здійснюється у вихідному районі для форсування і завершується в районі герметизації танків.

Частина артилерії, танків, ПТРК і гранатомети з виходом до водної перешкоди

займають вогневі позиції для стрільби прямою наводкою, завдають ураження противнику і підтримують форсування та бій підрозділів на протилежному березі.

Механізовані підрозділи, використовуючи результати вогню, під прикриттям аерозолів (димів) на плаваючих бойових машинах і переправно-десантних засобах форсують водну перешкоду, знищуючи противника вогнем усіх засобів на плаву, і захоплюють протилежний берег.

Початком форсування ("Ч") вважається момент входу у воду плаваючих бойових машин підрозділів першого ешелону.

Форсування водної перешкоди починається і здійснюється на обраних ділянках усіма силами першого ешелону одночасно.

Підрозділи, призначені для переправи на самохідних переправно-десантних засобах першим рейсом, навантаження озброєння, військової техніки і посадки особового складу здійснюють в прихованих місцях, звідки стрімко виходять до водної перешкоди і з ходу переправляються на протилежний берег. Навантаження озброєння, військової техніки і посадка особового складу наступних рейсів здійснюється на водній перешкоді.

Танки під час форсування водної перешкоди використовують броди, мости, пороми або переправляються під водою. Переправа танків під водою здійснюється після захоплення механізованими підрозділами протилежного берега і ретельної розвідки водної перешкоди. Подолавши водну перешкоду, танкові підрозділи стрімко виходять на свої напрямки і виконують поставлені завдання.

Для прикриття мостів, переправ від ударів з повітря стартові (вогневі) позиції підрозділів ППО вибираються завчасно на відстані 300 – 400 м від об'єкта прикриття. Підрозділи ППО переправляються на протилежний берег, як правило, у складі відділень на своїх бойових машинах за ротами, що прикриваються. Окремі стрільці-зенітники можуть переправлятися на бойових машинах механізованих підрозділів.

Додані батальйону артилерійський, протитанковий і гранатометний підрозділи, а також мінометна батарея переправляються на плаваючих машинах і переправно-десантних засобах, використовуючи броди, мости і пороми, таким чином, щоб забезпечувалася безперервність підтримки і прикриття наступу батальйону на протилежному березі. При цьому першими переправляються протитанкові засоби і самохідна артилерія.

377. Батальйон, який діє в складі головних сил (бригади) полку, використовуючи успіх передового загону (авангарду) і тактичного повітряного десанту, по захоплених ними переправах або на переправно-десантних засобах (механізовані підрозділи, крім того, на БМП, БТР, а танкові – під водою) безупинно в міру підходу до водної перешкоди форсує її, з ходу атакує противника, розширює плацдарм, стрімко розвиває наступ у глибину та у взаємодії з іншими підрозділами (бригади) полку знищує противника.

Батальйон, який виконує бойове завдання на ділянці, де передовий загін (авангард) не діє, форсує водну перешкоду з ходу після вогневої підготовки форсування і атаки та продовжує наступ на протилежному березі за підтримки вогню танків і інших засобів, виділених для стрільби прямою наводкою зі свого берега.

378. При форсуванні з розгортанням головних сил безпосередньо біля водної перешкоди батальйон (рота), який діє у складі першого ешелону головних сил бригади (полку), посадку в БМП (БТР) і на самохідні переправно-десантні засоби здійснює в укритих місцях і висувається до водної перешкоди під час вогневої підготовки форсування і атаки.

Сигнал про початок висування командир батальйону (роти) подає, виходячи з встановленого часу початку форсування ("Ч") і часу, необхідного для подолання відстані від місця посадки до урізу води. Підрозділи стрімко висуваються до водної перешкоди й у встановлений час за підтримкою вогню артилерії й інших вогневих

засобів форсують її і безупинно розвивають наступ у глибину оборони противника.

379. Узимку форсування водних перешкод може здійснюватися по льодових переправах. Якщо товщина льоду не дозволяє танкам, БМП (БТР) та іншій важкій військовій техніці подолати водну перешкоду по льоду, то спочатку її форсують механізовані підрозділи в пішому порядку. ОВТ переправляються на протилежний берег після підсилення льоду або по поромних, десантних переправах, обладнаних у майнах, а також по захоплених мостах. Танки, крім того, за сприятливих умов можуть долати водну перешкоду по глибоких бродах, а іноді й під водою.

380. Інженерні підрозділи ведуть інженерну розвідку водної перешкоди, обладнують, маскують і утримують переправи та шляхи підходу до них, пророблюють проходи в інженерних загородженнях на берегах і у воді, організують і несуть комендантську службу на обладнаних ними переправах.

Підрозділи МТЗ батальйону, а також автомобілі механізованих підрозділів переправляються на переправно-десантних засобах, поромах і по мостах за артилерійськими підрозділами.

Переправа поранених і хворих на свій берег здійснюється переправно-десантними засобами, які повертаються після висадки підрозділів, а за потреби і спеціально виділеними для цього переправними засобами.

Особливості підготовки та ведення наступального бою у місті (населеному пункті)

381. Батальйон (рота), що діє в напрямку міста (населеного пункту), з ходу знищує противника, який обороняється на підступах до нього, вривається в місто (населений пункт) і безупинно розвиває наступ у глибину. Якщо місто (населений пункт) захопити з ходу не вдалося, підготовляється його штурм.

Умови, за яких ведеться наступ у місті (населеному пункті), характеризуються обмеженістю зон огляду й обстрілу, складністю маневру і управління підрозділами. На ведення бою в місті також впливають: розмір, конфігурація, планування і забудова міста (населеного пункту), міцні будинки і споруди, розгалужене підземне господарство, велика кількість перешкод і важкопрохідних ділянок, характер оборони противника, наявність місцевого населення та інші умови обстановки, що ускладнюють ведення наступу. Наступ у місті (населеному пункті) складається з окремих місцевих боїв і відрізняється складністю.

У місті (населеному пункті) батальйон наступає в складі бригади (полку) по одній-двох магістральних вулицях із прилеглими кварталами на фронті до 1000 м. Рота наступає по одній вулиці або в середині кварталу.

Під час захоплення міста з ходу завдання батальйону (роти) по глибині такі самі, як і у звичайних умовах.

При штурмі міста найближчим завданням батальйону є захоплення опорного пункту або одного, а іноді двох-трьох кварталів, подальшим завданням – оволодіння важливими об'єктами (кварталами) у глибині оборони противника.

Найближчим завданням роти є оволодіння будинком (частиною великого будинку або декількома невеликими будинками) в опорному пункті противника.

Під час наступу в місті (населеному пункті) більша частина гранатометного і протитанкового взводів (протитанкового відділення роти), мінометної батареї, артилерійського дивізіону (батареї) додаються ротам (взводам).

382. Командир батальйону (роти) завчасно по великомасштабній карті (плану, фотознімках) вивчає місто (населений пункт), особливості оборони противника в ньому та організує розвідку.

Під час організації наступу командир батальйону (роти), крім звичайних питань, визначає найбільш важливі райони, об'єкти (будинки), якими необхідно

оволодіти щонайперше, кількість і склад штурмових груп, способи ВУП з урахуванням особливостей будинків, споруд та інших об'єктів.

Під час організації взаємодії командир батальйону (роти) погоджує: порядок виходу підрозділів до об'єкта атаки, у тому числі з використанням прихованих підступів і підземних комунікацій; дії підрозділів під час атаки (штурму) будинку і ведення бою всередині нього; порядок взаємодії з сусідами і заходи для недопущення підходу резервів противника і проведення ним контратак; порядок забезпечення флангів рот (штурмових груп), боротьба з диверсійно-розвідувальними групами противника в тилу підрозділів; способи розпізнавання своїх військ, сигнали для позначення свого положення в середині об'єкта (будинку), що атакується, та інші питання.

383. З підходом військ до міста (населеного пункту) артилерія придушує і знищує противника в опорних пунктах одночасно на підступах до нього і на його околицях. З виходом підрозділів до околиць міста (населеного пункту) артилерія переносить вогонь по будинках й інших спорудах у глибині опорних пунктів і перешкоджає підхід резервів противника до об'єктів атаки.

Батальйон (рота), використовуючи проміжки і слабкі ділянки в обороні противника, а також результати вогневого ураження, з ходу вривається в місто (населений пункт) і, наступаючи вздовж вулиць, послідовно захоплює будинки і квартали (важливі об'єкти).

Танки діють у бойових порядках механізованих підрозділів або за ними і своїм вогнем знищують противника насамперед у підвалах, нижніх поверхах будинків й інших укриттях. БМП (БТР) діють за танками маневром від укриття до укриття та вогнем гармат і кулеметів знищують противника, який перешкоджає просуванню танків і своїх підрозділів.

Зенітні, а також інші виділені для боротьби з повітряним противником засоби розміщуються на площах, у скверах й інших місцях, які забезпечують можливість ведення вогню, а стрільці-зенітники можуть займати позиції і на дахах будинків.

Для прикриття флангів і відбиття контратак противника, а також для блокування окремих укріплених будинків командир батальйону (роти) може виділити бойову охорону, а головними силами продовжувати розвивати наступ.

384. Штурм міста (населеного пункту) здійснюється після ретельної підготовки атакою батальйону одночасно з декількох напрямків.

Для захоплення великих споруд або важливих об'єктів міста (населеного пункту), підготовлених до оборони, створюються штурмові загони і штурмові групи.

У штурмовий загін виділяються до механізованого батальйону. У ньому створюються штурмові групи. До складу штурмового загону (груп) включаються танки, гармати, міномети, протитанкові керовані ракетні комплекси, гранатомети, а також підрозділи інженерних військ і підрозділи РХБ розвідки.

Штурмовий загін (групи) забезпечується підіривними зарядами, аерозольними (димовими), запальними і сигнальними засобами, пристосуваннями для штурму будинків і подолання перешкод.

Бойовий порядок штурмового загону включає дві-три штурмові групи у складі посиленої механізованої роти кожна (в окремих випадках у складі взводу), резерв, групу прикриття, групу розгородження, вогневі засоби, що є в безпосередньому підпорядкуванні командира штурмового загону. У тих випадках, коли штурмовому загону додається достатня кількість артилерії, може створюватися група руйнування, яка буде використовуватися для руйнування особливо міцних будинків.

Бойовий порядок штурмової групи в наступі може включати одну-дві групи, які атакують (групи захоплення); резерв; групу прикриття і закріплення; групу вогневої підтримки; групу розгородження.

Група, яка атакує (група захоплення), може складатися з механізованого

взводу або відділення. Вона призначена для стрімкого зближення з об'єктом атаки, знищення противника і захоплення об'єкта (будинку або його частини).

Резерв використовується для підсилення груп, які атакують, або груп закріплення, для розвитку успіху, а також для виконання інших завдань, які раптово виникають. У резерв штурмового загону призначається до взводу, а штурмової групи – одне-два відділення.

Група прикриття і закріплення призначається в складі взводу або відділення. Вона призначена для прикриття дій груп, які атакують, вогнем по противнику в сусідніх будинках і відбиттю його контратак.

До групи вогневої підтримки входять додані артилерійські і танкові підрозділи, а також БМП (БТР) групи, яка атакує. Вона виконує завдання щодо вогневого забезпечення штурмових дій механізованих підрозділів.

До складу групи розгородження включаються додані інженерно-саперні підрозділи. На неї покладаються завдання зі створення проходів у загородженнях перед переднім краєм оборони противника, підриву стін будинку, який штурмується, розмінування захопленого будинку та інші.

385. Командир штурмового загону (групи), організовуючи захоплення укріплених споруд (будинків), ретельно вивчає характер оборони противника в них, особливо систему вогню і можливість вогневого фланкування із сусідніх будинків, найбільш зручні підступи, наявність загороджень, приймає рішення, віддає бойовий наказ і організує взаємодію.

386. Перед штурмом здійснюється вогневе ураження об'єктів оборони противника з залученням усіх сил і засобів. Штурм ведеться безперервно вдень і вночі до повного оволодіння містом (населеним пунктом).

Штурмовий загін (група) під час вогневої підготовки атаки займає вихідне положення якнайближче до об'єкта атаки й у встановлений час переходить в атаку. Додані гармати і танки знищують противника в будинках, які атакуються, і сусідніх будівлях, а механізовані підрозділи, використовуючи проломи в стінах, підземні комунікації, ходи сполучень, під'їзди, виступи будинків, висуваються до об'єкта й у встановлений час під прикриттям вогню всіх засобів і аерозольних (димових) завіс штурмують будинок. Атака проводиться стрімко, із застосуванням ручних гранат по вогневих точках, живій силі через вікна усередину будинків.

Увірвавшись у будинок, механізовані підрозділи прагнуть роз'єднати сили противника та позбавити його підрозділи можливості спілкуватися між собою і допомагати один одному. Штурмові групи захоплюють сходові клітки, площадки і закріплюються на них, звільняючи від противника прилеглі приміщення. Підтримка вогнем артилерії і танків здійснюється до моменту проникнення механізованих підрозділів у будинок. Бій у великому будинку розпадається на окремі роз'єднані сутички на поверхах.

Підрозділи інженерних військ, які входять до складу штурмового загону (групи), пророблюють проходи в стінах і міжповерхових перекриттях, а за потреби розмінують захоплені будинки.

Артилерійські підрозділи в цей час ведуть вогонь по сусідніх будинках, зайнятих противником, і ускладнюють підхід його резервів.

Батальйон (рота), захопивши будинок або квартал, продовжує бій за наступні будинки і квартали та виконує поставлене завдання. Окремі осередки опору та дрібні групи противника знищуються другим ешелonom (резервом). Особливо міцні довгочасні вогневі споруди блокуються і підриваються разом з гарнізонами, які їх обороняють. Захоплені важливі будинки і перехрестя вулиць закріплюються. Виходи з підземних комунікацій охороняються або руйнуються.

Командир батальйону (роти) управляє боєм, перебуваючи в безпосередній близькості від підрозділів, які атакують найбільш важливий будинок (об'єкт).

387. Підрозділи МТЗ батальйону розташовуються поза містом (населеним пунктом) або на його околиці. У місто (населений пункт) висуваються засоби для евакуації та ремонту озброєння, військової техніки і транспорт з необхідною кількістю ракет, боєприпасів і пального, а також медичний пункт батальйону. Пункти технічного спостереження розгортаються на вулицях якнайближче до рот першого ешелону, які наступають. Для розшуку і винесення (вивезення) поранених створюються групи санітарів-носіїв.

Особливості підготовки та ведення наступального бою у горах

388. На дії підрозділів у горах впливають: обмежена кількість доріг і складність просування поза дорогами; велика кількість мертвих просторів і прихованих підступів; можливість утворення гірських обвалів, завалів і сніжних лавин; складність виконання інженерних робіт і застосування мінних тралів; тривалість застою отруйних речовин в ущелинах і глибоких долинах; екрануюча дія гір на роботу радіо і радіолокаційних станцій і засобів звукової розвідки, різкі зміни денної та нічної температур, розрідженість повітря. Під час пересування машин у горах підвищується витрата пального, а на великих висотах знижується потужність двигунів.

389. Під час дій у горах батальйон (рота) може наступати в складі головних сил або діяти в обхідному загоні.

Найближче завдання батальйону першого ешелону полягає в знищенні противника в опорних пунктах взводів першого ешелону, який обороняється на підступах до перевалу (важливого об'єкта), і оволодіння ними; подальше завдання – у розвитку наступу, знищенні противника (у взаємодії з сусідніми батальйонами) в опорних пунктах рот першого ешелону та оволодінні їх рубежем. Напрямок продовження наступу визначається таким чином, щоб забезпечувалося виконання найближчого завдання бригади (полку).

Найближче завдання роти першого ешелону при цьому полягає в знищенні противника, який обороняє першу траншею, і оволодіння нею. Напрямок продовження наступу визначається таким чином, щоб забезпечувалося виконання найближчого завдання батальйону.

Найближче завдання роти другого ешелону полягає в знищенні противника у взаємодії з першим ешелonom у глибині опорних пунктів рот першого ешелону. Напрямок продовження наступу визначається таким чином, щоб забезпечувалося виконання подальшого завдання батальйону.

Найближче завдання батальйону другого ешелону полягає в знищенні у взаємодії з батальйонами першого ешелону підрозділів противника, які обороняють перевал (важливий об'єкт), і оволодіння їх рубежем. Напрямок продовження наступу визначається таким чином, щоб забезпечувалося виконання подальшого завдання бригади (полку).

Якщо перевал (важливий об'єкт) обороняється обмеженими силами, оволодіння ним може бути подальшим завданням батальйонів першого ешелону. Глибина бойових завдань рот першого ешелону за цих умов збільшується.

Батальйону (роті), який призначено в обхідний загін, ставиться завдання щодо захоплення важливого в тактичному відношенні рубежу (об'єкта), з оволодінням якого створюються сприятливі умови для успішного наступу головних сил бригади, полку (батальйону).

Наступ у горах ведеться по схилах висот, уздовж хребтів, долин і доріг, а також по інших доступних напрямках із широким застосуванням обхідних загонів. Не зайняті противником ділянки гірської місцевості використовуються підрозділами для прихованого виходу у його фланг і тил. Захоплення командних висот, перевалів і

інших важливих об'єктів забезпечує вигідні умови для розвитку наступу.

Командир механізованого батальйону (роти) повинен уміло використовувати особливості гірської місцевості і бути готовим до самостійних дій батальйону (роти) у відриві від головних сил бригади, полку (батальйону). Обхід і охоплення противника в поєднанні з наступом із фронту є найбільш ефективними діями батальйону (роти) у горах.

Для дій у високогірних районах підрозділи забезпечуються гірським спорядженням.

390. Під час організації наступу в горах командир батальйону (роти) додатково вивчає систему вогню противника на всіх ярусах, намічає можливі місця його засідок, напрямки, вигідні для дій своїх танкових і механізованих підрозділів і здійснення ними обхідних маневрів.

У рішенні командир батальйону (роти), крім звичайних питань, визначає: порядок захоплення перевалів, тунелів, інших важливих об'єктів; завдання підрозділам, що здійснюють обхід (охоплення), порядок їх взаємодії з підрозділами, які наступають з фронту, або з тактичним повітряним десантом; заходи щодо прикриття флангів, знищення засідок противника, орієнтування, витримування напрямку і позначення положення підрозділів, що наступають; заходи для захисту від обвалів, лавин, селів; можливі місця підриву для утворення обвалів, лавин, селів на позиції противника, порядок забезпечення підрозділів необхідним гірським спорядженням.

391. Під час організації взаємодії командир батальйону (роти) особливо детально погоджує дії підрозділів, що здійснюють обхід (охоплення), з підрозділами, які наступають з фронту, а також артилерією і підрозділами, які атакують, щодо оволодіння перевалом (важливим об'єктом) у ході наступу.

392. У ході вогневої підготовки наступу і вогневої підтримки військ, що наступають, противник придушується і знищується одночасно на всіх ярусах і найбільш надійно в опорних пунктах, які прилягають до доріг і напрямків наступу підрозділів, на перевалах і командних висотах. Міномети можуть використовуватися для ураження противника на зворотних схилах висот. Основним засобом ураження противника на нижньому ярусі є вогонь прямою наводкою гармат, танків, БМП і протитанкових засобів, на другому ярусі – вогонь артилерії і мінометів, на наступних ярусах – удари авіації і вогонь гаубичної артилерії.

Для виклику і коректування вогню підтримуючої артилерії та ударів авіації батальйону можуть виділятися артилерійський корегувальник і призначається ПУ авіаційного навідника.

Під час наступу по вузьких полонинах і ущелинах (каньйонах) бойовий порядок батальйону (роти) будується більш глибоким: у батальйоні – у два-три ешелони, у роті – у два ешелони. Така побудова бойового порядку може застосовуватися і для підтримки високих темпів наступу. Передбачається завчасне розгортання частини артилерії в готовності до відкриття вогню до втягування в ущелину першого ешелону батальйону.

393. Механізовані підрозділи на важкодоступних ділянках атакують противника в пішому порядку. При цьому механізована рота може підсилюватися протитанковим, гранатометним і підрозділом ППО.

Танки на важкодоступній місцевості наступають у ланцюзі механізованих підрозділів або за ними по доступних напрямках. БМП (БТР) діють за танками і вогнем своєї зброї знищують цілі противника, які перешкоджають просуванню атакуючих підрозділів. У деяких випадках танки і БМП (БТР) вогнем з місця з вигідних позицій підтримують підрозділи, що наступають. Особовий склад механізованих підрозділів, використовуючи вогонь танків і артилерії, долає перешкоди і разом з інженерно-саперними підрозділами забезпечує подальше

просування танків.

Підрозділ ППО, який діє в бойових порядках батальйону, прикриває підрозділи, діючи з урахуванням рельєфу місцевості і напрямків, з яких можливі удари повітряного противника, особливо з малих висот.

394. У ході наступу в горах командир батальйону (роти) особливу увагу звертає на ведення розвідки і забезпечення флангів. Розвідка ведеться більшою, ніж у звичайних умовах, кількістю розвідувальних (бойових розвідувальних) дозорів, спостережних постів і спостерігачів. Забезпечення відкритих флангів батальйону (роти) досягається побудовою бойового порядку рот (взводів) уступом, підсиленням спостереження і веденням розвідки на напрямках можливого прихованого підходу противника, постійною готовністю до маневру другого ешелону (резерву) у боки флангів або на загрозливий напрямок, а також виставленням на них бойової охорони.

395. Під час наступу по вузькій полонині батальйон насамперед захоплює прилеглі висоти, з яких прострілюється долина. При цьому особлива увага звертається на узгоджені дії підрозділів, які наступають одночасно по долині і хребту.

Під час атаки висоти з багатоярусним розташуванням вогневих засобів артилерія з підходом атакуючих підрозділів до висоти переносить вогонь по вогневих засобах на верхніх ярусах, особливо по фланкуючих. Якщо висоту можна обійти, то частина сил батальйону (роти) атакує з фронту, а підрозділи, які обходять, – із флангу і тилу. Висоти з одноярусним розташуванням вогневих засобів також атакуються, якщо можливо, одночасно з різних напрямків.

У ході наступу, особливо при виході в долини та на гірські плато, підрозділи повинні бути в постійній готовності до відбиття контратак противника.

396. Гірським перевалом або ущелиною батальйон (рота), який наступає з фронту, оволодіває самостійно або у взаємодії з обхідним загоном і тактичним повітряним десантом.

Оволодіння перевалом або ущелиною починається із захоплення прилеглих до нього висот і знищення противника на схилах, звернених до перевалу або ущелини. Батальйон (рота) після захоплення прилеглих висот (висоти) частиною сил із захопленого рубежу сковує противника, який безпосередньо обороняє перевал або ущелину, а головними силами атакою у фланг і в тил знищує його та оволодіває перевалом (висотою) або ущелиною.

Танки і БМП (БТР) пересуваються по доступній місцевості, знищуючи вогневі засоби противника, що перешкоджають просуванню батальйону (роти) і підрозділів, які обходять противника з флангів.

Залежно від обстановки механізовані підрозділи можуть наступати в пішому порядку і без вогневого зв'язку з танками і БМП (БТР). Танки в цьому випадку під охороною механізованих підрозділів, які діють десантом на них або в пішому порядку, а БМП (БТР) з частиною особового складу своїх підрозділів переміщуються в передбойовому порядку по доступних напрямках (дорогах). Частина танків і БМП (БТР) використовується для підтримки підрозділів, які атакують, вогнем з місця. З виходом на доступну місцевість вони швидко розгортаються і підтримують наступ механізованих підрозділів.

Після оволодіння перевалом або ущелиною батальйон (рота) діє залежно від поставленого завдання. Рішенням командира батальйону (роти) або старшого командира організується охорона та оборона підходів до перевалу, важливих ділянок доріг, мостів, тунелів і виходів із ущелини.

397. Каньйони, що перетинають напрямок наступу, долаються з ходу по захоплених переходах. Якщо перехід захопити не вдалося, то механізовані підрозділи, використовуючи не зайняті противником ділянки, долають каньйон, виходять у фланг або тил противнику, який обороняє перехід, і за підтримкою вогню

танків і артилерії раптовою атакою оволодівають ним. Якщо обійти противника, що обороняє перехід, неможливо, батальйон (рота) оволодіває ним атакою з фронту. У цьому випадку каньйон долають щонайперше механізовані підрозділи під прикриттям вогню артилерії і танків. Танки й артилерія долають каньйон за механізованими підрозділами по наявному або обладнаному переходу.

398. Гірські ріки форсуються в ході наступу вбхід, а там, де можливо, обладнуються десантні, поромні і мостові переправи. На переправах підсилюються комендантська, рятувальна й евакуаційна служби, а також виставляються річкові застави. Межі бродів позначаються добре видимими покажчиками. Дно ріки розчищається від великих валунів. Для переправи особового складу закріплюються канати.

399. Механізований батальйон (рота), призначений в обхідний загін, підсилюється підрозділами артилерії, протитанковим, гранатометним, інженерно-саперним та іншими підрозділами, а також забезпечується підвищеним запасом ракет, боєприпасів, гірським спорядженням, підтримується вогнем артилерії та ударами бойових вертольотів.

Обхідний загін, використовуючи скритні підступи і проміжки в бойових порядках противника, сміливо проникає в глибину його оборони, оволодіває прилеглими до перепаду (проходу) висотами, а потім самостійно або у взаємодії з батальйоном, який наступає з фронту (ТакПД), атакує противника у фланг і в тил і оволодіває перевалом (проходом).

400. Другий ешелон переміщується розосереджено на напрямку зосередження основних зусиль ближче до підрозділів першого ешелону.

Командно-спостережний пункт батальйону (роті), а також підрозділи МТЗ батальйону наближаються до бойових порядків рот першого ешелону.

Особливості підготовки та ведення наступального бою взимку

401. У зимових умовах батальйон (рота) може наступати в складі бригади, полку (батальйону) або самостійно на окремому напрямку. Бойові завдання батальйону по глибині можуть бути меншими, ніж у звичайних умовах. На напрямках, які не допускають повного розгортання батальйону, бойовий порядок будується у два ешелони з виділенням сильного резерву, а в деяких випадках і в три ешелони. Віддалення другого (третього) ешелону і резерву можуть бути меншими, ніж у звичайних умовах. Під час ведення наступу по різних доступних напрямках підрозділи діють на значних інтервалах, організовуючи при цьому додаткову розвідку і бойову охорону на флангах, особливо за умов обмеженої видимості.

Для захоплення в тилу противника вузлів доріг, мостів та інших важливих об'єктів, знищення засобів нападу ЗМУ, ПУ, порушення роботи тилу, а також для сприяння підрозділам бригади, які наступають з фронту, батальйон (рота) може бути призначений для дій в обхідний загін.

Під час наступу підрозділів механізованого батальйону на важкопрохідній місцевості вздовж доріг або по окремих напрямках мінометна (артилерійська) батарея повзводно, а гранатометний і протитанковий підрозділ – по відділеннях можуть додаватися ротам (взводам), які діють на найбільш важливих напрямках.

Танковому батальйону (роті) під час дій на важкопрохідній місцевості додається механізований і інженерно-саперний підрозділи.

402. Під час організації наступу в зимових умовах командир батальйону (роті), крім звичайних питань, визначає: наявність відкритих флангів і незайнятих проміжків в обороні противника, місця можливих засідок; вигідні для дій танкових і механізованих підрозділів напрямки, азимут напрямку наступу і порядок подолання важкопрохідних ділянок; кількість пунктів обігріву та заходи для запобігання

переохолодженню й обмороженню особового складу; порядок підготовки озброєння, військової техніки і засобів індивідуального захисту до застосування в умовах низьких температур, а також фарбування ОВТ під фон місцевості і забезпечення підрозділів маскувальними костюмами.

Командир батальйону (роти) під час наступу з положення безпосереднього зіткнення з противником вживає заходів щодо завчасної підготовки вихідного району (вихідних позицій), приділяючи особливу увагу обладнанню окопів зі снігу й укриттів для обігріву особового складу.

У нічних умовах командир батальйону (роти) передбачає ретельне орієнтування і створює додатковий запас засобів освітлення. Під час наступу в бездоріжжя вживають заходів щодо підвищення прохідності машин, завчасного створення додаткових запасів ракет, боєприпасів, пального, продовольства і медичного майна, а також передбачається прийом матеріальних засобів з вертольотів і літаків.

403. Організуючи взаємодію, командир батальйону (роти) особливо детально погоджує дії підрозділів, що наступають, вогневих засобів і бойової охорони, яка виставляється на відкриті фланги (стики); порядок взаємного впізнання, цілевказання та орієнтування.

404. У ході вогневої підготовки наступу для знищення і руйнування окремих цілей більш широко застосовуються гармати, танки, ПТРК, які виділені для стрільби прямим наведенням.

405. Якщо є глибокий сніговий покрив чи інші складні умови, атака механізованих підрозділів здійснюється в пішому порядку. При цьому танки наступають у ланцюзі механізованих підрозділів або за ними. БМП (БТР) у цьому випадку діють за танками і вогнем своєї зброї знищують противника, який перешкоджає просуванню своїх підрозділів і танків. На важкодоступних напрямках вони просуваються по дорогах.

Спішені механізовані підрозділи при глибокому сніговому покриві можуть наступати на лижах. Спішування особового складу і постановка на лижі здійснюється на більшій, ніж у звичайних умовах, відстані від противника. Атака на БМП (БТР) можлива під час наступу на льодовому просторі.

У ході бою в глибині оборони противника механізований батальйон (рота), використовуючи відкриті фланги та озера, виходить у тил опорних пунктів противника, особливо тих, які прикривають дороги, дефіле, перевали, а також створені в населених пунктах, і рішуче атакують їх за підтримкою вогню артилерії й інших вогневих засобів із фронту.

Батальйон (рота), який діє в загоні, що обходить, використовуючи проміжки і відкриті фланги в бойових порядках противника, приховано проникає в глибину оборони, раптовими вогневими ударами та атакою знищує противника, захоплює зазначені об'єкти (рубежі) або атакою з тилу сприяє підрозділам, які наступають з фронту. Під час дій в озерних районах обхідний загін виходить у тил противнику, долаючи водні перешкоди на плаваючих машинах.

406. Підрозділи МТЗ розгортаються поблизу доріг. У батальйоні (роті), який діє на окремому напрямку, створюються додаткові запаси ракет і боєприпасів.

Особовий склад з настанням холодів забезпечується теплим одягом і взуттям, засобами для профілактики обмороження та вітамінними препаратами. У ході наступу велика увага приділяється розшуку, швидкому винесенню (вивезенню) поранених і хворих. Для їх евакуації, а також для подачі матеріальних засобів можуть використовуватися військова техніка підрозділів, що наступають, лижні установки, волокуші та інші підручні засоби.

407. На дії підрозділів у лісі та лісисто-болотистій місцевості впливають: закрита місцевість з наявністю великих заболочених ділянок; обмежена кількість доріг, доступних для руху підрозділів; можливість тривалого застою отруйних речовин, виникнення лісових пожеж та інші умови. Ці особливості ускладнюють маневр, особливо військової техніки, управління підрозділами і підтримку взаємодії, орієнтування, спостереження і корегування вогню, обмежують застосування танків і БМП.

Ліс дозволяє противнику широко застосовувати під час оборони різні загородження, руйнування і використовувати пожежі. Разом із тим ліс сприяє прихованому підходу і розгортанню військ для наступу.

У лісисто-болотистій місцевості болота є природною грузькою перешкодою.

408. Батальйон (рота) може наступати в складі головних сил або самостійно в обхідному загоні.

Бойове завдання батальйону (роті) ставиться на меншу, ніж у звичайних умовах, глибину і може полягати у знищенні противника й оволодінні важливими ділянками місцевості (просіками, перехрестями лісових доріг, каналами, дефіле).

Для забезпечення відкритих флангів частіше, ніж у звичайних умовах, висилається бойова охорона. Від другого ешелону можуть виділятися підрозділи для прочісування місцевості і знищення засідок, диверсійно-розвідувальних груп і противника, який залишився в тилу.

Наступ ведеться по напрямках, переважно вздовж доріг і просік, у поєднанні з обходами й охопленням дрібними підрозділами (групами). Механізовані підрозділи наступають у першому ешелоні в пішому порядку. Танкова рота повзводно, а гранатометний і протитанковий підрозділи по відділеннях додаються механізованим ротам (взводам) першого ешелону, які наступають на напрямку головного удару. Артилерійський дивізіон може додаватися побатарейно ротам першого ешелону, а мінометна батарея залишається в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону.

Підрозділ ППО, який діє в бойових порядках батальйону, прикриває його підрозділи зі стартових (вогневих) позицій уздовж лісових доріг, просік і на галявинах.

На випадок лісової пожежі підготовляються шляхи виходу на запасні позиції.

409. Під час організації наступу в лісі командир батальйону (роті), крім звичайних питань, визначає: азимут напрямку наступу для підрозділів першого ешелону та інші заходи щодо орієнтування і взаємного розпізнавання військ; порядок подолання лісових завалів і важкопрохідних ділянок місцевості, порядок гасіння вогнищ або пожеж, напрямки їх обходу; порядок знищення противника, який веде вогонь з дерев або залишився в тилу підрозділів, що наступають; порядок подолання галявин, просік і виходу з лісу. Бойові завдання підрозділам він ставить частіше по карті.

Організуючи взаємодію, командир батальйону (роті) особливо детально погоджує дії підрозділів, які наступають з фронту, щодо захоплення перехресть доріг, просік, міжозерних дефіле та інших важливих об'єктів з діями обхідних загонів; порядок взаємного впізнавання, надання цілевказівок та взаємного орієнтування.

410. Наступ на противника, передній край оборони якого проходить по узліссю, починається атакою та захопленням виступів лісу. Після оволодіння виступами лісу батальйон (рота) рішучою атакою у фланг і в тил противника знищує його в опорних пунктах на узліссі, в подальшому стрімко проникає в ліс і розвиває наступ за доступними напрямками, забезпечуючи свої фланги і тил.

У глибині лісу батальйон (рота) атакує противника на більш вузькому фронті і

з близьких відстаней, обходячи великі галявини і вирубки.

Для обходу й атаки у фланг і в тил опорних пунктів противника, який прикриває дороги, просіки, галявини і міжозерні дефіле, командир батальйону (роти) виділяє необхідні сили і засоби.

Танки діють в ланцюзі механізованих підрозділів або за ними. Особовий склад механізованих підрозділів при цьому вказує їм цілі, знищує протитанкові засоби противника і разом з підрозділами інженерних військ забезпечує подолання лісових завалів та інших загороджень. БМП (БТР) у цьому випадку діють за танками і вогнем своєї зброї знищують цілі противника, які перешкоджають просуванню підрозділів.

Забезпечення відкритих флангів досягається висиланням на них бойової охорони, підсиленням спостереження на загрозливих напрямках, побудовою бойового порядку уступом, прочісуванням лісу в місцях імовірних засідок противника.

Для знищення противника, що веде вогонь з дерев, командир роти призначає снайперів, автоматників і кулеметників.

Перед виходом з лісу командир батальйону (роти) повинен заздалегідь організувати розвідку противника і місцевості, а також передбачити перешикування бойового порядку, щоб уникнути втрат від раптового вогню противника.

Другий ешелон до введення в бій просувається у передбойовому порядку ближче, ніж у звичайних умовах, до першого ешелону.

Підрозділи МТЗ батальйону наближаються, звичайно, до бойових порядків рот і розташовуються поблизу доріг і просік.

Особливості підготовки та ведення наступального бою вночі

411. Ніч сприяє досягненню раптовості і зменшенню втрат від вогню противника, обмежує спостереження і маневр силами та засобами, ускладнює орієнтування. У нічних умовах ускладнюються управління підрозділами і підтримка взаємодії між ними, підвищується стомлюваність особового складу і збільшується навантаження на його психіку.

Успіх нічного бою залежить від ретельної його організації, завчасно проведеної рекогносцировки, прихованості підготовки і ступеня натренованості особового складу при діях уночі, а також від умілого використання приладів нічного бачення і засобів освітлення.

Наступ уночі може початися з прориву оборони противника або бути продовженням денних бойових дій.

Бойове завдання батальйону (роті) по глибині під час наступу вночі вказується таке саме, що й під час наступу вдень. Напрямки наступу вночі вибираються з урахуванням виходу підрозділів до намічених рубежів (об'єктів) найкоротшим шляхом, що не допускає проведення ними складного маневру. Батальйону додатково може вказуватися рубіж, яким він повинен оволодіти до світанку.

Бойовий порядок батальйону будується у два ешелони.

У перший ешелон виділяється така кількість сил і засобів, яка може забезпечити виконання поставленого на ніч бойового завдання без введення в бій другого ешелону (резерву). Батальйонам першого ешелону перепідпорядковуються більша кількість артилерії та інших засобів підсилення.

412. Підготовка до наступу вночі проводиться завчасно у світлий час доби. Під час організації наступу вночі командир батальйону (роти), крім звичайних питань, визначає: видимі вночі орієнтири, азимут напрямку наступу і роту (взвод), яка буде направляти; завдання зі знищення і подавлення приладів нічного бачення, радіолокаційних засобів і засобів світлового забезпечення противника; порядок позначення свого місця розташування, застосування приладів нічного бачення,

світломаскувальних пристроїв, висвітлення місцевості і способи позначення проходів у загородженнях; заходи щодо захисту особового складу від світлового випромінювання ядерного вибуху; порядок забезпечення підрозділів освітлювальними і сигнальними засобами, трасуючими снарядами і патронами з трасуючими кулями; порядок переходу від нічних дій до денних.

Рекогносцировка проводиться у світлий час доби з наступним уточненням необхідних питань уночі. Під час її проведення командир батальйону (роти), крім звичайних питань, уточнює: видимі вночі орієнтири, місця постановки світлових орієнтирів і напрямки світлових створів; цілі (об'єкти) противника, які підлягають осліпленню. Висвітлення місцевості та об'єктів перед фронтом наступу здійснюється освітлювальними авіаційними бомбами, артилерійськими снарядами, мінами й освітлювальними патронами, а позначення своїх підрозділів – світловими пристроями, невидимими з боку противника, і сигнальними патронами. Освітлювальні засоби використовуються за єдиним планом. Управління освітленням у ході наступу здійснюється командиром.

Для захисту від світлового випромінювання ядерних вибухів використовуються захисні властивості місцевості, ОВТ. Особовий склад забезпечується спеціальними захисними окулярами.

413. Механізований батальйон (рота) вночі наступає в пішому порядку в тісній взаємодії з доданими йому танками. При цьому танки, БМП (БТР) діють у ланцюзі механізованих підрозділів. Другий ешелон (резерв) переміщується ближче до бойового порядку підрозділів першого ешелону.

Наступ уночі починається після вогневої підготовки наступу. Іноді, з метою досягнення раптовості, наступ може починатися без вогневої підготовки наступу. У цьому випадку артилерія відкриває вогонь з початком атаки або за сигналом командира батальйону (роти).

Напрямок наступу в ході бою позначається світловими орієнтирами (створами), а досягнутий підрозділами рубіж – сигнальними ракетами або іншими сигналами, які добре видно.

Сигнали про перенесення і припинення вогню подають командири батальйонів (рот). Гранатометний підрозділ додається механізованим ротам, а протитанкове відділення – механізованим взводам.

У ході наступу батальйон (рота) повинен точно витримувати зазначений йому напрямок, установленим порядком позначати своє положення на досягнутих рубежах, уживати заходів щодо забезпечення заходів безпеки під час подолання важкопрохідних ділянок, уміло використовувати прилади нічного бачення і засоби освітлення місцевості, а для осліплення приладів нічного бачення противника – аерозолі (дими).

Під час наступу в умовах відсутності суцільного фронту оборони противника командир батальйону (роти) зобов'язаний використовувати нічні умови для охоплення та обходу опорних пунктів противника з метою атаки їх у темний час доби або на світанку одночасно з різних напрямків і з тилу.

У ході наступу командир батальйону (роти) особливу увагу приділяє веденню розвідки і забезпеченню флангів, розшуку поранених і їх евакуації.

Командно-спостережний пункт батальйону, а також підрозділи технічного забезпечення і тилу наближаються до бойових порядків рот першого ешелону.

414. З переходом від нічних дій до денних командир батальйону (роти) ще до світанку організує розвідку з метою встановити можливу підготовку і напрямки контратак противника, уточнює бойові завдання підрозділам, підтягує артилерію, уточнює порядок дій щодо боротьби з повітряним противником, уживає заходів для забезпечення (поповнення) флангів запасами матеріальних засобів, а також з розосередження підрозділів і приведення їх у готовність до відбиття контратак.

Особливості підготовки та ведення наступального бою у степовій місцевості

415. Степова місцевість специфічно впливає на наступальні бойові дії бригади (батальйону, роти). Рівнинні форми рельєфу, слабо розвинена мережа доріг, відсутність води, незначна рослинність або повна її відсутність, схожість місцевості ускладнюють підготовку та ведення наступального бою.

Бригада та її підрозділи переходять до наступу частіше з ходу. Основні способи дій – обходи, охоплення та завдання ударів у фланг і тил противника. У зв'язку зі значним розосередженням розташованих позицій і об'єктів оборони противника може збільшуватися глибина бойових завдань, ширина фронту наступу підрозділів.

416. Батальйону першого ешелону вказується найближче завдання і напрямок продовження наступу, роті, а також батальйону другого ешелону – найближче завдання і напрямок продовження наступу.

Найближчим завданням батальйону може бути розгром першого ешелону бригади противника на своєму напрямку та оволодіння вогневими позиціями артилерії.

Подальше завдання – розвиток наступу, розгром у взаємодії з сусідніми батальйонами бригадних резервів противника та оволодіння їх рубежем.

Найближче завдання роти першого ешелону може бути знищення противника в опорному пункті роти першого ешелону і оволодіння ним.

417. Під час організації наступу командир батальйону (роти), крім звичайних питань, визначає: азимут наступу для підрозділів першого ешелону та порядок позначення напрямків наступу; порядок позначення напрямків наступу; порядок взаємодії з підрозділами обхідного або рейдового загонів; порядок забезпечення водою та паливом; заходи щодо захисту від високоточної зброї, подолання важкодоступних ділянок, забезпечення флангів і тилу.

Під час постановки бойових завдань командир батальйону (роти) додатково повинен вказати: найбільш виражені орієнтири в напрямку наступу; азимут наступу; який мати запас пального, води та продовольства.

Під час організації взаємодії необхідно особливу увагу приділити погодженню зусиль підрозділів, які наступають на розбіжних напрямках, між собою та з обхідними загонами.

Розділ 6. ЗУСТРІЧНИЙ БІЙ

6.1. Загальні положення

418. Зустрічний бій є різновидом наступального бою, у якому обидві сторони намагаються виконати поставлені завдання веденням наступальних дій. Він має за мету розгромити в короткі терміни противника, що наступає, перехопити ініціативу, створити вигідні умови для подальших дій.

Зустрічний бій можливий у ході маршу, ведення оборони та наступу, а також рейдових дій. Він характеризується: різкою зміною обстановки і швидкоплинністю бойових дій, швидким зближенням сторін, вступом їх у бій з ходу; напруженою боротьбою за вигравш часу, захоплення й утримання ініціативи та створення вогневої переваги над противником; наявністю в бойових порядках сторін значних проміжків і відкритих флангів, які допускають свободу маневру.

Випередження противника в розгортанні в бойовий порядок, відкритті вогню і переході в атаку має вирішальне значення.

419. Батальйон може вести зустрічний бій самостійно, діючи в передовому загоні (авангарді) або у складі головних сил бригади (полку), а рота – у головній (боковій) похідній заставі або у складі головних сил батальйону.

Передовий загін до рубежу, який він повинен захопити, веде зустрічний бій лише в тому випадку, якщо обійти противника неможливо або недоцільно.

Авангард (головна похідна застава) знищує розвідку на своєму маршруті руху, у зустрічному бою розгромлює підрозділ прикриття (похідну охорону) противника, сковає його головні сили та забезпечує вигідні умови для розгортання і вступу в бій головних сил бригади, полку (батальйону).

Батальйону (роті) у зустрічному бою ставиться найближче завдання та вказується напрямок продовження наступу.

Найближче завдання батальйону, який діє у передовому загоні або на сковуючому напрямку, полягає у захопленні й утриманні вказаного (вигідного) рубежу, сковуванні дій підрозділів (підрозділу) першого ешелону противника, завданні йому ураження вогнем усіх засобів і забезпеченні висування і розгортання головних сил бригади (полку).

Найближче завдання батальйону, який діє в авангарді, полягає у розгромі підрозділів розвідки, прикриття (охорони) противника, сковуванні активними діями його основних сил і забезпеченні розгортання і вступу в бій головних сил бригади (полку).

Найближче завдання роти, яка діє в головній (боковій) похідній заставі, полягає в розгромі підрозділів розвідки та прикриття (охорони) противника, захопленні вигідного рубежу та забезпеченні розгортання і вступу в бій головних сил батальйону.

Найближче завдання батальйону (роті), який діє у складі головних сил на напрямку головного удару бригади (полку), полягає в розгромі на своєму напрямку основних сил підрозділу першого ешелону противника, знищенні або захопленні його артилерії та оволодінні рубежем, що забезпечує вигідні умови для знищення резервів, які підходять, і розвитку наступу.

420. Бойовий порядок у зустрічному бою повинен забезпечити завдання сильного початкового удару. Він будується в один ешелон з виділенням сильного резерву. Бойовий порядок роти будується в один ешелон.

З метою своєчасного виявлення противника, заздалегідь, до початку висування головної похідної застави, висилається розвідувальний орган, підсилений засобами артилерійської розвідки. Артилерійські підрозділи для забезпечення своєчасності розгортання при висуванні розташовуються в голові колони батальйону.

421. Батальйон (рота) завдає удару головними силами у фланг і тил підрозділу противника, який протидіє, та сковає його частиною сил із фронту. Якщо противник перебуває в похідному порядку, надійно подавлений вогнем, а також коли маневр підрозділів у фланг і в тил ускладнений або вимагає тривалого часу, батальйон (рота) може завдавати удару з фронту.

422. Вогневе ураження у зустрічному бою здійснюється з метою зриву організованого висування, розгортання і вступу в бій підрозділів противника, завдання йому максимальних втрат, протидії його маневру у фланг і тил батальйону (роті). Вогневе ураження завдається підрозділами штатної, приданої, підтримуючої артилерії у міру їх розгортання, авіацією і вогнем загальновійськових підрозділів.

Вогневе ураження на напрямку головного удару бригади (полку) організується і проводиться старшим начальником по двох періодах: вогнева підготовка наступу і вогнева підтримка наступу.

Вогнева підготовка наступу починається за командою старшого командира вогневим нальотом артилерії по передових підрозділах противника в похідних і

передбойових порядках. У вогневій підготовці наступу беруть участь вогневі засоби підрозділів, які діють на сковуючому напрямку.

Вогневе ураження противника під час бою батальйону (роти), який діє на сковуючому напрямку, організується та проводиться так само, як і під час оборони, а з уведенням у бій головних сил бригади (полку) – як під час дій на напрямку головного удару.

У батальйоні, який діє самостійно, вогнева підготовка проводиться силами батальйону з залученням підтримуючих підрозділів артилерії й авіації. Командир батальйону організовує вогневе ураження противника з зав'язкою бою головною (боковою) похідною заставою відповідно до отриманих бойових завдань.

6.2. Підготовка зустрічного бою

423. У замислі на бій (дії) командир батальйону (роти) повинен передбачити можливість виникнення зустрічного бою в обороні – під час проведення контратак і знищення повітряних (морських) десантів; у наступі – під час відбиття контратак, зустрічі з резервами противника, які висуваються; під час маршу – у передбаченні вступу в бій з противником.

У замислі на зустрічний бій командир батальйону (роти) визначає: рубежі можливої зустрічі з противником; напрямок головного удару і вид маневру; способи розгрому противника, який висувається (наступає) (якого противника, де, у якій послідовності та як розгромити з визначенням порядку вогневого ураження і заходів для введення його в оману); основні питання захисту підрозділів; бойовий порядок.

424. Із зав'язкою бою головною (боковою) похідною заставою або при одержанні завдання на розгром противника в зустрічному бою командир передового загону (авангарду) висувається до головної (бокової) похідної застави та на основі результатів бою, особистих спостережень і даних розвідки швидко оцінює обстановку, приймає (уточнює) рішення на зустрічний бій, ставить (уточнює) завдання підрозділам, дає вказівки з організації взаємодії, а також уживає заходів щодо заборони обходу противником своїх флангів.

425. Завдання в першу чергу ставляться (уточнюються) головній (боковій) похідній заставі, артилерії і підрозділам, які ведуть розвідку.

Під час постановки завдань командир батальйону в бойовому наказі (бойовому розпорядженні), як правило, вказує (уточнює):

головній (боковій) похідній заставі – склад, маршрут руху, який рубіж і до якого часу захопити та утримувати для забезпечення розгортання головних сил, а також порядок дій з початком їх атаки;

підрозділам приданої артилерії, мінометній батареї, гранатометному підрозділу – завдання щодо підтримки бою головною (боковою) похідною заставою і головних сил, сигнали на їх зайняття і відкриття вогню, райони вогневих позицій, порядок переміщення;

механізованим (танковим) ротам – найближче завдання і напрямок продовження наступу, рубіж переходу в атаку, час атаки і маршрут виходу на рубіж переходу в атаку, хто підтримує;

резерву – склад, маршрут, напрямок і порядок переміщення;

протитанковому підрозділу – завдання щодо прикриття флангів або танконебезпечних напрямків, вогневі позиції (рубежі розгортання), час їх зайняття, порядок відкриття і припинення вогню, а також порядок переміщення;

426. Під час постановки завдань командир роти, призначеної в головну (бокову) похідну заставу, у бойовому наказі вказує:

головному дозору – склад, бойове завдання, порядок дій під час зустрічі з противником і доповіді про обстановку;

механізованим (танковим) взводам – бойове завдання, порядок дій під час зустрічі з противником;

підрозділам підсилення – завдання, до виконання яких бути готовими, місце в похідному і бойовому порядках роти.

427. Командир батальйону (роти), який діє в складі головних сил бригади (полку, батальйону), під час постановки завдань механізованим (танковим) підрозділам вказує бойове завдання, рубіж і час переходу в атаку.

6.3. Ведення зустрічного бою

428. Зустрічний бій починається боєм підрозділів розвідки і бойової охорони.

Розвідувальний орган знищує дрібні групи противника (поодинокі машини) і захоплює зазначений рубіж. Під час зустрічі з силами противника, які переважають, він займає вигідний рубіж, завдає йому ураження та скоує його боєм. З підходом та вступом у бій бойової охорони у взаємодії з підрозділами головної похідної застави завершує розгром підрозділів розвідки, прикриття та охорони противника. Надалі розвідувальний орган веде розвідку головних сил противника, виявляє склад і напрямок висування його других ешелонів (резервів).

429. Головна похідна застава, використовуючи результати бою бойової охорони, вогнем і рішучими діями знищує підрозділи розвідки, прикриття (охорони) противника і до встановленого часу захоплює зазначений рубіж та забезпечує висування і розгортання головних сил батальйону. Зустрівши противника, який переважає, а також, коли противник випередив головну похідну заставу в захопленні вигідного рубежу, вона займає вигідний рубіж, вогнем, активними діями скоує його головні сили. Утримуючи зайнятий рубіж, вона забезпечує маневр і розгортання головних сил батальйону, а з переходом їх в атаку наступає в зазначеному їй напрямку.

430. Артилерійські підрозділи (мінометна батарея) з ходу займають вогневі позиції й у міру готовності відкривають вогонь по колонах противника, придушують його протитанкові засоби і підтримують бій головної похідної застави, а також висування, розгортання і бій головних сил батальйону. Протитанковий підрозділ висувається на загрозливий напрямок для прикриття головних сил батальйону, які розгортаються.

Ураження підрозділами прикриття (охорони) противника з метою зриву його висування та організованого вступу в бій, а також створення умов для вступу в бій головних сил батальйону здійснюється вогнем загальновійськових підрозділів, вогневими нальотами підтримуючої артилерії й ударами бойових вертольотів.

431. Для прикриття відкритих флангів і перешкоджання виходу противника у фланг і тил батальйону (роти) на загрозливі і танкодоступні ділянки можуть висилатися протитанкові, гранатометні або спеціально виділені підрозділи.

432. Батальйон, який призначений для дій на сковуючому напрямку бригади (передовий загін, авангард), під прикриттям головної похідної застави і вогню артилерії, використовуючи скритні підступи і маскування аеросолями, швидко виходить на напрямок головного удару, з ходу розгортається в бойовий порядок і стрімкою атакою у фланг або тил завершує знищення похідної охорони противника. Знищивши підрозділи прикриття (похідну охорону) противника на своєму напрямку, батальйон (передовий загін) стрімко захоплює визначений рубіж та утримує його до підходу головних сил бригади (полку), а авангард сміливо проривається до головних сил противника і скоує їх діями на вигідному рубежі. Надалі батальйон (передовий загін, авангард) діє в складі першого ешелону бригади.

Під час зустрічі з силами противника, які переважають, коли противник випередив батальйон (передовий загін) у виході на визначений йому рубіж, а авангард у розгортанні для ведення наступу, батальйон вогнем усіх засобів і

активними діями на досягнутому рубежі сковає противника, завдає йому ураження і забезпечує найбільш вигідні умови для розгортання головних сил бригади (батальйону). Механізовані підрозділи при цьому спішуються. Танки і БМП (БТР) займають вогневі позиції за укриттями та уражають противника вогнем.

Якщо на напрямку дій батальйону висаджується ТакПД, командир батальйону (роти) уживає всіх заходів для того, щоб швидше з'єднатися з ним і спільними діями виконати поставлене завдання.

433. З виходом головних сил противника на рубіж досяжності по його підрозділах завдається ураження вогневими нальотами підтримуючої артилерії і ударами бойових вертольотів.

З початком вогневої підготовки наступу артилерія завдає ураження живій силі, техніці, пунктам управління на глибину бригади противника.

434. Батальйон (рота), який діє у складі головних сил бригади (батальйону) на напрямку головного удару, приховано, з дотриманням заходів захисту від високоточної зброї, з максимально припустимою швидкістю виходить на свій напрямок, розгортається в бойовий порядок, у взаємодії з підрозділами, які діють на сковуючому рубежі, стрімко атакує противника, виконує найближче завдання і розвиває наступ у глибину.

435. Резерв батальйону переміщується за підрозділами першого ешелону на відстані до 1,5 км у готовності до вступу в бій. Введення в бій загальновійськового резерву здійснюється через фланги або в проміжки між підрозділами, які ведуть бій.

З введенням резерву в бій командир батальйону, якщо можливо, повинен вивести в резерв інший підрозділ.

Наступ ведеться безперервно, до повного розгрому противника.

При спробі противника перейти до оборони на вигідному рубежі батальйон (рота) вогнем і рішучою атакою з ходу розчленовує його бойовий порядок, знищує противника і продовжує виконувати поставлене завдання.

Батальйон (рота), який діє на фланзі, повинен стрімко по найкоротших шляхах вийти на напрямок відходу противника і рішуче атакувати його.

436. При раптовому розгортанні батальйону в бік флангу противника підрозділи, призначені для дій у першому ешелоні батальйону, здійснивши маневр з максимальною швидкістю виходять на рубіж переходу в атаку і з ходу завдають удару у фланг (фланги) противнику, який наступає, уживаючи одночасно заходів для надійного захисту своїх флангів.

Рота, яка діяла в головній похідній заставі, діє у складі першого ешелону або виводиться в загальновійськовий резерв.

Рота, яка діє в боковій похідній заставі, при зустрічі з противником вогнем та активними діями на вигідних рубежах сковає його і забезпечує головним силам можливість маневру для виконання поставленого завдання.

При розгортанні батальйону в бік флангу противника бокова похідна застава діє так само, як і головна похідна застава.

437. Визначивши відхід противника, батальйон (рота) негайно переходить до переслідування, знищує підрозділи прикриття, стрімко проривається до його головних сил та у взаємодії з підрозділами, які ведуть переслідування по рівнобіжних маршрутах, знищує їх.

У разі невдалого результату зустрічного бою батальйон (рота) повинен закріпитися на досягнутому рубежі та вогнем усіх засобів завдати ураження противнику, скувати його дії.

438. Управління підрозділами батальйону в зустрічному бою командир здійснює з командно-спостережного пункту, який переміщується за бойовими порядками підрозділів першого ешелону на напрямку головного удару на відстані до 200 м.

439. Підрозділи МТЗ батальйону з зав'язкою зустрічного бою розміщуються за бойовими порядками батальйону в готовності до дій залежно від обстановки, яка складається.

У ході зустрічного бою медичний пункт, пункт технічного спостереження і ремонтно-евакуаційна (ремонтна) група батальйону максимально наближаються до бойових порядків, розгортаються і переміщуються за підрозділами, які атакують.

Розділ 7. ДІЇ МЕХАНІЗОВАНОГО БАТАЛЬЙОНУ (РОТИ) У ТАКТИЧНОМУ ПОВІТРЯНОМУ ДЕСАНТІ

7.1. Загальні положення

440. Механізований батальйон (рота) може бути призначений у ТакПД.

Тактичний повітряний десант (ТакПД) – підрозділ механізованих військ із засобами підсилення, який десантується із вертольотів у глибину розташування бойового порядку противника з метою виконання бойових завдань у взаємодії з військами, що діють з фронту. ТакПД є елементом бойового порядку механізованої бригади.

441. Мета дій ТакПД досягається виконанням тактичних завдань, основними з яких можуть бути: захоплення та утримання до підходу своїх військ важливих рубежів (районів, об'єктів), вузлів доріг, перевалів, гірських проходів (долин), гідроспоруд, мостів, переправних засобів, ділянок, зручних для форсування та переправи підрозділів у тактичній глибині оборони противника, а також ділянок морського узбережжя; знищення (виведення з ладу) наземних елементів розвідувально-ударних комплексів (далі – РУК), ПУ та інших важливих об'єктів противника.

442. ТакПД, як правило, застосовується:

у наступі – на напрямку головного удару як під час наступу, так і з його початком; під час подолання смуги забезпечення або прориву основного району оборони; для дезорганізації системи управління військами та зброєю противника і роботи його тилу, розгрому або затримання резервів противника, переслідування противника, сприяння форсуванню водних перешкод основними силами своїх військ; для сприяння діям морського десанту; під час оволодіння підготовленими до зайняття проміжними оборонними рубежами противника та інших завдань;

в обороні – під час проведення контратаки по противнику, який вклинився, та ведення маневреної оборони; для дезорганізації системи управління військами та зброєю противника і роботи його тилу, розгрому або затримання резервів противника; для прикриття флангів і стиків своїх військ та інших завдань;

під час ведення рейдових дій – на напрямку дій основної частини рейдового загону; для знищення (виведення з ладу), захоплення або руйнування важливих об'єктів противника, завдання ураження резервам противника, які підходять, затримання організованого їх висування і розгортання.

443. Успішне виконання бойового завдання ТакПД досягається: збільшенням глибини впливу на противника раптовим, швидким маневром повітрям, використанням результатів ударів та вогню засобів вогневого ураження старшого начальника, повним використанням вогневих і маневрених можливостей загальновійськових, спеціальних підрозділів і підрозділів авіації Сухопутних військ та безперервної взаємодії між ними.

444. Механізований батальйон (рота) у ТакПД діє, як правило, без БМП, БТР, важкого озброєння і техніки. Механізований батальйон (рота) може бути підсилений підрозділом артилерії, протитанковим підрозділом, підрозділом ППО, інженерно-саперним взводом і відділенням РХБ розвідки.

445. ТакПД призначаються: вихідний район для десантування, смуга прольоту, основний і запасний райони десантування.

Вихідний район для десантування (далі – ВРД) призначається для підготовки ТакПД та військової частини (підрозділу) авіації Сухопутних військ до десантування і бойових дій. ВРД включає основні й запасні посадочні площадки, основні й запасні райони очікування та зосередження. ВРД призначається на відстані 15 – 30 км від лінії зіткнення сторін. Розмір ВРД залежить від складу повітряного десанту, характеру місцевості, наявності аеродромної мережі (посадочних площадок) придатних для прийому вертольотів, способів та умов десантування.

Посадочні площадки у ВРД призначаються для завершення підготовки до десантування військових частин, підрозділів авіації Сухопутних військ, завантаження у вертольоти озброєння, техніки і запасів матеріальних засобів, посадки особового складу десанту та зльоту на десантування. Посадочні площадки можуть призначатися безпосередньо у районі зосередження десанту або поблизу них. Розміри площадок (до 1,5 км завдовжки і 0,5 – 0,7 км завширшки) повинні дозволяти одночасне розміщення на кожній не менше ескадрильї вертольотів і їх зліт. Запасні посадочні площадки використовуються у разі виходу з ладу основних.

Райони зосередження (для батальйону – до 10 км², роти – до 3 км²) призначаються для прихованого розташування військових частин, підрозділів повітряного десанту та підготовки їх до десантування і виконання бойових завдань. Вони повинні забезпечувати: розосереджене та приховане розміщення особового складу, озброєння, техніки і матеріальних засобів; можливість швидкого збору підрозділів і висування їх у вказаному напрямку; сприятливі санітарно-епідемічні умови; достатню кількість джерел води, доріг і під'їзних шляхів для автотранспорту.

Райони очікування призначаються на відстані до 3 км від посадочних площадок для прихованого розташування підрозділів повітряного десанту, які десантуються вертольотами, та завершення їх підготовки до десантування і бойових дій. Вони повинні забезпечувати: приховане розміщення підрозділів десанту; зручність підготовки до десантування особового складу, озброєння, техніки та запасів матеріальних засобів; захист від ЗМУ та високоточної зброї; швидкий вихід.

Смуга прольоту призначається для прольоту військової частини (підрозділу) вертольотів від вихідного району для десантування до району десантування за маршрутом, де противник має найменшу кількість засобів ППО чи надійно придушений, а умови місцевості дозволяють здійснювати бойовий політ на малих та гранично малих висотах. Якщо є можливість, смугу прольоту доцільно призначати над місцевістю, яка не зайнята противником. Ширина смуги прольоту може становити 2 – 4 км.

Основний і запасний райони десантування призначаються на місцевості, яка придатна для одночасної посадки вертольотів та забезпечує вигідні умови для вступу в бій ТакПД. Розміри районів десантування визначаються замислом бою, завданням десанту, умовами місцевості й обстановки та можуть бути для батальйону до 5 км, для роти – до 2 км по фронту і вглибину.

Для висадки батальйону призначаються одна-дві площадки приземлення, для роти – одна в кожному районі десантування. Розмір площадки приземлення може становити до 1,5 км завдовжки та 0,5 – 0,7 км завширшки. В окремих випадках, коли місцевість не гарантує безпеки приземлення вертольотів, висадку особового складу можна проводити з режиму зависання, а у виняткових випадках – на ходу за мінімальної швидкості прольоту вертольотів.

446. Десантування ТакПД – перекидання повітрям підрозділів повітряного десанту в тил противника для виконання бойового завдання, яке включає зліт вертольотів з десантом на борту, побудову бойового порядку підрозділу вертольотів у повітрі, бойовий політ у район десантування, висадку десанту безпосередньо на площадках приземлення в районі десантування.

447. Десантування ТакПД характеризується глибиною, дальністю та тривалістю десантування, а також висотою польоту.

Глибина десантування – відстань від лінії зіткнення сторін на початок висадки десанту до району десантування (центр району десантування, де розташовані площадки приземлення). Залежить від отриманого завдання, бойових і маневрених можливостей військової частини (підрозділів) вертольотів, складу десанту, військових частин і підрозділів, які підтримують та забезпечують його дії, можливого часу самостійного ведення десантом бойових дій, темпу наступу військових частин з фронту і може становити для батальйону (роті) 20 – 40 (15 – 20) км від лінії зіткнення сторін.

Дальність десантування – відстань від дальньої границі вихідного району для десантування.

Тривалість десантування – це час, необхідний для зльоту авіації, побудови бойових порядків, перельоту в район десантування, висадки десанту в районі десантування.

Висота польоту – відстань за вертикаллю від поверхні землі до вертольота у повітрі. Політ вертольотів на своєю території може здійснюватися на висоті 50 м та більше, над територією противника – на малих і гранично малих висотах 30 м і менше.

448. Висадка десанту проводиться за короткий час, як правило, до підходу резервів противника до об'єкта, який необхідно захопити чи знищити, або після його вогневого ураження та здійснюється безпосередньо на об'єкт, поблизу або на підступах до нього.

Висадка на об'єкт або поблизу нього здійснюється, коли наземна та ППО об'єкта надійно подавлена. Висадка на підступах до об'єкта здійснюється, якщо противник має сильну ППО, а місцевість чи система загороджень противника не дозволяє провести висадку з вертольотів на об'єкт або поблизу нього.

449. Бойове завдання ТакПД визначається на весь період бойових дій у тилу противника і, як правило, складається з найближчого та подальшого завдань. У разі потреби підрозділам батальйону (роті) може призначатися район (пункт) збору після десантування (вихідне положення для наступу) та район збору після виконання завдання.

Найближче завдання, зазвичай, полягає у завершенні знищення противника в районі десантування, знищенні (виведенні з ладу) визначеного об'єкта чи захопленні вказаного району (рубежу). Глибина найближчого завдання повинна відповідати глибині об'єкта, включаючи позиції військ, які обороняють його, або глибині району (рубежу), який захоплює десант.

Подальше завдання включає усі подальші дії десанту в тилу противника та може полягати в утриманні до підходу своїх військ захопленого району (рубежу), захопленні й знищенні (виведенні з ладу) об'єктів у новому районі, здійсненні рейдових дій підрозділами десанту та виконанні інших завдань.

Район (пункт) збору призначається для збору підрозділів батальйону (роті) після десантування на кожній площадці приземлення.

Район збору після виконання завдання призначається для збору підрозділів батальйону (роті) після виконання завдання, перевірки їх стану та підготовки до подальших дій. Перебування підрозділів у районі збору повинно бути короткочасним і прихованим.

450. Бойовий порядок батальйону (роти), призначеного для дій у повітряному десанті, складається з передової групи, підрозділів першого ешелону, резерву, підрозділів прикриття, підрозділів артилерії та інших вогневих засобів і підрозділів ППО.

Передова група під час десантування призначається для знищення противника на площадках (площадці) приземлення, їх захоплення та забезпечення висадження головних сил десанту. Передова група може складатися з двох-трьох (одного) механізованих взводів, посилені стрільцями-зенітниками, саперами та спеціалістами радіаційної, хімічної, біологічної розвідки. Разом із нею, як правило, десантуються розвідувальний або бойовий розвідувальний дозор і розвідники артилерійського підрозділу, який доданий або підтримує дії десанту. Від передової групи, як правило, виділяється група розвідки та позначення площадки приземлення, на особовий склад якої покладаються завдання уточнення обстановки в смузі прольоту й у районі десантування, висадки на площадках приземлення та їх позначення, забезпечення висадження передової групи.

Перший ешелон десанту призначений для розгрому противника в районі десантування, захоплення (виведення з ладу) об'єкта, виконання найближчого та подальшого завдань. Перший ешелон включає, як правило, головні сили десанту, може бути в складі до двох механізованих рот (взводів) із засобами підсилення. Залежно від специфіки виконання бойового завдання до складу першого ешелону можуть входити підрозділи розвідки (дорозвідки), захоплення, блокування, штурмові, знищення (виведення з ладу), забезпечення відходу.

Резерв призначений для вирішення завдань, які раптово виникають у ході ведення бойових дій десанту, розвитку успіху першого ешелону, заміни підрозділів першого ешелону в разі втрати їх боєздатності, дій на новому напрямку, відбиття контратак противника тощо. Може складатися з одного-двох механізованих взводів.

Підрозділ прикриття призначається для забезпечення дій головних сил десанту утриманням вигідних рубежів, недопущення підходу резервів противника і відбиттям їх ударів у фланг і тил десанту. До складу підрозділу прикриття може виділятися від роти до взводу.

Підрозділ артилерії (мінометна батарея (взвод) призначений для ураження живої сили, вогневих засобів, ПУ та інших об'єктів противника.

Гранатометний, протитанковий взвод призначені для ураження важливих цілей противника.

Підрозділ ППО (зенітний ракетний взвод) призначений для прикриття дій десанту від ударів засобів повітряного нападу противника.

Для захоплення і знищення важливих об'єктів противника бойовий порядок батальйону (роти) може складатися з груп: забезпечення; захоплення; руйнування та резерву.

451. Вогневе ураження противника при застосуванні ТакПД організується командиром, який застосовує десант, та може складатися з вогневої підготовки бойових дій десанту та вогневої підтримки бойових дій десанту.

Вогнева підготовка бойових дій десанту організується і проводиться для зниження втрат десанту під час десантування і повернення вертольотів у розташування своїх військ ураженням засобів ППО противника. Починається у визначений старшим командиром час і проводиться до початку висадження передової групи десанту у районі десантування та на усю глибину десантування при поверненні вертольотів у розташування своїх військ.

Вогнева підтримка бойових дій десанту починається з моменту висадження передової групи та проводиться силами і засобами командира, який застосовує десант, упродовж виконання бойового завдання десантом. Здійснюється

вертольотами, силами і засобами вогневого ураження десанту та за викликом командира ТакПД артилерією бригади.

7.2. Підготовка до десантування і бойових дій

452. Підготовка до десантування та бойових дій ТакПД проводиться під час підготовки бригади (полку) до бою (бойових дій) і є сукупністю заходів, що включає: планування десантування і бойових дій; зосередження підрозділів у вихідному районі для десантування; марш у райони очікування (здійснюється у разі призначення районів очікування); підготовку до десантування озброєння, техніки і запасів матеріальних засобів; екіпірування та підготовку особового складу до десантування і виконання бойового завдання; організацію десантування і бойових дій у підрозділах і постановку завдань особовому складу; вихід підрозділів на аеродроми (посадочні площадки); завантаження озброєння, техніки і матеріальних засобів у вертольоти.

Терміни підготовки батальйону (роти) до десантування і бойових дій залежать від їх стану, обстановки, характеру поставленого бойового завдання і визначаються командиром (начальником), що застосовує десант.

453. Під час аналізу завдання командир батальйону (роти), крім загальних питань, повинен усвідомити: мету застосування та завдання десанту, його роль у бою; порядок завдання ударів по противнику в смузі прольоту та в районі десантування засобами старшого начальника; порядок і способи десантування; тривалість бойових дій; з яких посадочних площадок (аеродромів) і яким складом авіації здійснюється десантування; час готовності до десантування.

454. Оцінювання обстановки командир батальйону (роти) проводить за даними розвідки, отриманими з вищого штабу, військ, які діють попереду, та за матеріалами повітряного фотографування.

Під час оцінювання противника вивчаються: положення, склад, стан і бойові можливості противника в районі десантування; наявність і можливий характер дій його протидесантних та інших резервів, здатних протидіяти діям десанту й авіації Сухопутних військ; наявність і характеристика засобів ППО противника в смузі прольоту, на його межах та в районі десантування; сильні та слабкі сторони противника.

Оцінюючи бойові можливості повітряного десанту, командир визначає його здатність щодо ВУП, стан озброєння, техніки, наявність боєприпасів, інших матеріальних засобів, а також можливості сил і засобів, які підтримують десант та взаємодіють з ним.

Під час оцінювання району десантування вивчаються характер місцевості, наявність площадок приземлення та умови дій особового складу. Крім того, оцінюється стан погоди, пора року, час доби для визначення їх впливу на десантування та бойові дії десанту.

455. Під час постановки завдання командир батальйону (роти) у бойовому наказі вказує:

підрозділам першого ешелону — засоби посилення, бойове завдання, хто підтримує, кількість (номери) вертольотів, посадочні площадки і площадки приземлення, порядок подальших дій;

підрозділу другого ешелону — склад, бойове завдання, хто придається і підтримує, номери вертольотів, посадочні площадки і площадки приземлення, порядок подальших дій;

резерву — склад, район зосередження, характер можливих дій після висадження, номери вертольотів, посадочні площадки і площадки приземлення, порядок подальших дій;

передовій групі — склад, бойове завдання, хто підтримує, номери вертольотів,

посадочні площадки і площадки приземлення, час висадження;

підрозділам прикриття – порядок десантування, рубежі (напрямки) прикриття, терміни їх зайняття (захоплення) і утримання, характер подальших дій;

підрозділам артилерії й іншим вогневим засобам - завдання щодо підтримки бою повітряного десанту, номери вертольотів, посадочні площадки і площадки приземлення;

зенітному підрозділу — порядок ведення вогню під час відбиття нальотів повітряного противника, номери вертольотів, посадочні площадки і площадки приземлення;

При значному віддаленні району десантування від рубежів (об'єктів) захоплення (знищення) командир батальйону (роти) може вказувати напрямок (маршрут) висування, рубежі розгортання і переходу в атаку, на які вони повинні вийти до встановленого часу.

У рішенні командира батальйону (роти) на десантування і бойові дії, крім звичайних питань, визначаються:

у замислі бою – мета застосування десанту, що пов'язується з визначеним порядком та способами розгрому угруповання противника, від знищення якого залежить виконання поставленого завдання; порядок ВУП та дії повітряного десанту під час десантування і виконання бойового завдання;

у бойових завданнях підрозділам – склад і бойове завдання ТакПД, завдання артилерії, підрозділу ППО та авіації щодо забезпечення його десантування та бою у тилу противника, а також порядок десантування; основні та запасні посадочні площадки для вертольотів у вихідному районі для десантування, основний і запасний райони десантування, військові частини (підрозділи) авіації Сухопутних військ, кількість і тип вертольотів, які забезпечують десантування; час готовності до десантування; смуга прольоту;

в основних питаннях взаємодії – порядок взаємодії десанту та інших елементів бойового порядку бригади (полку), а також підтримуючої авіації на період десантування і бою у тилу противника. Якщо район десантування ТакПД розташований на напрямку дій бригади або в безпосередній близькості від району бойових дій оперативного або оперативно-тактичного десанту (військових частин і підрозділів, які діють у смузі бригади), то командир батальйону (роти) визначає порядок взаємодії тактичного десанту з ними;

з організації управління – порядок організації управління ТакПД на період підготовки до десантування, десантування і бою у тилу противника.

456. На робочій карті командира батальйону (роти) відображаються: склад і бойове завдання ТакПД; завдання артилерії, підтримуючої авіації, які виконуються в інтересах застосування десанту; імовірне положення військ сторін до початку десантування; напрямок дій і можливий час виходу підрозділів бригади в район бойових дій десанту, імовірні рубежі зустрічі; вихідний район для десантування; смуга прольоту вертольотів у район десантування; сигнали управління та взаємодії.

457. Організація застосування ТакПД здійснюється штабом батальйону (командиром роти) разом з начальниками родів військ і служб бригади за участю представника авіації Сухопутних військ на основі рішення командира та його вказівок. Під час організації застосування повітряного десанту ці питання відображаються у плані завантаження бойової техніки, озброєння та посадки особового складу у вертольоти, де вказуються:

у графічній частині – райони очікування, маршрути виходу на посадочні площадки, місця стоянки вертольотів під час завантаження техніки та посадки особового складу, їх бортові номери; вихідне положення для завантаження та посадки у вертольоти; розміщення ПУ;

у таблицях – розподіл особового складу, озброєння та техніки по вертольотах; розрахунок часу; порядок і сигнали початку завантаження та посадки; організація комендантської служби; заходи маскувannya; сигнали управління; розрахунок потреби вертольотів для десантування.

458. Під час організації взаємодії із застосуванням ТакПД командир батальйону (роти), крім звичайних питань, уточнює: час і порядок зосередження підрозділів десанту та вертольотів у вихідному районі для десантування; початок і кінець завантаження озброєння, бойової техніки, матеріальних засобів та посадки особового складу у вертольоти; об'єкти, час і порядок придушення противника ударами авіації і вогнем артилерії в інтересах десантування і бою; початок зльоту, час проходження лінії зіткнення сторін, висоту та тривалість польоту, час висадки, час припинення та поновлення вогню артилерії у смузі прольоту; порядок вогневої підтримки десанту після висадження; рубіж зустрічі десанту з передовим загonom або частинами першого ешелону і порядок сумісних дій; порядок підтримки зв'язку; сигнали взаємного розпізнавання, оповіщення та управління.

Для того щоб уникнути ураження вертольотів вогнем своїх засобів у межах смуги прольоту, уточнюється порядок припинення і поновлення вогню та призначається рубіж припинення вогню своєї артилерії.

459. Готовність до десантування визначається закінченням завантаження техніки та проведенням передпольотного огляду вертольотів командирами екіпажів. До цього часу особовий склад повинен бути в безпосередній близькості від вертольотів у готовності до посадки.

460. Командир і начальник штабу батальйону, призначеного для дій у ТакПД, повинні здійснювати посадку і переліт у район дій десанту на різних вертольотах.

7.3. Десантування і ведення бойових дій

461. Десантування починається за командою командира бригади, від якого застосовується десант. Відповідальним за висадження ТакПД у точно призначений час і призначений район (на об'єкт) є командир військової частини (підрозділу) вертольотів.

Зліт підрозділу вертольотів може здійснюватися ланками або одночасно ескадрильями із завчасною побудовою бойового порядку на старті або безпосередньо з місць стоянок вертольотів. Уночі зліт виконується ланками з обмеженим використанням світлотехнічних засобів на посадочних площадках. З початком зльоту вертольотів підсилюється прикриття десанту винищувальною авіацією.

462. Командир десанту під час польоту перебуває на вертольоті командира військової частини (підрозділу) вертольотів, командири підрозділів десанту – на вертольотах командирів ланок (загонів) вертольотів. Командир військової частини (підрозділу) авіації Сухопутних військ інформує командира десанту про обстановку в районі десантування, зміни в маршруті польоту і порядок заходження на площадках приземлення, а також про вертольоти, які зазнали пошкоджень і припинили політ.

463. Бойовий політ вертольотами здійснюється на малих і гранично малих висотах. Спостереження за повітряним і наземним противником здійснюється екіпажами вертольотів та особовим складом десанту. Порядок спостереження і доповіді про виявлення противника устанавлює командир частини (підрозділу) вертольотів.

При досягненні вертольотами тильного кордону вогневих позицій артилерії та частина (підрозділ) артилерії, над якою проходить маршрут прольоту, припиняє ведення вогню. У цей період вертольоти повинні здійснювати політ за суворо фіксованим маршрутом. За 1–2 хвилини до підльоту до переднього краю сповіщаються підрозділи першого ешелону бригади, над якими проходить маршрут прольоту.

Виявлені зенітні, вогневі та радіоелектронні засоби противника подавляються засобами командира, який застосовує десант, вогнем бортового озброєння вертольотів, а в разі можливості – зі стрілецької зброї особового складу десанту.

Вихід транспортно-бойових (транспортних) вертольотів на площадки приземлення вдень здійснюється, як правило, з ходу й усіма ланками вертольотів одночасно.

464. Група розвідки та позначення площадок приземлення висаджується на площадках приземлення після подавлення противника засобами командира бригади, який застосовує десант, та вогнем з бортового озброєння вертольотів і стрілецької зброї завершує знищення противника, який не був уражений, позначає площадки приземлення, займає вигідні позиції та забезпечує висадження передової групи батальйону (роти).

Передова група батальйону (роти) висаджується після позначення площадок приземлення, зазвичай за 10 – 20 хвилин до висадження головних сил.

Механізовані підрозділи передової групи розгортаються у бойовий порядок, завершують знищення противника на площадках приземлення та в прилеглому районі, займають вигідні позиції та оволодівають призначеним рубежем, закріплюються на ньому і забезпечують висадку головних сил батальйону (роти).

Підрозділ ППО займає вогневі позиції поблизу площадок приземлення і готується до ведення вогню по повітряних цілях противника.

Особовий склад підрозділу інженерних військ у цей час веде розвідку площадок приземлення, знешкоджує або позначає загородження і місцеві предмети, які перешкоджають посадці вертольотів.

Дозорне відділення (розвідувальний або бойовий розвідувальний дозор) після висадження веде розвідку в напрямку майбутніх дій батальйону (роти), а підрозділ РХБз здійснює радіаційну та хімічну розвідку.

Після висадження передової групи бойові і транспортно-бойові вертольоти можуть здійснювати підтримку бою, а також завдавати удари по противнику, який підходить до району десантування головних сил. Командир передової групи доповідає командирі ТакПД уточнені дані про місцевість у районі десантування головних сил десанту, площадки приземлення та характер дій противника в районі висадки, а в разі можливості – у районі рубежу (об'єкта), який підлягає захопленню (знищенню).

465. На підставі даних передової групи та розвідувальних органів командир ТакПД під час підльоту головних сил до району десантування уточнює порядок висадки, а в разі потреби й завдання підрозділам. Бойові та транспортно-бойові вертольоти завдають ударів по військах та об'єктах противника в районі десантування, забезпечують висадку головних сил десанту.

Після приземлення вертольотів підрозділи головних сил десанту швидко висаджуються під прикриттям ударів авіації, бойових вертольотів і вогню підтримуючої артилерії, вивантажують бойову техніку й озброєння, приводять себе у готовність до ведення бою, а за потреби, виходять у район (пункт) збору після десантування (вихідне положення для наступу).

Збір особового складу, озброєння, військової техніки та запасів матеріальних засобів у призначені райони (пункти) збору повинен здійснюватися швидко та приховано, використовуючи радіотехнічні, сигнальні засоби та прилади нічного бачення. У районах збору підрозділи розташовуються приховано в готовності до негайних дій зі знищення противника з будь-якого напрямку, а підрозділи артилерії та ППО займають вогневі позиції в готовності до ведення вогню та прикриття підрозділів.

У районах збору після десантування командири підрозділів організують кругове спостереження, перевіряють наявність особового складу, озброєння та

військової техніки, їх стан і готовність до подальших дій, перевіряється зв'язок з підлеглими командирами та старшим начальником, доповідається старшому командирі про результати десантування та уточнюється бойове завдання. За потреби, командир батальйону (роти) в районі (пункті) збору після десантування уточнює на місцевості або ставить підрозділам нові завдання, узгоджує їх дії та керує ними під час виконання поставленого завдання.

466. У разі висадки на деякій відстані від об'єкта підрозділи десанту висуваються до нього в передбойовому порядку. Висування десанту до рубежу (об'єкта) захоплення (знищення, виведення з ладу) має здійснюватися швидко та приховано, як правило, у передбойовому порядку і під прикриттям охорони. У разі зустрічі з противником під час висування батальйон (рота), не встряваючи у затяжний бій, обходить осередки опору, а в разі потреби і рішучою атакою частини сил знищує дрібні групи противника.

Після виходу до призначеного об'єкта батальйон (рота) з ходу розгортається у бойовий порядок, стрімко атакує противника у фланг і тил, знищує живу силу, вогневі засоби (виводить об'єкт з ладу) і швидко виходить до нового об'єкта або в указаний район (пункт).

Підрозділи першого ешелону при десантуванні на об'єкт, який призначений для захоплення, або поблизу нього швидко висаджуються з вертольотів, розгортаються у бойовий порядок і з ходу переходять в атаку. Командири підрозділів, за потреби, уточнюють бойові завдання підлеглим у разі висадки на ходу. Бойові дії десанту ведуться рішуче й активно.

Під час висування підрозділів до рубежу (об'єкта), який підлягає захопленню або знищенню, командир десанту і командири підрозділів артилерією та іншими вогневими засобами організують вогневе ураження противника. Підрозділи ППО прикривають бойові порядки десанту від ударів повітряного противника. Резерв батальйону (роти) після висадки збирається у призначеному районі у готовності до виконання раптово виникаючих завдань.

467. Для виклику та корегування вогню артилерії старшого командира, або бригади, від якої висаджений десант, а також управління діями вертольотів, які підтримують бій десанту, поруч з командиром десанту повинні бути офіцер-корегувальник вогню артилерії та передовий авіанавідник (представник підрозділу авіації Сухопутних військ) з необхідними засобами зв'язку. У ході виконання завдання командир десанту переміщується за підрозділами першого ешелону на напрямку зосередження основних зусиль.

468. Підрозділи ТакПД під час захоплення важливого рубежу (об'єкта) діють згідно із загальними положеннями щодо дій військ у наступі, під час утримання захопленого рубежу (об'єкта) до підходу військових частин з фронту (часу, призначеного старшим командиром) – згідно із загальними положеннями щодо дій військ в обороні з урахуванням особливостей виконання ТакПД поставлених бойових завдань (підготовка кругової оборони, яка ґрунтується на утриманні важливих ділянок місцевості і швидкому маневрі силами та засобами). Район оборони (опорний пункт) готується до кругової оборони, яка забезпечує успішну боротьбу з танками та іншими броньованими машинами противника.

469. Під час виведення з ладу вузла доріг у разі потреби руйнуються мости, віадуки, шляхопроводи і транспортні розв'язки. Крім того, може псуватися полотно доріг у місцях, де неможливо в короткі терміни обладнати об'їзди (на заболочених ділянках, міжозерних дефіле, виїмках, гірських карнизах тощо).

Під час захоплення залізничного вузла (станції) насамперед виводяться з ладу (вибуховим способом, руйнуються) вхідні та вихідні стрілки, засоби сигналізації та автоблокування, лінії електропостачання і зв'язку. Військові ешелони, які

знаходяться на станції, як правило, блокуються і знищуються вогнем і рішучою атакою.

470. ТакПД, призначений для завдання ударів у фланг і тил противнику, який висувається, після висадки виходить на імовірні шляхи його висування, займає вигідний рубіж і завдає з нього раптового удару, широко застосовуючи вогневі засідки. Залежно від обстановки ТакПД послідовно займає вигідні рубежі та завдає ударів у фланг і тил противнику.

471. Знищення (виведення з ладу) наземних елементів РУК, ПУ може здійснюватися як спеціально виділеним для цього ТакПД, так і під час виконання ним інших завдань.

При знищенні ПУ головні сили десанту висаджуються безпосередньо на об'єкт або поблизу нього, а частина сил – на імовірних шляхах евакуації елементів ПУ або підходу резервів противника. Головні сили десанту атакують противника з різних напрямків, зосереджуючи основні зусилля на захоплення оперативної частини ПУ, документів групи бойового управління і штабу. Одночасно порушується робота вузлів зв'язку, радіопередавальних і приймальних центрів (пунктів), засобів автоматизації управління військами та зброєю.

Способи дій ТакПД залежать від складу сил і засобів, виділених для охорони об'єкта, ступеня його придушення перед десантуванням, а також від розмірів об'єкта і характеру місцевості, на якій він розташовується.

При знищенні (виведенні з ладу) наземних елементів РУК і ПУ підрозділи ТакПД знищують охорону, потім знищують (виводять з ладу) засоби зв'язку, радіоелектронні засоби.

472. На водній перешкоді ТакПД може захоплювати гідроспороди, мости, переправні засоби, а також ділянки, зручні для форсування. Переправи десант захоплює атакою з ходу з різних напрямків на одному або на двох берегах. У разі потреби частина сил виділяється для утримання вигідного рубежу на шляхах імовірного висування резервів противника. Захоплена ділянка (переправа) утримується до підходу частин (підрозділів) своїх військ.

473. Після виконання найближчого бойового завдання підрозділи ТакПД зосереджуються в районі збору.

7.4. Дії ТакПД в особливих умовах

474. Десантування повітряних десантів у горах проводиться з урахуванням впливу фізико-географічних умов гірської місцевості. Різко пересічена місцевість, наявність перешкод, які важко подолати, обмежена кількість площадок приземлення та їх висота над рівнем моря, а також постійна загроза гірських обвалів, каменепадів, різкі зміни погоди протягом доби ускладнюють висадку десанту.

475. У горах ТакПД, як правило, може застосовуватися для оволодіння важливими гірськими перевалами, а інколи і проходами, вузлами доріг, переправами через річки, проходами через каньйони, а також для захоплення аеродромів, ПУ, знищення наземних елементів РУК, дезорганізації роботи тилу противника.

476. У зв'язку з труднощами вибору посадочних площадок для вертольотів із взаємною відстанню 5 – 10 км, підготовка ТакПД може здійснюватися у вихідному районі для десантування із значно більшими розмірами, ніж у звичайних умовах.

477. ТакПД, який застосовується у горах, за своїм складом може бути різноманітним. На визначення складу десанту особливо впливає вантажність вертольотів, яка знижується більше ніж на 10% на кожні 1000 м збільшення висоти польоту. Склад ТакПД, який застосовується у гірській місцевості з посадочними площадками на висоті 1500 м над рівнем моря, повинен бути, щонайменше, на одну третину меншим порівняно з десантом, який застосовується у звичайних умовах. У

горах частіше, ніж у звичайних умовах, можуть застосовуватися ТакПД у складі підсиленої механізованої роти.

478. Політ вертольотів з десантом у район десантування доречно виконувати на висоті 50 – 60 м, яка значно більша, ніж за звичайних умов. Це необхідно для запобігання аваріям вертольотів через різні коливання потоків повітря, які піднімаються вгору та спадають униз, сильно впливаючи на дотримання заданої висоти польоту.

Смуга прольоту ТакПД, як і у звичайних умовах, вибирається над незайнятими або зайнятими незначними підрозділами противника районами (ділянками) місцевості. У горах такими районами можуть бути лісні масиви, гірські хребти, ущелини. При виборі смуги прольоту необхідно запобігати подоланню гірських хребтів з різкими змінами висоти польоту, унаслідок чого можуть змінюватися можливості вертольотів щодо навантаження залежно від висоти польоту над рівнем моря.

Вертольоти можуть проводити посадку на обмежену кількість площадок приземлення – одна на дві ескадрильї. У цих випадках посадка вертольотів здійснюватиметься послідовно. Даний спосіб використовується і за умов, коли є можливість вибрати для кожної ескадрильї посадочну площадку, але за своїми розмірами площадки будуть меншими нормативних. Площадки приземлення вибираються якомога ближче до об'єктів (рубежів), які необхідно захопити, і призначаються на гірських плато, у долинах річок, а якщо є схили, інколи безпосередньо на перевалах. Крутість схилів повинна бути не більше 15 градусів, виключати перекидання техніки та забезпечувати її вільний вихід з площадок. Узимку, а в умовах високогір'я і влітку, для висадки десанту можуть використовуватися замерзлі гірські озера.

Глибина десантування ТакПД у горах може бути меншою, ніж за звичайних умов, унаслідок зменшення можливого темпу наступу військ у горах.

479. При висадці десанту в тил противника мінометні та артилерійські підрозділи займають вогневі позиції поблизу площадок приземлення або безпосередньо на них.

480. Для захоплення гірського проходу (долини) ТакПД висаджується, як правило, біля входу в нього, потім оволодіває прилеглими до нього панівними висотами, з яких прострілюється прохід (долина), блокує і знищує противника.

481. При десантуванні взимку глибокий сніговий покрив ускладнює вибір площадок у безпосередній близькості від об'єкта. Це необхідно враховувати при виборі району десантування, щоб звести до мінімуму труднощі, пов'язані з висуванням підрозділів десанту від площадок приземлення до об'єкта атаки.

Узимку площадки приземлення широко використовуються замерзлі озера, річки, болота, покриті снігом. Крім того, під час організації десантування необхідно враховувати особливості погодних умов. Якщо є великий сніговий покрив, посадочні площадки у вихідному районі для десантування підготовляються для посадки вертольотів очищенням їх від снігу або утрамбуванням його. Висадка підрозділів десанту в районі десантування за наявності великого снігового покриву може здійснюватися з положення зависання вертольотів.

Для полегшення пересування мінометів, зенітних засобів та іншого озброєння поза дорогами в умовах глибокого снігового покриву підготовляються та закидаються разом з матеріальною частиною нарти, волокуші та санно-лижні установки. Особовий склад повинен забезпечуватися лижами.

482. Десантування і ведення бою вночі є найбільш поширеним способом дій десанту. Ніч сприяє раптовій появі десанту в тилу противника та введення його в оману відносно дійсного району десантування та сил десанту, а також виконанню завдання з меншими втратами.

Якщо висадка десанту проводиться безпосередньо на об'єкт атаки, то командири рот і взводів відразу після висадки збирають особовий склад, озброєння і бойову техніку, приводять її у бойовий стан, самостійно і швидко висувають підрозділи до призначеного рубежу або об'єкта, не чекаючи висадки усього десанту. Збір особового складу продовжується під час руху. Бойові завдання уточнюються на ходу. Коли противник на підступах до об'єкта (району) чинить стійкий опір, десант, прикриваючись незначними силами з фронту, здійснює маневр для обходу або охоплення противника та рішучою атакою у фланг і тил знищує його.

483. Для забезпечення дій морського десанту ТакПД після висадки захоплює і стійкою обороною утримує ділянку прибережної смуги, на якій ймовірна висадка морського десанту, перешкоджає підхід до нього резервів противника. Частиною сил десанту (вогневих засобів) або десантом у повному складі знищуються батареї берегової артилерії та інші вогневі засоби, які перешкоджають висадці морського десанту, а також ПУ та інші об'єкти. Висадка ТакПД здійснюється безпосередньо перед підходом десантних кораблів з підрозділами морського десанту до берегу. Дії десанту підтримуються вогнем кораблів вогневої підтримки та ударами авіації.

Розділ 8. ДІЇ БАТАЛЬЙОНУ (РОТИ) ПІД ЧАС УЧАСТІ БРИГАДИ (ПОЛКУ) У МІЖНАРОДНИХ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЯХ

8.1. Загальні положення

484. Участь України в міжнародних миротворчих операціях (далі – ММО) здійснюється шляхом надання миротворчого контингенту, миротворчого персоналу, а також матеріально-технічних ресурсів і послуг у розпорядження відповідних органів, які визначаються рішенням про проведення такої операції.

485. Миротворчий контингент – військові частини і підрозділи, оснащені відповідними ОВТ, засобами підтримки і зв'язку, що направляються Україною для участі в ММО, у тому числі військові підрозділи ЗС України та інші військові формування.

Окремий батальйон (рота) може призначатися для участі в ММО у складі об'єднаних військових підрозділів, що створюються спільно з іншими державами. Вони можуть направлятися до інших держав та перебувати на їх території на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

486. За характером, порядком проведення, метою та завданнями, які вирішуються, ММО поділяються на операції з встановлення (сприяння) миру; з підтримання миру; з примушення до миру; з відбудови миру.

Крім того, у рамках миротворчої діяльності можуть проводитися пошуково-рятувальні, гуманітарні та електоральні операції.

Операції з встановлення (сприяння) миру проводяться за обов'язкової згоди сторін конфлікту для мирного врегулювання конфлікту або превентивного розгортання військ, встановлення контролю за умовами перемир'я та виконання угоди про припинення вогню, забезпечення дотримання прав людини, надання гуманітарної допомоги населенню.

Операції з підтримання миру проводяться зазвичай після досягнення домовленостей між сторонами конфлікту для недопущення відновлення конфлікту та надання допомоги в розвитку процесу мирного врегулювання, роз'єднання збройних формувань, задіяних у конфлікті, припинення та запобігання ескалації воєнних дій, відновлення законності та правопорядку, забезпечення нормального функціонування державних і громадських установ та організацій.

Операції з примушення до миру проводяться у разі відсутності згоди сторін конфлікту введенням міжнародних санкцій і застосуванням військової сили для припинення збройного конфлікту та примушення сторін, що ворогують, до встановлення перемир'я.

Операції з відбудови миру проводяться у постконфліктний період для відновлення життєдіяльності важливих елементів інфраструктури та цивільних інститутів країни, демілітаризації району конфлікту встановленням контролю над ОВТ сторін, які перебували в конфлікті, забезпеченням проведення інституційних реформ.

Пошуково-рятувальні операції проводяться для пошуку і порятунку населення, яке потерпає від стихійного лиха та природних катаклізмів, з використанням літальних апаратів, надводних кораблів і підводних човнів, наземних транспортних засобів, спеціальних команд та обладнання на суші й морі.

Гуманітарні операції проводяться для надання допомоги та захисту жертв конфлікту або стихійного лиха, полегшення тягот населення, особливо в умовах, коли місцева влада не бажає або неспроможна налагодити нормальну життєдіяльність населення.

Електоральні операції проводяться для створення умов та надання допомоги в проведенні демократичних виборів до органів влади. Можуть бути як самостійними операціями, так і складовою більш масштабних операцій з постконфліктного урегулювання.

487. Принципи участі батальйону (роти) у ММО: неухильне дотримання міжнародного права щодо недопущення жертв серед мирного населення; узгодження більшості дій з урядом країни, на території якої проводиться ММО, а в разі проведення операції з примушення до миру – загальне інформування про певні дії; оперативність і гнучкість управління під час виконання військових завдань та дій відповідно до подій, які відбуваються; дотримання законних, чітких і зрозумілих правил застосування військової сили з урахуванням ситуації у районі конфлікту, завдань операції та можливостей адаптації до обстановки в разі її зміни.

488. Спеціальними завданнями батальйону (роти) у ММО є: спостереження за виконанням умов перемир'я та угоди про припинення вогню; проведення розслідування за встановленими фактами порушення домовленостей з припинення вогню та перемир'я; збір і перевірка військової інформації про сили сторін; роз'єднання протиборчих сторін створенням демілітаризованих зон, гуманітарних коридорів; охорона життєво важливих об'єктів; встановлення та підтримання постійного зв'язку зі штабами збройних сил сторін, задіяних у конфлікті; забезпечення безпечного транзиту всіх видів транспорту та функціонування комунікацій; контроль за місцевістю та діями населення у зоні відповідальності, протидія масовим заворушенням; сприяння налагодженню контактів між населенням сторін, які перебувають у конфлікті, та надання гуманітарної допомоги цивільному населенню; проведення розмінування місцевості.

489. Розгортання батальйону (роти) у складі миротворчих сил буде залежати від завдання і району операції. Під час розгортання оцінюються такі чинники: топографічні умови; соціологічні аспекти (релігійні, етнічні); цивільна адміністрація в межах району (районна, міська і сільська влада); місцеві військові частини, підрозділи в межах району; комунікації; адміністративні ресурси в межах району (розміщення, обслуговування, лікарні); ставлення місцевого населення до миротворчих сил. Розгортання може виконуватися на лінії перемир'я, у буферній зоні, у районі.

490. Основними тактичними показниками для батальйону є: смуга по фронту для роз'єднання протиборчих сторін, яке здійснюється шляхом створення між ними нейтральної смуги завширшки 10 – 15 км, завглибшки до 6 км.

Основою оборони на напрямках, які перекриваються, є ротні опорні пункти по фронті до 2 км, глибиною до 1,5 км. Дороги перекриваються блокпостами або контрольно-пропускними пунктами в складі до взводу. Бойовий порядок підрозділів, зазвичай, будується в один ешелон з виділенням резерву: у батальйоні – взвод або рота.

491. Батальйон (рота) у складі об'єднаних військових підрозділів, що залучаються до вирішення завдань у ММО, розташовуються в операційній зоні – частині території держави, де проводиться міжнародна миротворча операція.

В операційних зонах миротворчим контингентам визначають сектори (райони) відповідальності та базові табори – ділянки спеціально виділеної території з розташованими на ній будівлями (спорудами), наметовими містечками, місцями розташування озброєння і бойової техніки, складами, де розташовуються одна або декілька військових частин (підрозділів), які залучаються до вирішення завдань ММО.

Розташування базового табору обирається, як правило, поза межами населених пунктів, обладнується в інженерному відношенні і повинно забезпечувати сприятливі умови життєдіяльності військ та охорони й оборони від наземного і повітряного противника. Для організації охорони й оборони та підтримання порядку призначається комендант базового табору.

492. Формами дій виконання завдань батальйоном (ротами) у ММО є: патрулювання, спостереження, звітування, здійснення супровідних дій (проведення конвоїв та супроводження високопосадових осіб), контроль, розслідування скарг, переговори і посередництво, гуманітарна допомога тощо.

Патрулювання. Проводиться з метою збирання інформації, розслідування проблем, наглядання за умовами виконання договору та демонстрації присутності миротворчої сили. Види патрулювання: піші, на автомобілях (БТР, БМП), на борту човнів, літаків або вертольотів. Патрулювання повинно бути явне, миротворці повинні чітко виділятися.

Спостереження. Проводиться з метою збирання інформації про будь-яку ситуацію або інциденти, що можуть статися. Завдання спостереження звичайно охоплюють стан військових споруд і військову діяльність у межах оперативного району, порушення міжнародних домовленостей, нагляд над лініями перемир'я і демаркації, за виконанням домовленостей, які були схвалені причетними до конфлікту сторонами. Спостереження проводиться за допомогою патрулів, пунктів спостереження, контрольно-пропускних пунктів, електронного підслуховування та інспекцій. Пункти спостереження можуть бути стаціонарними або тимчасовими.

Звітування. Особовий склад миротворчої частини, підрозділу (звичайно через пункти спостереження і патрулі) спостерігають, підтверджують і звітують про: рух військової сили сторін, що ворогують; стрільбу, ворожі дії, погрози проти миротворчої сили, цивільних або сторін, що ворогують; поліпшення оборонних позицій сторін, що ворогують; перельоти військово-повітряної або цивільної авіації тоді, коли повітряний рух у районі операцій був обмежений. Усі події записуються у журнали оперативного чергового з'єднання, частини та повинні негайно передаватися до штаб-квартири.

Здійснення супровідних дій (проведення конвоїв та супроводження високопосадових осіб). Проводиться з метою забезпечення неушкодженого переміщення миротворчого контингенту, матеріально-технічних засобів, гуманітарних вантажів, цивільного населення та супроводження високопосадових осіб. Завдання супровідних дій здійснюються проведенням конвоїв та супроводженням високопосадових осіб.

Контроль. Здійснюється для контролю за виконанням домовленостей про припинення вогню або лінію перемир'я, контроль озброєння, обмеження, виведення,

вихід з бою, обмін сторін, що воюють, рух біженців або користування спільними ресурсами.

Розслідування скарг. Миротворці повинні проводити об'єктивне розслідування скарг (з вислуховуванням усіх сторін) і давати справедливую оцінку, щоб не допустити посилення напруженості та збільшити ефективність дій миротворчих сил.

Переговори і посередництво. Під час миротворчої операції можуть виникати ситуації, які вимагатимуть від миротворчого персоналу вести переговори, бути посередником і, можливо, ухвалювати третейське рішення. Справи можуть включати незначні суперечки між сторонами, які ворогують, або суперечки про щоденну діяльність миротворчої сили.

Гуманітарна допомога населенню належить до спеціальних завдань миротворчого контингенту. Дії цивільно-гуманітарної допомоги можуть бути такими: виділення військових спостерігачів і супровідників для місцевих фермерів; допомога під час жнив і збирання урожаю в зоні операції; припинення суперечок щодо землі, свободи руху людей і тварин (права випасу); допомога в проведенні громадських послуг у зоні операції; медична допомога місцевому населенню (медичний персонал миротворчих сил може лікувати цивільних у своїх медичних закладах або їздити до місцевих лікарень, а також доставляти медичні продукти і допомагати під час евакуації пацієнтів); посередництво між противниками в справах продажу і розподілу промислових продуктів; допомога в переговорах у справах розселення переміщених осіб; допомога під час ремонту будинків громадського вжитку (церкви, школи тощо).

Способи виконання окремих завдань на всіх етапах проведення ММО зумовлюються їх змістом. Кожне окреме завдання вимагає індивідуального планування, ретельної підготовки особового складу (військовослужбовців усіх категорій), окремого МТЗ відповідно до специфіки обстановки.

493. Організація управління здійснюється на підставі рішення командира бригади та полягає у створенні й розгортанні системи управління, підтриманні її у високому ступені готовності, розвитку і нарощуванні її під час проведення ММО, а також у плануванні і реалізації заходів щодо забезпечення її стійкого та безперервного функціонування.

8.2. Підготовка батальйону (роти) для участі в міжнародних миротворчих операціях

494. Підготовка батальйону (роти) для участі у ММО поділяється на: загальну, попередню, безпосередню та підготовку в районі миротворчих дій.

Метою підготовки батальйону (роти) є: досягнення необхідного рівня взаємосумісності та забезпечення готовності до виконання миротворчих завдань; забезпечення своєчасної та якісної їх підготовки до виконання миротворчих завдань під час ММО; створення резерву високопрофесійних військовослужбовців зі складу батальйону (роти), готових до виконання миротворчих завдань.

Підготовка батальйону (роти), який призначений до миротворчого контингенту, під час участі бригади (полку) у міжнародних миротворчих операціях включає: організацію їх підготовки; комплектування; навчання та спеціальну підготовку; всебічне забезпечення.

Принципи підготовки батальйону (роти) для участі в ММО ґрунтуються на комплектуванні особовим складом винятково на добровільній основі, комплексному підході, багатоступеневому навчанні і спеціальній підготовці, відповідності підготовки світовим стандартам.

495. Загальна підготовка батальйону (роти), який призначений до миротворчого контингенту, здійснюється постійно і передбачає: набуття особовим

складом базових знань з миротворчої тематики; забезпечення досягнення взаємосумісності з підрозділами збройних сил інших держав під час виконання миротворчих завдань та надання особовому складу цих підрозділів поглиблених знань з миротворчої тематики; формування резерву миротворчого персоналу, проведення обліку і навчання особового складу, включеного до цього резерву.

496. Попередня підготовка батальйону (роти) включає: відбір, атестацію кандидатів до складу миротворчого контингенту; уточнення (відпрацювання) програми підготовки (навчання) особового складу і підрозділів з метою забезпечення виконання завдань у визначеній ММО; навчання та спеціальну підготовку особового складу; проведення заходів щодо організації всебічного забезпечення підготовки батальйону (роти); організацію управління; проведення інших підготовчих заходів для забезпечення своєчасної та якісної підготовки особового складу і підрозділів.

497. Безпосередня підготовка батальйону (роти) включає: доукомплектування батальйону (роти); поглиблене медичне обстеження особового складу та проведення відповідних профілактичних щеплень; навчання особового складу та злагодження підрозділів, які будуть брати участь у ММО, в пунктах постійної дислокації і навчальних центрах; психологічну підготовку особового складу; завершення підготовки особового складу до дій в умовах місцевості, близьких до району проведення ММО (у разі можливості створення таких умов); створення необхідних запасів МТЗ та визначення порядку їх поповнення; підготовку ОВТ до застосування у відповідних умовах; оформлення службових паспортів та виїзних справ для особового складу підрозділу; підготовку проекту наказу по особовому складу; участь в організації взаємодії з Державною службою експортного контролю України, Державною митною службою України та Державною прикордонною службою України (далі – ДПС України) для організації перетинання батальйоном (ротою) державного кордону; організацію відправлення, переміщення до районів виконання завдань за призначенням, розміщення батальйону (роти); передача миротворчого контингенту під оперативне підпорядкування керівництву ММО; організацію взаємодії з органами влади держави перебування та міжнародними організаціями; організацію матеріально-технічного, фінансового забезпечення у місці виконання завдань; підготовку документів для перевезення через державний кордон озброєння, військової техніки та іншого майна; практичну роботу в підрозділах з метою контролю і надання допомоги у підготовці до миротворчих дій.

Безпосередня підготовка батальйону (роти) завершується після прибуття до району проведення міжнародної миротворчої операції та прийняття призначеного сектору відповідальності.

Підготовка батальйону (роти) в районі ММО здійснюється відповідними командирами підрозділів з метою підтримання високого рівня професійної підготовки особового складу та готовності до виконання покладених завдань.

498. Організація підготовки включає: керівництво (загальне і безпосереднє); планування; координацію та контроль.

Загальне керівництво підготовкою миротворчих контингентів здійснює начальник Генерального штабу Збройних Сил України через Центр військового співробітництва і верифікації Генерального штабу.

Безпосередній контроль за ходом підготовки батальйону (роти), який призначений до миротворчого контингенту, під час участі бригади (полку) у міжнародних миротворчих операціях та готовністю їх до виконання завдань за призначенням здійснюється командувачем Сухопутних військ Збройних Сил України та представниками Генерального штабу Збройних Сил України.

499. Планування підготовки батальйону (роти), призначеного до миротворчого контингенту, у ММО здійснюється: для підрозділів, які визначені для участі в міжнародних миротворчих операціях, – командиром бригади із залученням

представників управлінь центрального апарату Міністерства оборони України та Генерального штабу.

Координацію підготовки батальйону (роти), який призначений до миротворчого контингенту, під час участі бригади (полку) у міжнародних миротворчих операціях здійснює Центр військового співробітництва і верифікації Генерального штабу Збройних Сил України.

500. Ротація особового складу миротворчого контингенту під час проведення миротворчої операції здійснюється відповідно до плану проведення чергових ротаций. Повернення миротворчого контингенту після завершення операції здійснюється у плановому порядку на підставі відповідних рішень керівництва держави. Миротворчий контингент може бути також евакуйований у разі загострення обстановки та неконтрольованого розвитку подій у районі виконання миротворчих завдань або відкликаний достроково (терміново) до завершення миротворчої операції, якщо його подальша участь у зазначеній операції стає недоцільною у зв'язку зі суттєвою зміною воєнно-політичної обстановки в регіоні перебування, припиненням фінансування тощо.

501. Порядок роботи командира і штабу батальйону щодо прийняття рішення на зайняття зони відповідальності та виконання миротворчих завдань не відрізняється від послідовності роботи командира батальйону з організації бою, але має свої особливості і буде залежати від конкретної обстановки, отриманого завдання і наявності часу.

Після отримання бойового наказу, попереднього (бойового) розпорядження командир батальйону усвідомлює завдання, визначає заходи, які необхідно провести негайно для підготовки підрозділів до виконання отриманого завдання, здійснює розрахунок часу, орієнтує своїх заступників і командирів підрозділів про дії, які будуть виконуватися, дає вказівки начальнику штабу щодо організації контролю за підготовкою підрозділів до виконання завдання, оцінює обстановку, у разі можливості проводить рекогносцировку, приймає рішення, доводить його до вищого штабу, віддає бойовий наказ, організовує взаємодію, дає вказівки щодо всебічного забезпечення, управління та виховної роботи, безпосередньо керує підготовкою батальйону до виконання поставленого завдання, у встановлений час доповідає командирі бригади (полку).

Порядок роботи командира роти не відрізняється від послідовності роботи командира батальйону.

502. Під час усвідомлення завдання командир батальйону (роти) повинен зрозуміти: мету миротворчої операції (місії); замисел старшого командира (особливо порядок зайняття базових районів та їх охорону; способи організації спостереження в зоні відповідальності, методи підтримання мирних стосунків між протилежними сторонами, небезпечні місця в зоні відповідальності та порядок їх контролювання); завдання батальйону (роти) в загальній зоні відповідальності багатонаціонального об'єднання (з'єднання); роль у міжнародній миротворчій операції та особливості завдань, які покладаються вищим командуванням на батальйон (роту) (порядок патрулювання, розмінування місцевості, конвоювання важливих вантажів, організацію охорони важливих персон, порядок дій у разі виникнення зіткнень між сторонами, які ворогують, та виникнення цивільних заворушень і демонстрацій, цивільно-військового співробітництва та надання гуманітарної допомоги місцевому населенню); склад і завдання сусідів, що діють у сусідніх секторах, та порядок організації взаємодії з ними, порядок підтримання взаємодії з національним командуванням; час готовності до виконання завдання.

503. Під час оцінювання обстановки командир батальйону (роти) повинен вивчити:

положення, склад і можливий характер дій сторін, що ворогують, у смузі (зоні, секторі, районі) відповідальності, їх озброєння (особливо наявність важкого озброєння), шляхи його постачання; діяльність політичних партій, наявність терористичних груп, що їх підтримують; морально-психологічний стан сторін, що ворогують;

бойовий склад, укомплектованість, забезпеченість, ступінь захищеності підрозділів батальйону (роти) і об'єктів системи управління;

бойові можливості батальйону (роти) з урахуванням доданих засобів і можливості щодо виконання миротворчих завдань (несення служби на спостережних і контрольно-перепускних пунктах, блокуваннях, патрулювання, конвоювання тощо);

маневрені можливості батальйону (роти) і можливості щодо швидкого посилення віддалених постів і підрозділів;

можливості щодо автономності дій підрозділів батальйону (роти), розподілу сил і засобів для їх забезпечення;

забезпеченість батальйону (роти) запасами матеріальних засобів, наявність необхідних запасів боєприпасів і ПММ;

райони, час і способи доставки матеріальних засобів у підрозділи.

У результаті оцінювання своїх військ з урахуванням оцінювання сторін, що ворогують, визначається: порядок висування батальйону (роти) у базові райони; розташування підрозділів та способи виконання миротворчих завдань; склад, порядок дій і завдання підрозділів.

Під час оцінювання району бойових дій командир батальйону (роти) по карті, воєнно-географічних довідниках та описах вивчає: характер місцевості в районі відповідальності; оперативне обладнання території (оборонні рубежі і загородження у районах розташування сторін, що ворогують; ПУ; аеродроми; склади; трубопроводи, вузли комунікацій; радіаційну, хімічну та біологічну обстановку в районі відповідальності; зони руйнувань, затоплень, пожеж); умови для розташування підрозділів та ведення миротворчих дій; фізико-географічні, гідрометеорологічні і кліматичні умови району відповідальності; суспільно-політичні умови та їх вплив на виконання миротворчих завдань.

504. На основі висновків з усвідомлення завдання і оцінювання обстановки командир батальйону (роти) приймає рішення, яке за пунктами не відрізняється від рішення на загальновійськовий бій, але має свій особливий зміст.

У замислі командир батальйону (роти) визначає: напрямок зосередження основних зусиль (які підрозділи і де розташувати, особливо небезпечні місця і порядок забезпечення особового складу під час виконання бойових завдань); райони відповідальності підрозділів та порядок дій у разі виникнення ускладнень між сторонами, що ворогують; послідовність і способи виконання миротворчих завдань (особливо порядок патрулювання, несення служби на спостережних і контрольно-перепускних пунктах, конвоювання вантажів, охорони важливих об'єктів, цивільно-військового співробітництва та надання гуманітарної допомоги населенню); побудову похідного порядку під час здійснення маршу в район проведення миротворчої операції; правила та обмеження щодо застосування зброї.

505. Під час постановки завдань підрозділам командир батальйону (роти) вказує: підсилення; базовий район і його обладнання; завдання щодо охорони важливих об'єктів, несення служби на спостережних і контрольно-перепускних пунктах, патрулювання, конвоювання тощо; кількість бойових постів у підрозділах, їх чисельний склад і місця розташування; дії у разі виникнення несподіваних ситуацій та нападу (обстрілу) підрозділу.

506. В основних питаннях взаємодії визначається порядок: дій підрозділів під час їх висування до районів відповідальності; підсилення підрозділів у разі виникнення несподіваних ситуацій та нападу на підрозділ (спостережні і контрольно-

перепускні пункти, патрулі тощо); виклику і застосування вогню артилерії та авіації у разі необхідності; порядок медичної евакуації.

507. Під час організації управління визначаються: місця і час розгортання командно-спостережних пунктів батальйону (роти) та підрозділів; розрахунок посадових осіб на командно-спостережних пунктах; порядок відновлення управління у разі виведення командно-спостережного пункту з ладу; організацію і режим роботи радіозасобів під час підготовки та миротворчих дій; заходи щодо забезпечення живучості командно-спостережних пунктів, їх охорони, оборони, захисту від імовірного нападу.

508. Після затвердження рішення командир батальйону (роти) видає розпорядження підрозділам, які заходи необхідно провести для підготовки до виконання миротворчих завдань.

509. Система всебічного забезпечення дій батальйону (роти) під час участі бригади (полку) у ММО призначена для проведення комплексу заходів, спрямованих на підтримання підрозділів у стані постійної високої готовності, збереження їх бойової здатності, створення сприятливих умов для організованого й успішного виконання покладених завдань.

Під час організації всебічного забезпечення виконання миротворчих завдань командир батальйону (роти) визначає стосовно:

розвідки – мету розвідки, які дані та до якого часу добути, на яких об'єктах (районах, напрямках) зосередити основні зусилля;

охорони – у яких зонах (районах) миротворчих дій зосередити основну увагу; де, яку і до якого часу мати охорону, які сили для цього залучити; яку безпосередню охорону мати в підрозділах;

інформаційної боротьби – мету, замисел і завдання щодо введення противника в оману; підриву морально-психологічного стану особового складу незаконних збройних формувань; об'єкти інформаційної боротьби; райони (об'єкти) зосередження основних зусиль; сили і засоби, що залучаються, форми і способи досягнення інформаційної переваги; порядок виконання загальних завдань інформаційно-психологічного впливу; завдання сил і засобів;

радіаційного, хімічного і біологічного захисту – терміни і порядок виконання завдань захисту; сили і засоби, які виділяються;

радіоелектронної боротьби – порядок виконання завдань радіоелектронного захисту особового складу, ОВТ від ураження радіокерованими вибуховими пристроями (порядок оснащення техніки малогабаритними передавачами перешкод, їх застосування у ході виконання бойових завдань, підготовки особового складу до застосування передавачів перешкод);

тактичного маскування – основні заходи, обсяг робіт і терміни їх виконання; сили і засоби, які залучаються до їх виконання; порядок контролю за виконанням підрозділами маскувальних заходів і маскувальної дисципліни під час виконання миротворчих завдань;

інженерного забезпечення – характер, послідовність і терміни виконання заходів інженерного обладнання базових районів; місця і види переправ через водні перешкоди;

МТЗ – порядок і терміни виконання заходів з підготовки ОВТ до миротворчих дій та їх відновлення в ході виконання миротворчих завдань; розміри і терміни накопичення боєприпасів, їх розподіл і норми витрат; готовність сил і засобів технічного забезпечення; терміни і розміри створення в підрозділах запасів матеріальних засобів і черговість їх підвозу; норми витрат ПММ, а в разі потреби й інших матеріальних засобів; порядок і терміни заправлення техніки ПММ; шляхи підвозу й евакуації, терміни їх підготовки; сили і засоби, які для цього виділяються;

медичного забезпечення – основні санітарно-гігієнічні і протиепідеміологічні заходи; порядок здійснення евакуації поранених.

8.3. Дії батальйону (роти) у міжнародних миротворчих операціях

510. До району дій батальйон (рота) під час участі бригади (полку) у ММО залежно від пункту призначення може висуватися своїм ходом, перевозитися залізничним, повітряним, морським транспортом, а також пересуватися комбінованим способом. Для організованого зосередження в районі застосування миротворчого контингенту завчасно створюються і направляються оперативні групи.

511. Дії батальйону (роти) під час проведення миротворчої операції мають свої особливості залежно від фази розвитку конфлікту. На стадії непримусових дій (коли конфліктна ситуація перебуває під контролем влади, акції екстремістів не виходять за рамки критичної межі) основну роль відіграють правоохоронні дії. Батальйон (рота) може здійснювати заходи застережно-демонстративного характеру та залучатися до виконання обмежених поліцейських функцій. На стадії збройного протиборства, коли вичерпано всі можливості мирного врегулювання конфлікту та існує збройна протидія реалізації мандату на проведення міжнародних миротворчих операцій, миротворчий контингент за наказом старшого командира застосовує примусові дії, у тому числі й зброю. У такому разі операція з підтримання миру перетворюється на операцію з примушення до миру або покарання агресора.

512. Залежно від конкретних умов використовуються основні способи застосування батальйону (роти) під час участі бригади (полку) у проведенні миротворчої операції: завчасне попереджувальне розгортання батальйону (роти) у районі конфлікту з метою запобігання його ескалації; виконання основних заходів операції з підтримання миру (примушення до миру) та постконфліктні дії щодо відновлення мирної інфраструктури.

Завчасне попереджувальне розгортання батальйону (роти) у районі конфлікту з метою запобігання його ескалації включає: демонстрацію сили на підтримку політичних попереджень сторонам, що ворогують; розділення позицій, з яких сторони, що ворогують, можуть розпочати збройні акції; проведення часткової евакуації населення з району конфлікту; надання в разі потреби гуманітарної (медичної, продовольчої та іншої) допомоги населенню.

Дії підрозділів у демілітаризованих зонах передбачають: контроль за дотриманням режиму припинення вогню; контроль комунікацій, які використовуються сторонами, що ворогують, в оперативних цілях; здійснення в районі конфлікту режиму заборони авіаційних польотів; забезпечення коридорів для постачання гуманітарних вантажів та інші запобіжні й забезпечувальні дії.

Виконання основних заходів операції з підтримання миру (примушення до миру) та постконфліктні дії підрозділів щодо відновлення мирної інфраструктури можуть включати: роз'єднання сторін, що ворогують, недопущення відновлення конфлікту; надання допомоги в розвитку процесу мирного врегулювання; примушення до миру, активні та масштабні заходи з використанням сили (примушення до припинення ворожнечі); відновлення життєдіяльності найважливіших елементів інфраструктури та цивільних інститутів країни у постконфліктний період.

Залежно від форми конфлікту підрозділами використовуються такі способи ведення дій: нагляд за виконанням умов перемир'я і домовленостей про припинення вогню; роз'єднання протилежних сторін, недопущення їх пересування та зіткнень; взяття участі в створенні демілітаризованих зон, гуманітарних кордонів; контроль місцевості і дій населення в районах відповідальності; протидія масовим заворушенням; охорона життєво важливих об'єктів і комунікацій; контроль

перевезень; недопущення незаконного (несанкціонованого) ввезення і вивезення озброєння, техніки та матеріально-технічних засобів; забезпечення безпечного транзиту всіх видів транспорту і функціонування комунікацій; контроль за обліком військовополонених та незаконно затриманих цивільних осіб; надання гуманітарної допомоги цивільному населенню.

513. З початком миротворчої операції спостереження і звітування – два найважливіші завдання підрозділів. Пункти спостереження встановлюються для нагляду за всією діяльністю в районі операцій, у тому числі дороги, поселення, повітряний простір, прибережні райони, аеродроми, лінії з припинення вогню і кордони.

Діями підрозділів на першому етапі після входу батальйону (роти) в район (сектор) відповідальності можуть бути: встановлювання пересувних контрольно-перепускних та спостережних пунктів, що дасть можливість детальніше вивчити ситуацію в районі, основні напрями та маршрути руху транспорту і людей, визначити місця для встановлення постійних контрольно-перепускних та спостережних пунктів.

Встановлення пересувних контрольно-перепускних та спостережних пунктів повинно проводитися після прибуття підрозділу у свій район (сектор) відповідальності, але будувати постійні пункти слід тільки після детального вивчення ситуації в зоні відповідальності та впевненості в правильному виборі місця.

Контрольно-перепускні та спостережні пункти встановлюються так, щоб практично довести всім сторонам і місцевому населенню району присутність миротворців; звітувати про всю діяльність; перевірити й оглянути всіх людей та рух до і від миротворчої зони; не допустити проникнення порушників і контрабанди зброєю, боєприпасами, вибухівками; припиняти весь рух або лише обрану частину.

514. Під час патрулювання діями підрозділів можуть бути: підтвердження і нагляд за припиненням вогню; збирання інформації; перевірка районів, за якими немає можливості спостерігати зі спостережних пунктів; розслідування інцидентів; надання миротворчим силам свободи руху; виставлення постійних патрулів між сторонами для послаблення кризи; демонстрація сторонам, що ворогують, присутності миротворчої сили; заспокоєння ізольованих громад; установа мобільних контрольно-пропускних пунктів; перевірка позицій сторін, що ворогують; припинення або зменшення намагань проникнення порушників; ведення спостереження з ізольованих і незайнятих спостережних пунктів; установа фізичного зв'язку між сусідніми, але відносно ізольованими підрозділами; надання захисту сторонам або місцевому населенню.

Патрулювання здійснюється різними способами. Вибір способу залежить від місцевості, розміру району операцій і придатності обладнання, яким користуються миротворчі сили. Загальні способи патрулювання – це піший, мобільний та повітряний.

Піші патрулі є основою будь-якої системи патрулів. У заселених районах піший патруль має більшу перевагу, тому що встановлює кращий контакт з місцевим населенням і місцевими представниками влади, які можуть стати джерелом додаткової інформації.

Мобільні патрулі застосовуються у випадках: обмеження кількості миротворчого контингенту; великих розмірів району відповідальності; обмеження щодо свободи руху миротворців, які встановлені сторонами, що воюють; несприятливих умов місцевості та пори року. Перевага мобільних патрулів полягає у більшій швидкості патрулювання та кращому розпізнаванні; наявності більш потужних засобів зв'язку, можливості встановлення прожекторів та приладів нічного бачення для якісного спостереження в нічний час; наданні місцевому населенню більш помітних знаків про присутність миротворців.

Повітряні патрулі застосовуються у разі наявності вертольотів та літаків. Як правило, причетні сторони повинні погоджуватися на повітряне патрулювання перед тим, як воно розпочнеться.

515. Для убезпечення перевезення людей і вантажів через території та населені пункти, де проживає населення однієї зі сторін, що ворогують, призначається конвой.

Начальник конвою (командир підрозділу, особовий склад якого залучається до здійснення конвою) після отримання завдання на здійснення конвою повинен уважно вивчити маршрут руху конвою, рельєф місцевості, по якій проходить маршрут, якість доріг, найбільш небезпечні гірські ділянки маршруту, особливу увагу звернути на вивчення населених пунктів, через які проходить маршрут конвою (національність населення, політичні погляди, кримінальну активність). Ці дані він отримує з розвідданих батальйону (роти) або інших миротворчих контингентів.

За день до виконання завдання начальник конвою отримує від органів місцевої влади або муніципалітету списки людей, майна й автотранспорту, які необхідно конвоювати, при цьому перевіряє, щоб серед цих людей не було осіб, які розшукуються за скоєння військових або інших злочинів.

Під час підготовки до виконання завдання начальник конвою ставить завдання своїм підлеглим на підготовку техніки та озброєння до здійснення конвою, особисто бере в цьому участь і особливу увагу звертає на готовність засобів зв'язку.

У вечірній час за день до конвою начальник конвою збирає особовий склад, який залучається до виконання завдання, проводить інструктаж і перевіряє опанування особовим складом своїх завдань. За день до здійснення конвою оповіщається вищий штаб, що ставить завдання миротворчим контингентам, через який пролягає маршрут руху конвою на охорону та супроводження.

Особовий склад і техніка прибуває на місце зустрічі конвою завчасно. За цей час призначений особовий склад перевіряє згідно зі списком людей у всіх видах автотранспорту (автобуси, легкові та вантажні автомобілі). Начальник конвою розставляє бойові машини в колоні конвою, рівномірно розподіляє сили та засоби для захисту конвою від нападу. За наявності в зоні відповідальності діючого контрольно-перепускного пункту на маршруті руху конвою, усі цивільні особи та їх транспортні засоби підлягають обшуку на наявність зброї, боєприпасів, вибухових та наркотичних речовин. У разі відсутності контрольно-перепускного пункту всі цивільні особи та їх транспорт обшукується до початку руху конвою.

Для того щоб з місця постійної дислокації відстежувати рух конвою, уздовж маршруту призначаються контрольні точки (ними можуть бути населені пункти, перевали, повороти або перехрестя), під час проходження яких командир конвою доповідає старшому начальнику.

Під час проходження найбільш небезпечних населених пунктів, у яких спостерігається висока кримінальна активність і негативний настрій стосовно осіб, яких супроводжує конвой, для швидкого та якісного управління особовим складом конвою розробляються умовні команди (сигнали) і доводяться до нього.

У разі блокування дороги або збройного нападу на колону конвою начальник конвою дає команду на відбиття нападу, при цьому зброя застосовується згідно з правилами застосування зброї. Про всі випадки, які трапляються під час здійснення конвою, начальник конвою негайно доповідає на командний пункт. Якщо під час конвою виходить із ладу цивільний автотранспорт, колона конвою продовжує рух без зупинок, зламана машина підлягає охороні миротворчим персоналом, у зоні відповідальності якого це трапилося.

516. Під час супроводження високопосадових осіб основна увага приділяється гарантуванню їх безпеки. Для цього під час підготовки та здійснення супроводження необхідно: дотримуватися правил секретності в плануванні і відданні наказів на супроводження; суворо дотримуватися тиші і дисципліни під час пересування;

змінювати шляхи і часовий розклад переміщень; уживати необхідних заходів для забезпечення супроводження, організувати і відправляти підрозділи охорони підготовленими, для вмілого забезпечення охорони під час пересування і на зупинках; мати постійний зв'язок з повітряною і вогневою підтримкою на випадок засідки; тримати в готовності резерви і підрозділи (сили) негайного реагування; налагоджувати зв'язок з сусідніми миротворчими контингентами, вищим командуванням і, якщо можливо, із силами держави-господаря; розподіляти провідників, комунікаційне обладнання і зброю; розвідувати у місцевого населення інформацію щодо пропонованого шляху, застосовувати пошукових собак та інші засоби викриття засідок.

Для забезпечення супроводження високопосадових осіб розробляється план рятунку цих осіб у разі нападу на конвой, а також виділяється достатня охорона в місцях переходу з одного виду транспорту до іншого.

Під час конвоювання доступ до високопосадових осіб обмежений. Командир конвою затверджує список осіб, яким надається доступ до високопоставлених осіб під час їх супроводження.

517. Дії підрозділів щодо контролю за місцевим населенням здійснюються з метою затримання військових злочинців, недопущення перевезення зброї, боєприпасів, наркотичних і вибухових речовин, а також їх переміщення. Для забезпечення входу в зону дії миротворчого контингенту необхідно мати дозвіл, який діє у разі пред'явлення посвідчення особи. Дозвіл оформлюється місцевою мовою, для чого на кожному посту повинні бути зразки всіх документів, які використовуються в цьому регіоні. Якщо складна ситуація або накопичилася велика кількість біженців на посту, необхідно проводити їх реєстрацію разом з представниками Червоного Хреста.

Перевірка місцевого населення може проводитися різними способами. Найперше перевіряються підозрілі особи, які мають незвичайний одяг та неадекватно поводяться. Особлива увага звертається на автомобілі, у яких перебуває одна людина. Огляд жінок здійснюється тільки військовослужбовцями-жінками, а якщо їх немає – тільки технічними засобами в спеціально відведеному для цього приміщенні. Під час перевірки автомобіля, у якому перебуває більше однієї особи, персонал контрольного пункту повинен запропонувати всім вийти з машини. Після проведення огляду кожної особи їх відводять у бік, не ближче 10 м від машини, після цього проводиться огляд транспортного засобу.

Під час перевірки місцевого населення обов'язковою є його реєстрація. При цьому в книгу реєстрації записуються такі дані: час, повне ім'я, тип автомобіля, колір, реєстраційний номер, опис вантажу, який перевозиться, напрямок руху. Якщо люди пересуваються без автомобілів (наприклад на ослах чи верблюдах), робиться спеціальна відмітка з зазначенням кількості худоби. Якщо під час перевірки буде знайдено зброю, вона повинна негайно конфіскуватися із складанням акта конфіскації. Перелік предметів, які підлягають конфіскації, залежить від статусу миротворчої місії та визначається керівником місії.

Для перевірки автомобілів і людей можна застосовувати різні види перевірок. У разі великої кількості автомобілів можна перевіряти тільки кожний третій автомобіль, автомобілі тільки одного типу або які рухаються в одному напрямку, або у яких перебуває тільки один чоловік, або всіх чоловіків у віці від 15 до 40 років. Під час проходження автомобіля через перший контрольно-перепускний пункт водію видається квиток з позначенням часу проходження цього пункту, під час проходження другого контрольно-перепускного пункту персонал перевіряє відмітку першого та ставить свою відмітку про час проходження. Якщо такий автомобіль не викликає підозри, його можна пропускати без перевірки. Видані квитки не можуть бути постійними, вони повинні періодично змінюватися.

518. Діями підрозділів під час виконання завдань у ММО можливе надання гуманітарної допомоги населенню, що включає: виділення військових спостерігачів і супровідників для місцевих фермерів; допомогу під час жнив і збирання врожаю в зоні операції; ужиття заходів щодо запобігання випадкам суперечок стосовно землі, свободи руху людей і тварин (права випасу); допомогу в проведенні громадських послуг у зоні операції; медичну допомогу місцевому населенню – медичний персонал миротворчих сил може лікувати цивільних осіб у своїх медичних закладах або їздити до місцевих лікарень, а також доставляти медикаменти і допомагати під час евакуації пацієнтів; посередництво між противниками в справах продажу і розподілу промислових продуктів; допомогу в переговорах і справах розселення переміщених осіб; допомогу під час ремонту будинків громадського вжитку (церкви, школи тощо).

Розділ 9. ДІЇ БАТАЛЬЙОНУ (РОТИ) ПІД ЧАС УЧАСТІ БРИГАДИ (ПОЛКУ) У СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ, СПЕЦИФІЧНИХ ДІЯХ ВІЙСЬК (СИЛ) ТА СПЕЦІАЛЬНІЙ ОПЕРАЦІЇ

9.1. Дії батальйону (роти) під час участі бригади (полку) у стабілізаційних діях

519. Стабілізаційні дії бригади – сукупність узгоджених і взаємозв'язаних за метою, завданнями, місцем і часом дій та заходів, які проводяться підрозділами бригади, ІВФ та ПрО за єдиними замислом і планом для стабілізації обстановки, недопущення відновлення збройних сутичок, диверсій і терористичних актів тощо у визначеному секторі відповідальності.

Стабілізаційні дії можуть проводитися у ході операції угруповання Об'єднаних сил швидкого реагування (далі – ОСШР), операцій ОУВ, між операціями та в постконфліктний період.

520. Батальйон (рота) під час участі бригади (полку) у стабілізаційних діях може виконувати такі завдання:

у ході операції ОСШР: посилювати охорону та здійснювати прикриття визначеної ділянки державного кордону і виконувати заходи правового режиму надзвичайного стану; проводити ізоляцію кризового району на визначеній ділянці; брати участь у припиненні порушень державного кордону в повітрі, на суші й на морі; брати участь у складі бригади (полку) або самостійно проводити заходи щодо протидії диверсійно-розвідувальним силам (далі – ДРС) противника, НЗФ, терористичним групам, які намагаються діяти через державний кордон; здійснювати підсилення охорони визначених важливих об'єктів та комунікацій;

у ході оборонної (контрнаступальної) операції, між операціями та в постконфліктний період: здійснювати прикриття визначеної ділянки державного кордону; брати участь у припиненні можливих провокацій на державному кордоні та в прикордонних районах; проводити пошук та знищення залишків ДРС, НЗФ, терористичних груп у складі бригади (полку) або самостійно; брати участь у ліквідації наслідків застосування противником засобів ураження; здійснювати заходи правового режиму воєнного стану; брати участь у здійсненні заходів щодо повернення населення до місць проживання; надавати потерпілим гуманітарну допомогу.

521. Способи дій батальйону (роти) під час участі бригади (полку) в стабілізаційних діях залежать від обстановки та характеру завдань і полягають у виконанні таких дій і заходів:

під час посилення охорони та прикриття ділянок державного кордону, важливих об'єктів і комунікацій, виконання режимно-обмежувальних заходів – демонстраційні, оборонні, охоронні, сторожові та патрульні дії;

під час проведення заходів щодо протидії ДРС противника, НЗФ, терористичним групам, які намагаються діяти через державний кордон, – оборонні,

охоронні, сторожові, розвідувально-пошукові, пошуково-ударні, ізоляційні дії;

під час недопущення нападів на базові табори, диверсій на об'єктах інфраструктури, охорони та супроводження вантажів, високопосадових осіб – оборонні, охоронні, сторожові та патрульні дії;

під час надання допомоги населенню у ліквідації наслідків диверсій, терористичних актів, НС техногенного, природного характеру та викликаних застосуванням противником засобів ураження – ізоляційні, охоронні, сторожові та патрульні дії;

під час підтримання миру, законності та правопорядку, що покладалися на військове командування, – заходи і дії для забезпечення поступового зменшення ролі та значимості військової присутності.

У всіх випадках визначений з цією метою батальйон (рота) діють у тісній взаємодії з органами, військовими частинами і підрозділами ІВФ та ПрО.

522. Дії батальйону (роти) під час виконання завдань стабілізаційних дій мають такі основні особливості: обмеження (заборона) на застосування засобів ураження та способів і районів дій; спільне виконання завдань з ІВФ та ПрО, місцевими органами влади; наявність безпосереднього контакту та постійної інформаційно-психологічної протидії вороже налаштованих політичних партій, рухів і певних верств населення; необхідність уникнення втрат мирного населення та виведення з ладу об'єктів інфраструктури; поєднання демонстраційних дій, дій проти ДРС та НЗФ, гуманітарних акцій і дій щодо забезпечення функціонування державних установ, комунікацій, економіки, життєдіяльності населення; необхідність одночасного виконання декількох різних за характером завдань у різних районах; можливість автономності дій підрозділів.

523. Для участі у стабілізаційних діях зі складу батальйону (роти) можуть формуватися батальйонні (ротні) тактичні групи.

Батальйонним (ротним) тактичним групам визначаються райони відповідальності та місця розташування базових таборів.

524. Вогневе ураження противника у ході ведення батальйоном (ротою) стабілізаційних дій здійснюється відповідно до певних форм дій: під час ведення оборонних (охоронних, сторожових, ізоляційних) дій – за принципами оборонного бою; під час ведення розвідувально-пошукових, пошуково-ударних і патрульних дій – як у наступальному бою.

Вогневе ураження під час будь-яких дій матиме обмежений характер і здійснюватиметься вибірково-об'єктовим методом з урахуванням установлених заборон і вимог гуманітарного права, забезпечення безпеки мирного населення та збереження об'єктів інфраструктури.

525. Управління підрозділами батальйону (роти) під час проведення ізоляційних, охоронних, оборонних, сторожових, розвідувально-пошукових, пошуково-ударних і патрульних дій командир батальйону (роти) здійснює зі свого командно-спостережного пункту з використанням штатних засобів управління.

Командно-спостережний пункт командира батальйону (роти), залежно від умов обстановки та характеру завдань, що виконуються, може бути розташований у базовому районі, на місцевості або бути рухомим (мобільним) на базі штатних командно-штабних машин.

До батальйону (батальйонної тактичної групи) можуть направлятися оперативні групи або представники від частин, підрозділів ІВФ та ПрО з необхідними засобами зв'язку, охорони і забезпечення. На оперативні групи (представників) покладається: підтримування безперервного зв'язку між відповідними органами управління; надання допомоги командирі і штабу батальйонних (ротних) тактичних груп в організації дій відповідних структур;

взаємне інформування про обстановку, а також вирішення інших питань, які виникають у ході спільних дій.

526. Загальний порядок роботи командира і штабу батальйону щодо підготовки дій бригади під час участі в стабілізаційних діях суттєво не відрізняється від підготовки загальновійськового бою у звичайних умовах, але має деякі особливості.

Підготовка стабілізаційних дій здійснюється з урахуванням соціально-політичних умов району конфлікту, рівня загрози вторгнення іноземних військ на територію держави, наявності, кількості та якості НЗФ, обмежень (заборон) щодо застосування зброї і техніки, особливо засобів ураження, ставлення населення до військ, його національних і релігійних традицій.

527. Під час прийняття рішення командиром батальйону (роти) потрібно враховувати особливості бойового завдання, обстановки та усвідомити:

під час з'ясування отриманого завдання – у якому правовому режимі, у взаємодії з якими військами та органами місцевої влади необхідно буде виконувати поставлене завдання; обмеження на застосування зброї, боєприпасів та інших засобів боротьби;

під час оцінювання противника – на яких напрямках, у яких районах і коли можлива поява НЗФ; можливі райони (місця) проведення провокацій, склад учасників і можливий розмах дій, джерела та шляхи постачання їм зброї, боєприпасів й інших матеріальних засобів;

під час оцінювання своїх підрозділів та сусідів – стан, положення, укомплектованість підрозділів батальйону (роти), стан бойової готовності і морально-психологічний стан особового складу, його навченість до дій у специфічних умовах; які сили і засоби територіальної оборони місцевих органів влади, на якій правовій підставі та в якому обсязі забезпечують виконання поставленого завдання; склад і стан військових частин, підрозділів ІВФ та ПрО, характер виконуваних ними завдань; порядок підтримання зв'язку і взаємодії з ними;

під час оцінювання району дій – суспільно-політичну та криміногенну обстановку в районі відповідальності; національний склад місцевого населення та його ставлення до військ, наявність сепаратистських, націоналістичних та інших партій і рухів; можливості місцевої промислової бази, трудових та інших ресурсів, які можуть бути використані в умовах правового режиму воєнного стану в інтересах виконання поставлених завдань.

528. Замисел на дії батальйону (роти) у стабілізаційних діях визначається командиром на підставі висновків з аналізу бойового завдання і оцінювання обстановки та залежно від отриманого завдання і проведених штабом розрахунків.

У замислі на участь батальйону (роти) в проведенні стабілізаційних дій у ході операції ОСШР визначаються: мета дій; завдання, райони й об'єкти, на яких зосереджуються основні зусилля; способи дій щодо стабілізації обстановки, недопущення відновлення збройних сутичок, диверсій і терористичних актів, порядок вогневого ураження та завдання щодо введення противника в оману; райони відповідальності рот (взводів), місця розташування базових таборів; порядок висування і розгортання підрозділів батальйону (роти) у кризовому районі, способи виконання завдань та ротації підрозділів.

Крім того, у замислі додатково можуть визначатися: перелік об'єктів, які не підлягають ураженню через екологічну небезпеку чи мають історичну і культурну цінність; рубежі, за які не можуть просуватися підрозділи батальйону (роти), та райони, в яких забороняється вести бойові дії; обмеження (заборону) щодо застосування певних видів зброї і техніки; заходи щодо гарантування безпеки населення у районі конфлікту; порядок надання гуманітарної допомоги й евакуації населення та інші обставини.

529. Після визначення замислу командир батальйону (роти) завершує прийняття рішення і визначає бойові завдання підрозділам, основні питання взаємодії, всебічного забезпечення та управління. Затвердивши рішення у старшого начальника, командир батальйону (роти) ставить бойові завдання підрозділам, які входять до складу батальйонної (ротної) тактичної групи:

підрозділам, які беруть участь в операції ОСШР, – засоби підсилення та підтримки; райони відповідальності, райони базових таборів і порядок їх зайняття; напрямок зосередження основних зусиль; організація перепускного режиму та дій щодо протидії противнику; розмежувальні лінії; заходи щодо гарантування безпеки цивільного населення та обмеження щодо застосування зброї;

підрозділам, які беруть участь в оборонній (контрнаступальній) операції, – структура і зміст завдань аналогічні оборонному бою (під час відбиття вторгнення противника) і наступальному бою (під час відновлення положення по державному кордону);

підрозділу артилерії – порядок ВУП; райони вогневих позицій; маршрути висування та час готовності до відкриття вогню; заходи щодо гарантування безпеки цивільного населення та обмеження на застосування зброї;

підрозділу ППО – завдання щодо прикриття від ударів повітряного противника підрозділів батальйону під час висування у район відповідальності, виконання бойових завдань та розташування у базових таборах; райони стартових (вогневих) позицій; маршрути висування; час і ступені готовності;

резервам (загальновійськовому, протитанковому, родів військ та спеціальних військ) – склад, завдання, до виконання яких бути готовими, базовий табір.

530. Зміст заходів рекогносцировки такий самий, як і зміст заходів, що проводяться під час уточнення рішення на місцевості під час підготовки інших видів дій. Рекогносцировка повинна проводитися безпосередньо на місцевості приховано в інтересах виконання найважливішого завдання.

531. Взаємодія організовується так само, як під час підготовки інших видів дій, але матиме деякі особливості.

Командир батальйонної (ротної) тактичної групи організовує взаємодію своїх підрозділів додатково з органами, військовими частинами і підрозділами ІВФ та ПрО, а також місцевими органами влади (штабами зон і районів територіальної оборони).

Під час організації взаємодії командир батальйонної (ротної) тактичної групи узгоджує дії:

з підрозділами Повітряних Сил (далі – ПС) – порядок отримання розвідувальної інформації від повітряної розвідки; порядок виклику авіації для завдання ударів; порядок взаємного розпізнавання і цілевказівок; заходи щодо забезпечення рятування екіпажів літаків (вертольотів), які зазнали аварії; порядок прикриття з повітря важливих об'єктів і районів розташування підрозділів;

з підрозділами ВМС (на приморському напрямку) – порядок виконання спільних завдань; склад підрозділів і кораблів для підсилення охорони сухопутних та морських ділянок державного кордону, пошуку та знищення ДРС противника і НЗФ; заходи щодо недопущення постачання зброї та інших матеріально-технічних засобів у кризовий район морським шляхом; склад сил і засобів, які виділяються для охорони та оборони берегових об'єктів від ударів противника з суші тощо;

з органами Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України) та підрозділами Внутрішніх військ (далі – ВВ) МВС України – завдання і порядок їх спільного виконання, перелік сил і засобів, що залучаються; завдання підрозділам ВВ з пошуку та знищення ДРС противника і НЗФ; перелік районів, охорона та оборона яких повністю покладається на ВВ, та об'єкти, охорона яких підсилюється силами і засобами батальйону (роти); порядок участі в підтриманні правового режиму

надзвичайного (воєнного) стану; порядок організації дорожньо-комендантської служби і убезпечення дорожнього руху; порядок підтримки (забезпечення) дій ВВ силами і засобами батальйону (роти); заходи щодо відселення (евакуації) населення із кризового району; порядок і строки створення контрольних-пропускних пунктів, таборів біженців, їх охорони і матеріального забезпечення; завдання щодо підтримання громадського порядку тощо;

з органами і підрозділами ДПС України – спільні завдання, порядок ведення розвідки в прикордонній смузі та обміну інформацією; порядок прийняття підрозділами батальйону (роти) від підрозділів ДПС України ділянок державного кордону, визначених для підсилення охорони та прикриття; сили і засоби батальйону (роти), які виділяються для забезпечення заходів щодо підсилення режиму в межах контрольованих прикордонних районів та пунктах пропуску через державний кордон; обсяг, порядок і терміни інженерного обладнання опорних пунктів, районів оборони і місцевості в прикордонній смузі тощо;

з органами Служби безпеки України (далі – СБУ) – порядок обміну інформацією та здійснення заходів контррозвідки в інтересах ведення стабілізаційних дій; заходи щодо підсилення охорони й оборони об'єктів, на які можуть бути спрямовані дії терористичних груп та екстремістських організацій, ДРС противника і НЗФ; порядок забезпечення правового режиму надзвичайного (воєнного) стану тощо;

з місцевими органами влади і місцевого самоврядування (штабами зон і районів територіальної оборони) – порядок взаємодії з силами територіальної оборони під час виконання завдань; завдання щодо надання допомоги під час евакуації (відселення) і надання гуманітарної допомоги населенню; порядок обміну інформацією про дії терористичних груп та сепаратистських організацій, ДРС противника і НЗФ, оповіщення і підтримання зв'язку; порядок охорони об'єктів життєзабезпечення населення; заходи щодо впровадження і підтримання правового режиму воєнного стану, створення у населених пунктах комендатур і підтримання їх діяльності; порядок установа комендантської години, перепускного режиму, паспортного контролю, забезпечення надійного функціонування місцевих органів влади, супроводження й охорони автомобільних колон під час переміщення населення, організації патрулювання у населених пунктах, а також порядок використання в інтересах виконання завдань стабілізаційних дій місцевої економічної бази, ресурсів, порядок вилучення техніки і майна підприємств усіх форм власності і громадян, порядок залучення місцевого населення для виконання інженерних і інших робіт в інтересах оборони та інші питання.

532. Загальний порядок роботи командира батальйону (роти) щодо всебічного забезпечення дій батальйону (роти) під час участі у стабілізаційних діях не відрізняється від забезпечення інших дій, пов'язаних із застосуванням зброї у звичайних умовах.

Під час організації та здійснення заходів всебічного забезпечення командир батальйону (роти), крім звичайних питань, додатково визначає:

з розвідки – райони відповідальності; райони, які контролюються противником та своїми військами;

з охорони – завдання щодо виявлення та знищення розвідки, диверсійно-розвідувальних груп та вогневих засобів противника на підступах до базових таборів та об'єктів, які охороняються; завдання з охорони маршрутів руху своїх колон;

з тактичного маскуванню – порядок введення противника в оману, використання місцевості та місцевих предметів для розташування особового складу і вогневих засобів, застосування засобів аерозольного маскуванню, заходи щодо інформаційної протидії;

з інженерного забезпечення – які сили і засоби та види загороджень використовуються противником; способи дій підрозділів на замінованій місцевості та у разі виявлення замаскованих об'єктів;

з РХБ захисту – наявність у противника хімічної і біологічної зброї, завдання РХБ захисту і порядок їх виконання;

з радіоелектронної боротьби – райони, у яких виявлено випадки застосування противником радіокерованих вибухових пристроїв, тактики їх застосування;

з МТЗ – завдання з організації МТЗ підрозділів, які діють автономно під час ведення дій у відриві від головних сил, а також підрозділів, які охороняють маршрути й інші об'єкти; норми додаткових запасів матеріальних засобів на бойові машини та військовослужбовців; особливості організації харчування, водопостачання, підвезення матеріальних засобів, додаткові заходи щодо готовності до гасіння пожеж, розчищення завалів, охорони підрозділів МТЗ;

з МПЗ – заходи щодо роз'яснення політичної мети держави та завдань, які покладаються на ЗС, ІВФ та ПрО; основних положень та порядку дотримання Конституції та законів України, норм міжнародного права про статус, права та обов'язки учасників воєнних дій, соціальний захист військовослужбовців і членів їх сімей, захист мирного населення; порядок роботи серед місцевого населення у районі розташування і стабілізаційних дій; заходи щодо нейтралізації негативної пропагандистської дії деструктивних сил і засобів масової інформації, надання допомоги військовослужбовцям у подоланні розгубленості, зниження політизації в їхніх настроях.

533. Практичні заходи підготовки стабілізаційних дій батальйону (роти) до виконання завдань такі самі, як і під час підготовки бою: підготовка штабу батальйону, району відповідальності та базових таборів до виконання завдань; практична робота командира, заступників і посадових осіб штабу батальйону (командира роти) у підпорядкованих підрозділах; інженерне обладнання району відповідальності та базових таборів.

534. Підсилення охорони державного кордону, недопущення його масового переходу з території суміжної держави, неконтрольованого поширення контрабанди зброї, боєприпасів, вибухових речовин, засобів терору, проникнення через державний кордон ДРС противника, НЗФ та терористичних груп на визначеній ділянці здійснюється підрозділами батальйону (роти) у тісній взаємодії з підрозділами ДПС України. При цьому ділянка підсилення охорони державного кордону батальйону (роти) повинна приблизно співпадати з ділянкою відповідальності прикордонної комендатури (відділу) або прикордонної застави відповідно.

Виконання зазначеного завдання досягається шляхом підсилення охорони державного кордону веденням посиленої розвідки, спостережних, сторожових, патрульних дій на визначених ділянках (об'єктах, рубежах), влаштуванням вогневих засідок безпосередньо на державному кордоні та в прикордонній смузі, посилення прикордонного режиму в пунктах пропуску і на території контрольованих прикордонних районів сумісно з органами ДПС України, МВС України і СБУ, блокування найбільш важливих напрямків можливого порушення державного кордону, проведення спеціальних заходів щодо знищення ДРС противника та НЗФ у прикордонній смузі.

535. Прикриття державного кордону передбачає побудову бойового порядку безпосередньо в прикордонній смузі та здійснюється оборонними діями, з обладнанням батальйонних районів оборони, опорних пунктів рот і взводів з улаштуванням мінно-вибухових загороджень у взаємодії з органами і підрозділами ДПС України безпосередньо на державному кордоні та в прикордонних контрольованих районах. Прикриття державного кордону здійснюється за звичайними положеннями оборонного бою механізованих підрозділів.

536. Недопущення проникнення на територію держави ДРС противника та НЗФ і припинення їхньої діяльності досягається проведенням силами підрозділів батальйону (роти) охоронних, сторожових, ізоляційних дій у взаємодії з органами і підрозділами ДПС України, МВС України та СБУ. При цьому бойовий порядок повинен визначатися особливістю виконання завдань та умовами місцевості.

Пошук і знищення ДРС противника та НЗФ може здійснюватися силами батальйонної (ротної) тактичної групи у взаємодії або з оперативним підпорядкуванням військовим частинам (підрозділам) ВВ МВС України веденням розвідувально-пошукових та пошуково-ударних дій, що здійснюються поетапно:

блокування виявлених НЗФ у визначеному районі, ізоляція визначеного району;

прочісування визначених ділянок місцевості з одного або декількох напрямків у бік виставлених застав і блокпостів; виявлення базових таборів і окремих груп з числа членів НЗФ, їх оточення;

ведення переговорів стосовно припинення опору та складання зброї, а в разі відмови – вогневе ураження окремих об'єктів і груп НЗФ, знищення їх вогнем механізованих підрозділів, розчленування району їх дій на окремі сектори;

проведення спеціальних дій органів і сил ДПС України, СБУ та МВС України із залученням підрозділів спеціального призначення ЗС щодо роззброєння НЗФ та проведення фільтраційних заходів.

537. Під час здійснення охорони й оборони важливих об'єктів організується система вогневого ураження, ППО та загороджень, здійснюється інженерне обладнання об'єктів і підступів до них. На ймовірних напрямках нападу ДРС противника і НЗФ можуть виставлятися сторожові застави або облаштовуватися опорні пункти.

Батальйон (рота) можуть посилювати охорону (здійснювати оборону) важливого об'єкта сумісно з підрозділами Внутрішніх військ МВС України. Залежно від підпорядкування об'єкта та рішення старшого начальника підрозділу батальйону (роти) можуть бути тимчасово передані в оперативне підпорядкування командира військової частини ВВ МВС України або підрозділу військової частини ВВ МВС України можуть бути передані в тимчасове оперативне підпорядкування командира механізованого батальйону (роти). При цьому під час організації охорони й оборони об'єкта загальновійськовий командир зобов'язаний прийняти від командира підрозділу ВВ, що здійснював охорону об'єкта, розвідувальні дані, розібратися в існуючій системі охорони й інженерного обладнання позицій охорони, організувати сумісне підсилення охорони, систему вогню і загороджень.

Підступи до об'єкта обладнуються вибуховими та невибуховими інженерними загородженнями. Розробляються схема вогню, картки вогню для окремих вогневих засобів, схеми (карти) мінних полів та інженерних загороджень.

За узгодженням з органами СБУ організується контррозвідувальне забезпечення об'єкта. Бойовий порядок батальйону (роти) у цьому випадку повинен включати: основні сили охорони, що розподіляються за черговими змінами; підрозділ підсилення охорони; протидесантний резерв; мобільний вогневий резерв та інші елементи бойового порядку у разі потреби.

Якщо батальйон (рота) призначається для підсилення аеродромів і позиційних районів підрозділів ППО, то підрозділи батальйону (роти) розгортаються на підступах до аеродрому (позицій) на відстані, яка гарантує безпеку під час ведення вогню. На підступах до аеродрому організується розвідка, готується кругова оборона.

На загрозованих напрямках нарощується щільність мінно-вибухових та інших загороджень.

У разі раптового нападу противника на об'єкт, який охороняється, чергова зміна охорони (варта), а також підрозділи, що перебувають поблизу об'єкта, відбивають напад вогнем усіх засобів з метою недопущення проникнення противника до об'єкта. Напад противника на об'єкт відбивають рішучими діями за принципами загальновійськового оборонного бою.

Виявлені десанти і диверсійно-розвідувальні групи противника на підступах до об'єкта блокуються, сковуються вогнем підрозділів охорони, а надалі знищуються силами загонів протидесантного резерву та вогнем мобільних вогневих резервів. За сприятливих умов обстановки за рішенням командира батальйону (роти) силами резервів у межах території, що прилягає до об'єкта, який охороняється, можуть проводитися короткі контратаки з метою розгрому противника, що напав на об'єкт, та захоплення його живої сили в полон.

538. Підтримання миру, законності та правопорядку, що покладаються на військове командування, забезпечення (відновлення) надійного функціонування місцевих органів влади здійснюється шляхом участі підрозділів батальйону (роти) сумісно з органами МВС України в охоронних діях, обладнанні районів (місць) розташування ПУ органів влади та об'єктів життєзабезпечення, протидії диверсіям та терористичним актам, супроводженні та охороні під час пересування з наданням транспортних засобів і засобів зв'язку, сприянні у проведенні заходів забезпечення життєдіяльності.

539. Під час підтримання правового режиму в регіонах, де ведеться збройна боротьба або діє правовий режим воєнного стану, підрозділи батальйону (роти) можуть разом з органами і підрозділами ІВФ та ПрО брати участь у таких заходах: встановлення і підтримання комендантської години; контроль за режимом світломаскування; вилучення у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян радіопередавального обладнання, телевізійної, відео- та аудіоапаратури, комп'ютерів і технічних засобів зв'язку; заборона торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними та отруйними речовинами; вилучення у громадян вогнепальної, холодної зброї та боєприпасів, а в підприємств, установ і організацій – також навчальної та бойової техніки, вибухових, радіоактивних речовин і матеріалів, сильнодіючих хімічних та отруйних речовин; установа для фізичних і юридичних осіб військово-квартирної повинності з розквартирування військовослужбовців та розміщення військових частин, підрозділів і установ; установа порядку використання сховищ, споруд та інших об'єктів для захисту населення і потреб оборони й інші заходи, передбачені законодавством України про особливий правовий режим в кризових районах (районах бойових дій).

540. Надання допомоги силам цивільного захисту, місцевим органам влади підрозділами батальйону (роти) у взаємодії з органами і підрозділами ІВФ та ПрО у ліквідації наслідків диверсій, терористичних актів, НС техногенного та природного характеру, а також викликаних застосуванням зброї, здійснюється: проведенням охоронних і ізоляційних дій у районах НС; організацією перепускного режиму; пошуком та визволенням постраждалих осіб з-під завалів зруйнованих захисних та інших споруд; наданням постраждалим першої медичної допомоги та евакуацією їх з осередків ураження у лікувальні заклади та безпечні райони; участю у локалізації та ліквідації наслідків аварій і зруйнувань на об'єктах комунального господарства, енергетики, транспорту та зв'язку із залученням штатної інженерної і автомобільної техніки та особового складу батальйону (роти).

9.2. Дії батальйону (роти) під час участі бригади (полку) у специфічних діях

541. Специфічні дії військ (сил) ЗС України – дії військових формувань в АТО, а також у ліквідації наслідків НС техногенного та природного характеру.

Специфічні дії проводяться у мирний час, в умовах надзвичайного стану та в особливий період на території України, а в окремих випадках і за її межами (під час участі в АТО та ММО).

542. Антитерористична операція – комплекс скоординованих спеціальних заходів, які проводяться за єдиним замислом під керівництвом Антитерористичного центру органами і підрозділами СБУ, МВС України, МНС України, ДПС України, ЗС України із залученням сил і засобів інших центральних органів виконавчої влади для попередження, запобігання та припинення злочинних дій, які здійснюються з терористичною метою, звільнення заручників, знешкодження терористів, мінімізації наслідків терористичного акту.

543. Надзвичайна ситуація (НС) – обстановка на певній території, яка склалася внаслідок аварії, небезпечного природного явища, катастрофи, стихійного або іншого лиха, які призвели до людських жертв та завдали шкоди здоров'ю людей, довкіллю та об'єктам господарювання значних матеріальних збитків і порушили умови життєдіяльності населення.

Ліквідація наслідків НС – комплекс аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, які проводяться при виникненні НС і спрямовані на рятування життя та збереження здоров'я людей, зменшення розмірів шкоди довкіллю та матеріальних збитків, а також на локалізацію зон НС, припинення дії характерних для них небезпечних чинників.

544. Надзвичайні ситуації залежно від походження поділяють на техногенні та природні.

Надзвичайна ситуація техногенного характеру – транспортні аварії (катастрофи), пожежі, вибухи, аварії з викиданням або загрозою викидання небезпечних і шкідливих хімічних та радіоактивних речовин, раптове руйнування споруд; аварії в електроенергетичних системах, системах життєзабезпечення, системах зв'язку та телекомунікацій, на очисних спорудах, у системах нафтогазового промислового комплексу, гідродинамічні аварії тощо.

Надзвичайна ситуація природного характеру – небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні явища, деградація ґрунтів чи надр, пожежі у природних екологічних системах, зміни стану повітряного басейну, інфекційна захворюваність та масове отруєння людей, інфекційні захворювання свійських тварин, масова загибель диких тварин, ураження сільськогосподарських рослин хворобами та шкідниками тощо.

Залежно від обсягів наслідків, технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації, НС класифікуються як ситуації державного, регіонального, місцевого або об'єктового рівнів.

545. Батальйон (рота) у ході участі бригади в АТО може виконувати такі завдання: створення сприятливих умов для проведення операції на військових об'єктах (охорона й оборона місць збереження зброї, боєприпасів, вибухових та отруйних речовин); запобігання, виявлення і припинення терористичних актів та злочинів терористичної спрямованості; реалізація попереджувальних, режимних, організаційних та інших спеціальних заходів; надання відповідним органам управління інших суб'єктів боротьби з тероризмом засобів зв'язку, транспортних та необхідних матеріально-технічних засобів та інформації; евакуація населення з районів здійснення диверсій і терористичних актів.

546. Способами дій батальйону (роти) в цьому випадку можуть бути: охоронні, оборонні, пошукові, розвідувально-пошукові, розвідувально-ударні, штурмові, засадні та ізоляційні дії.

Способи ведення дій підрозділів під час участі в АТО зумовлюються спрямованістю терористичних дій ДРС противника і НЗФ та умовами обстановки.

547. Підрозділи батальйону (роти) під час участі бригади (полку) в АТО,

посилюють охорону й оборону об'єктів, беруть участь в ізоляції району терористичного акту, пошуку та затриманні (знищенні) терористичних груп (терористів), а також у ліквідації наслідків терористичного акту. Підрозділи батальйону (роти) можуть входити до складу певних оперативних груп: групи для безпосереднього припинення терористичного акту, яка включає підгрупи ведення переговорів і штурмову (підгрупи захоплення, снайперів, підтримки і прикриття); групи забезпечення дій (підгрупи блокування або оточення, фільтрації, розвідки і ліквідації загрози вибухів) та групи МТЗ.

548. Командир батальйону (роти) зі свого командно-спостережного пункту керує підрозділами батальйону (роти) під час проведення ізоляційних, охоронних, оборонних, пошукових, штурмових, розвідувально-пошукових, розвідувально-ударних, засадних дій.

549. Етапами дій батальйону (роти) під час участі бригади в АТО можуть бути: створення сприятливих умов для проведення операції; участь у виконанні заходів щодо запобігання, виявлення і припинення терористичних актів; евакуація населення з районів здійснення терористичних актів; надання необхідної допомоги потерпілим та проведення заходів щодо ліквідації наслідків терористичного акту.

550. Підготовка підрозділів батальйону (роти) під час участі бригади в АТО може здійснюватися заздалегідь або терміново в разі виникнення (безпосередньої загрози виникнення) терористичного акту. Послідовність, зміст і методи роботи командира і штабу батальйону, командира роти під час підготовки та в ході участі бригади в АТО загалом не відрізняються від підготовки бою, але мають особливості, зумовлені характером завдань, умовами обстановки та наявністю часу.

Під час підготовки до участі в АТО, крім звичайних питань, командир батальйону (роти) повинен враховувати:

під час з'ясування отриманого завдання – замисел командира бригади на участь в АТО; порядок використання сил і засобів; завдання, що будуть виконуватися батальйоном (ротою), порядок спільних дій з іншими підрозділами бригади та підрозділами ІВФ і ПрО та розмежування функцій, завдань (зон, районів);

під час оцінювання обстановки – склад терористичного угруповання, проти якого належить діяти; наявність у нього ОВТ; джерела поповнення ОВТ і запасами МТЗ, наявність командних кадрів, що мають військову освіту та їх підготовленість; здатність ведення тривалих автономних дій; можливість поповнення своїх угруповань за рахунок місцевих жителів, ставлення місцевих жителів до терористичних угруповань; сили і засоби, необхідні для вирішення часткових завдань на різних етапах проведення операції; склад елементів бойового порядку; обмеження щодо застосування зброї; порядок здійснення взаємодії з підрозділами ІВФ і ПрО; суспільно-політична та криміногенна обстановка в районі проведення операції; умови місцевості, що можуть сприяти діям терористичних угруповань, та інші питання.

Особливостями замислу командира батальйону (роти) під час участі бригади в АТО є те, що в першому пункті замислу, залежно від характеру і умов проведення операції, визначаються напрямки дій (основний і допоміжні), які кінцевою метою повинні приводити до головного терористичного угруповання, його розгрому або локалізації.

Далі у замислі на дії батальйону (роти), залежно від характеру завдань, що належить виконувати, командиром можуть визначатися такі питання: локалізація району дій терористичного угруповання, порядок підсилення охорони визначених об'єктів, супроводу колон автотранспорту різного призначення; надання допомоги органам МВС України, патрулювання, ведення розвідувально-пошукових дій, блокування і роззброєння дрібних груп і окремих терористів; ізоляція району дій та перешкоджання поповненню терористичних угруповань боєприпасами і МТЗ;

забезпечення особливого режиму пересування транспорту і цивільних осіб у районі проведення АТО та інші питання підтримки відповідного правового режиму.

Під час визначення способів розгрому противника повинні вирішуватися питання щодо блокування і знищення противника, дії щодо перешкоджання його маневру і виходу з району, що блокується; ужиття заходів щодо недопущення втрат серед цивільного населення і руйнування об'єктів інфраструктури. Крім того, більш ретельно повинно бути визначено порядок вогневого ураження груп терористів, обмеження щодо застосування зброї із зазначенням районів, об'єктів (напрямоків) і які види зброї заборонено застосовувати.

551. Завдання батальйону (роти) під час участі бригади в АТО вважаються виконаними, якщо терористичний акт припинено та ліквідовано загрозу життю і здоров'ю заручників й інших осіб, які перебували в районі її проведення. Після завершення АТО підрозділи батальйону (роти) можуть надавати допомогу потерпілим та проводити інші заходи щодо ліквідації наслідків терористичного акту.

552. Під час участі батальйону (роти) у ліквідації наслідків НС природного і техногенного характеру підрозділи батальйону (роти) можуть залучатися до виконання таких завдань:

під час ліквідації наслідків НС на вибухо- та пожежонебезпечних військових об'єктах – ізоляція району НС; локалізація осередків та гасіння пожеж на початковій стадії їх виникнення, проведення першочергових аварійно-рятувальних робіт, ізолювання районів вибухів (пожеж), евакуація населення і персоналу об'єкта, матеріально-технічних засобів, проведення пошуково-рятувальних робіт, надання медичної допомоги потерпілим, розмінування та знешкодження вибухонебезпечних предметів, очищення прилеглої території, проведення відновлювальних робіт та рекультивації ґрунтів тощо;

під час ліквідації наслідків НС техногенного характеру на об'єктах атомної енергетики, хімічної промисловості, гідротехнічних спорудах – ізоляція району НС; проведення пошуково-рятувальних робіт, транспортування сил і засобів аварійно-рятувальних (пошуково-рятувальних) служб і матеріальних ресурсів, евакуація потерпілих, проведення аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт, дезактивація, дегазація ділянок місцевості, споруд, техніки тощо;

під час ліквідації наслідків у районах, які постраждали від стихійного лиха, – ізоляція району стихійного лиха, проведення пошуково-рятувальних, інженерно-технічних робіт, транспортування сил і засобів аварійно-рятувальних (пошуково-рятувальних) служб, евакуація потерпілих з небезпечних районів, надання медичної допомоги потерпілим, перевезення вантажів з гуманітарною допомогою, матеріально-технічними засобами, відновлення функціонування об'єктів життєзабезпечення населення тощо;

під час ліквідації наслідків у зонах (районах) епідемії, епізоотії, епіфітотії – ізоляція району НС; надання медичної допомоги потерпілим, проведення профілактичних щеплень, лабораторної діагностики, забезпечення карантинних заходів.

У всіх випадках підрозділи батальйону (роти) можуть залучатися до ізолювання зон (районів) виникнення НС, охорони та оборони об'єктів, забезпечення громадського порядку та участі у виконанні завдань правового режиму надзвичайного стану.

553. Завдання, у разі виникнення НС, батальйон (рота) зазвичай буде виконувати у взаємодії з органами і підрозділами ІВФ і ПрО та Державної спеціальної служби транспорту, установами Міністерства охорони здоров'я, іншими центральними органами державної виконавчої влади. Підрозділи батальйону (роти) у цьому випадку можуть додаватися, підтримувати або передаватися в оперативне

підпорядкування відповідних органів управління сил цивільного захисту МНС України.

554. Підготовка дій батальйону (роти) до участі в ліквідації наслідків НС здійснюється за алгоритмами підготовки загальновійськового бою у звичайних умовах. Рішення щодо виконання завдань з ліквідації наслідків НС командир батальйону (роти) приймає, спираючись на заходи завчасного (загального) планування, а в разі зміни обстановки – за уточненим або новим варіантом дій.

555. Під час прийняття рішення, зумовленого завданнями і обстановкою, які не притаманні завданням і обстановці бою у звичайних умовах, усвідомлюється:

під час з'ясування отриманого завдання – у якому правовому режимі, у взаємодії з якими силами й органами місцевої влади необхідно виконувати поставлене завдання; обмеження щодо дій особового складу, на застосування техніки та інших засобів;

під час оцінювання своїх підрозділів і сусідів – які сили і засоби батальйону (роти), органів влади, на якій правовій підставі та в якому обсязі забезпечують виконання поставленого завдання; характер завдань, які виконуються силами і засобами ІВФ і ПрО; порядок підтримання зв'язку і взаємодії з ними;

під час оцінювання району дій – суспільно-політична та криміногенна обстановка в районі ліквідації наслідків НС; можливості місцевої промислової бази, трудових та інших ресурсів, які можуть бути використані в умовах правового режиму надзвичайного стану в інтересах виконання поставлених завдань.

556. Замисел на дії батальйону (роти) щодо ліквідації наслідків НС визначається командиром на підставі висновків з аналізу визначеного завдання, оцінювання обстановки і залежно від характеру отриманого завдання та проведених розрахунків.

У замислі на дії батальйону (роти) щодо ліквідації наслідків НС визначаються: мета дій; завдання, райони та об'єкти, на яких зосереджуються основні зусилля; способи дій під час виконання кожного завдання; райони відповідальності підрозділам, місця розташування базових таборів; порядок висування і розгортання підрозділів у районі виконання завдань та ротації підрозділів, а також райони збору при виході із зони НС, райони спеціальної обробки та відновлення боєздатності.

Крім того, у замислі додатково можуть визначатися: перелік об'єктів, які є екологічно небезпечними; заходи щодо гарантування безпеки населення у районі НС; порядок надання гуманітарної допомоги та евакуації населення тощо.

557. Після визначення замислу командир батальйону (роти) завершує прийняття рішення і визначає завдання, основні питання взаємодії, всебічного забезпечення та управління.

Затвердивши рішення у старшого начальника, командир ставить завдання підрозділам, у яких визначає: склад сил і засобів, які залучаються (передаються як оперативно підпорядковані, додані або ті, які підтримують); райони (об'єкти) організації невідкладних рятувальних робіт та інших дій; місця та порядок розташування сил і засобів, які залучаються до ліквідації (запобігання) НС; кількість матеріально-технічних засобів, які виділяються для проведення дій; термін готовності. Крім того, додатково командир батальйону (зведеного загону, роти) визначає:

підрозділам механізованих військ – порядок участі в першочергових (невідкладних) аварійно-рятувальних і ліквідаційних, а також у режимно-обмежувальних заходах, аварійно-відновлювальних роботах, розшуку та евакуації особового складу, населення та матеріальних цінностей із зони НС;

підрозділам інженерних військ – завдання з інженерної розвідки зони НС; ділянки (маршрути) пророблення проходів у завалах, руйнуваннях; райони зняття забрудненого шару ґрунту; місця підготовки майданчиків для вертольотів; місця

обладнання та утримання переправ; маршрути (райони) підготовки та утримання шляхів підвезення (будівництва шляхів); місця (райони) обладнання пунктів польового водопостачання; місця зведення водозахисних споруд; райони (маршрути, послідовність) очищення місцевості від вибухонебезпечних предметів; будови, конструкції, які є загрозливими і підлягають руйнуванню або закріпленню; райони (маршрути) обладнання протипожежних смуг; місця улаштування захисних споруд від розливу води; кількість матеріально-технічних засобів, які виділяються; термін готовності до дій;

підрозділам РХБ захисту – завдання (заходи) щодо: радіаційного, хімічного і біологічного захисту; виявлення, ізоляції, нейтралізації радіаційно та хімічно небезпечних речовин (об'єктів); аналізу проб радіоактивних та хімічних речовин для їх ідентифікації та нейтралізації; участі у локалізації та гасінні пожеж, райони проведення спеціальної обробки техніки й особового складу, об'єкти (райони), які підлягають дезінфекції, дезінсекції, дератизації; кількість матеріально-технічних засобів, які виділяються; спеціальної обробки військ; термін готовності.

підрозділам МТЗ – завдання щодо своєчасного забезпечення дій підрозділів батальйону (зведеного загону, роти) необхідними матеріально-технічними засобами; порядок евакуації із зони НС запасів зброї, техніки, ракет і боєприпасів, іншого майна та засобів, їх сортування, приведення у безпечний стан та зберігання, місця проведення ремонту техніки; постачання (видачі) запасів матеріальних засобів, заправлення техніки паливом, постачання хліба формуванням, які не мають засобів для випікання хліба, та населенню у зоні НС; порядок підвезення матеріальних засобів, перевезень особового складу, а також евакуації потерпілого населення, хворих, майна.

558. Для ліквідації наслідків НС на базі батальйону (роти) у пунктах постійної дислокації можуть створюватися зведені загони ліквідації наслідків НС з залученням необхідної кількості спеціальної техніки, особового складу та матеріально-технічних засобів та проводиться їх підготовка до дій у ході повсякденної планової підготовки військ.

559. Матеріально-технічне забезпечення дій підрозділів батальйону (роти) під час виконання завдань у зоні НС здійснюється за рахунок запасів бригади (зведеного загону), а також стаціонарних складів, баз (центрів забезпечення) та від постачальників за найближчим місцем дислокації (розташування) формувань, установ, підприємств організацій, незалежно від їх підпорядкованості, форми власності і господарювання.

Для забезпечення заходів щодо евакуації, розміщення і харчування особового складу та мешканців військових містечок за розпорядженням командира бригади на базі батальйону (роти) можуть обладнуватися польові табори з необхідним комплектом наметів, польових меблів, кухонь та іншого обладнання.

Підрозділи батальйону (роти) під час виконання завдань з ліквідації наслідків НС забезпечуються матеріально-технічними запасами з урахуванням необхідності проведення робіт в автономному режимі на термін не менше трьох діб.

560. Управління підрозділами батальйону (роти) під час ліквідації НС командир батальйону (роти) здійснює зі свого командно-спостережного пункту, з прив'язкою до загальної системи управління в районі НС.

561. Для розташування батальйону (роти) або зведеного загону в зоні НС облаштовуються базові табори.

562. Участь батальйону (зведеного загону, роти) у проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт здійснюється з метою пошуку та визволення уражених осіб з-під завалів зруйнованих захисних та інших споруд, надання їм першої медичної допомоги та евакуації їх із зон осередків ураження до лікувальних закладів та небезпечних районів, створення умов для успішного і

безпечного проведення подальших рятувальних робіт, забезпеченні життєдіяльності на постраждалій території (об'єкті).

Проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт здійснюється на підставі даних розвідки та оцінювання стану і можливостей своїх сил з урахуванням пори року та доби, метеорологічних умов та інших чинників, які впливають на хід виконання робіт.

Ці заходи проводяться шляхом безперервного їх ведення, зосередження основних зусиль в інтересах рішення головних завдань, можливістю одночасного виконання робіт з максимальним використанням усіх сил і засобів для рятування постраждалих, локалізації та ліквідації осередків НС.

563. Висування батальйону (зведеного загону, роти) для ліквідації наслідків НС у райони ураження (стихійного лиха тощо) здійснюється у найкоротші строки.

Першим здійснює висування розвідувальний підрозділ, за ним – загін забезпечення руху. Завдання цих сил – проведення розвідки, забезпечення відновлення порушених ділянок шляхів на маршрутах введення в район ураження основних рятувальних сил і засобів.

Після цього у район ураження висуваються позмінно основні аварійно-рятувальні сили.

Час початку аварійно-рятувальних робіт і строки роботи кожної зміни визначаються окремо по кожному об'єкту, виходячи з обставин на місці робіт. Аварійно-рятувальні роботи ведуться безперервно, цілодобово, до їх повного завершення.

З метою нарощування зусиль у проведенні аварійно-рятувальних робіт у районах ураження, а також для збереження працездатності особового складу, що виконує ці роботи, передбачається своєчасна часткова або повна заміна сил. Висування і приступання до роботи наступних змін організовується з урахуванням забезпечення безперервності ведення аварійно-рятувальних робіт відповідно до обстановки та реальної потреби сил до їх виконання.

564. Заходи захисту населення здійснюються: шляхом укриття в захисних спорудах, а також у метрополітенах (в умовах міста), гірничих виробках (шахтах, тунелях, катакомбах) та інших придатних під укриття людей захисних спорудах; розташування і евакуації з категоризованих міст і зон НС (у місті) в позаміську зону; використання засобів індивідуального захисту і медичних засобів.

Засоби індивідуального захисту, у тому числі медичного, застосовуються, як правило, в комплексі з укриттям, розташуванням та евакуацією населення.

Захист населення досягається: своєчасним оповіщенням населення про загрозу виникнення НС, РХБ зараження та катастрофічного затоплення; попередженням його про вжиття необхідних заходів захисту і передачі інформації, що забезпечує цілеспрямовані дії населення; проведенням РХБ розвідки, дозиметричного та хімічного контролю; проведенням протиепідемічних, санітарно-гігієнічних та пожежно-профілактичних заходів, що зменшують загрозу виникнення і поширення інфекційних захворювань і пожеж; санітарною обробкою людей і знезараженням одягу, засобів індивідуального захисту техніки, транспорту, території та споруд.

Життєзабезпечення населення проводиться шляхом постачання силами підрозділів батальйону (роти) в район НС питної води, продуктів харчування і гігієни, речі першої потреби, пального в зимових умовах, улаштуванням таборів тимчасового розміщення евакуйованих.

9.3. Дії батальйону (роти) під час участі бригади в спеціальній операції

565. Спеціальна операція (далі – СпО) – сукупність узгоджених і взаємозв'язаних за метою, завданнями, місцем і часом бойових (спеціальних) дій

військових частин і підрозділів Сил спеціальних операцій (далі – ССПО), які проводяться за єдиним замислом самостійно або у взаємодії з іншими військовими частинами і підрозділами ЗС України, ІВФ та ПрО для виконання завдань, спрямованих на створення умов для досягнення стратегічних (оперативних) цілей.

566. Батальйон (рота) може брати участь у забезпеченні проведення протидиверсійних, диверсійно-розвідувальних операцій та операцій з організації руху опору на території противника тощо.

Протидиверсійна операція проводиться військовими частинами і підрозділами ССПО у взаємодії з іншими військовими частинами, підрозділами ЗС України, органами і військами ІВФ та ПрО для виявлення, блокування та нейтралізації ДРС противника та НЗФ.

Протидиверсійна операція підрозділів може включати: оперативно-розшукові заходи територіальних підрозділів, СБУ та МВС України щодо виявлення факту діяльності ДРС противника та НЗФ; розвідувально-пошукові, розвідувально-ударні та засадні дії військових частин і підрозділів ССПО і військової служби правопорядку (ВСП) ЗС України, підрозділів СБУ та МВС України; дії механізованих, аеромобільних (парашутно-десантних) підрозділів; підрозділів ВВ; СБУ, МВС України, спеціального призначення.

Диверсійно-розвідувальна операція проводиться військовими частинами і підрозділами ССПО у взаємодії з підрозділами Сухопутних військ та інших видів ЗС України для сприяння силовому стримуванню збройного конфлікту, зниження можливостей противника щодо ведення воєнних дій та створення сприятливих умов для дій своїх військ.

Диверсійно-розвідувальна операція може включати спеціальні дії підрозділів ССПО на об'єктах військ (сил), військово-промислового комплексу (ВПК), паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) і комунікаціях противника та дії підрозділів Сухопутних військ, ПС та ВМС.

Операція з організації руху опору на території противника (території інших країн) проводиться військовими частинами і підрозділами ССПО у взаємодії з іншими видами ЗС України для порушення комунікацій, зриву військових перевезень, недопущення використання противником місцевих ресурсів, виведення з ладу важливих військових об'єктів противника та зниження морально-психологічного стану його особового складу.

567. Іншими видами СПО є: операція з надання військової допомоги; пошуково-рятувальна операція на території, зайнятій противником; операція щодо гарантування безпеки та евакуації громадян України з району кризової ситуації (збройного конфлікту); операція з визволення полонених, захоплення (ліквідації) зразків зброї і техніки, документів, важливих персон.

Для проведення СПО створюється тимчасові формування, основу яких складають військові частини і підрозділи ССПО. Для забезпечення СПО можуть залучатися підрозділи СВ, ПС, ВМС, спеціального призначення та ВСП ЗС, а також органи та підрозділи спеціального призначення ІВФ та ПрО.

СПО можуть проводитися в мирний час та особливий період, на своїй території і на території противника, а також на території інших країн та в зонах (районах) відповідальності миротворчих контингентів ЗС України.

568. Для підготовки СПО створюється операційна база, яка розташовується на об'єктах ЗС подалі від великих населених пунктів, має розвинену інфраструктуру, забезпечує умови для охорони (оборони) та прихованої діяльності.

Способи ведення дій підрозділами батальйону (роти) під час участі бригади (полку) у СПО залежать від специфіки конкретного завдання.

Під час виконання завдань у СпО підрозділами батальйону (роти) керує командир батальйону (роти) зі свого командно-спостережного пункту за допомогою штатних засобів управління.

569. Зміст і тривалість підготовки батальйону (роти) під час участі бригади (полку) у СпО залежать від її мети, завдань, наявного часу й умов обстановки, яка склалася.

У замислі на участь батальйону (роти) в СпО визначаються: мета дій; райони (об'єкти) зосередження основних зусиль; етапи участі у веденні спеціальних дій, їх зміст і тривалість; порядок виконання завдань; склад тактичних груп, які залучаються для виконання завдань; район розгортання і порядок зайняття операційної бази; завдання щодо введення противника в оману.

Під час визначення та доведення завдань підрозділам батальйону (роти) указуються: завдання та порядок їх виконання; район розгортання і терміни зайняття операційної бази (району); які вогневі засоби старшого начальника діють в інтересах виконання завдань батальйону (роти); порядок організації взаємодії та управління; кількість боєприпасів та іншого військово-технічного майна, яке виділяється; термін готовності.

570. Участь батальйону (роти) у спеціальних діях бригади у СпО проводиться за чотирма основними етапами.

Чіткого поділу етапів за термінами проведення немає.

571. Перший етап участі батальйону (роти) у спеціальних діях бригади у СпО – забезпечення створення угруповання військ (тактичних груп) для проведення спеціальних дій, включає: участь у забезпеченні розгортання системи управління й операційної бази; переміщення підрозділів у район операційної бази; розгортання підрозділів МТЗ, проведення заходів бойового злагодження і безпосередньої підготовки визначених сил і засобів до виконання завдань за призначенням.

Другий етап – виведення підрозділів у тил противника (райони виконання завдань). Підрозділи батальйону (роти), які сприяють або забезпечують проведення СпО, також можуть проводити демонстративні дії, спрямовані на введення противника в оману.

Змістом третього етапу – ведення спеціальних дій, можуть бути: дії підрозділів батальйону (роти) щодо блокування визначених районів (об'єктів) та прочісування місцевості, затримання (нейтралізації) або ліквідації ДРС противника та НЗФ; дії щодо підготовки баз і створення запасів зброї, боєприпасів та іншого військово-технічного майна для розгортання руху опору, надання допомоги у формуванні, забезпеченні та підготовці партизанських формувань; спеціальні бойові дії партизанських формувань тощо.

Основний зміст четвертого етапу – повернення підрозділів після виконання завдань і відновлення їх боєздатності, включає: здійснення маршу у визначений район або пункт постійної дислокації; розташування; проведення технічного обслуговування ОВТ; поповнення (за потреби) особовим складом; доведення запасів зброї, боєприпасів і іншого військово-технічного майна до військових норм; проведення психологічної реабілітації особового складу, надання йому медичної допомоги тощо.

572. Після повернення підрозділів до районів дислокації організуються заходи контррозвідувального забезпечення, проводиться вивчення і узагальнення досвіду бойових дій.

Розділ 10. ВСЕБІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОЮ

10.1. Бойове забезпечення

573. Всебічне забезпечення бою – комплекс заходів, спрямованих на створення військам сприятливих умов для виконання поставлених перед ними завдань. Всебічне забезпечення бою проводиться безперервно як під час підготовки, так і в ході бою та складається з бойового, матеріально-технічного, медичного та МПЗ.

Бойове забезпечення полягає в організації та здійсненні заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для успішного ведення бою, ефективного застосування підрозділів, збереження їх боєздатності, недопущення раптового нападу противника, зниження ефективності його вогню (ударів) по підрозділах батальйону (роти), створення сприятливих умов для організованого і своєчасного вступу в бій.

У батальйоні (роті) організуються та здійснюються такі види бойового забезпечення: розвідка, радіоелектронна боротьба, інженерне забезпечення, радіаційний, хімічний, біологічний захист, тактичне маскування та охорона. Захист від високоточної зброї противника здійснюється під час виконання заходів бойового забезпечення. Бойове забезпечення організується командиром батальйону (роти) відповідно до прийнятих ним рішень і розпоряджень вищого штабу за видами бойового забезпечення. Начальник штабу батальйону безпосередньо організує бойове забезпечення відповідно до вказівок командира батальйону. Заявки по всіх видах забезпечення бою (дій) подаються особами, відповідальними за їх організацію, і підписуються начальником штабу батальйону.

Відсутність вказівок і розпоряджень не звільняє командирів підрозділів від своєчасної організації бойового забезпечення.

Розвідка

574. Розвідка організується і ведеться за будь-яких умов обстановки з метою добування відомостей про противника та місцевість у районі майбутніх дій.

Розвідка противника ведеться з завданнями: встановити його наміри та замисел дій; виявити бойовий склад, належність, положення, угруповання, стан і можливості військових частин і підрозділів, ПУ військами і зброєю; виявити об'єкти (цілі) для ураження; визначити ступінь поінформованості противника про наші війська; виявити нові способи і засоби ведення бойових дій, заходи противника щодо забезпечення дій військ, результати вогневих ударів, завданих по противнику, а також визначити морально-психологічний стан військ противника і місцевого населення.

575. Основні зусилля розвідки зосереджуються на своєчасному розкритті угруповання противника, особливо місця розташування ПУ, засобів доставки ЗМУ, систем високоточної зброї і радіоелектронного подавлення, його замислу дій, боєздатності і готовності до завдання удару.

576. Розвідка місцевості ведеться з завданням встановити: особливості рельєфу, наявність природних перешкод, стан ґрунту, доріг, джерел води, характер водних перешкод, наявність переправ і бродів; ступінь впливу місцевості на пересування і бойові дії військ, на застосування ЗМУ і захист від них; райони зруйнування, пожеж і затоплень, зони (райони) РХБ зараження, можливі напрямки їх подолання і обходу.

577. Основними вимогами до розвідки є цілеспрямованість, безперервність, достовірність, активність, своєчасність і оперативність, прихованість, раптовість, точність визначення місця розташування (координат) об'єктів (цілей), які розвідуються, постійна і чітка взаємодія сил і засобів розвідки різних видів, всебічне забезпечення дій розвідувальних органів.

Добуті відомості передаються всіма можливими способами командирі (начальнику), який поставив завдання на ведення розвідки. Особливо важливі відомості доповідаються негайно.

578. У батальйоні (роті) ведеться військова, радіолокаційна, інженерна, радіаційна, хімічна та біологічна розвідка, у батальйоні, крім того, – артилерійська розвідка, розвідка повітряного противника.

Військова розвідка ведеться розвідувальними і бойовими розвідувальними дозорами, підрозділами (групами) призначеними для влаштування розвідувальних засідок і спостережними постами (спостерігачами). Батальйон (рота) може призначатися в розвідувальний загін.

Радіолокаційна розвідка ведеться постами радіолокаційної розвідки наземних рухомих цілей.

Інженерна розвідка ведеться органами військової розвідки та доданими підрозділами інженерних військ.

Радіаційна, хімічна та біологічна розвідка ведеться спеціально підготовленими для цього відділеннями (екіпажами, обслугами).

Артилерійська розвідка ведеться штатними і доданими артилерійськими підрозділами.

Розвідка повітряного противника ведеться спостерігачами, радіолокаційними та оптичними засобами із завданням своєчасного його виявлення, визначення напрямку (району) дій, складу, характеристик повітряних цілей та безперервного спостереження за їх діями, виявлення повітряних десантів противника та своєчасного оповіщення військ про дії повітряного противника.

579. Розвідувальні відомості в батальйоні (роті) добуваються під час підготовки та в ході бою спостереженням, підслуховуванням, розвідувальними засідками, нальотами, опитуванням місцевих жителів, допитом полонених та перебіжчиків, вивченням захоплених у противника документів, зразків озброєння і техніки й іншими способами. Відомості про противника можуть бути одержані також від вищого штабу, доданих підрозділів і сусідів.

Рішенням старших начальників посиленій батальйон (рота) може діяти в складі розвідувального загону, призначатися для проведення розвідки боєм, а механізовані підрозділи, крім того, виділяють групи проведення пошуку.

580. Для ведення розвідки батальйону призначаються зони оглядової та детальної розвідки. Батальйону другого ешелону, або батальйону, призначеному в загальновійськовий резерв призначається зона відповідальності за ведення розвідки.

Зона оглядової розвідки призначається для визначення характеру дій угруповання противника з метою прийняття рішення командиром, який організує розвідку, і підготовки контрзаходів. Глибина зони оглядової розвідки батальйону може становити до 10 км.

Зона детальної розвідки призначена для виявлення конкретних об'єктів (цілей) противника в інтересах їх вогневого ураження. Глибина зони детальної розвідки – до 5 км.

Зона відповідальності за ведення розвідки призначена для виявлення противника перед фронтом батальйону. Глибина зони відповідальності за ведення розвідки визначається тиловою межею батальйонів першого ешелону.

Ширина зони детальної розвідки співпадає з фронтом, який установлений для дій батальйону. Ширина зони оглядової розвідки більша за ширину зони детальної розвідки батальйону (роти) на ширину зони детальної розвідки роти (взводу) цього батальйону.

Розвідка в роті ведеться перед її фронтом на глибину бойового завдання (досяжності засобів ураження).

581. Для виконання завдань розвідки в батальйоні (роті) створюються (призначаються) різні розвідувальні органи, як правило, це:

від батальйону – розвідувальні дозори, бойові розвідувальні дозори, підрозділи (групи) для засідок, дозорні відділення (танки), спостережні пости (спостерігачі);

від роти – дозорні відділення (танки), спостерігачі, а іноді бойові розвідувальні дозори;

від взводу, відділення – спостерігач, дозорні.

Крім того посилена механізована (танкова) рота (батальйон) можуть бути призначені в розвідувальний загін, який висилається від бригади (полку).

Основними способами ведення розвідки є: засідка, спостереження, підслуховування, пошук, наліт, розвідка боєм.

582. Розвідувальна засідка проводиться, як правило, з метою захоплення полонених, документів, зразків озброєння та техніки противника, а наліт, крім того, для знищення (виведення із ладу) важливого об'єкта противника. Для улаштування розвідувальної засідки призначається розвідувальний (механізований, танковий) підрозділ силою до взводу або група спеціально підібраних солдатів і сержантів. Розвідувальна засідка проводиться підрозділом, який веде розвідку, у повному складі або частиною сил.

У бойовому наказі підрозділу (групі), призначеному в розвідувальну засідку або для проведення нальоту, вказуються: відомості про противника; місце (об'єкт) і час улаштування розвідувальної засідки (проведення нальоту); завдання; порядок підтримки вогнем та проходження лінії фронту (охорони); маршрути висування до місця проведення нальоту (засідки) та маршрути повернення; сигнали управління та взаємодії; пароль і відгук; час готовності до виконання завдання.

583. Спостереження за противником організується у всіх видах бою і ведеться безперервно командирами підрозділів особисто, спостережними постами, спостерігачами рот (взводів, відділень, танків) та обслугами чергових вогневих засобів. Організація спостереження повинна забезпечувати найкраще проглядання противника та місцевості перед фронтом, на флангах і в тилу. Уночі та в інших умовах обмеженої видимості спостереження ведеться з використанням приладів нічного бачення, радіолокаційних станцій розвідки наземних рухомих цілей, засобів освітлення місцевості та доповнюється підслуховуванням.

Спостереження біля державного кордону організується з урахуванням забезпечення прихованості та максимальної глибини перегляду суміжної сторони, особливо на ймовірних напрямках дій головних сил противника. Місця розгортання спостережних постів обладнуються завчасно і забезпечуються провідними засобами зв'язку.

Спостереження за повітряним противником ведеться постами повітряного спостереження підрозділів ППО, а також спостережними постами та спостерігачами батальйону (роти).

Розвідка РХБ обстановки проводиться з метою забезпечення органів управління, військ (сил) інформацією про РХБ обстановку на місцевості, у повітрі, морській акваторії для врахування у процесі вироблення замислу та визначення завдань РХБ захисту військ (сил) і включає: ведення радіаційної, хімічної, біологічної розвідки; радіаційний і хімічний контроль; збір, обробка інформації про РХБ обстановку.

У військових частинах і підрозділах родів військ і спеціальних військ РХБ розвідка та спостереження ведеться спеціальними підготовленими відділеннями (екіпажами, розрахунками).

584. Підслуховування – спосіб розвідки, який широко застосовується розвідувальними органами під час безпосереднього зіткнення з противником, а також дій у тилу противника. Воно ведеться в будь-який час доби, особливо вночі, в умовах обмеженої видимості, без застосування або із застосуванням технічних засобів.

Підслуховування без застосування технічних засобів розвідки дозволяє за звуковими ознаками (на слух) виявити противника, визначити його місце розташування і характер діяльності. Глибина розвідки підслуховуванням залежить

від характеру місцевості, метеорологічних умов і діяльності, що виявляє противник і може становити від кількох сот метрів до кількох кілометрів. Розвідку підслуховуванням ведуть спостерігачі підрозділів і спостережних постів (пунктів), а також спеціально призначені розвідники зі складу діючих розвідувальних органів і сторожової охорони.

585. Пошук полягає в прихованому підході підрозділу (групи) до заздалегідь наміченого і вивченого об'єкта противника, раптовому нападі на нього і захопленні полонених, документів, зразків озброєння і спорядження.

Об'єктами пошуку можуть бути поодинокі військовослужбовці або невеликі групи противника, розрахунки вогневих засобів і бойової техніки на передньому краю або в найближчій глибині його розташування. Пошук організується звичайно в умовах безпосереднього зіткнення із противником за вказівкою або з дозволу командира з'єднання (військової частини).

586. Наліт полягає в раптовому нападі на противника з метою захоплення полонених, документів, зразків озброєння і бойової техніки, а також виведення з ладу (знищення) засобів ядерного нападу, ПУ, радіоелектронних засобів та інших важливих об'єктів противника.

Він проводиться розвідувальними органами (підрозділами) в повному складі або частиною сил під час дій у розташуванні противника.

587. Розвідка боєм проводиться перед проривом оборонного рубежу противника з метою уточнення його угруповання і характеру оборони, розкриття систем вогню і загороджень, а також наявності його військ на першій позиції.

Для розвідки боєм може бути призначений посилений батальйон (рота). Свої завдання він виконує, як правило, наступом з положення безпосереднього зіткнення з противником, при цьому особлива увага приділяється забезпеченню флангів.

До складу батальйону (роти), призначеного для проведення розвідки боєм для проведення пошуку (захоплення полонених, документів, зразків озброєння, техніки та спорядження) включаються підрозділи військової розвідки (взвод, відділення) або групи спеціально підібраних розвідників зі складу окремого розвідувального батальйону або розвідувальної роти бригади, у смузі якої проводиться розвідка боєм.

Під час розвідки боєм командири підрозділів, на ділянках яких вона проводиться, спостерігають за боєм і особисто вивчають противника. У цей час активно ведеться розвідка усіх видів.

Батальйон (рота), виконавши поставлене бойове завдання, закріплюється на вигідному (досягнутому) рубежі або відходить у вихідне положення, а в разі відходу противника переходить до його переслідування.

588. Розвідувальний дозор призначається у всіх видах бою і на марші, як правило, у складі розвідувального взводу, а від розвідувального загону, крім того, і в складі механізованого (танкового) взводу. Розвідувальний дозор діє на віддаленні до 15 км від своїх підрозділів, а дозор, який висилається від розвідувального загону – до 10 км від його головних сил. У ході виконання завдання може вести розвідку окремих ділянок місцевості у смузі завширшки 2 – 3 км візуальним спостереженням і висилкою дозорних відділень.

Бойовий розвідувальний дозор призначається у складі механізованого (танкового) взводу. Він діє перед фронтом або на одному з флангів батальйону (роти) на віддаленні, яке забезпечує спостереження за ним та підтримку його вогнем, а в разі відсутності безпосереднього зіткнення з противником – на віддаленні до 10 км від своїх підрозділів.

Віддалення дозорів під час дій уночі, у місті, горах і лісі, як правило, скорочується.

Взвод, призначений у розвідувальний (бойовий розвідувальний) дозор, за потреби може підсилюватися інженерно-саперним підрозділом та одним-двома хіміками-розвідниками.

Дозори ведуть розвідку дозорними відділеннями (танками), спостерігачами і пішими дозорними. Розвідувальні відомості добуваються спостереженням, підслуховуванням, розвідувальними засідками, нальотами, опитуванням місцевих жителів, допитом полонених, вивченням документів, озброєння і техніки противника, а бойовим розвідувальним дозором, крім того, і боєм.

Під час постановки завдання дозорам указуються: відомості про противника в районі (на напрямку) майбутніх дій; склад дозору; район (напрямок, об'єкт) розвідки; які відомості, до якого часу добути; вихідний пункт і час його проходження; час закінчення розвідки та порядок дій після виконання завдання; порядок підтримання зв'язку та подання розвідувальних відомостей, а за потреби і відомості про сусідні і ті, які діють попереду, розвідувальні органи, способи взаємного впізнавання, пропуск та відгук.

589. Дозорне відділення (танк) призначається від підрозділу, який веде розвідку, або від роти (взводу), яка виконує бойове завдання у відриві від головних сил, для своєчасного виявлення противника і розвідки місцевості. Воно діє на віддаленні, яке забезпечує спостереження за ним і підтримку його вогнем. Дозорне відділення виконує завдання на БМП (БТР, автомобілі) або в пішому порядку, а взимку і на лижах. Воно веде розвідку спостереженням та пішими дозорними, а дозорний танк – спостереженням. Дозорне відділення (танк) може призначатися для влаштування розвідувальної засідки.

Під час постановки завдання дозорному відділенню (танку) вказуються: відомості про противника; напрямок (об'єкт) та порядок ведення розвідки; сигнали оповіщення, управління та взаємодії; пропуск та відгук.

590. Спостережний пост (пост радіаційного, хімічного і біологічного спостереження) складається з двох-трьох спостерігачів (спостерігачів за радіаційною, хімічною і біологічною обстановкою), один з яких призначається старшим. Пост оснащується приладами спостереження, великомасштабною картою або схемою місцевості, журналом спостереження, компасом, годинником, засобами зв'язку, підсвічування та подачі сигналів оповіщення, а пост радіаційного, хімічного та біологічного спостереження, крім того, приладами РХБ розвідки і метеокомплексом.

Під час постановки завдань спостережному посту (спостерігачу) вказуються: орієнтири та кодовані (умовні) найменування місцевих предметів; відомості про противника і свої підрозділи; склад спостережного поста, сектор спостереження, на що звертати особливу увагу; порядок доповіді результатів спостереження; сигнали оповіщення. Посту радіаційного, хімічного та біологічного спостереження (спостерігачу за радіаційною, хімічною та біологічною обстановкою), крім того, вказуються порядок використання приладів радіаційної, хімічної та біологічної розвідки, порядок подачі сигналів і доповідей про радіоактивне, хімічне і біологічне зараження.

Завдання, поставлене спостережному посту (посту радіаційного, хімічного і біологічного спостереження), записується в журнал спостереження.

591. Пост радіолокаційної розвідки наземних рухомих цілей розгортається, як правило, разом із спостережним постом (спостерігачем) батальйону (роти). Він призначається від розвідувального взводу або обслуговується спеціально підготовленим для цього оператором зі складу роти. Пост оснащується станцією ближньої розвідки, схемою місцевості, журналом розвідки (спостереження), компасом, годинником та засобами зв'язку.

Під час постановки завдання посту, як правило, вказуються: відомості про противника і свої підрозділи; склад і місце розгортання поста; сектор ведення

розвідки і напрямок або ділянки місцевості, на яких зосередити особливу увагу; порядок ведення розвідки та доповіді про та її результати.

592. Підрозділ (група) для проведення пошуку створюється з розвідувальних (механізованих) підрозділів. Командиром групи призначається сержант або офіцер.

Підрозділ (група), який призначений у пошук, підсилюється саперами з засобами розвідки і розмінування, а його дії за потреби підтримуються вогнем танків, БМП, артилерії й інших вогневих засобів.

Для проведення пошуку, в підрозділі (групі), як правило, створюються підгрупа нападу (захоплення), одна-дві підгрупи вогневого забезпечення та підгрупа розгородження.

Підгрупа нападу призначається для захоплення і доставки в розташування своїх військ полонених, документів, зразків озброєння і техніки. Чисельність підгрупи має становити біля половини всього особового складу підрозділу.

Підгрупи вогневого забезпечення мають завдання прикрити і підтримати вогнем підгрупу нападу, якщо в цьому виникне необхідність. До складу підгрупи виділяються солдати і сержанти, які добре навчені кидати гранати на далекі відстані та вести влучний вогонь зі стрілецької зброї, а також артилерійський розвідник для забезпечення дій підрозділу (групи) вогнем артилерії.

Підгрупа розгородження призначається для пророблення, позначення та прикриття проходів у загородженнях на шляху до об'єкта пошуку. До її складу включаються сапери або спеціально підготовлені розвідники з міношукачами та ножицями для різання дроту.

У період підготовки підрозділу (групи) складається план пошуку, як правило, у довільній формі. До плану додається графічна легенда. У ньому передбачаються такі питання: мета пошуку і склад підрозділу групи; склад і завдання підгруп; засоби підсилення і підтримки; час початку і закінчення дій; порядок висування до об'єкта; порядок нападу на об'єкт; організація управління і зв'язку; порядок повернення після виконання завдання.

Під час проведення пошуку передбачаються заходи для боротьби (протидії, подавлення) з технічними засобами розвідки (приладами нічного бачення, радіолокаційними станціями) противника.

Завдання на проведення пошуку командиром підрозділу (групи), як правило, ставиться на місцевості командиром (начальником), який організує пошук. При цьому вказуються: відомості про противника; місце і час проведення пошуку; завдання підрозділу (групи); порядок підтримки вогнем (по яких ділянках підготовляється вогонь, сигнали виклику та припинення вогню); порядок проходження переднього краю своїх військ, пропуск і відгук.

Крім того, якщо в районі об'єкта пошуку є мінно-вибухові або дровові загородження, вказується, коли і ким проробляються проходи в них або скільки солдатів-саперів додається підрозділу (групі) і коли вони прибудуть. За потреби вказується порядок підготовки підрозділу (групи) до проведення пошуку.

593. Розвідка в обороні повинна своєчасно встановити підготовку противника до наступу, виявити його сили, можливі напрямки дій і час переходу в наступ, місця позицій артилерії й інших вогневих засобів, а з початком наступу противника уточнити його склад, наявність резервів і можливий напрямок їх уведення.

594. Розвідка в батальйоні під час підготовки наступу ведеться з метою добування відомостей, які дозволяють достовірно виявити склад, положення, можливості противника і його замисел дій в обороні. У цей період розвідка повинна встановити нумерацію, боєздатність і характер дій підрозділів противника перед фронтом наступу батальйону і на флангах, побудову оборони противника (передній край, опорні пункти та їх інженерне обладнання, а також наявність і місця розташування загороджень); систему вогню усіх видів зброї перед переднім краєм

оборони й у глибині, вогневі позиції протитанкових засобів (ПТРК, танків і самохідних артилерійських установок), артилерії і мінометів, місця розташування командних і спостережних пунктів; сильні і слабкі сторони в системі оборони, наявність відкритих флангів і ділянок, які слабо обороняються, ступінь прохідності місцевості, характер водних перешкод і найбільш сприятливі ділянки для їх форсування.

У ході наступу розвідка батальйону повинна вчасно виявити: результати вогневого ураження (ступінь ураження живої сили, вогневих засобів противника, руйнування вогневих споруд), вогневі позиції артилерії і мінометів, осередки опору, які можуть перешкоджати просуванню підрозділів, їх інженерне обладнання; склад других ешелонів (резервів), напрямок їх висування, час і рубежі розгортання для контратак, прохідність місцевості, межі зон зараження, райони руйнувань, пожеж, затоплень і можливі шляхи їх обходу (подолання), місця ПУ.

595. У передбаченні зустрічного бою розвідка батальйону повинна встановити: склад і напрямок руху противника, передусім його основних сил і танкових колон, час проходження ними визначених рубежів і початок розгортання; місця розгортання (координати) артилерії і мінометів, готовність їх до завдання удару, характер місцевості в районі майбутнього бою, підхід резервів противника з глибини і можливий характер їх дій.

Із зав'язкою і в ході зустрічного бою сили і засоби розвідки батальйону повинні встановити (уточнити): райони розгортання (координати) вогневих засобів, ПУ й інших об'єктів, напрямок висування і рубежі розгортання головних сил противника (особливо танкових частин і підрозділів), їхній склад і бойовий порядок; час підльоту і райони викиду (висадки) ТакПД (аеромобільних підрозділів), а також підліт і рубежі атаки вертольотів вогневої підтримки; результати ВУП, відкриті фланги і проміжки в його бойовому порядку; характер руйнувань, загороджень і прохідність місцевості в районі зустрічного бою.

У тому випадку, коли зустрічний бій завершується переслідуванням, розвідувальні органи батальйону виходять на паралельні шляхи відходу противника і ведуть розвідку його похідних колон, військ прикриття, проміжних рубежів, руйнувань і загороджень.

596. У разі загрози оточення батальйону розвідка встановлює: склад, положення і напрямок дій угруповання противника, який прорвався (який обходить), його повітряних (морських) десантів і аеромобільних підрозділів, а також наміри противника з виходом на фланги й у тил підрозділів, які обороняються, вогневі позиції артилерії, підхід резервів, їх склад, час і напрямок введення в бій.

Якщо противнику вдається вийти на фланги й у тил батальйону або з'єднатися зі своїми аеромобільними підрозділами і повітряним (морським) десантом, тобто завершити оточення, то основні зусилля розвідки батальйону зосереджуються на тому, щоб встановити бойовий склад і положення угруповання противника на внутрішньому і зовнішньому фронтах оточення, відшукати в ньому проломи, відкриті фланги і слабкі місця, а також на розкрити об'єкти для ураження засобами оточених підрозділів.

Під час підготовки до виходу з оточення розвідка батальйону встановлює: ділянки, які слабо обороняються противником, угруповання його військ, які обороняються на цих ділянках, систему вогню і загороджень; можливості противника щодо здійснення маневру силами, засобами і вогнем на напрямок прориву під час виходу батальйону з оточення.

Розвідувальні органи виявляють: склад і угруповання військ противника, що оточили батальйон, визначають координати вогневих позицій артилерії, ПУ. Вони встановлюють райони розташування, склад і характер дій резервів противника, а також наявність загороджень і перешкод, прохідність місцевості. Зусилля

розвідувальних органів, які діють поза районом оточення, спрямовуються на виявлення найбільш вигідного напрямку виходу батальйону з оточення.

597. Розвідка в інтересах висадки і бойових дій ТакПД ведеться силами і засобами розвідки старшого начальника, а з початком висадки й у ході бойових дій десанту – силами і засобами десанту. Для ведення розвідки від ТакПД в складі батальйону призначається розвідувальний дозор, у складі роти – дозорне відділення.

Основні зусилля з розвідки після висадки зосереджуються на уточненні наявності противника в районі десантування та на напрямку найближчого завдання, місця розташування і стану об'єкта, який підлягає захопленню або знищенню, наявності, складу і стану підрозділів охорони, напрямків і маршрутів висування резервів противника, прохідності місцевості, наявності перешкод і загороджень, районів зараження.

При закріпленні ТакПД захопленого рубежу розвідка встановлює: склад, угруповання і напрямок ударів військових частин (підрозділів) противника, розкриває місцезнаходження (визначає координати) засоби нападу ЗМУ, артилерії, ПУ й інших об'єктів. Особлива увага звертається на розкриття бронетанкових частин (підрозділів) противника.

Якщо ТакПД висаджений для завдання ударів у фланг і тил противнику, який висувається, розвідка виявляє колони, які висуваються, дізнається про їх склад, напрямок руху і час проходження визначених рубежів і стежить за діями противника.

Під час добування розвідувальних відомостей про засоби ядерного і хімічного (бактеріологічного) нападу, наземні елементи розвідувально-ударних комплексів (систем), ПУ й інші об'єкти противника, які підлягають знищенню (захопленню, виведенню з ладу) силами ТакПД розвідка розкриває їх місце розташування і визначає координати об'єктів, виявляє склад підрозділів, які їх прикривають (охороняють).

Під час виконання ТакПД завдання щодо захоплення гідроспоруд, мостів, переправних засобів або ділянок, зручних для форсування, розвідка встановлює: розташування і характер споруд (мостів, гребель, дамб, пристаней), зайнятість об'єктів противником, склад його підрозділів охорони й оборони, ширину водної перешкоди.

Під час захоплення ТакПД перевалу розвідка встановлює: напрямок, доступний для руху головних сил десанту; склад, угруповання, розташування опорних пунктів, вогневих засобів, загороджень і перешкод противника, який обороняє перевал.

598. Розвідка на марші ведеться із завданнями: вчасно попередити командування батальйону про появу на маршрутах руху наземного противника; розкрити бойовий склад і характер його дій, райони висадки (викидання) повітряних (аеромобільних) десантів, диверсійно-розвідувальних груп; визначити стан і прохідність доріг, мостів, інших переправ на маршрутах руху, найбільш сприятливі райони для відпочинку і зосередження підрозділів, а також виявити шляхи обходу або подолання можливих районів руйнувань, пожеж, дистанційного мінування, зон зараження і затоплення.

599. Під час розташування батальйону в районі зосередження, вихідному районі, районі очікування або відпочинку та інших районах розвідка ведеться з метою недопущення раптового нападу наземного і повітряного противника і забезпечення командира і штабу батальйону даними, необхідними для ефективного застосування підпорядкованих їм сил і засобів.

Розвідка районів розташування підрозділів проводиться завчасно, ще до початку їх зайняття. При цьому від батальйону в намічений район розташування, особливо на місцевості, раніше зайнятій противником, як правило, висилаються розвідувальні органи. Просуваючись у зазначених напрямках, вони виявляють:

підрозділи противника, які залишилися, та його диверсійно-розвідувальні групи; наявність і місця установки розвідувально-сигналізаційних приладів, заражені і заміновані ділянки місцевості; уточнюють умови розташування підрозділів (маскувальні та захисні властивості місцевості, наявність і стан шляхів маневру, прихованих підступів, джерел води).

600. Основними заходами щодо організації розвідки в ланці батальйон – рота є: визначення завдань і виділення сил і засобів для їх виконання, підготовка підрозділів, призначених для ведення розвідки; організація спостереження, висилання розвідувального і бойових розвідувальних дозорів, улаштування розвідувальних засідок, а за вказівкою старших начальників проведення пошуку і розвідки боєм; організація безперебійного зв'язку з підрозділом, який діє у розвідці; збір і обробка розвідувальних відомостей, доповідь про них вищому начальнику, а також отримання інформації від підлеглих і сусідів. Усі ці заходи щодо організації розвідки нерозривно пов'язані між собою, здійснюються одночасно й у короткі терміни.

Вихідними даними для організації розвідки є: бойове завдання; рішення командира; розпорядження вищого штабу; наявні відомості про противника; стан, склад сил і засобів розвідки та їх можливості.

За організацію розвідки відповідає особисто командир. Він зобов'язаний: надавати вказівки з розвідки штабу; заслуховувати начальника штабу з питань організації розвідки й оцінювання противника; розглядати і затверджувати заходи щодо розвідки; особисто та через штаб контролювати виконання розвідувальних завдань; виявляти постійну турботу про укомплектування розвідувального підрозділу добре підготовленим особовим складом і необхідною технікою й озброєнням.

Під час організації розвідки командир батальйону (роти) як правило, визначає мету, найважливіші завдання розвідки, а також указує де, на яких об'єктах (районах, напрямках) зосередити основні зусилля; які дані, якими засобами і способами та до якого часу добути.

601. Начальник штабу відповідає за планування й організацію розвідки в батальйоні, бойову готовність розвідувального підрозділу і своєчасне виконання ним поставлених завдань. Він зобов'язаний: завжди знати склад противника в смузі дій підрозділу і на флангах, передбачати можливі зміни обстановки і бути готовим доповісти свої висновки про противника командирі для прийняття рішення; планувати й організувати розвідку; керувати розвідувальним підрозділом під час підготовки його до дій і в ході виконання ним поставлених завдань; допитувати полонених, перебіжчиків, опитувати місцевих жителів, вивчати захоплені в противника документи, зразки нового озброєння і техніки та направляти їх у штаб бригади; здійснювати контроль і надавати допомогу командирі розвідувального підрозділу в укомплектуванні взводу особовим складом, забезпеченні озброєнням, технікою і матеріальними засобами; узагальнювати й упроваджувати передовий досвід ведення розвідки.

Під час організації розвідки начальник штабу батальйону визначає: конкретні завдання підрозділам з розвідки, порядок їх виконання (які сили і засоби залучити для ведення розвідки, заходи щодо забезпечення їх дій, способи управління ними і порядок доповіді добутих відомостей); склад резерву розвідки, ставить завдання розвідувальним органам батальйону, організує їх підготовку, висилає в розвідку та керує ними; збирає, узагальнює розвідувальні відомості, доповідає їх командирі батальйону й у штаб бригади (полку), доводить до командирів рот, взаємодіючих і сусідніх підрозділів.

602. З отриманням бойового наказу або бойового розпорядження і з'ясуванням отриманого завдання командир батальйону дає начальнику штабу вказівки щодо

організації розвідки. З цього моменту починається безпосередня робота штабу батальйону з організації розвідки.

Начальник штабу визначає які відомості про противника і місцевість необхідно добути щонайперше, до якого часу і з використанням яких сил і засобів. З прийняттям рішення командир батальйону може уточнити ці завдання або поставити додаткові. Начальник штабу відповідає за організацію і стан розвідки, деталізує вказівки командира під час її організації і встановлює послідовність рішення завдань розвідки, визначає способи і терміни їх виконання, напрямки, райони й об'єкти зосередження основних зусиль розвідки, сили і засоби, які залучаються для цього.

Він також визначає порядок отримання розвідувальних даних від штабу бригади і сусідів або безпосередньо від виділених ними і діючих розвідувальних органів, крім того, штаб визначає які відомості можуть бути отримані в результаті того або іншого способу розвідки (спостереження, розвідувальної засідки, пошуку, допиту полонених і перебіжчиків, опитування місцевих жителів), ставить завдання підрозділам, виділеним для ведення розвідки, визначає порядок їх виконання, організує підготовку і висилку підрозділів у розвідку і зв'язок з ними.

603. Командири підрозділів на основі отриманих вказівок організують ведення розвідки своїми силами і засобами перед фронтом (на флангах, в тилу), ставлять їм завдання, керують ними, вивчають добуті відомості і доповідають про них у штаб батальйону.

Командирам розвідувальних органів, що діють у тилу противника, забороняється мати на робочих картах які-небудь дані про свої війська, а всьому їхньому складу – особисті й службові документи.

604. Завдання з розвідки ставляться виконавцям усно (по технічних засобах зв'язку), письмово або графічно на карті. Командирам підрозділів, що виділені у розвідку, завдання, як правило, ставляться усно, а в ході їх виконання уточнюються по радіо. Коли завдання з розвідки виконавцям ставляться усно, вони записуються в журнал розпоряджень і повідомлень.

Під час постановки завдань з розвідки виконавцю, як правило, вказуються: короткі відомості про угруповання і дії противника; завдання (де, до якого часу і які розвідувальні відомості добути), на що звернути особливу увагу; час, порядок подання розвідувальних повідомлень і доставки полонених, перебіжчиків, захоплених або знайдених документів, зразків ОВТ. З– потреби можуть указуватися способи розвідки.

Розвідувальні завдання, рішення яких виходить за межі можливостей сил і засобів розвідки даного підрозділу, виконуються засобами вищої інстанції за заявками, а також силами взаємодіючих, підтримуючих і сусідніх (які діють попереду) підрозділів.

У заявці на розвідку вказується: які дані, про якого противника, у якому вигляді та коли бажано одержати.

Завдання з розвідки повинні викладатися швидко, але не на шкоду їх якості, так, щоб виконавці їх правильно зрозуміли і не допускалося різне тлумачення.

605. Розвідувальний загін висилається від бригади в різних видах бойової діяльності для добування розвідувальних відомостей на найбільш важливому напрямку. Склад розвідувального загону залежить від характеру бойових дій військ і виконуваного ними завдання, розташування та дій противника, умов місцевості і поставлених завдань на ведення розвідки. Він призначається, як правило, в складі розвідувальної, механізованої або танкової роти. У деяких випадках (під час розвитку наступу в оперативній глибині, під час переслідування і на марші в передбаченні вступу в бій з противником) у розвідувальний загін може бути призначений механізований або танковий батальйон (рота). Механізований батальйон (рота), виділений у розвідувальний загін, може підсилюватися танками, артилерією і

протитанковими засобами, засобами ППО, підрозділами інженерних військ і військ радіаційного, хімічного і біологічного захисту, а розвідувальний загін у складі танкового батальйону, крім того, і механізованими підрозділами.

Для ведення розвідки розвідувальному загону вказується напрямок або смуга розвідки. Ширина смуги розвідки залежить від завдання, сил і складу загону, виду бою, а також від умов місцевості. Розвідувальному загону в складі роти смуга розвідки визначається шириною до 5 км, у складі батальйону – до 10 км.

Віддалення основних сил розвідувального загону від бригади (полку) в ході ведення розвідки від переднього краю або підрозділів охорони своїх військ може становити – до 30 км.

606. Розвідувальний загін виконує свої завдання спостереженням, оглядом місцевості і місцевих предметів, розвідувальними засідками, нальотами, опитуванням місцевих жителів, допитом полонених, вивченням документів, озброєння і техніки противника, а у випадках, коли неможливо добути відомості про противника іншими способами, і боєм. У ході ведення розвідки в розташуванні противника і на рубежах (у районах) його ймовірного руху він може встановлювати розвідувально-сигналізаційні засоби.

У розвідувальному загоні в усіх випадках організується кругове спостереження. Воно ведеться спостерігачами, а також командирами і всім особовим складом загону. Уночі та в умовах обмеженої видимості спостереження ведеться з використанням приладів нічного бачення, тепловізійних спостережних приладів, радіотехнічних засобів, радіолокаційних станцій розвідки наземних рухомих цілей і доповнюється підслуховуванням. Підслуховування застосовується й у денних умовах, як із застосуванням технічних засобів, так і без їх застосування. Для його ведення розвідувальний загін періодично зупиняється.

607. Від розвідувального загону висилаються вперед на віддалення до 10 км і в сторони флангів на віддалення 3 – 5 км розвідувальні дозори силою до посиленого взводу кожний та дозорні відділення (танки), кількість і склад яких залежить від поставленого завдання, дій противника і характеру місцевості; інші підрозділи складають головні сили загону. Від розвідувального загону в складі роти можуть бути вислані один-два, у складі батальйону – три-чотири розвідувальні дозори, а іноді й більше.

Командир розвідувального загону особисто організує дії підрозділів і керує ними та перебуває, як правило, у складі головних сил. Для уточнення відомостей про противника й особистого його вивчення він може висуватися до розвідувальних дозорів.

608. Завдання командир розвідувального загону ставиться командиром бригади, начальником штабу або начальником розвідки.

Під час постановки завдання командир розвідувального загону вказуються: відомості про противника в смузі (на напрямку) майбутніх дій; дані про свої і сусідні підрозділи, які ведуть розвідку та сигнали взаємного впізнання з ними; склад розвідувального загону; смуга або напрямок розвідки; завдання на розвідку (які відомості і до якого часу необхідно добути, вихідний пункт і час його проходження, порядок дій після виконання завдання, кінцевий пункт або рубіж ведення розвідки, коли закінчити розвідку, куди і за яким маршрутом повернутися або де зосередитися); порядок підтримання зв'язку і подання розвідувальних відомостей (кому, куди, яким способом і до якого часу подавати повідомлення), сигнали взаємного упізнання з літаками (вертольотами) своєї авіації; порядок проходження лінії фронту своїх військ, пропуск і відгук; порядок евакуації поранених і вбитих, а також доставки полонених, трофейного озброєння і документів; що робити з пошкодженим озброєнням і технікою.

Для зв'язку з командиром, який вислав підрозділ у розвідку, командиру розвідувального загону вручається таблиця радіосигналів і кодована карта.

Роботу з організації розвідки командир розвідувального загону проводить, як правило, по карті у вихідному районі.

Загальний порядок роботи командира розвідувального загону після отримання бойового завдання не відрізняється від порядку роботи командира батальйону (роти) під час організації бою.

609. Під час з'ясування бойового завдання командир розвідувального загону повинен зрозуміти мету майбутніх дій у розвідці, які розвідувальні відомості і до якого часу необхідно добути, способи дій розвідувального загону, порядок доповіді результатів розвідки, порядок дій після виконання бойового завдання, який час він має на підготовку до виконання бойового завдання.

610. Під час оцінювання обстановки командир розвідувального загону оцінює противника, стан своїх сил і засобів, місцевість у смузі (на напрямку) майбутніх дій, стан погоди, час року і доби.

Під час оцінювання противника він вивчає його положення і стан, імовірні рубежі зустрічі з розвідкою противника, його похідною охороною і головними силами, можливе розташування об'єктів розвідки, їх охорону й оборону, імовірний характер дій противника, способи можливого впливу противника на підрозділи розвідувального загону під час їх дій у глибині бойових порядків.

Оцінюючи стан своїх сил і засобів, командир розвідувального загону з'ясовує їх укомплектованість особовим складом, озброєнням, технікою і забезпеченість усім необхідним для виконання поставленого завдання, підготовленість командирів взводів, їх досвід і здатність керувати розвідувальним дозором під час рішення самостійних завдань, час на підготовку до дій.

Під час оцінювання місцевості командир розвідувального загону вивчає рельєф, населені пункти, гідрографію й інші її елементи, робить висновок про те, як тактичні властивості місцевості будуть впливати на виконання бойового завдання.

У результаті оцінювання обстановки командир батальйону (роти) робить висновки про те, які завдання, яким складом і до якого часу він може виконати.

611. Рішення командир розвідувального загону приймає особисто на основі з'ясування отриманого завдання, висновків з оцінювання обстановки і проведення тактичних розрахунків.

У рішенні він визначає: замисел, бойові завдання підрозділам, основні питання взаємодії і порядок всебічного забезпечення, організацію управління.

Основу рішення складає замисел, у якому визначаються: напрямок зосередження основних зусиль розвідки, яким способом і в якій послідовності провести розвідку (знищити, захопити) противника; порядок ураження противника; бойовий порядок загону.

612. Бойовий наказ особовому складу розвідувального загону віддається залежно від умов підготовки відразу після прийняття його командиром або після завершення безпосередньої підготовки розвідувального загону до виконання бойового завдання. У тому випадку, коли командир розвідувального загону буде мати можливість уточнити своє рішення на місцевості, бойовий наказ віддається після уточнення рішення.

У бойовому наказі командир розвідувального загону вказує: відомості про противника, завдання розвідувального загону, завдання розвідувальним дозорам (дозорним відділенням, дозорним танкам); підрозділам головних сил – місце в колоні, напрямок (маршрут), час проходження вихідного пункту і порядок безпосередньої охорони; час готовності до виконання завдання, своє місце і місця заступників.

613. Після віддання бойового наказу командир розвідувального загону вказує порядок дій під час зустрічі з противником, заходи щодо всебічного забезпечення,

сигнали оповіщення, порядок організації і ведення зв'язку, управління і взаємодії, а за потреби відомості про сусідні і ті, які діють попереду, розвідувальні органи, способи взаємного впізнання, порядок проходження лінії фронту (охорони) своїх військ, пропуск і відгук.

614. В обороні за відсутності безпосереднього зіткнення з противником розвідувальний загін може висилатися для своєчасного виявлення початку висування і розгортання противника, визначення складу і напрямку дій його основного угруповання, позицій засобів нападу ЗМУ, наземних елементів розвідувально-ударних комплексів, вогневих позицій артилерії та місць розташування ПУ. У ході оборонного бою розвідувальний загін уточнює угруповання противника, встановлює підхід других ешелонів (резервів), напрямок і рубежі введення їх у бій.

615. У наступі розвідувальний загін, використовуючи проміжки та відкриті фланги в бойовому порядку противника, стрімко проникає в глибину його оборони, веде розвідку позицій і опорних пунктів, визначає райони розташування і напрямки висування других ешелонів (резервів), наявність і характер фортифікаційних споруджень і загороджень, позицій засобів нападу ЗМУ, наземних елементів розвідувально-ударних комплексів, вогневі позиції артилерії, місця розташування ПУ й інших важливих об'єктів, зони зараження, райони руйнувань, пожеж і затоплень, напрямки їх подолання або обходу. З початком відходу противника розвідувальний загін стрімко виходить на фланги і шляхи відходу його головних сил, установлює їх склад і напрямок відходу, склад і характер дій ар'єргардів, позиції і рубежі, підготовлені для оборони в глибині, і час зайняття їх військами, наявність і характер перешкод і загороджень. Розвідувальний загін може захоплювати переправи через водні перешкоди й інші важливі об'єкти на шляхах відходу противника, утримуючи їх до підходу своїх підрозділів, частиною сил він продовжує виконувати поставлене завдання.

616. У передбаченні зустрічного бою розвідувальний загін до рубежу можливої зустрічі з противником просувається, як правило, по дорогах з максимальною швидкістю. При підході до рубежу можливої зустрічі з противником розвідувальні дозори і головні сили загону діють приховано, як правило поза дорогами, переміщуючись від одного вигідного для спостереження пункту до іншого, ретельно проглядаючи дороги й інші напрямки ймовірних дій противника. Під час зустрічі з розвідкою й охороною противника розвідувальні дозори і головні сили загону обходять їх, приховано проникають до головних сил противника, встановлюють їх склад, характер і напрямок дій, час проходження важливих рубежів, початок і рубежі розгортання, позицій засобів нападу ЗМУ, наземних елементів розвідувально-ударних комплексів, вогневі позиції артилерії, місця ПУ. У ході зустрічного бою розвідувальний загін веде розвідку головних сил противника, використовуючи відкриті фланги та проміжки в його бойових порядках, проникає в глибину, виявляє склад других ешелонів (резервів) і напрямки їх висування.

617. Для розвідки населеного пункту залежно від бойового складу розвідувального загону висилається один або кілька розвідувальних дозорів і дозорних відділень (танків). Головні сили загону залишаються поза населеним пунктом до огляду його окраїн розвідувальними органами, а потім просуваються за ними.

618. Під час оволодіння містом розвідувальний загін доцільно використовувати в глибині оборони противника в обхід міста. З виходом у зазначену смугу (на напрямок) розвідки він розкриває підхід до міста резервів противника, місця розгортання його засобів нападу ЗМУ, артилерії, ПУ, підготовку до деблокування міста або взяття (захоплення, повернення) його з ходу (штурмом); установлює початок і напрямки відходу військ противника з міста, виявляє знову підготовлені оборонні рубежі та встановлює зайнятість їх військами, які відходять з міста або висунуті з глибини.

619. Під час пересування (на марші) розвідувальний загін висилається на відстань, яка забезпечує командирів і штабу бригади (полку) можливість своєчасного реагування на зміни обстановки. Для цього розвідувальний загін від бригади (полку) висувається за 1,5 – 2 години до виходу підрозділів охорони.

З метою виграшу часу на марші розвідувальний загін до рубежу ймовірної зустрічі з противником пересувається, як правило, по дорогах з максимальною швидкістю. З підходом до рубежу ймовірної зустрічі з противником він просувається по маршрутах (напрямок), які забезпечують прихованість дій і проникнення до його головних сил противника, районів розгортання його засобів нападу ЗМУ, ПУ, і веде розвідку відповідно до отриманого завдання.

620. В інтересах висадки і бойових дій ТакПД розвідувальний загін, діючи в тилу противника, виявляє склад угруповання, боєздатність і характер дій противника в запланованому районі висадки і дій десанту, розкриває об'єкти, що підлягають знищенню (придушенню) або захопленню, виявляє засоби ППО, радіаційну і хімічну обстановку в районі десантування і бойових дій десанту; визначає характер місцевості в районі десантування, наявність придатних для висадки десанту площадок, місця (координати) загороджень, руйнувань і перешкод.

621. У разі загрози оточення бригади (полку) розвідувальний загін встановлює: склад, положення і напрямки дій угруповань противника, який прорвався (обходить), наявність у нього засобів масового ураження, систем високоточної зброї, танкових частин (підрозділів); підхід резервів, їх склад, час і напрямки введення в бій, райони викиду (висадки), склад і характер дій повітряних (аеромобільних, морських) десантів.

Розвідувальний загін, який висилається на відкриті фланги бригади (полку) або який веде розвідку в тилу, виконує свої завдання, як правило, спостереженням. Виявивши підрозділи противника, які підходять, командир загону доповідає про це вищому командирів (начальнику), встановлює їх склад, чисельність і напрямки дій. Якщо ці підрозділи нечисленні (розвідувальні органи, бойова охорона), розвідувальний загін пропускає їх і виходить до головних сил противника, який обходить (прорвався), або якщо ці підрозділи діють самостійно на великому віддаленні від головних сил, завдають їм ураження вогнем і захоплюють полонених. Полонені негайно допитуються і за потреби доставляються в штаб бригади (полку).

622. Під час дій у гірській і лісистій місцевості розвідувальному загону може бути поставлене завдання закріпитися на вигідному рубежі (перевал, дефіле, міст) та утримувати його. З отриманням такого завдання командир розвідувального загону організує на визначеному рубежі кругову оборону й обороняє його до підходу підрозділів бригади або до отримання сигналу відходу.

623. Розвідувальний загін, висланий для розвідки морських десантів, висувається на морське узбережжя, розгортається якнайближче до зрізу води і веде розвідку спостереженням. Командир розвідувального загону організує спостереження так, щоб забезпечувався суцільний перегляд берега і водної поверхні на можливо більш широкому фронті. В умовах обмеженої видимості використовуються технічні засоби розвідки та спостереження. У разі виявлення дрібних груп противника розвідувальний загін улаштовує розвідувальні засідки. Захоплених полонених, документи і зразки озброєння командир розвідувального загону після допиту (вивчення) направляє в штаб бригади (полку). Допит полонених здійснюється якнайшвидше, переважно для отримання зведень в інтересах виконання поставленого розвідувальному загону завдання (де перебуває морський десант, його склад, де і коли плануються висадки).

Виявивши підхід морського десанту, командир розвідувального загону доповідає про це командирів (начальнику), який вислав його, і встановлює за ним

безперервне спостереження. Діючи в бойових порядках військ, що висадилися, розвідувальний загін уточнює їх склад і характер дій.

Якщо противнику вдається завершити оточення бригади, то під час підготовки до виходу з оточення розвідувальний загін виявляє склад і угруповання військ противника, що оточили бригаду, визначає координати стартових (вогневих) позицій тактичних ракет, артилерії, ПУ. Крім того, він встановлює райони розташування, склад і характер дій резервів противника, а також наявність загороджень і перешкод, прохідність місцевості.

Зусилля розвідувального загону, який діє поза районом оточення, направляються на виявлення найбільш вигідного напрямку виходу бригади з оточення.

624. З початком прориву оборони противника, який оточив бригаду, розвідувальний загін, який діє назустріч військам, що перебувають поза оточенням, або повітряним (аеромобільним, морським) десантам, виявивши їх передові підрозділи або розвідувальні органи, обмінюється з ними сигналами взаємного упізнання. Командир розвідувального загону доповідає про зустріч командирам (начальникам), які його вислали, і надалі виконує уточнені завдання.

625. Під час виходу з оточення розвідувальний загін, який діє на напрямку прориву, приєднується до своїх військ. Розвідувальний загін, який діє осторонь від напрямку виходу з оточення, веде розвідку в уточненому напрямку в бік прориву до виходу в розташування своїх військ.

У разі раптової зустрічі з противником, коли уникнути бою неможливо, розвідувальний загін відкриває вогонь, сміливо нападає на противника і, використовуючи його збентеження, захоплює полонених. Потім розвідувальний загін виходить з бою і продовжує виконання завдання. Про результати бою командир розвідувального загону доповідає негайно. Полонених після особистого допиту він тримає під охороною в одній із бойових машин головних сил до виходу розвідувального загону в розташування своїх військ або прибуття за ними вертольота.

Порядок подальших дій розвідувального загону визначається особливим розпорядженням, переданим по радіо командиром (начальником), який вислав загін.

626. Під час розвідки водної перешкоди розвідувальний загін встановлює наявність, склад і характер дій противника на своєму і протилежному берегах, характер водної перешкоди і стан її заплави. До водної перешкоди розвідувальний загін висувається на широкому фронті, приховано. За наявності противника на підступах до водної перешкоди загін виявляє його опорні пункти, встановлює проміжки в бойовому порядку і, використовуючи їх, проникає до водної перешкоди. Визначає її ширину, глибину, швидкість течії, ґрунт і профіль дна, крутість і ґрунт берегів, наявність загороджень на берегах і біля води, зручні для форсування ділянки, наявність переправ і їх стан та переправляється на протилежний берег.

Ведучи розвідку противника на протилежному березі, розвідувальний загін виявляє його опорні пункти, незайняті ділянки, розташування вогневих засобів, других ешелонів (резервів), наявність і характер загороджень. Якщо неможливо переправитися на протилежний берег, розвідка противника, який обороняється на ньому, ведеться спостереженням зі свого берега. Переправу на протилежний берег у цьому випадку розвідувальний загін здійснює разом з передовим загonom або з підрозділами першого ешелону головних сил.

627. Під час ведення розвідки вночі застосовуються радіолокаційні станції розвідки наземних рухомих цілей, прилади нічного бачення і засоби висвітлення місцевості. Особлива увага звертається на височини, окраїни населених пунктів, узлісся та інші місця, де може бути противник. Для захоплення полонених, зразків озброєння і техніки частіше влаштовуються розвідувальні засідки і проводяться

нальоти. Підрозділи повинні суворо дотримуватися світломаскування, діяти раптово, рішуче і зухвало.

628. У горах розвідувальний загін, як правило, просувається уздовж доріг, долин, хребтів і веде розвідку шляхом послідовного огляду командних висот і спостереження з них. Для огляду доріг, троп, ущелин та інших місць осторонь від напрямку руху, де може бути противник, висилаються розвідувальні дозори і дозорні відділення (танки). У високогірних районах і на важкодоступних ділянках місцевості розвідка ведеться пішими дозорцями, які забезпечені гірським спорядженням і навчені техніки подолання гірських перешкод.

У ході ведення розвідки розвідувальний загін улаштовує розвідувальні засідки в тіснинах, на перевалах і за крутими поворотами вузьких доріг. Нальоти він проводить, як правило, в умовах, коли забезпечується напад на обраний об'єкт з тилу.

Віддалення розвідувального загону від своїх військ зменшується через порівняно низькі темпи наступу і труднощі в організації зв'язку в горах.

629. У лісі розвідувальний загін, крім виконання звичайних завдань, повинен розкрити: наявність і характер загороджень і руйнувань на просіках, дорогах і інших доступних для наступу наших військ напрямках; ділянки, де можливе застосування танків; наявність і стан просік, доріг і схованих шляхів, що виводять у фланг і тил противника, який обороняється, а також наявність галявин і вирубок лісу, придатних для висадки ТакПД.

Розвідувальний загін веде розвідку, головним чином, уздовж доріг, по просіках, широких стежках і рідколіссі перед фронтом військових частин (підрозділів), які наступають, і на їх флангах. Віддалення розвідувального загону від своїх військ, як правило, менше, ніж за звичайних умов. У важкодоступних районах він діє у пішому порядку. Для швидкого перекидання розвідувального загону через важкодоступні райони і ділянки, а також на нові напрямки розвідки можуть використовуватися вертольоти.

У лісі від розвідувальних органів загону частіше висилаються дозорні відділення (танки) і піші дозорці, а під час розвідки найбільш закритих місць (ярів, густого чагарнику) може проводитися прочісування.

Під час розташування на відпочинок у розвідувальному загоні в усіх випадках організується безпосередня охорона і ведеться кругове спостереження. Спостерігачі виставляються не тільки на землі, але і на деревах. На найбільш загрозливі напрямки на віддаленні до 500 м висилаються спостережні пости (секрети). Зв'язок командира розвідувального загону зі спостережним постом (секретом) здійснюється по телефону.

630. У зимових умовах на розвідувальний загін додатково покладаються завдання щодо визначення товщини і стану льоду на ріках і озерах, глибини і щільності сніжного покриву, ступеня промерзання боліт.

Для виконання поставлених завдань особовий склад розвідувального загону екіпірується відповідно до умов району майбутніх дій, пори року і стану погоди. У ясні сонячні дні за наявності сніжного покриву розвідники забезпечуються захисними окулярами для захисту очей від яскравих сонячних променів і снігу. Особовому складу видається теплий одяг і взуття, засоби проти відмороження і вітамінні препарати. З розвідниками проводяться заняття з орієнтування, пересування вдень і вночі, з улаштування місць для нічлігу і відпочинку під відкритим небом узимку.

Озброєння, військова техніка і технічні засоби розвідки готуються до використання в умовах низьких температур. Бойові машини забезпечуються засобами підвищеної прохідності (самовитягування) і додатковим запасом пального. За наявності снігового покриву вони фарбуються в білий колір. Для всього особового

складу розвідувального загону готуються лижі. Вони укладаються в машинах або закріплюються на них зверху.

Для проникнення в глибину розташування противника розвідувальний загін використовує проміжки в його обороні, замерзлі озера, ріки і болота, а для раптових дій, крім того, завірюху, заметіль, снігопад, темний час доби й інші умови обмеженої видимості.

Для виходу до об'єктів розвідки використовуються в основному важкодоступні напрямки. Нальоти проводяться з тилу або з напрямків, звідки противник найменше очікує напади.

Під час підготовки та в ході наступу з подоланням льодових просторів до завдань розвідувального загону входить виявлення ділянок, що обмежують використання важкої техніки, і встановлення наявності та характеру загороджень на льоду. За потреби до складу розвідувального загону включаються сапери-розвідники з відповідним спорядженням. Під час виходу на лід і руху по ньому суворо дотримуються запобіжних заходів.

Під час ведення розвідки льодових просторів орієнтування розвідувального загону здійснюється за азимутом і за допомогою навігаційної апаратури, а якщо можливо – по береговій лінії. Виявлені слабкі ділянки, що обмежують використання інженерної техніки, позначаються покажчиками і відзначаються на картах. Під час дій на льоду розвідувальний загін повинен перебувати в постійній готовності до відкриття вогню по вертольотах (літаках) противника.

З початком завірюхи та при снігових зарядях командир розвідувального загону звертає особливу увагу на організацію безпосередньої охорони, обігріву особового складу, недопущення отруєння його чадним газом.

631. Розвідувальні загони (дозори), які призначені для ведення розвідки, з початком наступу висувуються на передній край оборони з дотриманням усіх заходів тактичного маскування. Прибувши в зазначені місця і розташували свої основні сили і засоби в укриттях, командири розвідувальних органів організують спостереження з одного або декількох пунктів на напрямку майбутніх дій. Ведучи спостереження за противником, особовий склад розвідувальних загонів (дозорів) вивчає місцевість і завершує підготовку до виконання поставленого завдання. У результаті спостереження уточнюється передній край оборони противника, розкриваються його опорні пункти і вогневі засоби, інженерні загородження, а також вибираються найбільш зручні маршрути, напрямки і райони дій з початком наступу.

Розвідувальні загони (дозори) з переходом військ в атаку долають мінно-вибухові й інші загородження по пророблених проходах і, розгорнувшись у бойову лінію, просуваються максимально швидко від рубежу до рубежу (від укриття до укриття), як правило на віддаленні до 300 м за ротами першого ешелону, ведучи спостереження за противником.

Під час оволодіння підрозділами батальйонними районами оборони, а в деяких випадках – ротними опорними пунктами противника, розвідувальні загони і дозори, використовуючи проломи і проміжки в бойових порядках противника, сміливо проникають у глибину оборони.

Командир розвідувального загону (дозору) доповідає про це по радіо командиру (начальнику), що вислав його, і висилає вперед розвідувальний дозор (дозорне відділення, танк). Головні сили загону (дозору) стрімко просуваються за ним. Розвідувальний загін (дозор) обганяє підрозділи, які наступають, відривається від них, виходить у призначений район (на напрямок) розвідки і виконує поставлене бойове завдання.

У деяких випадках під час проникнення в глибину оборони противника може виникнути необхідність вступу розвідувального загону (дозору) у бій для рішучого прориву через ділянки, які слабо обороняються, або підрозділи противника, що

відходять. У цьому випадку командир розвідувального органу викликає вогонь артилерії, усім складом загону (дозору) атакує противника і, не затримуючись, виводить загін (дозор) у смугу (район, на напрямок) розвідки.

632. Повернення розвідувального загону (дозору) у розташування своїх військ здійснюється, як правило, зворотним переходом бойових порядків у призначеному місці під керівництвом начальника розвідки бригади, начальника штабу механізованого (танкового) батальйону.

Під час повернення розвідувального загону (дозору) його командир вивчає обстановку на ділянці подолання бойових порядків (державного кордону) і порядок взаємодії з командиром підрозділу (командиром прикордонного загону, начальником прикордонної застави), який обороняється на цій ділянці, детально вивчає обстановку, обмірковує план виходу, намічає основний і запасний маршрути руху до ділянки переходу лінії фронту (державного кордону). Прибувши в район, призначений для переходу, командир розвідувального загону (дозору) розташовує підрозділ у найбільш безпечному місці, організує розвідку й уточнює порядок дій. У встановлений час або з отриманням сигналу розвідувальний загін (дозор) переходить лінію фронту (державний кордон).

633. Допит полонених і перебіжчиків у батальйоні (роті) проводиться коротко з метою отримання лише тих відомостей, які необхідні батальйону (роті) для ведення бою. Після допиту полонені і перебіжчики негайно доставляються в штаб бригади (полку, батальйону).

Розвідувальні дані (відомості), отримані під час допитів полонених і перебіжчиків, а також опитування місцевих жителів, повинні перевірятися (зіставлятися).

Захоплені у противника документи, зразки озброєння і техніки направляються командиром (начальнику), який вислав підрозділ у розвідку, із зазначенням де, коли і за яких обставин вони захоплені. На захоплених документах забороняється робити будь-які написи і позначки.

Охорона

634. Охорона в батальйоні (роті) організується і здійснюється у всіх видах бойової діяльності з метою не допустити проникнення розвідки противника в район дій (розташування) своїх підрозділів, унеможливити раптовий напад наземного противника, його повітряних (аеромобільних) десантів, диверсійно-розвідувальних груп і забезпечити підрозділам, що охороняються, час і вигідні умови для розгортання (приведення в бойову готовність) і вступу в бій.

Батальйон (рота) охороняється: у бою – бойовою, на марші – похідною, під час розташування на місці – сторожовою та в усіх випадках, крім того, безпосередньою охороною.

Бойова охорона висилається за вказівкою старшого командира або за рішенням командира батальйону (роти); похідна і сторожова охорона організуються, як правило, за вказівкою старшого командира, а під час дій у відриві від головних сил – самостійно.

Безпосередня охорона організується командирами підрозділів залежно від завдання, яке вирішується, умов обстановки і вказівок старшого командира. Вона здійснюється вартівими, патрулями і секретами з урахуванням організації чергування вогневих засобів, спостереження і комендантської служби.

635. Для досягнення цілей охорони сили і засоби, виділені для її здійснення, вирішують такі завдання: організація і здійснення бойового чергування, попередження підрозділів, які охороняються, про безпосередню загрозу і небезпеку нападу наземного противника, виявлення сил і засобів розвідки противника,

можливість їх ураження і знищення; виявлення і знищення диверсійно-розвідувальних груп противника, ведення бойових дій до вступу в бій підрозділів, що охороняються; забезпечення руху транспорту; забезпечення пропускового режиму; пошук і знищення розвідувально-сигналізаційних приладів противника.

636. Під час організації охорони командир, як правило, вказує: напрямки, на яких зосередити особливу увагу; де і яку мати охорону та її склад; час висилання (виставляння) охорони та її завдання; пропуск і відгук. За потреби він також визначає склад і завдання безпосередньої охорони.

Особовий склад, призначений в охорону, повинен бути в постійній бойовій готовності.

Під час організації охорони в укріпленому районі додатково передбачаються: організація охорони силами підрозділів бойового чергування, чітка взаємодія бойової і безпосередньої охорони з підрозділами прикордонних військ.

Начальник штабу батальйону під час підготовки пропозицій командиром з організації охорони, як правило, визначає: склад і завдання охорони, порядок висування, зайняття зазначених рубежів (позицій); організацію взаємодії підрозділів, які охороняються, з охороною, порядок і способи управління нею, порядок і способи підтримки бою охорони, а за потреби і черговість заміни підрозділів охорони.

З прийняттям рішення командиром він деталізує завдання охорони, організує виконання поставлених завдань підрозділами, здійснює контроль і забезпечення.

637. Особовий склад підрозділів, призначених в охорону, повинен бути в постійній бойовій готовності, дотримуватися встановленого порядку бойового чергування, черговості і порядку відпочинку, заходів маскування, виявляти високу пильність, рішучість і стійкість.

638. В оборонному бою організується бойова охорона, на яку покладається завдання щодо запобігання раптовому нападу наземного противника на підрозділи, які охороняються, ведення розвідки, недопущення проникнення до підрозділів, які охороняються, розвідки противника, уведення противника в оману стосовно накреслення переднього краю оборони. До складу бойової охорони, як правило, призначається посилений механізований (танковий) взвод на віддаленні до 2 км від переднього краю. Управління боєм та надання команди на відхід бойової охорони здійснює командир батальйону.

639. У наступі, передбаченні зустрічного бою і на марші організується похідна охорона. Похідна охорона організується з фронту, тилу і флангів.

Від батальйону можуть виділятися: головна похідна застава в складі взводу або роти, бічні і тильна похідні застави силою до взводу, головний (тильний) дозор, дозорні відділення (танки).

Від роти може виділятися головний дозор силою до механізованого (танкового) взводу.

Крім того, механізований (танковий) батальйон може діяти в авангарді бригади, а механізована (танкова) рота — у головній, бічній і тильній похідних заставах.

Під час зустрічі з противником похідна охорона знищує його охорону і розвідку, стрімко виходить до основної частини його сил і засобів, сковує їх, забезпечує вигідні умови і час, необхідний для підходу, розгортання й організованого вступу в бій головних сил батальйону (роти).

Із розв'язанням бою похідною охороною командир батальйону (роти) висувається до неї, уточнює завдання і керує боєм. Одночасно уточнює завдання головним силам для здійснення маневру у фланг і тил противнику.

Управління боєм похідної охорони командир батальйону (роти) здійснює з місця, з якого проглядаються підрозділи похідної охорони і головні сили.

640. Під час бою в оточенні охорона батальйону (роти) здійснюється бойовою охороною, яка висилається на найбільш імовірні напрямки дій головних сил противника. Їхня кількість може бути більшою, ніж за звичайних умов, а склад може бути меншим, щоб забезпечувалася кругова охорона.

Під час виходу з оточення від батальйону (роти) виділяється тильна похідна застава, а за потреби і бічні похідні застави, які вогнем з ходу і з місця, діями з засідок затримують противника до зазначеного командиром часу. Застави у взаємодії з інженерними підрозділами можуть руйнувати мости, переправи, ділянки доріг і влаштувати мінно-вибухові загородження.

641. Під час ведення бойових дій у складі ТакПД охорона батальйону (роти) організується бойовою, похідною і сторожовою охороною залежно від завдань, які вирішуються десантом. З початком висадки ТакПД організуються бойова і сторожова охорона району висадки і збору десанту. З початком висування десанту до зазначеного об'єкта (рубежу) організується похідна, а під час виконання завдань — бойова охорона. При цьому віддалення підрозділів охорони може бути меншим, ніж за звичайних умов.

642. Під час розташування батальйону (роти) на місці в будь-яких випадках організується сторожова охорона. Завданнями сторожової охорони є: недопущення раптового нападу противника на підрозділи, які охороняються; ведення наземної розвідки дії диверсійно-розвідувальних груп противника; пошук і знищення розвідувально-сигналізаційних приладів противника.

У механізованому (танковому) батальйоні сторожова охорона здійснюється сторожовими постами і секретами, у роті – сторожовими постами на віддаленні до 1500 м від переднього краю.

643. На кожен добу для упізнання своїх військовослужбовців устанавлюються пропуск і відгук.

Пропуском служить найменування озброєння або техніки, наприклад “Кулемет”, а відгуком – назва населеного пункту, що починається з тієї самої літери, що і пропуск, наприклад “Київ”.

Пропуск повідомляється усно всьому складу охорони, розвідувальних органів і особам, які посилаються за межі підрозділу, а вночі й у межах розташування свого підрозділу. Відгук повідомляється командирам цих підрозділів, а також особам, які посилаються для передачі усних наказів. Пропуск запитується у всіх осіб, які проходять через рубіж охорони і пересуваються у розташуванні підрозділу вночі, відгук – в осіб, які передають наказ командира, та в командирів підрозділів, які ведуть розвідку.

Пропуск і відгук вимовляються тихо. Усі, хто не знає пропуску, а ті хто прибув з наказом, – відгуку затримуються. Затримані допитуються і, залежно від обставин, їм дозволяється або йти далі, або вони прямують під охороною до командира, який вислав охорону.

Радіоелектронна боротьба

644. Радіоелектронна боротьба у батальйоні організовується і ведеться з метою дезорганізації управління підрозділами противника, який протистоїть, зниження ефективності застосування ним зброї, засобів технічної розвідки, а також забезпечення стійкої роботи засобів управління своїми підрозділами та зброєю. Радіоелектронна боротьба ведеться у тісному поєднанні з вогневим ураженням і знищенням основних радіоелектронних засобів управління підрозділами та зброєю противника, заходами з розвідки, маскуванню і полягає у виконанні окремих завдань радіоелектронного подавлення та радіоелектронного захисту.

645. Під час організації радіоелектронної боротьби командир батальйону (роти), зазвичай, вказує: які ПУ та радіоелектронні об'єкти противника й у який час підлягають вогневому ураженню або захопленню (виведенню з ладу), сили та засоби, які для цього залучаються; порядок застосування засобів радіоелектронного подавлення; завдання з радіоелектронного захисту; терміни готовності.

646. Радіоелектронне подавлення в батальйоні (роті) ведеться з метою порушення роботи інфрачервоних і лазерних засобів розвідки й управління зброєю, подавлення радіоліній управління радіокерованими вибуховими пристроями противника шляхом застосування засобів активних і пасивних перешкод, які встановлюються на озброєнні та військовій техніці, об'єктах, що прикриваються від ураження. Радіостанції батальйону, які не задіяні в управлінні підрозділами, можуть використовуватися для передавання в радіомережах противника дезінформувальних команд, сигналів і створення радіоперешкод.

647. Радіоелектронний захист радіоелектронних засобів батальйону (роти) включає: захист від радіоперешкод та від ураження самонавідною на випромінювання зброєю противника; захист від електромагнітного імпульсу електромагнітної зброї противника; забезпечення електромагнітної сумісності своїх радіоелектронних засобів.

Забезпечення радіоелектронного захисту радіоелектронних засобів батальйону (роти) досягається проведенням під час їх роботи комплексу організаційних і технічних заходів.

До основних заходів радіоелектронного захисту радіоелектронних засобів батальйону (роти) належать: сувора регламентація їх роботи на випромінювання (за частотами, часом, місцем), зміна робочих частот, застосування оманних джерел електромагнітних випромінювань, використання штатних засобів захисту від електромагнітного імпульсу.

648. У механізованому (танковому) батальйоні для оптико-електронного подавлення засобів розвідки та управління зброєю противника можуть застосовуватися штатні засоби: комплекси оптико-електронного подавлення, термодимова апаратура, системи пуску димових гранат, інфрачервоні прожектори, димові шашки і гранати, а також димоутворювальні пристрої та інфрачервоні пастки з підручних матеріалів.

649. Для виконання певних тактичних завдань механізованому (танковому) батальйону можуть зі складу рот радіоелектронної боротьби бригад передаватися у підпорядкування зведені підрозділи радіоелектронної боротьби або окремі станції радіоперешкод короткохвильовому, ультракороткохвильовому радіозв'язку.

Для прикриття батальйону (роти) від ураження артилерійськими боєприпасами із радіопідриивниками вони можуть прикриватися підрозділами перешкод радіопідриивникам. До основних об'єктів прикриття належать командно-спостережний пункт батальйону, артилерійські підрозділи.

Радіоелектронний захист підрозділів батальйону (роти) від ураження радіокерованими вибуховими пристроями забезпечується шляхом включення у їх колони техніки підрозділів радіоелектронної боротьби, які оснащені малогабаритними передавачами перешкод, або оснащення озброєння та військової техніки батальйону (роти) передавачами перешкод.

Тактичне маскування

650. Тактичне маскування в батальйоні (роті) організується і здійснюється з метою зниження уразливості підрозділів, довгочасних фортифікаційних споруд і досягнення раптовості їх дій та зберігання їх боєздатності.

Завданнями тактичного маскуванню під час підготовки й у ході бою є досягнення прихованості діяльності своїх підрозділів і введення противника в оману щодо складу, стану, положення батальйону (роти), його бойових можливостей і замислу майбутніх дій.

651. Заходи тактичного маскуванню проводяться безперервно, активно й комплексно. Вони повинні відрізнятися різноманітністю, переконливістю й обумовлюватися економічною доцільністю, проводитися узгоджено з іншими видами бойового, технічного і тилового забезпечення.

Заходи щодо тактичного маскуванню виконуються всіма підрозділами, як правило, самостійно та своїми засобами. Найбільш складні з них, які вимагають застосування спеціальних сил і засобів, виконуються підрозділами спеціальних військ.

652. Тактичне маскуванню організується командиром і штабом батальйону на основі вказівок старшого командира (начальника) і прийнятого рішення на бій. Під час організації тактичного маскуванню в ході прийняття рішення командиром враховуються: реальна обстановка, яка склалася; можливості розвідки противника; демаскуючі ознаки підрозділів (об'єктів); наявність сил і засобів маскуванню; воєнно-географічні умови; пора року і час доби.

653. Командир батальйону (роти) під час організації тактичного маскуванню вказує: основні заходи тактичного маскуванню, обсяг, терміни і порядок їх виконання; сили і засоби, які виділяються для здійснення маскувальних заходів; порядок дотримання підрозділами маскувальної дисципліни та порядок контролю за їх виконанням.

654. Начальник штабу батальйону є безпосереднім організатором заходів тактичного маскуванню.

Штабом батальйону здійснюються: збирання, аналіз й узагальнення даних про можливості розвідки противника, його поінформованість про характер дій підрозділів, виявлення каналів витоку інформації та вжиття заходів до їх закриття; оцінювання можливостей противника до досягнення прихованості своєї діяльності і введення противника в оману; аналіз своїх можливостей щодо забезпечення прихованості й уведення противника в оману; аналіз маскувальних властивостей місцевості та можливих обмежень видимості в районі майбутніх дій; підготовка пропозицій командиром з організації тактичного маскуванню; виявлення сил і засобів розвідки противника й організація своєчасного їх знищення в інтересах забезпечення прихованості дій своїх підрозділів і введення противника в оману; організація оповіщення підрозділів про дії сил і засобів розвідки противника; контроль за проведенням у підрозділах заходів тактичного маскуванню, визначення їх ефективності, вживання заходів щодо усунення недоліків.

655. Тактичне маскуванню в батальйоні (роті) організується і здійснюється своїми силами і засобами для забезпечення прихованості дій підрозділів та введення противника в оману стосовно складу, стану, місця розташування підрозділів та характеру їх дій.

Тактичне маскуванню повинно бути безперервним, переконливим, різноманітним та активним.

656. Під час підготовки та ведення бою або інших дій командир батальйону (роти), як правило, вказує: основні заходи щодо тактичного маскуванню, обсяг, терміни та порядок їх виконання; сили і засоби, які виділяються для здійснення маскувальних заходів; порядок дотримання підрозділами маскувальної дисципліни

657. Прихованість дій батальйону (роти) досягається проведенням комплексу заходів, спрямованих на маскуванню військ та об'єктів, протидію розвідці противника, збереження у таємниці відомостей про свої війська, запобігання та

недопущення втрати інформації щодо підрозділів, їх дій і заходів, а також на усунення та послаблення демаскуючих ознак їхньої діяльності.

Основним способом забезпечення прихованості є маскуванню, яке полягає в усуненні або послабленні демаскуючих ознак стану, місця розташування та дій підрозділів. Воно досягається: використанням маскувальних властивостей місцевості та умов обмеженої видимості; табельних засобів маскуванню, місцевих матеріалів та аерозолів; видозміненням (деформуванням) ОВТ; пофарбуванням ОВТ під фон місцевості; своєчасним оповіщенням підрозділів про дії засобів розвідки противника; дотриманням правил прихованого управління військами та встановленого режиму діяльності в районі або на позиціях; відповідним розташуванням підрозділів з періодичною зміною районів (позицій); найсуворішим виконанням вимог маскувальної дисципліни.

Введення противника в оману здійснюється демонстративними діями та імітацією відповідно до визначених у замислі бою заходів щодо омани противника.

658. Контроль за виконанням заходів щодо забезпечення прихованості діяльності військ і введення противника в оману планує і здійснює штаб батальйону. Усунення недоліків повинно бути організовано негайно після їх виявлення.

Інженерне забезпечення

659. Інженерне забезпечення організується і здійснюється з метою створення підрозділам необхідних умов для своєчасного і прихованого їх висунення, розгортання і маневру, підвищення захисту особового складу, озброєння і техніки від усіх засобів ураження, а також для завдання противнику втрат і утруднення його дій.

Інженерне забезпечення в батальйоні (роті) включає: інженерну розвідку противника, місцевості й об'єктів; фортифікаційне обладнання опорних пунктів, позицій і районів розташування підрозділів; улаштування інженерних загороджень, пророблення проходів у загородженнях, руйнуваннях і влаштування переходів через перешкоди; обладнання і утримання переправ через водні перешкоди; обладнання пунктів водопостачання, виконання інженерних заходів щодо маскуванню і захисту від високоточної зброї; ліквідація наслідків застосування противником ЗМУ.

660. Завдання інженерного забезпечення виконуються підрозділами всіх родів військ, підрозділами забезпечення і тилу. Вони самостійно зводять споруди для ведення вогню і спостереження, укриття для особового складу, озброєння, техніки і запасів матеріальних засобів, прикривають інженерними загородженнями і мінують свої позиції і райони розташування, прокладають і позначають шляхи руху, долають загородження і перешкоди; форсують водні перешкоди убрид, під водою і на плаваючій бойовій техніці; обладнують пункти водопостачання з використанням табельних засобів.

Інженерні підрозділи виконують найбільш складні завдання інженерного забезпечення, що вимагають спеціальної підготовки особового складу, застосування інженерних боєприпасів та інженерної техніки.

661. Фортифікаційне обладнання опорних пунктів, позицій і районів розташування підрозділів здійснюється з метою захисту особового складу, озброєння і техніки від усіх засобів ураження противника. Воно ведеться силами самих підрозділів з максимальним використанням засобів механізації, застосуванням підривних зарядів, місцевих матеріалів, конструкцій і споруд промислового виготовлення, а також з урахуванням захисних властивостей місцевості. Черговість і терміни фортифікаційного обладнання опорних пунктів (позицій) або районів розташування підрозділів визначаються з урахуванням забезпечення їхньої постійної готовності до ведення бою і нарощування захисту особового складу, озброєння і техніки від усіх засобів ураження.

Усі довгочасні вогневі спорудження, а також вогневі позиції артилерії і танків обладнуються з урахуванням ведення кругової оборони.

662. Інженерні загородження влаштовуються в усіх видах бою з метою завдання втрат противнику, затримки його просування та сковування його маневру, примушення до руху в невідгідному для нього напрямку. Загородженнями прикриваються, як правило, опорні пункти, стики та проміжки між підрозділами та їх відкриті фланги. Для цього встановлюються протитанкові і протипіхотні мінні поля, групи мін та окремі міни, протитанкові рови, підготовляються до зруйнування об'єкти, влаштовуються дротяні огорожі та сітки, рогатки й інші невибухові загородження.

Інженерні загородження влаштовуються підрозділами батальйону (роти) і доданими підрозділами інженерних військ.

663. Пророблення проходів у загородженнях, руйнуваннях та обладнання переходів через перешкоди здійснюються силами батальйону (роти), доданими підрозділами інженерних військ з використанням навісного (вбудованого) обладнання бойової та інженерної техніки, підривних зарядів і місцевих матеріалів.

Дистанційно встановлені мінні поля обходяться по розвіданих напрямках, а в разі неможливості долаються з використанням мінних тралів, по проходах, які проробляються групами розгородження (розмінування) батальйонів (рот).

Група розгородження в батальйоні створюється з доданих підрозділів інженерних військ і за потреби підсилюється загальновійськовим підрозділом.

Група розмінування в роті призначається з підготовлених для цього відділень (екіпажів). Вона забезпечується возимим комплектом розмінування і підривними зарядами.

664. Обладнання та утримання переправ на штатній плаваючій бойовій техніці, убрід і танків під водою включають: визначення та позначення напрямків (ділянок) переправ і напрямків (маршрутів) виходу до них, улаштування з'їздів у воду та виїздів з води; маскування й охорону переправ, комендантську службу на них; пророблення проходів у загородженнях на берегах та у воді.

Під час дій у передовому загоні, авангарді або на напрямку головного удару бригади (полку) обладнання та утримання переправ батальйон, як правило, здійснює своїми силами та доданими підрозділами інженерних військ. Діючи у складі головних сил, підрозділи форсують водну перешкоду, як правило, на штатній плаваючій бойовій техніці і по переправах, обладнаних силами і засобами старшого командира.

665. Здійснення інженерних заходів щодо маскування та захисту від високоточної зброї противника полягає у своєчасному і вмілому застосуванні табельних маскувальних комплектів і покриттів, маскувальному фарбуванні озброєння і техніки під фон місцевості, улаштування приховуючих масок з місцевих матеріалів, макетів, фальшивих теплових цілей (пасток), оманних споруд, опорних пунктів та інших об'єктів. Над тепловипромінювальними поверхнями броньованої техніки за потреби додатково можуть встановлюватися перекриття, теплорозсіювальні екрани і козирки. Усі заходи здійснюються в поєднанні з максимальним використанням маскувальних властивостей місцевості.

Довгочасні вогневі споруди повинні бути замасковані так, щоб при наземному спостереженні неозброєним оком вони не могли бути виявлені з відстані більш 300 м.

Ці споруди не повинні дешифруватися на наземних знімках масштабу 1:1000, на аерофотознімках масштабу 1:3000, а також не повинні розпізнаватися на екрані радіолокатора і виявлятися приладами інфрачервоного спостереження.

666. Добування, очищення води та обладнання пунктів водопостачання здійснюються, як правило, в батальйоні своїми силами з використанням табельних засобів польового водопостачання. За відсутності місцевих джерел води, а також на

маловодній місцевості водопостачання організується силами і засобами старшого командира.

У районах з обмеженою кількістю води пункт водопостачання обладнується, як правило, один на батальйон (дивізіон), а в кожній роті (батареї) організується водорозбірний пункт. Доставку води організують: на водорозбірні пункти – заступник командира бригади з тилу, у довгочасних спорудах – командири рот (батареї). Контроль за санітарним станом пунктів водопостачання, якістю очищення води покладається на старшого лікаря і начальника служби РХБз.

667. Під час організації інженерного забезпечення командир батальйону (роти), як правило, вказує: характер, черговість і терміни фортифікаційного обладнання і маскуванню опорних пунктів (позицій) або районів розташування підрозділів; основні напрямки, які необхідно прикрити загородженнями, які об'єкти зруйнувати (підготувати до зруйнування), способи і час виконання цих завдань; кількість, місця, час і способи пророблення проходів у загородженнях, порядок їх позначення, утримання і пропуску по них підрозділів, порядок подолання підрозділами важкопрохідних ділянок місцевості; місця, види і час готовності переправ через водну перешкоду; сили і засоби, які залучаються для виконання завдань інженерного забезпечення, порядок використання доданих підрозділів інженерних військ (інженерної техніки).

668. Начальник штабу на підставі рішення командира батальйону і вказівок з інженерного забезпечення старшого командира (начальника) уточнює підрозділам завдання інженерного забезпечення, обсяг і терміни їх виконання, необхідні для цього сили і засоби, контролює виконання поставлених завдань та забезпечення підрозділів інженерним озброєнням і майном.

669. Основними завданнями інженерного забезпечення в обороні є: інженерна розвідка противника, місцевості та об'єктів, фортифікаційне обладнання опорних пунктів, вогневих позицій танків, БМП (БТР), приданої та підтримуючої артилерії, мінометних і протитанкових підрозділів, районів розміщення ПУ, підрозділів технічного і тилового забезпечення; улаштування інженерних загороджень перед і в проміжках між опорними пунктами, своєчасне їхнє відновлення, підготовка до зруйнування об'єктів, охорона, позначення та прикриття проходів у інженерних загородженнях для підрозділів бойової охорони, своєчасне їхнє закриття після виходу підрозділів, підготовка шляхів підвозу й евакуації; обладнання і утримання пунктів водопостачання, виконання інженерних заходів щодо маскуванню підрозділів, озброєння і техніки, поповнення запасів інженерних боєприпасів і їх ефективне застосування.

670. Основними завданнями інженерного забезпечення в наступі й у зустрічному бою є: підготовка вихідного району (позиції) для наступу, маршрутів висування, розгортання і переходу в атаку, їх обладнання та маскування; обладнання позицій для вогневих засобів, призначених для стрільби прямим наведенням, вогневих позицій приданої артилерії, мінометів і інших вогневих засобів; пророблення проходів у інженерних загородженнях противника на передньому краї й у глибині його оборони; встановлення мінно-вибухових загороджень на ймовірних напрямках контратак противника; підготовка й утримання переправ через водні перешкоди.

671. Основними завданнями інженерного забезпечення під час бою в оточенні і виходу з нього є: інженерне обладнання опорних пунктів і вогневих позицій; улаштування інженерних загороджень по периметру району оборони (опорного пункту); своєчасне відновлення ушкоджених або знищених противником загороджень; підготовка шляхів висування підрозділів на ділянки прориву кільця оточення, їхнє маскування та утримання; пророблення проходів у своїх інженерних загородженнях і загородженнях (мінних полях) противника, встановлених

дистанційним способом; прикриття флангів ділянки прориву мінно-вибуховими і невибуховими загородженнями під час прориву та виходу підрозділів з оточення; підірив мостів і інших споруд для зниження темпу переслідування підрозділів противником.

672. Основними завданнями інженерного забезпечення батальйону (роти) під час дій у складі ТакПД є: маскування районів очікування, завантаження, висадки десанту; обладнання і позначення маршрутів виходу в призначений район (рубіж), розмінування районів і маршрутів висування; інженерне обладнання району оборони (опорного пункту); улаштування інженерних загороджень; підготовка до підриву і підірив об'єкта (елементів об'єкта) ТакПД; підготовка та утримання пунктів водопостачання.

673. Основними завданнями інженерного забезпечення під час пересування (на марші) є: інженерне обладнання районів очікування, завантаження, вивантаження; підготовка шляхів виходу в призначений район (рубіж); розмінування районів і шляхів висування; виконання інженерних заходів маскування; влаштування інженерних загороджень.

674. Основними завданнями інженерного забезпечення під час розташування на місці є: інженерна розвідка основного і запасного районів, їх розмінування; інженерне обладнання районів, позицій для сторожової охорони; улаштування інженерних загороджень на доступних для противника напрямках; обладнання і утримання пунктів водопостачання; виконання інженерних заходів маскування районів.

Радіаційний, хімічний, біологічний захист

675. Радіаційний, хімічний, біологічний захист організовується і здійснюється з метою унеможливлення або максимального зменшення втрат особового складу підрозділу і забезпечення необхідних умов для виконання поставлених завдань під час дій в обстановці радіоактивного, хімічного, біологічного зараження, підвищення їх захисту від високоточної та інших видів зброї, а також маскування своїх дій димами (аерозолями).

Основними завданнями РХБ захисту є: виявлення та оцінювання РХБ обстановки; підтримання живучості військ (сил) в умовах РХБ зараження; ліквідація РХБ зараження; маскування дій військ (сил) та об'єктів із застосуванням аерозолів.

Завдання радіаційного, хімічного, біологічного захисту виконуються силами і засобами взводу (відділення, екіпажу танка) з використанням табельних засобів у всіх видах воєнних дій, у різних умовах обстановки, у будь-який час року і доби. При цьому найбільш складні і специфічні завдання, які потребують особливої підготовки особового складу і застосування спеціальної техніки, виконуються підрозділами радіаційного, хімічного, біологічного захисту.

До заходів радіаційного, хімічного, біологічного захисту, які проводяться підрозділом, належать: виявлення та оцінювання РХБ обстановки (радіаційна, хімічна розвідка і контроль); підтримання живучості (оповіщення про РХБ обстановку; застосування засобів індивідуального і колективного захисту, виконання режимно-обмежувальних заходів, ліквідація РХБ зараження (часткова спеціальна обробка ОВТ; часткова санітарна обробка особового складу; а також дегазація, дезактивація, дезінфекція фортифікаційних споруд та пилопридушення на них); маскування дій військ та об'єктів (застосування димів, аерозолів).

676. Виявлення та оцінювання РХБ обстановки проводиться з метою своєчасного забезпечення інформацією про РХБ обстановку на місцевості, у повітрі, морській акваторії та оповіщення підрозділів про РХБ зараження і включає: ведення радіаційної, хімічної розвідки; радіаційний і хімічний контроль.

У результаті РХБ розвідки (спостереження) одержуються дані про факт, масштаби радіаційного і хімічного зараження та фактичної радіаційної і хімічної обстановки, визначається необхідність використання засобів індивідуального і колективного захисту. Вона ведеться безперервно спеціальними підготовленими відділеннями (екіпажами, розрахунками) з використанням бортових (переносних) приладів радіаційної і хімічної розвідки. Дані про радіаційну, хімічну і біологічну обстановку наносяться командиром взводу на карту (схему) і передаються старшому командирі.

677. Радіаційний та хімічний контроль організується з метою отримання даних для оцінювання боєздатності підрозділу та визначення обсягу його спеціальної обробки, дезактивації та дегазації матеріальних засобів, ділянок місцевості, шляхів і споруд.

Радіаційний і хімічний контроль у батальйоні (роті) проводиться з використанням військових вимірювачів доз опромінювання (дозиметрів) і приладів радіаційної і хімічної розвідки.

678. Підтримання живучості військ (сил) в умовах РХБ зараження організується та здійснюється з метою максимального зменшення їх втрат під час дій на зараженій місцевості (повітрі) і включає: оповіщення про РХБ обстановку, застосування засобів індивідуального та колективного захисту, виконання режимно-обмежувальних заходів на зараженій території.

Засоби індивідуального та колективного захисту застосовуються для зменшення ймовірності ураження отруйними (небезпечними, хімічними) речовинами, потрапляння в організм на шкірний покрив радіоактивних речовин і біологічних засобів.

Для своєчасного застосування засобів індивідуального захисту особовий склад повинен під час дій у пішому порядку постійно мати їх на собі, а під час дій на бойовій техніці – поряд, у доступних місцях.

679. За сигналами оповіщення про радіоактивне, хімічне і біологічне зараження особовий склад, який діє в пішому порядку або на відкритих машинах, не припиняючи виконання бойового завдання, надягає засоби індивідуального захисту, а особовий склад, який перебуває у закритих БТР, БМП і танках, – негайно надіває засоби захисту органів дихання, зачиняє люки, жалюзі, бійниці та вмикає систему захисту від ЗМУ.

За сигналом “Радіаційна небезпека” особовий склад надіває респіратори (протигази), а за сигналом “Хімічна тривога” – протигази.

За необхідності спішування або залишення техніки особовий склад надягає індивідуальні засоби захисту шкіри.

680. Використання засобів індивідуального та колективного захисту організується та здійснюється з метою збереження боєздатності підрозділу і надання можливості діяти в умовах РХБ зараження.

Своєчасне та вміле використання засобів індивідуального та колективного захисту досягається: постійним контролем наявності та справності засобів індивідуального захисту в особового складу, а також засобів колективного захисту в підрозділі; завчасною підготовкою і тренуванням особового складу у використанні засобів індивідуального та колективного захисту в різній обстановці; правильним визначенням місця і часу завчасного переведення засобів індивідуального та колективного захисту в бойове положення; визначення часу перебування особового складу в засобах індивідуального захисту, а також режиму експлуатації засобів колективного захисту; установленням часу зняття засобів індивідуального захисту та вимкнення систем фільтровентиляції для засобів колективного захисту.

Виконання режимно-обмежувальних заходів на зараженій території організується та здійснюється з метою зменшення ризику ураження особового складу в умовах РХБ зараження.

Для зменшення ризику ураження особового складу в умовах РХБ зараження командир повинен розглянути такі заходи: зонування території за ступенями небезпеки; застосування профілактичних засобів від впливу радіаційних, хімічних, біологічних факторів; виведення або заміна підрозділів, які розміщуються на зараженій місцевості; дотримання правил поведінки і дій на зараженій місцевості; пилопридушення на ділянках місцевості.

Для запобігання зараженню особового складу під час дій на зараженій місцевості командир (начальник) повинен визначати зони, які небезпечні для здоров'я особового складу в разі тривалого перебування на місцевості.

Під час здійснення маршу через заражені зони в пішому порядку або на відкритих автомашинах особовий склад надягає засоби захисту органів дихання, очей і шкіри, а особовий склад, який перебуває в закритих бойових машинах (машинах), надіває засоби захисту органів дихання та очей, зачиняє люки, двері, бійниці і жалюзі та вмикає систему захисту від ЗМУ.

Зони з високими значеннями потужності дози випромінювання, великою концентрацією отруйних та сильнодіючих отруйних речовин, як правило, обходять. У разі неможливості обходу цих зон вони долаються з максимальною швидкістю за напрямками, що забезпечують найменше зараження бойової техніки і ураження особового складу.

При передбаченні ведення бойових дій на зараженій місцевості профілактичні заходи включають застосування протирадіаційних препаратів, антидотів, антибіотиків й інших засобів.

681. Спеціальна обробка організується командирами підрозділів та полягає в проведенні дегазації, дезактивації, дезінфекції озброєння, військової техніки, засобів індивідуального захисту та інших матеріальних засобів. Вона здійснюється силами та засобами самих підрозділів та підрозділами військ РХБ захисту. Залежно від обстановки, наявності часу та засобів спеціальної обробки вона виконується частково або в повному обсязі.

Часткова спеціальна обробка проводиться особовим складом без припинення виконання бойових завдань за вказівкою командирів військових частин (підрозділів): у разі зараження отруйними речовинами – негайно; радіоактивними речовинами – за першої нагоди, але якнайшвидше після зараження.

Повна спеціальна обробка включає проведення в повному обсязі дегазації, дезактивації, дезінфекції озброєння, військової техніки, засобів індивідуального захисту, обмундирування та інших матеріальних засобів. Вона проводиться з дозволу старшого командира (начальника) силами та засобами самих підрозділів, а також підрозділами військ РХБ захисту, як правило, після виконання бойових завдань у районах зайнятих військами (на маршрутах висування) або після виходу військ з бою у незаражені райони.

Підрозділи, які ведуть бойові дії у першому ешелоні, спеціальну обробку проводять у своїх бойових порядках, решта – у районах спеціальної обробки (на пунктах спеціальної обробки).

Дегазація, дезактивація та дезінфекція споруд здійснюється, як правило, силами підрозділів, які займають ці споруди.

682. Маскування дій підрозділів та об'єктів із застосуванням (димів, аерозолів) організується та здійснюється з метою зниження ефективності наземної та повітряно-космічної розвідки противника та його засобів ураження.

Основними завданнями є: маскування розташування (базування), висування та бойових дій військ (окремих елементів), відкритих найбільш важливих ділянок

маршрутів і доріг, переправ через водні перешкоди та інших об'єктів від засобів розвідки та наведення (самонаведення) зброї противника; осліплення спостережних пунктів, ПУ та розрахунків (екіпажів) вогневих засобів противника; участь у протидії засобам наземної і повітряно-космічної розвідки та системам наведення високоточної зброї противника.

683. Під час організації радіаційного, хімічного, біологічного захисту командир батальйону (роти) здійснює безперервне виявлення, збирання, відображення, аналіз і оцінювання даних радіаційної, хімічної, біологічної обстановки; визначає завдання радіаційного, хімічного, біологічного захисту, послідовність, способи і терміни їх виконання; доводить завдання з радіаційного, хімічного, біологічного захисту до підлеглих; здійснює за потреби взаємодію з підрозділами військ радіаційного, хімічного, біологічного захисту, контролює наявність і правильність експлуатації озброєння і засобів радіаційного, хімічного, біологічного захисту.

684. Начальник штабу батальйону на підставі вказівок командира батальйону зобов'язаний: планувати застосування сил і засобів розвідки та порядок оповіщення підрозділів про РХБ зараження; постійно володіти радіаційною, хімічною, біологічною обстановкою на напрямку (у районі) дій батальйону й інформувати про неї командирів підрозділів і старшого командира (начальника); організовувати своєчасне забезпечення підрозділів індивідуальними дозиметрами та зняття їх показань і перезарядження; вести індивідуальний і груповий облік доз опромінення особового складу і вчасно подавати в штаб бригади повідомлення про радіоактивне опромінювання особового складу; вживати заходів щодо забезпечення підрозділів батальйону озброєнням і засобами РХБ захисту; контролювати проведення фортифікаційних робіт і виконання підрозділами заходів щодо РХБ захисту.

Після застосування противником ЗМУ начальник штабу батальйону негайно усвідомлює його масштаби, наслідки і боєздатність підрозділів. За вказівкою командира батальйону вживає заходів щодо відновлення боєздатності підпорядкованих підрозділів і ПУ. Про наслідки застосування противником ЗМУ подає донесення в штаб бригади.

685. Інструктор з РХБ захисту відповідає за правильне використання і збереження озброєння і засобів РХБ захисту, які є в підрозділах батальйону. Він підпорядковується начальнику штабу батальйону, а зі спеціальних питань виконує вказівки начальника служби РХБ захисту бригади.

686. Основними завданнями РХБ захисту батальйону (роти) в обороні є: виявлення та оцінювання радіаційної, хімічної, біологічної обстановки; підтримання живучості підрозділів в умовах РХБ зараження; ліквідація РХБ зараження; маскування дій підрозділів та об'єктів із застосування аерозолів.

687. Основними завданнями РХБ захисту батальйону (роти) у наступі і в зустрічному бою є: виявлення й оцінювання масштабів і наслідків застосування ЗМУ, руйнувань радіаційно та хімічно небезпечних об'єктів на маршрутах перегрупування, висування в призначені райони, у вихідних (очікувальних) районах для наступу і на напрямках наступу батальйону (роти); забезпечення захисту особового складу від радіоактивних, отруйних, інших токсичних речовин і біологічних засобів під час здійснення маршу, висування в призначені райони, перебування у вихідних (очікувальних) районах для наступу, а також виконання батальйоном (ротою) бойових завдань на різних етапах наступу, особливо під час переходу до застосування противником ЗМУ, ведення бойових дій в умовах РХБ зараження. Військові частини (підрозділи), які ведуть бойові дії у першому ешелоні, спеціальну обробку проводять у своїх бойових порядках підрозділів, решта – у районах спеціальної обробки (на пунктах спеціальної обробки).

688. Основними завданнями радіаційного, хімічного, біологічного захисту під час бою в оточенні і виходу з нього є: виявлення й оцінювання масштабів і наслідків застосування ЗМУ, руйнувань радіаційно та хімічно небезпечних об'єктів на маршрутах висування і напрямках прориву кільця оточення, маршрутах відходу; забезпечення захисту особового складу від радіоактивних, отруйних, інших токсичних речовин і біологічних засобів в умовах РХБ зараження під час висування підрозділів, прориву кільця оточення, на маршрутах відходу; зниження помітності підрозділів на відкритих ділянках маршрутів висування і напрямках прориву кільця оточення, маршрутах відходу.

689. Основними завданнями РХБ захисту батальйону (роти) під час дій у складі ТакПД є: виявлення й оцінювання масштабів і наслідків застосування противником ЗМУ, руйнувань радіаційно та хімічно небезпечних об'єктів у районах очікування, десантування і дій десанту; забезпечення захисту особового складу від радіоактивних, отруйних, інших токсичних речовин, біологічних засобів в умовах РХБ зараження під час дій у районах очікування, десантування і дій десанту; зниження помітності підрозділів на відкритих ділянках, у районах очікування, десантування і дій десанту.

690. Під час здійснення маршу через заражені зони в пішому порядку або на відкритих автомашинах особовий склад надягає засоби захисту органів дихання, очей і шкіри, а особовий склад, який перебуває в закритих бойових машинах (машинах), надіває засоби захисту органів дихання та очей, зачиняє люки, двері, бійниці і жалюзі та вмикає систему захисту від ЗМУ.

Зони з високими значеннями потужності дози випромінювання, великою концентрацією хімічно небезпечних речовин, як правило, обходять. У разі неможливості обходу цих зон вони долаються з максимальною швидкістю за напрямками, що забезпечують найменше зараження бойової техніки й ураження особового складу.

Збереження боєздатності військової частини (підрозділу) на зараженій місцевості обумовлено суворим дотриманням правил поведінки. Заборонено вживати воду, їжу, палити без дозволу командирів (начальників). Необхідно уникати руху лісом, високою травою і густим чагарником, а також торкатися заражених предметів без засобів індивідуального захисту.

Якщо бойові дії передбачається вести на зараженій місцевості, профілактичні заходи включають застосування протирадіаційних препаратів, антидотів, антибіотиків й інших засобів.

Ліквідація наслідків РХБ зараження в разі аварій (руйнувань) радіаційно та хімічно небезпечних об'єктів та застосування противником ЗМУ організується та здійснюється з метою відновлення боєздатності підрозділів та нормалізації РХБ обстановки в заражених районах. Ліквідація РХБ зараження здійснюється шляхом проведення спеціальної обробки підрозділів, а також дегазації, дезактивації, дезінфекції ділянок місцевості, доріг, фортифікаційних споруд та пилопридушення на них.

10.2. Морально-психологічне забезпечення

691. Морально-психологічне забезпечення – це комплекс заходів, який проводиться з метою формування, підтримання в особового складу високого морально-психологічного стану, морально-бойових якостей, необхідних для успішного виконання бойових завдань.

692. Основними завданнями МПЗ під час підготовки та в ході бою є: інформування особового складу з питань державної політики в сфері оборони та безпеки держави; формування у військовослужбовців стійкої системи світогляду,

розуміння внутрішньої та зовнішньої політики держави, свідомого ставлення до призначення, мети та завдань ЗС України; проведення психологічної підготовки особового складу, психологічного супроводу бойових дій; формування та підтримка в особового складу психологічної стійкості, високої бойової активності, спроможності витримувати нервово-психологічні навантаження і зберігати боєздатність в умовах дій психотравмувальних чинників; роз'яснення особовому складу норм міжнародного гуманітарного права; розвиток в особового складу високих моральних якостей, звичок до дотримання норм загальнолюдської моралі, чесності, гуманізму, колективізму, товариства та взаємодопомоги, довіри до командирів і начальників, дисциплінованості, намагання до вдосконалення військової майстерності; формування у військовослужбовців правової свідомості, глибокої поваги до законів України, правопорядку, який підтримується у ЗС України, розуміння необхідності їх суворого виконання; дотримання і реалізація усіх правових і соціальних гарантій, які передбачені Конституцією та чинним законодавством України; виховання у військовослужбовців загальної культури поведінки, формування у військових колективах здорових взаємовідносин, організація та проведення культурно-виховної роботи.

Основними складовими (напрямами) МПЗ є: інформаційно-пропагандистське забезпечення та зв'язки з громадськістю; психологічне забезпечення; соціально-правове забезпечення; культурологічне забезпечення; захист від негативного інформаційно-психологічного впливу противника.

Для вирішення цих завдань проводяться спеціальні соціологічні та психологічні дослідження, організація забезпечення підрозділів батальйону (роти) технічними засобами виховання.

693. Інформаційно-пропагандистське забезпечення та зв'язки з громадськістю – це система цілеспрямованих заходів щодо формування стійкого і керованого морально-психологічного стану на підставі оперативного інформування особового складу про зміст воєнно-політичної та бойової обстановки, визначені завдання та умови їх виконання. Передбачає бойове, суспільно-політичне та військово-технічне інформування та проведення занять з гуманітарної підготовки.

Основними завданнями інформаційного забезпечення є: збір та аналіз необхідної інформації стосовно воєнно-політичної обстановки, соціально-психологічних умов у районах дислокації та їх бойового застосування; захист інформаційного простору навколо ЗС України; формування у громадськості позитивного ставлення до ЗС України; формування у військовослужбовців свідомого ставлення до виконання службового і громадянського обов'язку.

694. Психологічне забезпечення – це комплекс заходів щодо формування, підтримання та відновлення в особового складу психологічних і психофізіологічних якостей, які забезпечують високу психологічну стійкість військовослужбовців, готовність виконувати бойові завдання в будь-яких умовах обстановки.

Психологічна допомога та реабілітація військовослужбовців, які отримали бойові психогенні травми та розлади, здійснюється як безпосередньо у підрозділах (шляхом само- чи взаємодопомоги силами особового складу підрозділів), так і в пункті психологічної допомоги та реабілітації бригади при тісній взаємодії із спеціалістами медичної служби.

695. Соціально-правове забезпечення – це діяльність щодо створення необхідних соціальних і правових умов дотримання конституційних прав і свобод, задоволення соціальних потреб та інтересів військовослужбовців у ході підготовки і виконання бойових завдань; дотримання норм міжнародного гуманітарного права; підтримання високої дисципліни, організованості та порядку.

Основними завданнями є: мобілізація внутрішніх сил військовослужбовців через мотивацію їх діяльності; досягнення свідомого виконання особовим складом

вимог законів України; дотримання моральних принципів поведінки в екстремальних умовах воєнного часу, норм міжнародного гуманітарного права (права війни); підтримання високої дисципліни, організованості та порядку; реалізація соціальних гарантій особового складу ЗС України та членів їх сімей згідно з чинним законодавством.

696. Культурологічне забезпечення – це діяльність, яка спрямована на організацію духовно-змістовного дозвілля та культурного обслуговування військ.

Основними її завданнями є: підтримка та відновлення моральних, психічних і фізичних сил особового складу, його мобілізація на виконання бойових завдань; формування товариських взаємин між воїнами всіх націй, національних і етнічних груп, різних конфесій України, розвиток національної гідності та патріотизму; задоволення духовних (культурних) потреб військовослужбовців.

697. Захист від негативного інформаційно-психологічного впливу противника – комплекс заходів стосовно прогнозування, профілактики та зриву інформаційно-психологічного впливу (психологічних операцій) противника, нейтралізація його намагань дезінформувати і деморалізувати особовий склад наших військ, дезорганізувати його бойову діяльність.

Основними завданнями захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу противника є: оцінювання сил і засобів психологічних операцій противника, визначення об'єктів їх можливого впливу; роз'яснення військовослужбовцям мети, завдань, форм і методів, технічних засобів здійснення психологічних операцій; своєчасне знищення інформаційних матеріалів противника.

698. Морально-психологічне забезпечення організується у всіх видах бойових дій. Керівництво МПЗ командир батальйону (роти) здійснює через заступника з виховної роботи на основі вказівок щодо МПЗ старшого командира.

Цілеспрямоване МПЗ організується у всіх штатних, доданих і підтримуючих батальйон (роту) підрозділах у всіх видах бойових дій.

699. Під час оцінювання МПЗ командир батальйону (роти) враховує: висновки з аналізу соціально-політичної, релігійної, кримінальної обстановки в районі майбутніх дій; укомплектованість особовим складом, його морально-психологічний стан, рівень організованості, військової дисципліни і правопорядку; стан боєздатності підрозділів, бойові і психогенні втрати; сильні і слабкі сторони своїх підрозділів і противника; ступінь захисту особового складу від морально-психологічного впливу противника, матеріально-побутову і технічну забезпеченість; можливості для організації відпочинку і дозвілля, відновлення морально-психологічних і фізичних сил особового складу.

На основі висновків з оцінювання морально-психологічного стану командир батальйону (роти) визначає мету, основні завдання МПЗ, терміни і порядок їх виконання, розглядає і затверджує пропозиції заступника командира з виховної роботи з питань МПЗ; затверджує план МПЗ; особисто бере участь у найбільш важливих заходах, визначає порядок і терміни доповідей про морально-психологічний стан особового складу; організує контроль за виконанням завдань МПЗ.

У вказівках щодо МПЗ командир батальйону (роти) визначає: короткі висновки з тактичної, морально-психологічної й інформаційної обстановки; особливості майбутніх бойових дій; мету і завдання МПЗ, основні заходи за його видами; порядок і терміни інформування про морально-психологічну й інформаційну обстановку, морально-психологічний стан особового складу.

701. Безпосереднім організатором МПЗ в батальйоні (роті) є заступник командира з виховної роботи.

Під час підготовки до бойових дій заступник командира з виховної роботи на підставі рішення командира батальйону (роти) виробляє пропозиції щодо МПЗ,

ставити завдання психологу батальйону, командирам підрозділів, їх заступникам з виховної роботи, розробляє план МПЗ бойових дій, організує взаємодію в інтересах МПЗ; здійснює контроль, надання допомоги і несе особисту відповідальність за виконання заходів МПЗ; доповідає командирю батальйону (роті) про виконання завдань МПЗ.

У пропозиціях командирю батальйону (роті) щодо МПЗ визначаються: оцінювання обстановки і морально-психологічного стану особового складу; головне завдання МПЗ бойових дій і напрямок зосередження його основних зусиль; заходи МПЗ і порядок їх виконання.

702. Під час організації і ведення бою в обороні МПЗ спрямовується на підтримання в особового складу стійкості та мужності, взаємної підтримки в бою, мобілізацію особового складу на відбиття атак противника та оборону зайнятих позицій, здатність вести бойові дії навіть при повному оточенні.

Особлива увага звертається на роботу з особовим складом підрозділів, які обороняють найбільш важливі позиції та ведуть бій у смузі забезпечення (на передовій позиції) і в бойовій охороні.

З метою підвищення дієвості МПЗ в батальйоні (роті) розгортаються позаштатні інформаційні пункти.

703. У наступі МПЗ спрямовується на зміцнення бойового духу особового складу, підтримку високого наступального пориву, сміливості, героїзму і спритності в бойовій обстановці, ініціативи, самовідданості і рішучості в досягненні перемоги над противником: роз'яснення особовому складу бойових завдань, характеру й особливостей майбутнього бою; необхідність збереження в таємниці вжитих заходів з підготовки до наступу; виховання ненависті до ворога і впевненості в його розгромі; мобілізацію особового складу на ефективне застосування в наступі техніки й озброєння для прориву оборони, оточення і знищення противника; вміле використання результатів ВУП, успіху підрозділів для розвитку наступу; підтримку в особового складу другого ешелону (резерву) постійної готовності до введення в бій і вирішення інших завдань, які раптово виникають.

Основні зусилля МПЗ в наступі зосереджуються в підрозділах, які діють на напрямку головного удару (ділянці прориву) бригади (полку).

704. У зустрічному бою МПЗ спрямовується на досягнення постійної готовності військовослужбовців до стрімких і маневрених дій для розгрому противника, випередження його в розгортанні, відкритті вогню, завдання йому раптових ударів у фланг і тил, розчленування і знищення противника. Особлива увага звертається на роботу з особовим складом, який діє в розвідувальних органах, передових загонах (авангардах).

МПЗ зустрічного бою відповідає змісту МПЗ наступу. Головна увага приділяється оперативному доведенню до особового складу бойових завдань та мобілізацію його на рішучі й ініціативні дії.

705. Під час бою в оточенні і виходу з оточення МПЗ спрямовується на підтримання витримки, організованості і дисципліни серед особового складу; запобігання панічним настроям та проведення заходів психокорекції; мобілізацію військовослужбовців на створення кругової оборони в короткі терміни, формування високої бойової активності особового складу підрозділів, які утримують загрозливі (танконебезпечні) напрямки; забезпечення здатності підрозділів вести бій у відриві від головних сил бригади (полку), готовності військовослужбовців до рішучого знищення противника, що вклинився, та його повітряного десанту й організованого виходу з оточення.

МПЗ проводиться шляхом оперативного інформування особового складу про події в районі бойових дій, заходи, які вживаються командуванням для деблокування оточених військ, розміщення інформаційного і виховного активу в бойових порядках

оточених військ з урахуванням обстановки, що склалася, своєчасним його інструктуванням, пропагандою прикладів стійкості і завзятості в бою.

706. Під час бойових дій ТакПД МПЗ спрямовується на роз'яснення особовому складу особливостей бойових завдань, досягнення високої психологічної стійкості особового складу під час захоплення й утримання важливих рубежів (об'єктів) до підходу своїх військ; на забезпечення рішучих дій під час завдання ударів у фланг і тил противника; на підготовку особового складу до тривалих дій в екстремальних ситуаціях у відриві від основних сил.

Морально-психологічне забезпечення здійснюється шляхом оперативного інформування військовослужбовців про зміни в тактичній обстановці в районі бойових дій, роз'яснення бойових завдань, пропаганди прикладів мужності і героїзму; виявлення і запобігання панічним настроям.

707. Під час пересування (на марші) МПЗ зосереджується на підготовці військ до здійснення пересування різними способами, забезпеченні своєчасного прибуття підрозділів у призначений район в готовності до виконання поставлених завдань. Особлива увага приділяється підвищенню витривалості особового складу, дотриманню дисципліни маршу, правил маскуванню і заходів безпеки, готовності підрозділів до ведення бойових дій у будь-яких умовах обстановки.

Морально-психологічне забезпечення на марші організується, як правило, на привалах, у місцях нічного (денного) відпочинку шляхом проведення бесід, інформування особового складу про характер майбутніх бойових завдань, популяризації передового досвіду, прослуховування радіопередач, випуску інформаційних бюлетенів і бойових листків, радіогазет, демонстрації кіно- і відеофільмів, радіоконцертів за заявками військовослужбовців, виступів учасників художньої самодіяльності.

708. Під час розташування на місці МПЗ спрямовується на мобілізацію особового складу для швидкого, прихованого, розосередженого розташування підрозділів, обладнання району в інженерному відношенні, проведення маскуванню, організації охорони і системи вогню, підтримки високої пильності і бойової готовності.

Морально-психологічне забезпечення під час розташування на місці відповідає змісту МПЗ в обороні.

709. Особовий склад, який отримав бойові психічні травми і потребує кваліфікованої психологічної допомоги, направляється до пунктів психологічної допомоги і реабілітації бригади (полку) або центрів психологічної допомоги і реабілітації об'єднання попутним транспортом, призначеним для евакуації поранених і хворих.

Робота з надання допомоги військовослужбовцям, які отримали бойові психічні травми, та їх евакуація здійснюються в тісній взаємодії спеціалістів психологічної і медичної служб.

10.3. Матеріально-технічне забезпечення

710. Матеріально-технічне забезпечення – вид забезпечення бою, який включає комплекс заходів технічного та тилового забезпечення, і здійснюється з метою своєчасного забезпечення військ (сил) військовим майном, збереження і відновлення його функціонального стану.

Видами МТЗ є тилове і технічне забезпечення.

711. Тилове забезпечення включає комплекс заходів щодо накопичення до встановлених норм запасів матеріально-технічних засобів і забезпечення батальйону (роти) технікою і технічними засобами тилу; зберігання і підтримання їх у готовності до застосування (використання за призначенням); своєчасного забезпечення ними

батальйону (роти) і поповнення їх запасів замість витрачених і втрачених; організації підвезення матеріально-технічних засобів усіх видів; організації побутового забезпечення особового складу.

712. Технічне забезпечення включає комплекс заходів щодо: укомплектування (доукомплектування) батальйону (роти) ОВТ; організації їх безаварійної експлуатації; освоєння особовим складом ОВТ; своєчасного відновлення ОВТ при пошкодженнях (несправностях); накопичення встановлених норм запасів матеріально-технічних засобів; поповнення МТЗ замість витрачених і втрачених; управління підрозділами технічного забезпечення.

713. Матеріально-технічне забезпечення організується і здійснюється у мирний час та в особливий період з метою забезпечення батальйону (роти) необхідною кількістю озброєння, військової техніки, ракет, боєприпасів, ПММ, продовольства, речового, військово-технічного майна, інших видів матеріально-технічних засобів і підтримання їх у готовності до бойового застосування (використання за призначенням).

Воно організується в тісній взаємодії з бойовим забезпеченням на підставі централізованого вирішення питань: щодо своєчасного підвезення у батальйон (роту) ракет, боєприпасів, військово-технічного майна, інших матеріально-технічних засобів; відновлення пошкодженого (несправного) в ході бойових дій ОВТ; розміщення і переміщення підрозділів МТЗ, їх захисту, маскуванню, охорони та оборони; організації управління і зв'язку.

714. Основними заходами усіх видів МТЗ для вирішення покладених на них завдань є: накопичення до встановлених норм запасів усіх видів матеріально-технічних засобів, а також ремонтно-технологічного обладнання, контрольно-перевірочного обладнання, військових приладів, експлуатаційної, ремонтної та іншої документації і забезпечення ними підрозділів батальйону, зокрема за рахунок ремонту пошкодженого ОВТ; утримання матеріально-технічних засобів у стані, який забезпечує своєчасне їх використання і підготовку до бойового застосування (використання за призначенням); розконсервація, підготовка ОВТ до бойового застосування (використання за призначенням) з ефективним використанням їх можливостей; підготовка сил і засобів МТЗ до виконання завдань із забезпечення бойових дій, створення до початку і на кінець бою встановлених запасів матеріальних засобів, раціональний їх розподіл (ешелонування) за напрямками дій підрозділів батальйону (роти); підтримання заданої надійності ОВТ і забезпечення їх живучості; організація комплексного технічного обслуговування ОВТ, відновлення їх працездатності (боєздатності) по можливості безпосередньо у місцях виходу з ладу; забезпечення безпечної експлуатації ОВТ, ракет і боєприпасів, військово-технічного майна, ПММ, інших видів матеріальних засобів; евакуація або знищення ОВТ, у тому числі техніки тилу; забезпечення живучості і постійної готовності підрозділів МТЗ батальйону; безперервного управління силами і засобами МТЗ батальйону.

715. Безперебійне МТЗ є однією з основних умов успішного ведення бою (тактичних дій) батальйоном (ротою).

Командир батальйону (роти) відповідає за своєчасне МТЗ підпорядкованих підрозділів. Він зобов'язаний уживати заходів щодо підтримання ОВТ в постійній готовності до бойового застосування (використання за призначенням) і швидкого відновлення при виході їх з ладу, забезпечення підрозділів ракетами, боєприпасами, ПММ, продовольством, іншими необхідними матеріально-технічними засобами; піклуватися про харчування особового складу.

716. Підставою для організації МТЗ є рішення командира батальйону (роти) на бій (бойові дії), його вказівки і розпорядження старшого командира (начальника) з МТЗ.

Під час організації бою (бойових дій) командир батальйону (роті) з питань МТЗ, вказує: розміри і строки створення запасів ракет, боєприпасів, ПММ, продовольства, інших необхідних матеріально-технічних засобів, норми їх витрати і порядок підвезення; обсяг, місце і час проведення комплексного технічного обслуговування, порядок евакуації і ремонту ОВТ під час підготовки та в ході бою; місця розміщення (розгортання) підрозділів МТЗ батальйону і порядок їх переміщення в ході бою (бойових дій); місця, час, порядок поповнення підрозділів ракетами і боєприпасами, заправлення військової техніки ПММ; організацію харчування особового складу підрозділів; порядок захисту, маскуванню, охорони та оборони, підтримання зв'язку з підрозділами МТЗ, а також повідомляє райони розташування підрозділів МТЗ бригади, місця збірних пунктів пошкоджених машин, шляхи маневру, підвозу та евакуації.

Керівництво МТЗ командир батальйону здійснює особисто, через штаб, свого заступника з МТЗ.

Основним організатором МТЗ є заступник командира батальйону з МТЗ. Він відповідає за організацію всебічної підготовки тилу; за підтримання ОВТ в справному стані і в постійній готовності до застосування (використання за призначенням); за правильну експлуатацію і своєчасне відновлення пошкодженого (несправного) ОВТ; за забезпечення підрозділів батальйону (роті) ракетами, боєприпасами, ПММ, військово-технічним майном, іншими необхідними матеріально-технічними засобами; за підготовку і застосування (використання за призначенням) підрозділів МТЗ; за узгоджене переміщення підрозділів МТЗ батальйону; за підвезення усіх видів матеріально-технічних засобів, а також за підвезення і зберігання води; захист, маскуванню, оборону та охорону; управління МТЗ батальйону.

Розпорядження (вказівки) заступника командира батальйону з МТЗ є обов'язковими для усіх командирів підрозділів батальйону.

717. Під час підготовки та в ході бою заступник командира батальйону (роті) з МТЗ здійснює контроль за готовністю до застосування (використання за призначенням) і технічним станом ОВТ, наявністю, витратою ракет, боєприпасів, ПММ, продовольства і своєчасною доставкою їх до підрозділів; доповідає командирі бригади (батальйону) про наявність і технічний стан озброєння і техніки, про забезпеченість ракетами, боєприпасами, ПММ, іншими необхідними матеріально-технічними засобами, про наявність поранених, хворих і подає заявки на поповнення батальйону (роті) необхідними матеріально-технічними засобами.

718. У бою в батальйоні розгортаються пункт технічного спостереження (ПТС), ремонтно-евакуаційна (ремонтна) група (РЕГ, РемГ), пункт бойового постачання, пункт заправлення і продовольчий пункт; у роті – пункт технічного спостереження, а в обороні, крім того, пункт бойового постачання. Безпосередня охорона та оборона районів (місць) їх розміщення (розташування), захист від ЗМУ і високоточної зброї здійснюється, зазвичай, своїми силами і засобами.

719. У батальйоні (роті) створюються у встановлених розмірах запаси ракет, боєприпасів, продовольства, інших необхідних матеріально-технічних засобів, що утримуються і перевозяться транспортом взводу забезпечення батальйону, у бойових та інших машинах, при озброєнні і особовому складі.

Запаси діляться на витратну частину та незнижений запас, який витрачається з дозволу командира бригади, а у випадку, що не терпить зволікання, – з дозволу командира батальйону з наступною доповіддю про це старшому командирі.

720. Потреба батальйону (роті) у матеріально-технічних засобах на бій (бойові дії) визначається з урахуванням встановленої витрати і зберігання запасів у необхідних розмірах до кінця бою (дій).

Потреба в ракетах, боєприпасах, ПММ, інших матеріально-технічних засобах, забезпеченість ними підрозділів і норми витрати обчислюються в розрахунково-постачальних одиницях (бойових комплектах, заправках пального, добової видачі, комплектах) та в інших одиницях виміру.

Бойовий комплект – це встановлена кількість ракет і боєприпасів на одиницю озброєння (автомат, карабін, гвинтівку, пістолет, кулемет, міномет, гармату та ін.) або бойову машину (танк, БМП, БТР та ін.). Бойовий комплект батальйону (роти) обчислюється на наявне озброєння.

Заправка пального – визначена маса пального, що вміщується у паливну систему машини (агрегату) або забезпечує установлений запас її ходу (час роботи). Заправка для гусеничних машин, колісної військово-інженерної техніки визначається місткістю основних баків та інших ємностей, які конструктивно входять у паливну систему як базової машини, так і спеціального обладнання; для колісних машин (крім військово-інженерних) – маса пального, з розрахунку забезпечення запас ходу на 500 км за основними експлуатаційними нормами витрати пального, а для агрегатів – з розрахунку забезпечення їх роботи протягом 50 мотогодин за експлуатаційними нормами витрати пального. Заправка паливом батальйону (роти) нараховується на всю облікову техніку.

Добова видача – кількість продуктів, яка належить за установленими нормами для харчування однієї особи на добу. Добова видача батальйону (роти) нараховується на його облікову чисельність.

Комплект – набір приладів (інструментів, запасних частин, предметів речового та іншого майна), складений за визначеним переліком та в установленій кількості.

Зарядка – маса спеціальних речовин (твердих, рідких, розчинів тощо), які вміщуються в основні ємності спеціальних машин і приладів.

Тилове забезпечення

721. Тилове забезпечення батальйону (роти) організується і здійснюється в усіх видах бою (бойових дій) з метою підтримання підрозділів у боєздатному стані і створення їм сприятливих умов для виконання поставлених завдань.

722. У ході бою (бойових дій) командир батальйону (роти) здійснює контроль за втратами і витратами ракет, боєприпасів, ПММ, продовольства, військово-технічного майна, інших видів матеріально-технічних засобів і своєчасну їх доставку у підрозділи; доповідає командирю бригади (батальйону) про забезпеченість батальйону (роти) ракетами, боєприпасами, ПММ, продовольством, військово-технічним майном, іншими видами матеріально-технічних засобів.

723. Заступник командира батальйону з МТЗ (старшина роти) зобов'язаний: знати завдання батальйону (роти); організувати отримання та утримання встановлених запасів матеріально-технічних засобів, розгортання і роботу батальйонних (ротних) пунктів бойового постачання, заправлення, продовольчого пункту; вживати заходів щодо своєчасного підвезення (подачі, розподілу) у підрозділи запасів матеріально-технічних засобів; організувати приготування, доставку і видачу гарячої їжі, а також підвезення і збереження питної води та забезпечення нею особового складу; разом з командирами підрозділів забезпечувати заправлення військової техніки ПММ; підтримувати постійний зв'язок з командирами підрозділів, заступником командира бригади з МТЗ та доповідати йому і командирю батальйону про забезпеченість підрозділів, розміщення (переміщення) та стан підрозділів МТЗ, захист, маскування, охорону, оборону та управління підрозділами МТЗ.

724. У пропозиціях з тилового забезпечення заступник командира батальйону з МТЗ визначає: заходи та обсяг робіт з тилового забезпечення під час підготовки й у

ході ведення майбутнього бою (бойових дій), способи їх виконання, місця розгортання, сили і засоби, що залучаються, склад і завдання підрозділів тилового забезпечення, їх місце в бойовому (похідному) порядку батальйону, порядок збору і використання трофейного майна і матеріально-технічних засобів, інші дані, які необхідні для прийняття рішення командиром батальйону.

725. Під час бою заступник командира батальйону з МТЗ перебуває на командно-спостережному пункті та керує матеріально-технічним забезпеченням.

726. У ході бою (бойових дій) в батальйоні розгортаються: пункт бойового постачання, пункт заправлення, продовольчий пункт, у роті під час ведення бойових дій – пункт бойового постачання.

Пункт бойового постачання призначений для поповнення підрозділів боєприпасами; пункт заправлення – для дозаправлення військової техніки ПММ; продовольчий пункт – для приготування гарячої їжі та забезпечення особового складу водою.

727. Пункт бойового постачання батальйону (роти) створюється за наказом командира батальйону (роти) і призначений для прийому, зберігання та видачі ракет і боєприпасів у підрозділи, обліку їх надходження і витрати, а також для прийому і здавання стріляних гільз і тари. Начальником пункту боєпостачання в батальйоні (роті) призначається командир взводу матеріального забезпечення батальйону (старшина роти) або інша особа за наказом командира батальйону (роти).

Під час бою начальник пункту бойового постачання батальйону організовує видачу ракет і боєприпасів за наказом (розпорядженням) командира (начальника штабу) батальйону, начальник пункту бойового постачання роти – за наказом командира роти.

Безпосередня охорона й оборона району (місця) розташування підрозділів тилового забезпечення, створюваних ними пунктів здійснюється, зазвичай, своїми силами і засобами.

728. Потреба батальйону (роти) у матеріально-технічних засобах на бій (бойові дії) визначається заступником командира батальйону з МТЗ (заступником командира роти з озброєння), командирами підрозділів з урахуванням встановлених їх витрат та забезпечення запасів у встановлених розмірах до кінця бою з оформленням відповідних заявок.

Організація підвезення ракет і боєприпасів, ПММ, військово-технічного майна, інших необхідних матеріально-технічних засобів, організація пункту бойового постачання, пункту заправлення, продовольчого пункту батальйону здійснюються заступником командира батальйону з МТЗ (у роті – заступником командира роти з озброєння, старшим техніком, техніком роти) разом з командирами підрозділів.

Потреба батальйону (роти) у матеріально-технічних засобах забезпечується за рахунок військових запасів і підвозу зі складів бригади. За необхідності, рішенням старшого командира (начальника) у батальйоні можуть створюватися додаткові запаси ракет, боєприпасів, ПММ, інших необхідних матеріально-технічних засобів. Вони створюються в транспорті батальйону шляхом ущільнення укладки або вивільнення частини транспорту, підсилення батальйону додатковими засобами підвезення, накопиченням на створюваних пунктах і в підрозділах. У ході бою встановлені старшим командиром (начальником) норми витрат матеріально-технічних засобів на день бою суворо лімітуються, особливо ракети, боєприпаси і ПММ.

729. Витрачені запаси ракет, боєприпасів, ПММ, продовольства, інші необхідні матеріально-технічні засоби повинні бути поповнені до встановлених норм до кінця дня бою (бойових дій).

Підвезення ракет, боєприпасів, ПММ, продовольства, військово-технічного майна, інших необхідних матеріально-технічних засобів у підрозділи здійснюється за

усними заявками командирів рот, окремих взводів за наказом (розпорядженням) командира (начальника штабу) батальйону.

Поповнення танків, БМП (БТР) боєприпасами і дозаправлення їх ПММ у ході бою здійснюються безпосередньо в бойових порядках, а під час здійснення маршу – у районах привалів, денного (нічного) відпочинку і після прибуття в призначений район. У разі неможливості підвезення боєприпасів і ПММ до танків, БМП (БТР) безпосередньо в бойові порядки, транспортні засоби з боєприпасами і ПММ підходять якнайближче до них. Танки, БМП (БТР) по черзі приховано підходять до місць розташування транспортних засобів для поповнення боєприпасами та заправки ПММ. За підвезення боєприпасів і ПММ в підрозділи відповідає командир взводу матеріального забезпечення, а за своєчасне поповнення боєприпасами та заправки ОВТ ПММ – командири підрозділів.

Підвезення матеріально-технічних засобів може здійснюватися транспортом бригади до взводу матеріального забезпечення, або відразу в підрозділи батальйону. Підвезення матеріально-технічних засобів від взводу матеріального забезпечення до рот здійснюється транспортом рот. В окремих випадках за вказівкою старшого командира (начальника) для їх підвезення може використовуватися транспорт батальйону.

Доставка боєприпасів механізованим підрозділам під час бою (бойових дій) у пішому порядку здійснюється особовим складом з батальйонного пункту постачання. Поповнення боєприпасами танків, БМП (БТР) здійснюється в ході бою (бойових дій) з відведенням їх у найближче укриття повзводно або окремими машинами, якщо дозволяє обстановка, або безпосередньо в бойових порядках підрозділів.

730. Військові запаси продовольства утримуються в транспортних засобах взводу матеріального забезпечення батальйону, а непорушний запас – у речових мішках, танках, БМП (БТР).

Забезпечення особового складу гарячою їжею організується через продовольчий пункт батальйону, зазвичай, тричі на добу. Якщо неможливо організувати триразове приготування гарячої їжі, з дозволу командира бригади (батальйону) особовий склад забезпечується гарячою їжею двічі на добу, при цьому частина продовольчого пайка, яка залишилася, видається продуктами в сухому вигляді.

Приготування, доставляння і видачу підрозділам гарячої їжі організовує начальник продовольчого пункту відповідно до вказівок заступника командира батальйону з МТЗ, який визначає: на яку кількість особового складу, для яких підрозділів і до якого часу приготувати їжу, порядок доставки (видачі) її підрозділам батальйону. Видачу їжі особовому складу здійснює старшина роти відповідно до вказівок командира роти.

Харчування особового складу організується з таким розрахунком, щоб основний прийом їжі припадав на години спаду бойової напруги. Доставка їжі в підрозділи здійснюється висуванням засобів приготування їжі якнайближче до підрозділу в найближче укриття або виділеним від підрозділів для піднесення їжі особовим складом. Постачання питної води від батальйонного продовольчого пункту здійснюється, зазвичай, одночасно з доставкою гарячої їжі.

Додані підрозділи (рота, батальйон, дивізіон) харчуються, зазвичай, через свої продовольчі пункти, а дрібні підрозділи – разом з батальйоном (ротою).

Приготування, видача і прийом їжі організуються, зазвичай, поза зонами зараження. У разі змушеної організації харчування в зонах радіоактивного зараження приготування, видача і прийом їжі здійснюються при рівні радіації до 1 рад/год у звичайному порядку; від 1 до 5 рад/год – у дезактивованих спорудженнях; понад 5 рад/год – у дезактивованих спорудах закритого типу.

Для приготування їжі в зонах радіоактивного зараження використовуються тільки консервовані і концентровані продукти, а також раціони харчування в герметичній бар'єрній тарі та упаковці.

У районах, заражених отруйними речовинами, дозволяється готувати і приймати їжу тільки в спеціальних спорудах, обладнаних фільтровентиляційними установками.

У районах, заражених біологічними засобами, приготування їжі дозволяється тільки після ретельної дезінфекції території, польових кухонь та обладнання, а також повної санітарної обробки особового складу.

Продовольство і воду, заражені радіоактивними, отруйними речовинами і біологічними засобами, уживати в їжу забороняється.

731. Забезпечення підрозділів батальйону (роти) водою для пиття і господарських потреб здійснюється з пункту водопостачання (водозабірний пункт) бригади. Використання води з інших джерел забороняється. Вода для приготування їжі в зонах зараження доставляється в герметичних ємностях.

732. Видача речового майна і мийних засобів здійснюється з огляду на облікову чисельність особового складу батальйону (роти) за чинними нормами. Миття особового складу здійснюється один раз на тиждень з обов'язковою заміною натільного комплекту білизни і здійснюється в порядку, встановленому старшим командиром (начальником). За потреби здійснюється санітарна обробка особового складу за епідемічними показниками, а також заміна і спеціальна обробка зараженого речового майна.

733. Підрозділи тилу батальйону розміщуються, зазвичай, за його бойовими порядками.

Переміщення підрозділів тилу батальйону в ході наступу здійснюється у міру просування бойових підрозділів з таким розрахунком, щоб не порушувалася безперебійність МТЗ.

У наступі з ходу під час висування до рубежу розгортання в ротні колони підрозділи тилового забезпечення батальйону прямують за бойовими підрозділами.

За підрозділами другого ешелону батальйону переміщуються підрозділи МТЗ.

З початком переслідування противника, який відходить, тил батальйону наближається до підрозділів першого ешелону. У ході переслідування тил батальйону переміщується у повному складі однією колоною безпосередньо за бойовими підрозділами.

734. Під час підготовки до маршу створюються додаткові запаси ПММ і здійснюються заходи щодо підвищення прохідності транспорту.

Харчування особового складу на марші організується в районах відпочинку, зосередження, а також під час привалу.

Технічне забезпечення

735. Технічне забезпечення батальйону (роти) організується і здійснюється з метою підтримання бойової готовності і боєздатності підрозділів шляхом укомплектування їх озброєнням і військовою технікою, забезпечення ракетами, боєприпасами і військово-технічним майном; утримання їх у справному стані і в постійній готовності до бойового застосування (використання за призначенням); відновлення пошкодженого (несправного) ОВТ і своєчасного повернення їх до строю.

736. Заступник командира роти з озброєння (старший технік, технік роти) відповідає за технічну справність, правильну експлуатацію і своєчасне відновлення пошкодженого (несправного) ОВТ, за розміщення, захист, маскування, охорону та оборону органів технічного забезпечення та управління ними.

Забезпечення роти ракетами і боєприпасами організується командиром роти і здійснюється старшиною роти.

737. Заступник командира батальйону з МТЗ (старший інженер батальйону, заступник командира роти з озброєння, старший технік, технік роти) зобов'язаний: знати завдання батальйону (роти), укомплектованість озброєнням і військовою технікою, їх технічний стан, забезпеченість ракетами, боєприпасами і військово-технічним майном; керувати підготовкою ОВТ до бою (бойових дій) і їх комплексним технічним обслуговуванням; організовувати і вести спостереження за бойовими машинами в бою (бойових діях), встановлювати причини виходу їх з ладу; керувати силами і засобами технічного забезпечення під час підготовки і в ході бою (бойових дій); організовувати технічну розвідку, евакуацію, ремонт ОВТ, своєчасне повернення їх до строю та передачу ОВТ, що вийшло з ладу, ремонтним засобам старшого командира (начальника); підтримувати постійний зв'язок з командирами підрозділів і старшим начальником; доповідати командирі батальйону (роти) про кількість, місце знаходження і технічний стан ОВТ, що вийшло з ладу, і заходи, які вжиті для їх евакуації і ремонту.

738. У пропозиціях командирі батальйону з організації технічного забезпечення заступник командира батальйону з МТЗ (старший інженер батальйону) доповідає: заходи та обсяг робіт з комплексного технічного обслуговування ОВТ під час підготовки та в ході ведення майбутнього бою (бойових дій), способи їх виконання і місця проведення, сили і засоби, що залучаються; склад і завдання сил і засобів технічного забезпечення, їх місце в бойовому (похідному) порядку підрозділу; порядок передачі ОВТ, які неможливо відремонтувати своїми силами, силам і засобам старшого начальника.

739. Комплексне технічне обслуговування ОВТ здійснюється у встановлений командиром батальйону (роти) час перед боєм та після виконання бойового завдання і проводиться безпосередньо у бойових порядках, зазвичай, без виведення їх у тил, зі збереженням боєздатності не менше 70% ОВТ. Роботи виконуються екіпажами (обслугами), механіками-водіями (водіями) з використанням запасних частин, технічного майна і приладдя ОВТ, із залученням особового складу і засобів підрозділу технічного забезпечення батальйону під безпосереднім керівництвом заступника командира батальйону з МТЗ (старшого інженера батальйону, заступника командира роти з озброєння, старшого техника, техника роти) і командирів взводів. Першими обслуговуються підрозділи, які вирішують головні завдання. Комплексне технічне обслуговування включає: дозаправлення ОВТ ПММ; перевірку справності і готовності до застосування (використання за призначенням) озброєння, приладів стрільби і спостереження, агрегатів, систем і механізмів, їх очищення, промивання, змащення, вивірку і регулювання, усунення дрібних несправностей і виконання робіт із закріплення обладнання; зарядку (підзарядку) акумуляторних батарей; перевірку укомплектованості та поповнення ОВТ запасними частинами, інструментом і приладдям, засобами підвищення прохідності й іншими табельними засобами; перевірку наявності і справності обладнання на автомобілях, призначених для перевезення особового складу, озброєння, військової техніки і майна. У разі потреби під час комплексного технічного обслуговування може здійснюватися поповнення боєкомплекту озброєння ракетами і боєприпасами.

740. Евакуація пошкодженого (несправного) ОВТ здійснюється штатними і доданими евакуаційними засобами, а іноді й обладнаними для цього бойовими та іншими машинами підрозділів, при цьому машини високої прохідності з засобами буксирування рівномірно розподіляються по колонах. Насамперед евакуюються ті бойові машини, яким загрожує небезпека захоплення або знищення противником, а також ОВТ, найбільш важливі для забезпечення боєздатності підрозділів і які потребують найменшого обсягу робіт. Озброєння і військова техніка, які не можуть

бути евакуйовані і відремонтовані власними силами, передаються на місці виходу їх з ладу, у найближчих укриттях або на шляхах евакуації засобам старшого командира (начальника). Пошкоджене (несправне) озброєння, стріляні гільзи і тара евакууються з підрозділів попутним транспортом.

741. Поточний ремонт пошкодженого (несправного) ОВТ здійснюється, зазвичай, у місцях виходу з ладу або в найближчих укриттях силами екіпажів (обслуг), механіків-водіїв (водіїв) і ремонтно-евакуаційними (ремонтними) групами. Ремонтно-евакуаційні (ремонтні) групи передусім ремонтують озброєння і військову техніку, найбільш важливі для підтримання боєздатності батальйону (роті), а також потребують найменшого обсягу робіт. Машини управління військами і озброєнням ремонтуються позачергово. Якщо пошкоджене озброєння і військову техніку відремонтувати на місці або в найближчих укриттях неможливо, то засобами бригади вони евакууються на збірні пункти пошкоджених машин.

Ремонт озброєння залежно від характеру несправностей може проводитися безпосередньо в підрозділі або в ремонтно-відновлювальному батальйоні бригади. Несправні зенітні і протитанкові ракети повертаються на склад бригади.

Відремонтоване (евакуйоване) ОВТ приводяться в готовність до застосування (використання за призначенням) і негайно повертаються у свої підрозділи.

742. Управління технічним забезпеченням батальйону здійснюється з пункту технічного спостереження одним із заступників командира роти з озброєння.

Пункт технічного спостереження батальйону призначений для своєчасного виявлення ОВТ, що вийшли з ладу; визначення причин, характеру, ступеня пошкодження, обсягу евакуаційних (ремонтних) робіт та необхідних сил і засобів для їх виконання, а також стану екіпажів (обслуг), механіків-водіїв (водіїв).

Пункт технічного спостереження (ПТС) батальйону очолюється старшим інженером батальйону або одним із заступників командира роти з озброєння, а ПТС роти – заступником командира роти з озброєння, старшим техніком (техніком) роти. До складу ПТС можуть входити заступники командирів рот з озброєння (старші техніки, техніки) рот, а також необхідні спеціалісти з відділення технічного обслуговування, а за потреби спеціалісти підрозділу РХБ захисту, санітари і сапери. Крім того, до складу ПТС включаються заступник командира роти з озброєння (старший технік, технік роти) доданого підрозділу, а також необхідні спеціалісти із ремонтного взводу батальйону. Для створення ПТС роти за розпорядженням командира бригади повинна виділятися броньована машина високої прохідності з радіостанцією і приладами нічного бачення.

Начальник пункту технічного спостереження зобов'язаний:

підтримувати постійний зв'язок з командиром підрозділу і заступником командира бригади (батальйону) з МТЗ;

доповідати командирі про місця знаходження, стан ОВТ, що вийшло з ладу, стан екіпажів (обслуги) або механіків-водіїв (водіїв), про вжиті заходи з відновлення ОВТ своїми і доданими силами і засобами;

вести робочу карту і журнал обліку ОВТ, що вийшло з ладу.

Крім того, начальник ПТС здійснює постійне керівництво своїми та доданими евакуаційними і ремонтними силами і засобами.

Під час бойових дій ПТС переміщується (розташовується) за бойовими порядками підрозділу, зазвичай, поблизу командно-спостережного пункту батальйону за напрямком, з якого забезпечується постійне спостереження за ОВТ батальйону (роті).

На пункті технічного спостереження батальйону організується зв'язок з командно-спостережними пунктами рот, ремонтно-евакуаційною (ремонтною) групою батальйону, командирами бойових машин, що вийшли з ладу, а також із заступником командира бригади з МТЗ.

Ремонтно-евакуаційна (ремонтна) група батальйону призначена для евакуації (за наявності засобів евакуації) ОВТ, що вийшли з ладу, з-під вогню противника в найближчі укриття, проведення поточного ремонту в місцях виходу з ладу або в найближчих укриттях. Ремонтно-евакуаційна (ремонтна) група очолюється командиром відділення ремонтного взводу батальйону.

Ремонтно-евакуаційна або ремонтна група батальйону створюється в усіх видах бойових дій. До складу РемГ батальйону, зазвичай, включаються відділення ремонту (технічного обслуговування), машина з військово-технічним майном, пально-мастильними та іншими експлуатаційними матеріалами. До складу РЕГ, крім того, виділяється тягач.

Начальником РЕГ або РемГ, зазвичай, призначається командир відділення ремонтного взводу або командир відділення технічного обслуговування.

743. Під час зайняття та організації оборони рішенням командира батальйону (роти) насамперед здійснюється дозуправлення машин і поповнення боєприпасів, проводиться контрольний огляд (якщо дозволяють умови обстановки) та усуваються виявлені несправності. Інші роботи з комплексного технічного обслуговування ОВТ проводяться в перервах бою (бойових дій).

Порядок використання ремонтного взводу (відділення технічного обслуговування) для надання допомоги екіпажам (обслугам), механікам-водіям (водіям) визначає заступник командира батальйону з МТЗ (старший інженер батальйону), а в ротах – командир роти (заступник командира роти з озброєння, старший технік (технік) роти).

У ході оборони евакуація ОВТ, що вийшли з ладу, здійснюється в межах району оборони батальйону штатними евакуаційними засобами, а на збірний пункт пошкоджених машин бригади – засобами евакуації старшого начальника. Евакуація пошкодженого (несправного) ОВТ з-під вогню та в разі загрози захоплення противником може здійснюватися також і з використанням бойових машин, а в разі неможливості евакуації командир батальйону (роти) повинен ужити заходів щодо їх знищення (виведення з ладу).

Ремонт ОВТ, що вийшли з ладу, здійснюється в місцях виходу їх з ладу та в укриттях ремонтно-евакуаційною (ремонтною) групою батальйону, а також силами і засобами старшого начальника. Роботи, пов'язані з частковим розбиранням ОВТ та втратою ними рухомості, а також виведенням їх у найближчі укриття, здійснюються з дозволу командира батальйону (роти). Пошкоджене ОВТ, що має справне озброєння і здатна вести бій, евакуюється тільки з дозволу командира батальйону.

На вогневих позиціях танків, БМП (БТР) та інших вогневих засобів, а також у підрозділах можуть створюватися додаткові запаси боєприпасів. Поповнення їх проводиться у міру витрати. Після відбиття атаки противника запаси боєприпасів у підрозділах негайно поповнюються до норм військових.

744. Під час підготовки до наступу підготовка ОВТ проводиться в обсязі, який забезпечує їх надійне застосування (використання за призначенням) для виконання поставлених завдань. Для цього, зазвичай, проводиться чергове номерне технічне обслуговування і додаткові роботи, що забезпечують застосування (використання за призначенням) ОВТ в конкретних умовах обстановки, місцевості, пори року, погоди і доби. За потреби створюються додаткові запаси ракет і боєприпасів. Несправне ОВТ, які не можуть бути відремонтовані до початку наступу силами підрозділу, передаються ремонтно-відновлювальним органам старшого командира (начальника).

Під час висування до рубежу переходу в атаку за колоною батальйону організується технічне замикання, яке встановлює причини зупинок військової техніки, надає допомогу екіпажам (обслугам), механікам-водіям (водіям) в усуненні несправностей, евакуйовує в укриття несправні і легко застряглі машини, які перешкоджають руху колони. Сили і засоби замикання батальйону до ремонту не

залучаються, а виходять до рубежу переходу в атаку разом з підрозділами і з початком атаки приступають до виконання завдань у складі ремонтно-евакуаційної (ремонтної) групи.

Після виконання батальйоном бойового завдання проводиться комплексне технічне обслуговування ОВТ, при цьому передусім здійснюється поповнення боєкомплекту і дозаправлення ПММ.

745. Під час підготовки до маршу проводяться чергове номерне технічне обслуговування ОВТ, додаткові роботи, визначені умовами здійснення маршу; виконуються заходи щодо створення необхідного запасу ходу; поповнюються до встановлених норм запаси ракет, боєприпасів і військово-технічного майна; на військовій техніці створюються додаткові запаси ПММ.

ОВТ, які не можуть бути відремонтовані до початку маршу, передаються силам і засобам старшого начальника.

В умовах імовірної зустрічі з противником, крім того, визначається склад і завдання ремонтно-евакуаційної (ремонтної) групи, ПТС, місця їх розміщення і напрямки переміщення в ході бою.

Комплексне технічне обслуговування ОВТ в ході маршу проводиться на привалах і в районах зосередження (відпочинку). На привалах, зазвичай, проводиться контрольний огляд, усунення виявлених несправностей і дозаправлення ПММ з додаткових ємностей і пересувних засобів заправки. У районах відпочинку проводиться щоденне технічне обслуговування ОВТ з дозаправленням машин засобами старшого начальника.

Технічне замикання похідної колони батальйону здійснює евакуацію (за наявності евакуаційних засобів) ОВТ, що вийшло з ладу, з маршруту руху, разом з екіпажем (обслугою), механіком-водієм (водієм) визначає причину несправності, характер і обсяг ремонтно-відновлювальних робіт, надає допомогу в ремонті (видаються необхідні запасні частини та інструмент, проводиться інструктаж, за потреби виділяються один або декілька спеціалістів-ремонтників). Робота організується з таким розрахунком, щоб замикання могло прибути в район привалу (відпочинку) разом з батальйоном.

10.4. Медичне забезпечення

746. Медичне забезпечення в батальйоні (роті) у бойовій обстановці організується з метою розшуку поранених і хворих на полі бою, своєчасного надання їм першої медичної допомоги, збору, вивезення (винесення) їх з поля бою та підготовки до евакуації, а також з метою запобігання виникненню та поширенню в підрозділах захворювань.

747. Під час оборони в батальйоні (роті) розгортається медичний пункт (пост).

Медичний пункт батальйону призначений для розшуку, збору і вивезення (вивозу) поранених і хворих з роти, надання їм першої медичної та долікарської допомоги, підготовки до подальшої евакуації. Крім того, медичний пункт проводить покладені на медичну службу санітарно-протиепідемічні (профілактичні) заходи, медичну розвідку, отримання, зберігання та видачу підрозділам медичного майна.

Медичний пост роти призначений для тимчасового укриття поранених і хворих до появи можливості їх евакуації та надання пораненим і хворим першої медичної допомоги.

748. Перша медична допомога надається на місці поранення або в найближчому укритті самим військовослужбовцем або його товаришем, стрільцями-санітарами, санітарами та санітарними інструкторами підрозділів, а також особовим складом підрозділів, виділеним для рятувальних робіт і здійснення лікувально-евакуаційних заходів у місцях масового ураження. Долікарська (фельдшерська)

допомога надається в медичних пунктах батальйонів, очолюваних фельдшерами, перша лікарська допомога – у медичній роті (пункті) бригади (полку), а також на медичних пунктах батальйонів, очолюваних лікарями. Усі медичні підрозділи і частини повинні приймати поранених і хворих, надавати їм необхідну медичну допомогу незалежно від належності.

Збір, вивезення (винесення) поранених з поля бою до медичного пункту батальйону здійснюється з особистою зброєю і протигазами силами і засобами медичного пункту батальйону, а за потреби – особовим складом і засобами евакуації, які додатково виділяються командиром батальйону.

За наявності в батальйоні значної кількості поранених і хворих насамперед евакуації підлягають тяжкопоранені та важкохворі, а також військовослужбовці, які отримали психологічні травми. Легкопоранені, що не мають потреби у госпіталізації, після надання їм медичної допомоги направляються у свої підрозділи.

749. В обороні медичний пост роти обладнується в укритому місці з урахуванням можливості прихованого виносу (вивозу) поранених і хворих зі взводів, евакуації їх до медичного пункту батальйону.

Медичний пункт батальйону розгортається, як правило, у тильній межі батальйонного району оборони.

У період підготовки до бою (дій) підрозділи та медичний пункт батальйону вивільняються від поранених і хворих.

З переходом до оборони в умовах безпосереднього зіткнення з противником евакуація поранених і хворих організується насамперед з підрозділів, які ведуть бій, для евакуації використовуються траншеї і ходи сполучення.

У ході бою командири підрозділів, стрільці-санітари, санітарні інструктори та командир медичного взводу (фельдшер) уточнюють втрати й організують надання пораненим і хворим першої медичної допомоги, винос (вивіз) їх з поля бою й евакуацію. При цьому перша медична допомога надається військовослужбовцями на місці поранення.

750. Під час організації медичного забезпечення в наступі основна увага приділяється наданню першої медичної допомоги пораненим і хворим, їх збору, виносу (вивозу) і евакуації з поля бою на рубежі спішування, під час бою за оволодіння опорними пунктами на передньому краї й у глибині оборони противника.

Під час дій у пішому порядку стрільці-санітари взводів, санітарні інструктори рот, просуваючись за своїми підрозділами, ведуть спостереження за полем бою, відшуковують поранених, помічають місця їх знаходження, надають їм першу медичну допомогу і зосереджують у найближчих укриттях для подальшої евакуації.

751. Перша медична допомога пораненим і хворим надається безпосередньо на техніці. Поранені та хворі, які мають потребу в першій лікарській допомозі та подальшій евакуації, передаються санітарним інструкторам роти, у медичний пункт батальйону, тимчасові медичні пункти, розгорнуті на маршруті руху старшим начальником, або в місцеві лікувальні установи. Медичний пункт батальйону прямує в колоні в готовності надати допомогу ураженому особовому складу в разі завдання ударів авіацією противника та застосуванням ним засобів масового ураження.

